

BIBLIOTEKA

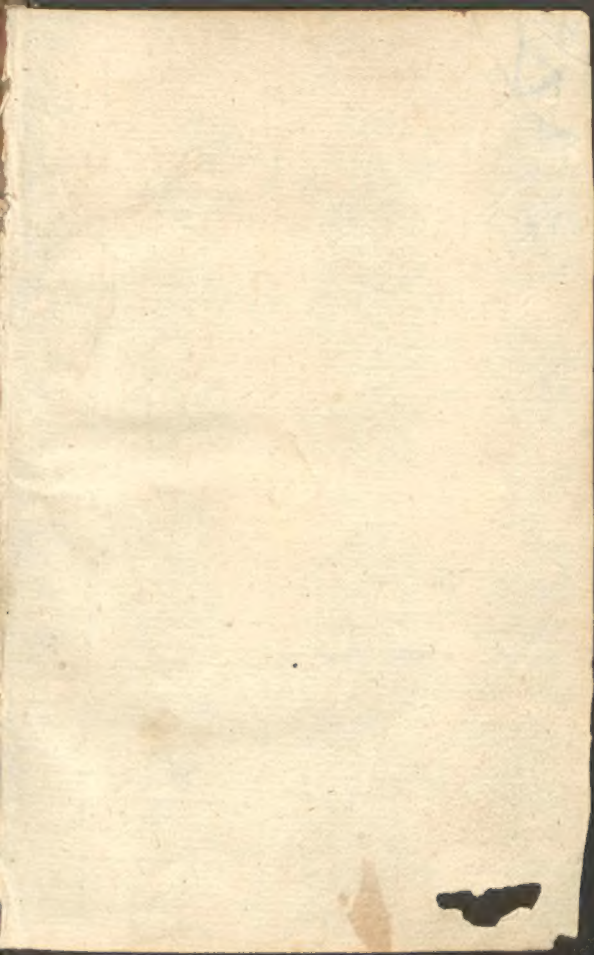
Zakł. Nar. Im. Ossolińskich

XVII

5.134

Zapřana 1835

L. E. 23

registr

LUCAE OPALENII.

Marſalci Curiae Regni Poloniae.

SEU

(*Anagrammaticae.*)

PAULI NÆOCELI

DE

OFFICIIS

LIBRI TRES.

In quibus

Sapientiae Christianae, id est, Moralis Philosophiae,
Jurisprudentiae, immo & Theologiae pleraque
& praecipua: Nova haecenus ratione, atque
Methodo accurate explicantur.

AMSTELODAMI,

In Bibliopolio FORSTERIANO
Sumptibus viduae Secretarii WISTENHOF,
in haeredis ejus Bibliopoli.
Cum Privilegio S. R. M. Poloniae & Sueciae.
Anno 1668.

11.509

XVII-5134-I

ANDREAS MAXIMILIANUS FREDRO,
CASTELLANUS LEOPOLIENSIS,

LECTORI SALUTEM.

DEUS : famaue Authoris
vult, ut hic liber, Authore
ab ipso, pignus in amicitiae,
mihi ferretur : praesensit fors divinitus,
fatum sibi instare brevi, eoque nullibi
fidelius, posse scriptum deponi, quam
apud me, qui rectorum ingeniorum a-
mator, etiam sum non invidus, sed im-
mo, cujusque pro merito, laudis pro-
pagator. Librum postquam attigi, fa-
teor, veniam tanti viri, & nostrae amici-
tiae, illico me severius expostulasse.
Quorsum? *Pauli Neoceli* nomina, quor-
sum? tam parce in publicum prostant,
magnae rei exemplaria : *Opalenskiorum*
Illustre meritis, & inter praecipuos dig-
nitate, in Polonia nomen: scripti dein
ipsius praestantia, manus oculosque Le-
ctorum, sponte in se raptaret. Sed ille;
viginti non amplius exemplaria, (re-
spon-

spondit) Cracoviano sub prelo, excusa: pluribus sub apertiori nomine, correctius excudendis, publicæ eruditorum experiendæ censuræ, præmissa. Sibi, viro politico, ministro Regni, liberorumque curâ distracto, extra Clericalis togæ statum, theologica scribenti, si quâ parte, judicio doctiorum non responderetur, excusatum quoquo modo haberi, si editione posteriori, corrigeret quædam, adderet, minueretve. Hæc ille coram, civilitatis ut solitus, nec præsumptæ prudentiæ officio, respondit. Ut ut sit: Quoniam propera mors, intentum abruptit: Piis manibus Authoris, Catholico voto, *Beata & Æterna*: Lectori bono, scriptum versanti, virtutum (quæ innuit) similia, facto implenda, id est, rem ipsam virtutis, non inania nomen, precor. Interim Lector vale; & pro alienis, quæ imprimenda porri-go, mihi non succense. Cur etiam facias, non habes.

*Andreas Maximilianus Fredro
Castell. Leopold.*

L V C A

5
LUCE OPALENSKII
PRÆFATIO OPERIS,

Ejusdemquè Dedicatio

LECTORI.

CUI enim potius, quàm Ti- Causa
bi Lector Opus meum dedi- cur le-
cem? Tibi illud scripsi: la- tori o-
borisquè & operæ non aliud pus in-
scribatue
mibi pretium, quàm tuum commodum
assignavi: ut legas, inquam, ista: ca-
pias: probes: & utare. Meritò itaque
ea Tibi inscribo: utinam tali curâ nos-
cenda, qualem ego impendi: & quam Ejus ar-
vel magnitudo, vel utilitas meretur gumen-
argumenti. Sapientiæ etenim Christia- tum.
næ, specimen quoddam adfero: cujus
cùm multa sint; quæ fructum uberem
habeant adferantquè, tum nullus in
illa utilior præstantiorquè locus, quàm
hic, quem tractaturus sum de Officiis:
ab eo namque benè sanctèquè vivendi Unde
præcepta ducuntur. Hæc verò ut exa- haustum.
ctè explicarem, non modo putavi ne-
cessarium, conjicere præcipua, quæ Mo-
ralis

Nova
ejus me-
thodus.

An tra-
ctata di-
stinctè,

Et gravi-
ter,

ralis Philosophia continet ac præcipit ; sed etiam nonnulla è media Theologia petenda censui. Juris quin immò principia eodem pertinere, ideoquè ex professo tractanda existimavi. Quæ omnia deduxisse mihi visus sum, ut nova ratione ac ignotâ hætenus methodo, ita & raro profectò pro magnitudine rei compendio. Dum nempe tribus exiguæ molis libris, totidemque libri cujusque capitibus, tantam rerum copiam includo. Præterea, quod alibi in tractatione Philosophica requirere Cicero videtur, ut fiat distinctè, graviter, & ornatè, id ut probè implem, animus conatusque fuit, nescio an successus. Distinctè imprimis studui rem aperire : accuratè & aptè (prout quidem captus meus erat) partiendo argumentum : & factâ definitione, ac divisione cujusque rei, etsi ut plurimum novâ, puto tamen non incommodâ. Talis autem methodus, artis specimen habet : & enucleatius rem explicat : & melius memoriæ imprimitur ; denique præclara & rara est : quia difficilis, & ardua. Cùm non possit fieri, nisi prius probè cognitâ rei naturâ, & ut ita dicam subactâ materiâ. Graviter deinde volui in serio hoc scripto versari. Itaque nec amœnitatis studio,

studio, in longas dissertationes me effudi: nec declamatoriâ illâ, & tautalogâ ubertate, qua Seneca præcipue audit, lascivire volui: nec superfluâ ostentatione eruditionis, ineptire. In ejusmodi enim scriptione, paucis, sobriè, & graphice decet ~~propagare~~: nihil bis dicere: sancire quodammodo & decernere: sine vano lenocinio eloquentiæ: verum, quod sat per se pulchrum est, aperire: denique inserere quædam animis, quæ cogitatione propagata, latius sua fonte pullulent, & fructum per se ferant. Atamen nec Ornatum penitus omittere volui: Necessarium existimans verba rebus paria reddere: ne vitio sermonis, ac vili tractatione, non modo naturam sui cognitionem, sed dignitatem etiam amitterent. Itaque huic fini, commode ac decorè ab alijs dicta, Operi meo intexui, etsi non editis plerumque Authoribus: ratus nec eruditis, id esse necessarium, agnoscent enim: nec minùs peritis proficuum, cùm à ratione potiùs pondus peterem, quàm authoritate. Præsertim verò profanâ, à qua, velut à non idoneo teste, nihil veritati Christianæ accedere posse existimo. Sacram verò ac Divinam, prorsus, ac primo loco, censui advocandam. Quan-

Et non
sine or-
natu :

Id iudi-
cio le-
ctoris
subijci-
tur,

Sed si
totum
& cum
cura le-
gerit.

Cur in
summo
eccl̃iastici
Officia
posita.

Causa
adier-
tur.

quam nec huius anxie (ut plerique so-
lent) loca indicavi, cō quod, censerem
pudorem esse Christiano, ea ignorare.
Jam vero, an tria hac, qua ex Cicerone
adduxi, impleverim præstiterimquē;
censebis I cētor. Censebis inquam: sed
haud rectē, nisi legas totum, probequē
cognoscas. Quod, à te, & brevitās libri
facile impetraverit: & fructura eius-
dem omnino requirit. Nisi enim à capi-
te ad calcem decurras: partium eius non
invenistam Symmetriam, & quomo-
do prima medijs, & hæc postremis, re-
spondeant; videre non poteris. Perie-
ruquē primū labor meus: quem scio
me non levem nec tenuem subiisse: dein-
de fructus tuus, qui haberi non poterit,
properā, & desultoria lectione. Ulti-
mum, quod adhuc præfari ad te oppor-
tunum existimo: est: ne, dum de Officijs
promisso sermone, in abdita pietatis mi-
mo & Sanctitatis Christianæ te deduci
videbis, ne, inquam, putes, Titulo libri,
Tractationem haud respondere: aliud-
que promitti, aliud præstari. Consulto,
sine iactantia: & modica inscriptione
Opus insigniri: talitamen, qua ma-
clata complecteretur, ideoquē require-
ret. Ut enim Plato Rempublicam, Cicero
Oratorem, Stoici Sapientem, ideo in
summa

summo exemplari ostendère, ut excita-
rent conatum quàm proximè accedendi,
& circa quamvis consistentibus, laudem
assignarent; ita & mihi de Officijs Ho- A Pietate Sapi-
minis Christiani dicturo, proponendum entiam
omninò fuit, quod summum consum- non pos-
matissimumque censerem. Praesertim se sepa-
cium certissimum sit, veram Sapientiam, rari.
à pietate, & sanctitate, non posse
secerni: & culmen Christiana Philo-
sophiae, religionem ac ~~Profectum~~ esse. Dei cul-
Veteres illi, luminis fidei orbi, atque tum.
deservi: alios habuere, qui Sapien-
tiam profiterentur: nec Deos quaterent:
alios; qui in Deorum vano cultu occu-
pati, Sapientiam non curarent, ideo-
que dum haec ab invicem sejungunt ac
separant, nec veram (aut Lactantius)
sapientiam, nec Religionem habuere.
Nobis Christianis, par, & iuncta cura
utriusque: aut unius potius, nempe
Sanctitatis, sed in qua, totum istud sa-
pere continetur: atque adeo tota Scien-
tia, Deus est. Ille Principium & Finis:
ab hoc ducuntur: ad hunc omnia refe-
runtur. Facessat ergo ista ex solo Ari- Christi-
stotele desumpta, & seorsim à doctrina ane itaq;
pietatis tractata Ethicè, & nescio qua philoso-
partitio virtutum, à Christiana profes- phan-
sione, ac perfectiōe sejunctarum. Pro- dum.

Quod e-
go cona-
tus.

Utinam
legenti-
um bo-
no.

deat, verò illa, illa, ignorata profanæ
Philosophiæ, parum nota plerisque
Christianorum, intra penetralia ac cel-
las ascetarum clausa, simplici & humi-
li, ideoquæ sæpè illusâ pietate occultata
sed alta profectò: & sola vera: quia Di-
vina Sapiëntia: qua homo hic, officium
perfectè implere, & olim præmium con-
sequi, ac beatus esse possit. Feci ego, quan-
tum potui; ut illam proprio vultu osten-
derem: faciliè mihi promittens fore; ut
multos sublimitas ejus in admirationem
rapiat, & pulchritudo in amorem. Mo-
veat verò etiam eos; quos vel nimia re-
rum hujus vitæ cura in tantum obruit,
vel vana sæculi eruditio ac ratio huma-
na, adeò occupavit, ut fastidire quodam-
modo, & nauseare videamur, Christia-
nam omnem pietatem. Faciet Deus, ut
novo hoc velut condimento, palatum eis
excitet, novo igne teporem auferat, ac
fidei fervorem succendat, veritas à mul-
tis ignorata, ideoquæ strepta. Et quid-
quid, ipso Authore, à me scriptum est, eo
incrementum faciente, cedat in bonum
tuum Lector: ipsius laudem, honorem,
& gloriam.

PROLEGOMENA

QUÆDAM PAUCA,

quæ velut fundamentum Operi subternuntur.

Ntequam Tractationem pro- *Funda-*
missam ordiar; consultum im- *mentum*
mò necessarium omnino vi- *ponitur*
detur, præmittere solida quæ- *operis.*

dam immotaque, de Deo, & quæ ejus no-
tionem consequuntur, principia: quibus
Opus tutò inniti, & firmiter superstrui
possit. Frustra etenim Officia ducere co-
narer, causâ eorum & origine, quæ Deus
est, non deductâ. Etsi itaque in libro ter-
tio, ubi de Pietate agetur, de illo tractatus
erit, attamen hic etiam præmittenda sunt
saltem illa, quæ de eo, recta dictat docet-
quæ ratio; sepositis in prædictum locum
iis, quæ à revelatione habentur.

Sit itaque lapis fundamenti, & initium
sapientiæ, ut certò scias, semperque & im- *Deum*
pressè memineris *Deum esse*. Istud autem, *esse prop-*
etsi certius est omni demonstratione, & *ter atheos*
tam necessarium, ut probari non indigeat; *probabi-*
Attamen, cum pravis quibusdam ingenijs, *tur,*
vel inesse, vel tacile adhærescere soleant
nonnullæ *ad idem* cause, omnino, iis *Atheis-*
recensitis, argumenta ponendæ sunt, ad- *mi.*
struendæ Divinitatis. Quod igitur *negant*
quidam, vel non, ut oportet, adfatentur *Causa at-*
Deum; Fit primùm, *heism re-*
agens protervâ & pe-
culanti

1. *Ingeni-
acrimo-
nia petu-
lans.* *tulanti acrimoniâ, quæ ratiocinândo, antecede-
dere principum frustra conatur: cùm illud,
nulla antecedentia habeat: si enim habe-
ret, principum non esset. Dum ergo ex
antecedentibus non colligit, cur, & quo-
modo Deus sit, ne esse quidem putat. &
fidem aspernatur: qua potissimum Divi-
nitas agnoscenda est. Deinde, fit idem, ex*
2. *Mali-
tia.* *pervertitate & malitia, quæ Arbitrum sui
defugit: nolletque inesse Deo occultorum
scientiam: qui sua occulta nollet prodire: &*
3. *Fero-
cia.* *ne timeat vindictam, negat Authorem Tertio,
a rudi quadam ferocia, quæ detrectat à su-
prema aliqui vi domari ac contineri. Ide-
oque omnipotentis Domini osor, ac con-
temptrix est. Quarto, ex vagâ disputandi de*
4. *Dispu-
tandi li-
centia.* *religione licentiâ. Tales enim, cùm nus-
quam conquiescunt; desperatione veri,
Deum aut non curant, aut dislitentur.*
5. *Ob-
scurus
ratiocin-
ans,
proceden-
tia nega-
tio.* *Quinto, dum bonis mala, & malis bona vi-
dent evenire; de providentia primum que-
runtur: mox dubitant: & demum illam, at-
que Deum una, tollunt. Postremo, ille-
cebris præsentis vitæ occupata mens, ina-
nibus curis negotiisque mersa, se primum*
6. *Progre-
mo cura
mortalis
ac illece-
bra.* *tugit: tum verò Deum, qui nequit esse
pabulum, turbata, multiplicis, & inqui-
etæ mentis. His fere de causis, cùm
multi, a debita agnitione Divinitatis,
arceantur; operæpretium est, in li-
mine hoc scripti ostendere; Deum esse.*

Et consensus generu humani. non ratiocinando, sed sponte naturâ, & quâdam anticipatione (quam *αἰσθησις* vocant) agnovit semper, omne genus humanum. Tam firma autem, tam constans, tam communis omnibus, notio Divinitatis, vel indita a Deo mentibus nostris sit, oportet: vel à primo Parente posteritati per manus tradita. Utrocuquè autem

*Et de-
mum te-
stimoni-
um crea-
tura.*

modo, ingens profectò est veri argum-
tum. Nihilominus & illud, quod
ducitur à rebus creatis. Habet enim Deus
testimonium, (inquit Tertullianus) totum
hoc quo sumus, & in quo sumus. Nam
ex tanto tamquè consummatae artis opere,
quale Mundus est, utique Summus &
Omnipotens Opifex; ex productione re-
rum in pondere, numero, & mensurâ, Ar-
chitecti mens immensa; ex Elemento-
rum mira temperie, & in pugna quamvis,
conservatione, vis suprema, omnia conti-
nens; ex motuum cœlestium, certâ, ac sta-
tâ vicissitudine, *motor ipse immotus*; ex ele-
gantia, pulchritudine, convenientia ac de-
mum bonitate rerum, unum simplex, ac
solum Bonum, in quo fons omnis com-
municatae bonitatis; ex humani denique
tam corporis quàm animi admirandis,
id est, ex compendio ac epitome uni-
versi, Author omnium Deus, spectatur
manifestè.

*Obiectio
de natu-
ra solvi-
tur.*

Atqui dicunt quidam, hæc non à Deo esse
sed

sed à natura provenisse: Peto verò quâ naturâ? si sensu & rationis experte; qui fieri poterit, ut quod non sentiat, nec intelligat, causa sit sentientium & ratione præditorum? Utique necesse est, ut causa effectû, quem producit, aut præstantior sit, aut saltem eum vi & virtute intra se contineat:

Quomodo autem res non sentiens continebit vim sentientis naturæ; quomodo id, quod rationis expertus, producet effectum se tanto intervallo potiorum? Quodsi naturam dicunt intelligentem, omnium effectricem, hoc quod naturam vocant; Deus est.

Est ergo, est Deus: &, ut ex dictis patet, Deus creator conditor est universi: idquæ ex nihilo. Nam avit res si ei coeternam, increatamquæ statuamus materiam, illa quoque Deus alter esset, quia à se esset. Quomodo autem a se, quod non possit agere, sed pati tantum, & recipere: & quomodo Deus sine sensu? & Deus corpus, & corpus sine forma? Verbo itaque ac jussu fecisse omnia dicendus est.

Consequitur verò etiam: ut Rector sit ac Idemque Conservator ejus, quod produxit, Sive enim earum voluntatem ejus spectes; amavit, dum bene conservaverit: & vidit, quod essent cuncta quæ creavit, valdè bona: necesse est ergo, ut bonus bonis bene velit. Sive scientiam; fecit condere: oportet ut noverit conservare. Sive denique potentiam; si ex nihilo potuit

tuit *producere* ; quantò magis , ne in nihilum recidat , *retinere* ? Et ut paucis totum dicam, cùm ostensum sit evidenter , ab eo fluxisse omne esse, necessariò ab eodem dependebit totum hoc existere.

Et providentia cuncta regem.

Existere verò, ac conservari id, quod ex tot diversis, ac inter se pugnantibus, partibus, est constitutum, non potest: nisi certo modo, ac ordine, à suprema aliqua vi, ac potestate, præscripto præfinitoque. Talis autem potestas, non est, nisi plastræ, & Factoris, in opus suum : id est Dei. Hinc prodibit Divina providentia : quæ sine ulla anxia cura, curat res, & omnes, & singulas : earumque naturam, & noscit ; & disponit, ad finem a se præstitutum.

Sine sollicitudine & labore.

Neque obstat, quòd Epicureus apud Ciceronem dicit, hoc modo fore inquietum, plenumque negotio Deum. Non enim potest esse ulla inquieta cura illi, apud quem *par voluntati potestas est* : & qui ut aliquid præstet, non indiget, nisi seipso: id est voluntate sua. Sollicitudo, & labor eorum est, qui volunt perducere in potestatem suam, rem sibi non obsequentem. In cujus verò potestate, cuncta sunt posita, is sollicitudinis expers erit : dum ea, quæ sine labore produxit, sine labore gubernet. Si enim, cùm non erant, vocata parvire, ut essent ; quantò magis, postquam ejus jussu esse cœperunt ?

In modo autem gubernandi, præci- *Ab eo dis-*
 puum locum obtinet, durationis cujusque *ratio re-*
 naturæ terminus: quem ille, quibusdam *rum.*
 parcius, abundantius aliis indulgit, prout
 ejus omniscia disposuit voluntas. Homini *Fara ho-*
 certè, jus vitæ prorogasse in infinitum, *mini infi-*
 vel exinde censendus est, quod animum *notam*
 ejus tam vastum produxerit, ut expleri ne- *datam.*
 queat, nisi ipso. Experimento enim didi-
 cimus, cuncta hæc creata, nunquam se-
 dâsse ejus sitim, sed irritasse: aut certè fa-
 stidium sui potius, quàm saturitatem se
 contentam, attulisse. Fasti hoc ultrò sunt,
 compotes omnis mundanæ felicitatis. Sed *Quod*
 magis hoc ipsum adfateri cogetur, quis- *probatum*
 quis, *tres animi facultates, seu potentias, ex animi*
Memoriam nempe, Intellectum, Voluntatem, potentias.
 expenderit: videritquè quomodo *non nisi*
 proprietatibus *re èst* id est *vero, vero, bono* *Entis*
 expleri, & in illis tantum conquirere
 possint. Vi scamus hoc paulò attentius: &
 nulli, quod sciam, plenè notatum, peni-
 tiùs pensitemus.

Dico itaque imprimis: quòd *Memoria non* *Memoria*
 possit sibi planè constare, nisi omni multi *enim si-*
 plicitate rejectâ, cuncta videat redacta *ad sim-*
unum. Nullum autem est unum præter *Uno.*
Deum, quod in se cuncta contineat. Hoc
 ergo solum visum, eam quietam reddere
 potest. Nempe *sic plantarum infantiâ*
copiâ, quæ eam turbant, distrahuntquè:
 dum

dum videbit Deum, videbit totum, quod semper erat, est, eritque. Itaque nullâ reminiscentiâ præteriti, nullâ futuri cogitatione fatigata, unico intuitu, in idea totius quod est, defixa, ac quieta manebit.

Intellectus consistat Verè.

Intellectus non potest consistere, donec agnoscat *Verum*. *Verum* autem non cognoscitur exactè, nisi in *Causâ primâ*, quæ causas omnes continet, & ultra quam non datur progressus. Talis autem Causa Deus tantum est, ergo in illo tantum subsistit Intellectus. Tum enim cognoscet, cur, & quomodo ab eo, quod solum verè est, fiat omnis essentia, & quis ille sit nexus causarum, sese consequentium, qui initium accipit ab eo, quod non habet initium. Hac verò agnitione, omnem perplexitatem, hallucinationem, falsum, effugiet:

Voluntas conquiescit in Bono.

planèque conquiescet. *Voluntas* denique non potest expleri, nisi apprehendat bonum. Bonum autem nullum est consummatum, nisi quod à se est. Tale enim cum à se possit habere, non potest non velle sibi inesse, omne bonum. Ut verò ipsum solum bonum, ita omne, quod communicatum ab eo. Itaque hoc totum, unicuique est bonum ejus, cui se communicavit. Communicavit autem se Animæ, cum illam esse, & talem, ut est, esse, gratuitâ bonitate voluit. Ergo hoc solum Bonum ejus erit: ergo in hoc Bono, id est

in

in Deo Voluntatis plena saturitas: & quic-
ta possessio. Concludo itaque locum hunc,
& dico: *Anima Rationalis quæta, id est, bea-
ta esse nequit, nisi viso per Memoriam Uno,
agmto per Intellectum Vero, prehensò per Vo-
luntatem Bono Deo.*

Quod si ita est; necessariò consequetur, <sup>Unde im-
mortalis</sup> ut quod non possit, nisi participatione & <sup>status de-
ducitur.</sup> consortio Divinitatis, quietem, seu fi-
nem suum consequi; id Divino auxilio ele-
vetur, ad statum tantæ forti & conditioni
parem. Atque adeò, *ut verè potiatur immor-
tali Deo: immortale sit, oportet.* Alioqui
nec appetere, nec frui posset, bono sibi
non convenienti.

Post hanc vitam igitur, necesse est, vi- <sup>Et post
hanc vi-
tam vitæ
altera.</sup> tam nobis alteram superesse: quæ nos Dei
compotes reddat. Nam status hujus præ-
feritis & *mortalis, incapax est plenæ fruitionis
boni immortalis.*

Verè itaque pervulgatum illud Augu- <sup>Quæ in
Deo.</sup> stini, dici ad Deum potest: Creasti me ad te,
inquietum est Cor meum, donec perve-
niat ad te. Perveniat inquam, sed tuo au-
xilium. Nam sicut (ut idem alibi loquitur)
non est à carne, sed supra carnem, quod
eam facit vivere; sic non est ab Anima, sed
supra Animam, quod eam facit beatè vi-
vere. *Et ut vita Carnis Anima est, ita vita
beata Anima, Deus est.*

Idemquæ summum appetendorum:
Sum-

Quod sum. Summum Bonum finisque hominis : ad quem bene , rectèque vivendi consilia referri, & quem omne cogitatum , dictum, factum, respicere debet.

Quod qui non appetit, amittit, & perit. Porro Bonum hoc, malis ac perverfis, qui illud nec appetierunt, nec queriverunt, imò spreverunt etiam, salvi iustitiâ, non potest pariter, & ex æquo cum bonis contingere. Necessariò itaque consequetur, ut vita futura, dispersa sit meritis, ac demeritis : Beata nempe illis ; his verò misera & calamitosa.

Sed hæc uberiâ suo loco. Præmittenda verò hic erant, seu preparandis, seu excitandis animis, ut visis solidis hæc principiis, surgentem libri fabricam, rectè contueri ac scandere tutò queant.

LUCÆ OPALENSKII
LIBER
OFFICIORUM
PRIMUS.

De Probitate.

Acto Sapientiae Christianae ve- *Definitur*
lut fundamento, ad *Offici-*
jus, dum venio, illud ra den- *um.*

mo. Officium, *est vita institutum, et actio,*
conveniens Naturae rationali. Dividitur *Tri-*
trifariam. Primum enim est, *Probitas*: quâ tur mi-
homo se bonum reddit. *Charitas* alter- *phenter.*
um: quâ *erga alios* bonus est. *Pietas* de-
nique: quâ *coram Deo* bonus est: cuncta
ad eum referens, uti finem. Tripartita *Tri-*
hæc totius Operis & Materie divisio, to- *tractatio*
tidem libros requireret: in quibus expli- *Opera.*
candæ mihi erunt partes istæ, compen-
dio quidem & breviter, sed tamen ut
exillimo, accuratè.

Probita-
tas definitur
in tri-
plex dis-
tes visio.

Probitatem definitio: *Tenacem boni am-*
um sententiâ, dictio, factio. Tres ei par-
tes visio.

tes assigno: ἀναμαρτία, μετεωρις δυν, καὶ
 ἰσχυρία, seu fugam vitiorum, affectuum
 regimen, & exercituum virtutum. (Ita enim
 Græca hæc verto: interpretatione, quæ
 rem exprimat; & quæ ut Seneca dicit ap-
 pellationis vim potius habeat, quàm fa-
 ciem) Quæ tria, singulis capitibus expli-
 care, ac complecti conabor.

C A P U T I.

De ἀναμαρτία Prima Parte Probitatis.

*Impecca-
 bilitas ex-
 plicatur.*

*Quæ est
 in expu-
 gnanda
 triplici
 concupis-
 centia.*

*Per non
 peccandi
 propositum.*

Primam Probitatis partem, *impeccabili-
 tatem* seu *impeccantiam* feci. Homo
 etenim, à Deo factus naturā bonus, volun-
 tate autem propriā pravus, & corruptus
 est, culpā originis. Id est, per prævaricationem
 primi Parentis, quæ eum infecit: &
loco debiti, ad Unum, Verum, Bonum amoris;
inducit concupiscentiam multiplicis, falsi, ideo-
quæ non boni. Hoc fonte derivata labes fluxit
 ad posteros: idque triplici, prout par-
 titur Discipulus Domini, rivo. Nempe
Concupiscentiā carnis, Concupiscentiā oculo-
rum, & Superbiā vitæ, quibus omnem pec-
 candi materiam ostendam contineri. Per
 subsidia igitur, quæ Deus homo factus,
 sufficientia reparandæ naturæ præstitit,
 opus est eradicare ex animo mala, fir-
 mumque facere propositum, non pec-
 candi. Nempe post solennia illa Sacramen-
 torum, (de quibus suo loco,) *conscientia*
 for-

formanda est : tanquam Dux , & custos *Per Sa-*
 vitæ innocentis. Est enim illa : *Internum* *cramen-*
& integrum iudicium, respiciens malum : id est *ta* , &
peccatum : veniens, cum abhorrentia : admiss- *conscien-*
sum, cum angore : in bono autem, cum gaudio *tiam.*
conquiescens : idquæ totum cum Deo, & prop- *Cujus de-*
ter Deum. Merito hæc postrema addidi ;
 nam si rationis tantum , non verò religio-
 nis dictamine oriatur, nihil est. Fit tantum
 inanis vel *ostentata Probitas* , id est , *fucus.*
 Firmamentum igitur illius unicum erit,
timor Domini. Porro ut evellantur vitia,
 dignoscenda sunt. De singulis itaque par-
 titione propositâ dicam.

PARS CAPITIS PRIMA.

Explicatur primus peccati ritus , Con-
cupiscentia Carnis.

Concupiscentia Carnis est , *Abusus co-* *Definitur*
rum, quæ corpori propria. Fitquæ tripli- *Concupis-*
 citer. Nempe *molli ac delicatâ* , *Gulâ* deinceps
 de, ac demum *Libidine.* Qui his dediti, illis
 corpus voluptati, anima oneri est. *Mollitiem* *Pars ejus*
 voco , *nimis delicatam curam corporis, quæ* *prima*
 delidem & enervem vitam reddit. *Molli-*
 Sunt *ties.*
 enim quidam , in cute curanda nimis ope-
 ratî, nimis compti, nimis culti, odorati,
 uncti, sensuum oblectamentis inhiantes :
 idquæ cum quodam delicato fastidio: quod
 sentî quidam præferunt : ostentantquæ.
 Taliter occupatis, non vacat vivere: & hinc
 non

*Gula
pars al-
ta.*

non modo laboris, sed omnis actionis fuga: segne tantum otium, id est vivi hominis sepultura. *Gula est in esu & potu excessus.* Dum ganeones isti avidè vorant, liguriunt, ventrem variè tarcunt, nec egentem, nec capientem. Deinde potu ad crapulam sese ingurgitant: fructu, nausæ & cruditatis: quæ evanidi pallent, & in vivis caro morticina est. *Libidinem* vel nominari vetuit Apostolus: igitur definitione illam non dignabor.

*Tertia.
Libido.*

*Hic de-
genera-
mus in
bruta,
inim-
ica supe-
ramus.*

Hæc sunt vitia, quibus homines in bruta animalia degenerant: quanquam vincant ea potius, quam imitentur. Illa enim, etsi hoc unum agant, & appetant; tamen non ultra naturæ modum, quem homo excedit. Nempe Caro concupiscens adversus Spiritum, postquam pellexit animum suis illecebris, frui illis jubet. Dum autem *animus* fruitur, & expleri nequit; *exigere* illas vult ad mensuram sui appetitus: & corpus citò satiable, onerat ac torquet: studetque ingenio irritare, ac provocare, languentem ejus fallamque voluptatem. Sed frustra: nam præter inevitabile fastidium, dolor & morbi, intemperantiæ comites, tandem abstinere, vel invitum cogunt. Habes detecta mala, quæ Concupiscentia carnis facit.

*Remedia
contra*

Remedia contra eam ut adferam; Primum erit: ut voluptatem ejus abeuntem cogi-

cogitemus Morsum nempe illum, quem ^{corporis} voluptate
 aspernatione & abhorrentia sui, linoit. ^{tem.}
 Annexum namque semper illi, poenitere. ^{Anne-}
 Et si rectè expenderis; facile agnosces: ^{xum ei}
 istas, quas vocamus *voluptates*, ubi modum ^{pœnitere.}
transcenderint, profectò *parvas esse* Deinde, *Vilum &*
agnoscamus: quàm id, quod in illis oble- ^{brevu}
 état, & vile, & breve sit: tantoquè studio
 appeti non mereatur. Tertiò, ut turpitudi- ^{Turpi.}
 nem earum aversemur. Mollitie enim,
 obliviscimur animi: & velut abdicamus
 meliorem nostri partem: totâ curâ ad cor-
 pus translâtâ. Vitam otio, somno, igna-
 viâ, conterimus: & occupatio, dotibus a-
 nimi, prorsus contraria est. *Gulâ*, ad natu- ^{Fada.}
 ram eorum delabimur: quorum tota vita
 est, ali tantum, & nutrirî. *Maculatorum a-*
animalum, & *intra nos putrescentium*, se-
pulchrum sumus. Et multâ in gluvie, & cra- ^{Obscan.}
 pulâ, sordeſcimus: totumque. Libido
 denique, quàm sit, uso, & obscenitatis
 ministerio foeda: fatentur etiam
 impudentissimi: dum turpitudine adaecti,
 lucem fugiunt & latebras quærunt.

Vitanda hæc igitur essent Sapienti: seu *Vitanda*
 viro bono: etiam si non fuissent à Deo ve- ^{hæc igitur}
 tita: prout etiam docuit vetus illa Philoso- ^{& quia}
 phia. Quantò verò magis, cum non ratio ^{per se ma-}
 tantum, sed etiam lex Divina vetat. Profe- ^{la}
 ctò & ratione, & præcepto, firmatus ani- ^{Et quia}
 mus, non modò illecebris corporis, se- ^{à Deo}
 B capi ^{vetita.}

Exerci-
tatio-
nem.

capi & captivari non permittet, sed quò longius ab hoc abiit periculo; contraria eligit ac elumpalit. Nempe, prout Scho-
la Christi docet, domitat corpus, & ad fer-
vitutem ac disciplinam animi, per necessa-
riam *agitationem*, rediget. Vivamus hanc vi-
tam igitur: non tanquam propter corpus, sed
tanquam non possimus sine corpore.

PARS CAPITIS ALTERA.

In quo ostenditur, quid sit Concupiscentia Oculorum.

Definitio
Concupiscentia
oculo-
rum.

ALter peccati rivus est, *Concupiscentia oculorum*, seu *Avaritia*: quam voco;
Rerum, quæ extra nos, prævium usum. Rectè
vocatur Concupiscentia oculorum. Cun-
cta enim externa, quæ Avaritia appetit;
quid habent, præter spectari tantum, &
videri? *Triplex* hic peccatur: nempe
dum illis *Frui*mur: *Non uti*mur: *Abuti*-
mur.

Fructio
prima
eius pars.

Eaque
explicat-
ur ac
monstra-
tur.

*Fructio rerum externarum, est: nimia
ex illis oblectatio: vel animus earum specie
nimis captus, ac irretitus. Splendor enim
ille opulentiae, & commoditas, & arbi-
trium quoddam in rebus humanis pecu-
niae omnipotentis, & illi annexa munda-
na felicitas, perstringit primum oculos: &
tum mirum in modum animum fascinat.
Præsertim, si quis sit; qui gloriari & gau-
dere possit, datas sibi divitias, artemque
fruendi:*

fruentis: qui non, ut ganeo, aut profligator; ut plerique, sua haerentium; sed *erudito luxu*, qui in omni cultu diligens, elegantiae ac magnificentiae *peritus sit ostentator*. Hi inquam tales, immergunt animum in externa: & eorum pulchro ac prudenti (prout putant) usu inlectantur. Et quia *in veste, domo, suppellectile, familia*, procurant varia, ac comparant; Mala autem requiruntibus, multa petentibus, necesse est desint multa, ideo necesse quoque est, ut anxie & avarè appetant: & ut consequantur, sepe jus & fas, insuper habeant.

Alterà pars Avaritiæ est, *non utentium re-* Pars al-
bus externis: idquè nimia, insanã, & sordi- tera Par-
dâ paritate. Etenim multi, falsi olzentu- ^{itas.}
 posterorum; vel inani, in senectâ ege- ^{tas in-}
 metu; vel nec exili, nec sine habendi- ^{edua-}
 semper egent: semper appetunt: semper ^{tas in-}
 congerunt: & ex angustia pauperes in iuro-
 sunt. Dum, quod per tot labores, & curas, sepe turpi questu paravere; recondunt: maluntque, omnem penuriam sustinere, immò etiam emori, quàm sacrum tangere depositum. Itaque pendunt poenas vitii infelicis: aliis odio, sibi oneri sunt. Nec quidquam boni faciunt; nisi dum citò moriantur. Dùm sint omnium Officio- rum desertores, & nullâ ergi quenkam charitate.

Tertium genus avaritiæ est, apud eos; qui

Pars ter-
na prodi-
galitas.

Enique
mala.

Remedi-
um erit
non ama-
re externa.

Quippe
ad impro-
ra

Minuta
& cada-
ca.

qui rebus externis abutuntur: nempe, apud prodigos. Ili enim dum non alium fructum opulentiae, quam, profusionem putant; nullam curam, & cautionem, erogandi habent. Sumptuosa convivia, ingentia in veste & familia impendia, immensi largitio, quâ perdere sciunt, donare nesciunt. Ita, inquam, effusi in cuncta, quæ pecunia prodigitur; dum sua decoquunt, aliena expetunt: & egestas insueta, ideoque intoleranda, aeris causa Avaritiae est. Cui semper tantum deest, quantum cupit. Cupit autem quantum prodigit, & prodigit immentem. Ideoque ejusmodi radix omnium malorum fit: fraudis nempe, injuriae, perjurii, rapinae. Quin immò si animi sint acres ac violenti, saepe seditionis, civiliumque bellorum. Tales, inquam, solent ad facinora converti: cuncta miscere: & privata damna, Patriae malis reparare.

Haec sunt causae: haec mala avari animi: & Concupiscentiâ Oculorum peccantis. Remedio erit, admonitio Sacri Vatis: quâ vetat, divitiis, si affluant, cor apponere: id est amare, velut verè bona, cum non sint: sed ex se, neque bonis, neque malis accensenda. Unde meritò, exilis eorum aestimatio animo inferi debet. Caduca nempe sunt: mutationi & alienae potestati obnoxia: &, ut non eripiantur; morte tamen mox relinquenda. Deinde, non vilia tantum sunt,

sunt, sed etiam noxia: Animum enim per-
 turbant: & anxie expetita, inquietant:
 dum acquiruntur, fatigant: non adepta,
 torquent: possessa, non satiant: denique
 custodita, metum, crepta, vel amissa, do-
 lorem adferunt. Quod si verò ad votum
 succedunt, & possideantur; tamen nihil ex
 illis accedet ad interna illa: veraque solutia:
 quæ paratantum, & vero Bonis, id est, Deo
 nixa, mens conferre potest: &, quæ tantò
 majora sentiuntur; quantò quisque sibi
 plura negaverit. Intra nos, nempe, esse
 oportet, quod nos beatos facit: externa,
 heterogenea animo sunt: ideoque non ei
 miscentur: seu uniuntur. Et quid stultius,
 quam bonum rationabilis naturæ, in irra-
 tionalibus quærere? Hæc ad tollendam
 Avaritiam, quæ ex fruitione, Addo: contra
 insanam Parcitem, utendum esse opi-
 bus: nisi enim utare; insaniam (ut apud Poë-
 tam est) *par eris illi; qui cytharæ ignarus,*
cytharas undique coemat: comparet: asser-
 vetque. Porro usui, si necessitatem tantum
 spectes: facile parabilis: sufficiens: & sup-
 petens erit. Prodigalitem, seu Abusum,
 dissuadet, quæ luxum humili gressu co-
 comitatur egestas: jubens quidvis agere &
 pati: agere, inquam, iniqua: & pati indi-
 gna: ita hinc orta Avaritia, aut scelerata,
 aut misera, semper vero perdita erit. Quam
 ut evites, regulam tibi constitues erogan-

Noxia.

Et quæ
nihil ad
animum.Non de-
ce, ita-
que illis
frui.

Sed uti.

Non verò
abusi.

di: eam verò distabit parsimonia virtus: huic vicio opposita: de qua suo loco.

PARS CAPITIS TERTIA.

*Declaratur tertius vitiorum peccati, nempe
Superbia vite.*

*De vitio
Superbia
vite.*

*Sui ama-
ntem cu-
pidita-
tem.*

*Ipsius ori-
gi.*

*Et mate-
riam tri-
plex.*

*A Corpo-
re fero-
cia.*

POST detestam, corporis, & (ut ita vocem) fortunæ, diram cupidinem; Superest: ut animi *εὐλαμὸς ἐμπροσθεν* executionem. Concupiscentiam nempe sui, quæ est *superbia*: quæ definiri putæ commodè potest: *Finis, quod est supra id, quod sumus, usurpatio*. Oritur, dum totum hoc, quod sumus, nos accepisse a Deo obliviscimur: aut certe, non ut oportuit, meminimus. Deinde, et si accepisse cognoscimus: tamen tanquam ex merito, & debito datum. Postremo dum plus nobis attribuimus; quam datum habeamus. Quamvis verò, hanc Concupiscentiam, dixi: animi esse; tamen materies ejus, non ab illo tantum est, sed à dotibus etiam corporis, ac fortunæ. Unde, à triplici hac materie, prodibit triplex animi elatio.

Prima à Corpore: quam *Φερόειον* voco: nempe *τὸν ἐκ τοῦ σώματος φέροντα ἐλατὺν αὐτὸν*. Sunt enim, qui nati corpus vegetum, validum, laboris patiens, dum robur ejus respexere; facile induunt animum arrogantem: acres ac violentos Spiritus sumunt. acerbo fiunt ingenio: truces, feri,

feri, conterantur infirmos: & deprimunt: *Quæ de-*
cunctis terrori esse volant: simulque & in *feriuntur.*
 altum efferuntur, & rabie efferantur. Gi-
 ginteæ nempe proles: quos à statuta ma-
 gnitudine, id est corporis viribus; famo-
 sos, potentes, nihil nisi bellum scientes,
 discipulos ætatis, tactis vitæ ignaros,
 Scripta vocat, quos Poeta *Superbes* faci-
 unt. Ita nempe, superbia exinde orta, *Deum*
 quanquam revera fragili nitatur funda-
 mento; tamen plerimum extolli solet:
 dum audax, nihil ratione, sed vi tantum,
 ac impetu agit. & quantumvis ardua, alta-
 que, appetere, & adipisci, eoque conatur;
 donec seipsum perdat: & precipitet.

Alteram Superbiæ genus, a *rebus ex-*
ternis ortum, vocabo *Fastum*. Nempe ex
affluentiæ earum, *vana gloriæ vento infla-*
ta mentem. Porro, inter externa numero:
 non solum opes, nobilitatem, potentiam,
 cæteraque infra animum; sed etiam natu-
 rales ejus facultates. Pertinet namque ad
 fortunam: quidquid forte nascendi contin-
 git: & totum id, velut externum est, quo
 hominibus apparemus, & videmur. Unde *Qui au-*
duplex erit, velut dos, fastuosæ clarioris: *plures.*
Affluentiæ nempe mundanæ felicitatis:
 & *excellentiæ naturæ, in animo se distant.*
 Primum, cum insanum vulgus adeo æsti-
 met; ut propterea, Sectatores, & turbam
 famulantium, venerantium, blandientium,

*A Fortu-
na factus
ad osten-
tationem*

*A dotibus
ingenij,
iudicio
arro-
gans.*

*Unde aut
Philoso-
phia.*

*Aut Phi-
losophia.*

*Dei ne-
scia di-
sciplina*

*Aut Philo-
sophia.*

promptè exhibeat ; facit : ut animus, inani
plausu illusum, sui obliviscatur : extra se to-
tus exeat : se totum vanitati aptet : & ac-
commodet : & ab interna ista, & inani ; sen-
su, verbis, actione, ad ostentationem,
pompa, typhum se componat : quod
mimicè prorsus, & Histrionum instar, fa-
stuosi illi exercere solent. *Alterum*, dum
nempe ; *Memoria & Intellectus solito obtigit*
felicior : & deinde studio acquisita doctrina,
& scientia, animum occupavit : & quæ po-
tissimum cum vanè ostentat, longè pro-
vehit, opinione inficit, (*quippe quidvis*
struendi & destruendi artifex) *eloquentia* :
si istarum, inquam, dotum præstantiam,
quispiam sortitus est, facile *arrogantiam*
iudicii sumit : ac usurpat. Arrogans verò
hocce iudicium, si ad actionem se accin-
gat ; è contemptu aliorum, quibus præcel-
lere se censet ; alta concupiscit : & sæpè
ambit : fiuntque *tales in Repub ; imperii im-*
patientes : & seditiosi : si in cognitione veri
ponit operam ; *aut in Philosophiam labitur,*
aut in hæresim Philosophiam intelligo :
quæ ratio is propriæ tantum viribus con-
stat : & eruitur : prout fuit vetus illa, & hæc
διδασκαλία, religionis contemptrix, & Dei
aut penitus oblita, aut tanquam per in-
somnia memor : ipsa verò, adeo plena
inanis & infinxæ fiduciæ : ut diceret, Sa-
pientem Deo parem. *Hæresis* verò est, quæ

scientia inflata, auctoritatem receptæ & constitutæ doctrinæ, spernit: iudicio proprio eligens dogmata, eorumque censuram arroganter exercens. Ita utraque hæc, aut contemnit fidem; & irridet: aut dum ad suum captum aprat; tollit. Iam verò *a voluntate etiam facultate fastus oritur.* Quibusdam enim, ab indole meliori, est moderatio affectuum: & placida animi tranquillitas: exinde verò ad officia virtutum, velut congenita quædam propensio. Naturâ videntur boni, si ad vitia non multum proni. Et videntur sapè maiora, quam sunt: unde provenit, suavis & blanda *quædam*. & dum in se confidunt, tantum *Amor sui.* si, protectus incuria: & ex omnibus his, interites veræ Probatis.

Sed tertium, & perniciosissimum elationis genus est: quod ab interiori animo, *Ab animo proprio superbia.* & ut loquimur, *Spiritu proceditur.* Deus enim Spiritus est: ideoque vult adorari in Spiritu & veritate. Si itaque quispiam, subactis corpore & fortuna, animum depuravit; id est, in Spiritum vertit; illum verò ad se mirandum, sive que complacendum convertit; & a Deo hoc ipso avertit; is Deum Spiritu oppugnat: fit ei injurius, quippe donis & auxiliis ejus fultus, cum aspernatur: & à se removet. Ideoque quod acceperat amittit: & turpi lapsu perit. *Hæc Trimogenita peccata.* est, vera proprieque dicta Superbia: ab hac cau.

initium accepit peccatum. Nam, & rebellis ille Spiritus, aliter quàm Spiritu ornato gratiâ, & gloriâ, superbire, & velle æquari Deo non potuit: & homo, re Spirituali nempe cognitione illectus est: per quam fieret sicut Deus. Itaque *Ferocia, & Fastus*, velut coronam hominibus fiunt: *superbia* proprie in conspectu Dei: qui ei resistere, id est, quodammodo se ab illa avertere dicitur: & humilia respicere in terrâ & in cælo. Hæ sunt partes *Superbiae*, à corpore, a rebus externis, & ab animo ortæ.

*Vitia eius
dum pa-
per est.*

Ceterum materies eorum, aut plene, & ad vetum, non iacet, aut iacet. Si primum; oriuntur *ex* præteritis superbi. Nempe studemus *laetantia* alius impondere: deinde fatigimus, augere *ambitione*: contendimus per *emulationem*: in victoriâ *contumeliam* sumimus: si vincimur; *metamur*.

*Vitia eius
dum a-
bandat.*

Si alterum; mirum proflus est quantum felicitate corrumpamur. *Fervore* cum *Ferocia*, tota in *bellum* nostra natura mutatur. cuncta vi ac violentiâ agit: hinc *ardor*, *bellum*, *ciuitas*, *periculum* *bellum*: & illud occisurum gentium grande scelus. *Fastus* campos *ferocitatis* *mentis* *impetum*: gloriæ vento abripitur: & cō vesaniæ devenit; ut per illum, portenta hominum, se Deos, non dici tantum juberent; sed etiam coli. Magnis deinde animi dotibus infla-

inflatus; impius est: fanaticus: blasphemus: professus hostis Dei: famulus & cooperator Daemonis. E quo *Apostate*, *Seductores*, & *Heresiarchæ*, quorum proprius character est, ut sint filii perditionis: nam se perdunt, & alios. Denique ab animo interiori, & puritate Spiritus, orta superbia, illuditur varie à Damone: mutato in Angelum lucis. Primum dulcedine inani fruitionis: tum sæpè extasi: raptu: & falsâ gloriâ, animæ, in corpus etiam per miros effectus deluente. Unde *saboritur complacentia: amissio gratiæ: & damnationis præcipitium.*

Sat puto aperui causas: partes: malaque Superbiæ. *Remedium* adversus immanem hoc, & maxime inimicum Deo vitium, *notitia* *sui.*

unicam esse existimo: nempe *sui ipsius notitia.* Quod et veteresque Philosophi vidit; & velut oraculum agnovit; attamen nec plene intellexit nec implevit.

Notitiam enim sui, seu à corpore fragili, seu ab externis adeo viribus, ad depri-
mendam superbiam, idoneam; facile agnovit: & merito exinde *causa sui præ-*
cepit: sed cum ad animum venit; admiratione ejus abreptâ, tota in factum evanuit.

Atqui undique, ad omnem nos modestiam, non duci tantum, sed etiam compelli, manifestum est. Ferocia enim, ut altos
ponat Spiritus; vel invita à corporis fra-

*Remedium
eius
notitia*

*Temperanter
agere.*

*A corpore
fragili*

gilitate adigitur : cujus non vigor tantum, sed vita etiam facillimè interit. Vita, inquam, halitus tenuis : brevi tempore suapte extinguendus : quem suppressit sæpe, levi causâ morbus : quem eripere potest, quidquid tandem est : Nam ortus illi unus, exitus innumeri. Porro si illa tam instabilis, cur homo firmitate corporis superbiat, ejusque virium operâ, tam alta moliri conetur ? Itaque ab hac sui parte, nosce te : & non ad vim corporis animum apta (quod est proprium Ferociae :) sed ad vim animi corpus redige : exerce : dorma : & quandoque libens impende : quæ est, ut ostendam in parte, fortitudo. Ista

Avilitate
rerum
externarum contra Fastum.

sunt, quæ Ferociam tollunt. Ad exuendum verò Fastum, ducit : Primò, rerum quæ extra nos, vilis conditio : & par illis æstinatio. Quam superiùs cum satis demonstraverim ; superfluum est repetere. Certe exinde extolli, tam insanum est ; quam commodatâ ad tempus alienâ veste, vel comico ornatu, aut personâ superbire. Ducit eodem ; naturalium animi facultatum imbecillitas : quarum tenebras, hallucinationem, miseriam, quando non experimur ? In memoria ; ecce confusa phantasmatum multiplicitas est : in intellectu erronea opinio : in voluntate inordinatus amor : quæ nisi in nobis videmus continuò ; valde ignari nostri sumus. Itaque ut id agnoscamus,

scamus, & se nosse decet. Postremò, *Ab ani-*
 eadem sui notitia, etiam ab *interiori animo,*
 vetat, extolli, ac superbire. Quamvis *mi insti-*
 enim eximius ille est; tamen *litate*
quantus est, ab alio est: & ipse per se nihil. *contra su-*
 Quamvis superemineat; tamen Deo com-
 paratus, pusillus. Quamvis denique *perbiam*
virtute, & gratia pulcher, tamen à se sedari
 facilis, & in Divino sustineretur auxilio,
 continuo culpâ turpis. Hæc tria probè ex-
 pendentem, humiliari coram Deo neces- *Qua cū-*
 se est. Quis enim de alieno, minuto, & *da hu-*
 corrupto superbiat? Itaque verâ animi no- *miliari*
 titiâ, ad omnem modestiam flectamur. *cogunt.*
 Quod *non abiectionis est, sed roboris ac fir-*
 mitatis. Id enim verè est tibi dominari:
 seque majorem effici: quod summam
 fortitudinis opus esse, cum de illa agam,
 demonstrabo.

C A P U T I I.

De Regimine Commotionum: seu de
μεινικτων δυνάμεων: Altera Parte

P R O B I T A T I S.

Absolvi primum officium Probitatis.
 Ordior alterum: nempe Regimen
 Commotionum, id est, Affectuum:
 Perturbationum: ac Passionum. De qui-
 bus dicam quædam: paulo aliter, quàm
 vulgus Philosophantium solet. Et pri-
 mum ostendam istas Commotiones esse:
 &

& quid, & quot sint: deinde quales sint
postremo quales esse debeant. Erit ergo

PARS CAPITIS PRIMA.

*An sint, quid sint, & quot sint Com-
munes?*

INter Scētas veteris Philosophiæ, aeris,
ut notum est, fuit illa de Affectibus
Vetus cō- controversia, & contentio: in eo fere si-
tem de ta: quod Peripatetici eos temperarent:
affecti- Stoici tollerent. Illi à natura esse, ideo-
las. que immutabiles, & moderandos tantum;
In mō sē- hi ab electione, & voluntate; ideoque
ta dēfer- tolli posse, ac nullo esse debere: non
bitur. parvas. Denique illi centabant, impetum
ac vigorem animi, ab illi esse: ideoque,
si modus addit; laudabiles: hi, quasi
morbos ejusdem dicebant: ideoque vitan-
dos prorsus Sipienti. Et multa, ultro ci-
troque argutabantur, facta illi, *de quibus*.
In quo utriusque frustra fuerunt. Nam &
hi, qui affectus prorsus sustulerunt, &
illi, qui modum tantum, non vero, finem
etiam eorum spectarunt; aberravere. Sed
tota hæc pugna discipatio, uti & alia,
quæ de Affectibus prodita hætenus sunt,
nunc primum puto patebunt evidenter, ex
hac, quam sic in alituo tractatione.

Apertum & evidens est, *omnibus rebus*
Origo cō- inditam, esse appetitionem eorum, quæ suæ
mationis naturæ conveniunt: Ea appetitio, in rebus
generica.

inani-

inanimatis Pondus est ad locum proprium. In *viventibus vegetatio*. In *sensitivis Instinctus* ad se speciemque suam conservandam. In *ratione prædictis voluntas*: seu effectus ejus, *Amor*: qui unum, proprium, naturalemque terminum habeat necesse est: alioqui supervacaneus, contra naturam naturæ esset. Hic autem terminus ejus est, *Bonum*. Bonum autem est: quod propriè & unice ei naturæ cujus bonum est, convenit. Amor vero, dum hic vivimus, nihil est in nobis aliud, quam incitatio & fervor voluntatis, ad apprehendendum æquum istud Bonum. Cui oppositum, odium: seu ejusdem voluntatis, aversio à malo.

Porro ut illa prima, *ratio* dicitur, si obtineant id, quod nature eorum, convenit, conquiescunt. Si verò impediuntur, ardeanturque, commoventur: & vim sibi inferri, apertâ reluctantia ostendunt. Ita & *modos* homo, si potiretur fruereturque bono suo, in quiete seu gudio esset: omnis commotionis, nempe affectus, Perturbationis, ac passionis, expers. Sed quia, vel nondum boni plenè capax est, ideo, *Affectu* movetur: vel circa bonum impeditur; ideo necessariò perturbatur. Vel denique partim imperfecte fruatur; partim frustratur; ideo *Passionem* subest. Et hinc patet, triplicem hanc esse Commotionem:

&

& dum hic vivimus, necessariò nobis adhærentem.

Nempe
Affectu.
am.

Primum enim, *non est homo plene capax boni, quamdiu hic vivit.* Quippe (ut in ipso limine scripti docui,) *Bonum eius Deus est: Deo vero sem hic plene non potest: ideoque nec affectu carere: cuius causa & origo vera est, Amor non compos Boni: Et definire illum possis: Motum amoris, bono suo non fruientis.* Hic motus, cum duplex sit, nempe, quo nos amor ad bonum tert; & quo odium à malo removet; *Duplex erit & affectus; Desiderium scilicet, & abhorrentia, seu Fuga.*

Pertur-
batio-
num.

Deinde, cum infirmitas naturæ, ex Spiritu ac corpore constitutæ, impetiac impediri in consequendo facile possit; ideo perturbari eam necesse est. *Perturbationem* verò definio; *Amoris ex præpedito aut debito bono commotionem.* Ea est quadruplex. Nam si ita impeccatur bonum; ut vinci tamen possit impedimentum; tunc provenit *ira*. Si bonum abuturum videatur; oritur *Sæc.* Iterum verò, si impediti boni; periculum appareat, à malo; *Mæc.* nascitur. Si certò malam putetur futurum, prodit *Desperatio*. Unde patet, quatuor prout dixi, perturbationum summa genera esse: duo ad bonum, totidemquæ de malo. Sed perturbationes istæ, valde moderatæ sunt; unum, verum, bonum

num continuò appetenti. Est enim illud natura ἀκώλυτον, & δύσκαταίριτον, id est : quod nec impediri, nec prohiberi, multò verò minus eripi potest, nisi ipse velis. Itaque ira, metus, desperatio, tamdiu locum vix habent, quamdiu homo, unum, verum, bonum quærit. Spestantùm manet : sed blanda, & interdum gaudio brevi mixta : ut Apostolus jubet esse, bonos : spe gaudentes. Nisi quod quandoque Deus vel permittit, vel im-mittit etiam, breves quidem, sed tamen acres, istas turbellas in bonos : seu in pœnam alicuius culpæ : seu denique in stimulum, ac incitamentum ; ad appetendam tantò magis veram ac immotam quietem, quæ nos olim manet.

Sed tertium Commotionum genus, posueram *Passiones* : non minùs, quàm *Passio-*
duo prima, inevitabiles. Idquè ob fruiti-^{num}
onem, vel brevem, vel frustratam. Est enim Passio, amoris ex bono, aut aliquan-
tum possessio, aut amisso, sensus exultans
suavitate : vel concidens amaritudine. Ille
est *letitia*, hic *tristitia*.

Non erit itaque Sapiens, id est, vir bo-
nus, in statu hoc mortali ἀτάκτος*, ut Stoi-
ci nugabantur. Quia securitas perpetui-
tasque pacis, & quieti gaudii, adhuc illi
deest ; Malus verò, & qui stultè falsa bo-
na consecratur, evidens & necesse est, ut
Affecti-

Unde pa-

let sapi-

entem non

esse apat-

hen sens

inpassi-

bilem.

* ἡ πατ-

stibilis.

*M. 11.
m. 11.
m. 11.
f. 11.
l. 11.*

Affectibus, Perturbationibus, Passioni-
busque multò magis commoveatur.
Quippe, & agrè consequi ac retinere po-
test, quæ extra eas sunt potestatem; Et
ut consequatur, habeatque; tamen mini-
me quiescat: nampe, non in bono. Ita-
que & avida cupiditate labiat bono, quo
expleri nequit: & averfatur frustra id;
quod non est malum. Deinde & in ex-
cessuat: inque ut inciam impetu ruit: dum
illi facile, bonum opinabile impeditur:
& alternante ipsi motusque fluctu agita-
tur: quatinusque: dum adeo dubia & in-
certa petat. Dumque aut offertur, vanà
brevisque letitia, si contingat consequi,
opiniabile bonum: Aut tale sit dolore, si
eo frustratur. Et hoc illi continua gra-
vis, & in sua pugna est: in animo decepto, &
frustra quæritur in se ipso puerente.

PARS CAPITIS SECUNDA.

*In qua Amoris tres proprietates offerse:
tum singularium Commotionum
qualitas, & efficacia.*

*Præmi-
titur am-
ris ener-
gia.*

HAbes reclusum Commotionum fon-
tem: lex quo, etli faciliè qualitas pe-
ti ac hauriri potest; tamen singulas separa-
tim producam. Sed præmissâ prius ex-
plicatâque breviter amoris energiâ: hæc
enim probe intellecta, lucem Commo-
tionibus illis confert.

Amo-

Amoris itaque prima proprietas est; ut se perfectius se quidpiam, perfectiusque appetat. ^{utius appetit.} Bonum enim semper potius perfectiusque est, re, cuius bonum est: atqui amor, non appetit nisi bonum: perfectius ergo appetit. Altera Proprietas; ut *amor amate rei unat.* Etenim unientur ea facile; ^{ut cum re amata.} quorum unam, & potest, & fladet apprehendere: alterum item, & potest, & avet communicari. Tale autem est Amor & Bonum: unde coalescant in unum, est necesse. Tertia eaque summa Proprietas; ^{In ea qua potest transmutari.} ut *Amor non unat solum, sed etiam qua potest transmutari.* Essentie enim annexa operatio est: Amoris vero Operatio; dum se penitus inquit: & tota in amatum transit: idem in illam, esse suam quoviammodo transfert. Hinc vero consequitur hæc, quam dixi, transmutatio. Magna vero prorsus ac mira, in hisce tribus, Amoris vis ac energia est, per quam (ut bene quidam nuper dixit;) *plus nobis datum est in eo, quod esse possimus, quam quod sumus.* Datur enim libera optio, ut quodammodo id sis; quod esse volueris: id sis; quod amaveris. Hæc non re, sed verbis, pauca de Amore.

Ad Commotiones transeo: primumque ad Affectus: quorum primus est *Definitur primus desiderium.* Definitur: boni absentis Naturalis affectus, appetitio. Proprie vocatur Affectus: quia ^{Dependens} afficit ^{rius}

afficit intimè Voluntatem : *inest Amori* : ejus inseparabile accidens : & dum hîc vivitur , ob absentium , nunquam se plenè impertientis boni , perpetuum Est nempe motus animi , quo ille fertur , quocunque fertur . *Si in verum bonum* ; etiam magno , placido id tamen facit conatu : *pleno spei* : ac iucundo Appetit enim , quod Naturæ ejus convenit : quod eum explet : perficitque . Si verò fertur *in bonum opinabile* , quicquid agit , inutili anxietate , & curâ : irritum conatum sentiet : & agnosceat , se appetere , quo i pravi cupidus suadet , reluctanti Naturæ , & invixit . Alter Affectus oppositus Desiderio , est *Fuga* : id est *malis imminentis abhorrentia* . Si verè mali ; facilis esse potest , parato semper auxilio Dei , si invocetur . Sin illius , quod non est malum ; stulta : inanis : & frustra est .

*Alter
Fuga.*

Perturbatio pri- Sequuntur Perturbationes . Et primum
ma Ira, *Ira* : quæ est ; *Commotio animi aut resisten-*
tis , aut pugnantis , in ea , que bonum im-
pediunt . Meritò & proprie Perturbatio vocatur : quippe ut plurimum inquieta , & turbata . *Intrium sinit ab indignatione* : qua velut decernit ; *comparans boni præ-*
stantiam , cum indignitate adversantis , ju-
stam pugne causam . Et hinc sumpto impetu , resistit malo , forti *tolerantiâ* : oppugnat verò idem , *animosâ audaciâ* . Difficilimè modum patitur : quippe sæpè incitata :

citata: fervida: audens. Et dum omni conatu renititur; nititurvè; *moderationem, pusillanimitatem existimat*. Si taltum bonum tuetur: aut in obstinatum pervicaciam vertitur: aut *ad temeritatem prorumpit*. Et victa angitur: in victoria *sevit*: ac *vindictam exercet*.

Metus, est Perturbatio opposita: contrariquè Ira, ideoquè definitur: *Contra illa, quæ bono adversantur, resistendi detrectatio: & certaminis fuga*. Oritur ex opinione, phantasmate, ac imagine mali: quâ, si animus terretur; concidit: si verò modum teneat; rectèquè causam metus æstimet; & vereri sciens: & tutò aggredi. *Altera Metus.*

Tertia Perturbatio, *Spes*: nempe repræsentatio: & exinde velut odor quidam, in animo, successuri desiderii: qui illum extra se promovet: ideoquè perturbat. Ortum habet à *possibilitate*. Quæ si, certis firmisque niti videatur signis, *producit fiduciam*: A qua curæ & laboris condimentum, conatusquè calcar. Modum si excedit; vana & Præceps est: & ludibrium sibi debet. *Tertia Spes.*

Prona in illam *magnanimitas*. *Desperatio* illi opposita: id est, *mali eventus, præsumpta opus*. Prodit ab animo *pusillo*: cui omnis difficultas magna, & insuperabilis videtur. Dum nititur; sæpe gravioris mali causa est; quàm sit, quod putat eventurum. *Quarta Desperatio.*

*Passio
prima
Gaudi-
um,*

Ad Commotionum illud genus venio, quod Passiones vocavi. Inter eas primum est *Gaudium*. Hoc dum plenum & immutabile est; *quies est*. Ergo non Motus, sed potius *Pax & Fructio*. Sed quoniam, (ut dixi;) tale in hac vita non contingit; ideo breve id, quod accidit aliquando, Commotionibus accensetur: Quia nempe commovet: dum continuò, & venit, & recedit. Passio verò propriè vocatur, quia in illo animus, non tam agit, quàm recipit. Definitio illud: *Usuram brevis fructi-
onis, velut possessi boni*. Eget temperamento: etiamsi oriatur ex vero bono: prout ostendam; cùm ad Præcepta Commotionum veniam. Altera veraquè Passio est

*Altera
Dolor.*

Dolor. Definitur: *Ex bono; vel non obtento,
vel amisso, sensus mali*: Frequens, & velut proprius est, mortalis vitæ. Præcipuè, prima sui parte: & quatenus non est compos boni. Nec rejiciendus omninò vitandusquè: quin immò proficiuus salutarisquè sæpe: dum Patientiæ, Pœnitentiæ, Resipiscentiæ causa est: prout ostendam,

Moderationis affectum.

tertiâ, quæ sequitur parte *et præcepta duas.*

PARS CAPITIS TERTIA.

Ostenditur, quod sit esse de beat *Amor*: & ex illo
communes primum regule, tum vero sin-
gularium Commotionum Eutaxia.

Ordina-
tio.

EX Natura ac proprietate *Amoris*, quam
superius deduxi ac comprobavi,
consequitur necessario: illum soli Deo de-
beri. Etenim, præter Deum, nullum
aliud bonum, natura rationalis se ma-
jus perfectiusque habet; in quo con-
quiescat: Nec uniri valet; nisi ei, qui so-
lus, & potest, & vult, infinità quadam
ratione. Nec denique transmutari, quam
in eius finemque. Alii præter Deum,
intra illam sunt. Ergo non ejus bona. Si
autem non bona, ergo non amanda. Ne-
que uniri possunt; quin redamare neque-
unt. Neque multò minùs in se transmu-
tare: quia esse, quod Amor quodammo-
do transfert; nec recipiunt: nec refun-
dunt. *His de causis, Deum tantum, natu-
re rationali, convenit, & expedit amare.*
Quod si petas; quo modo? Dicam, suo
loco luculenter: nunc hoc solum: Sine
modo. Nec enim definiiri potest, ratio
Amoris, erga illud, quod est infinitum.

Atque hinc patet: Commotionum omni-
um, causam magis considerandam, quam
motum.

Commoti-
onum pri-
ma

regula: ut modum: & prius quales sint; quam quantæ, expendendum. Nam si, circa unum, potius, verum, bonum occupentur; plerumque quam modum spe mensura earum, quò major, melior est. Aent. Si ad malum vergunt; etiam moderatæ, malæ sunt. Itaque prima hæc regula communis, in regendis illis erit: ut accuratè inspicias, unde sint: & quò tendant. Si à bono, & in bonum; facili eas freno reges: atque temperabis.

Altera ut moderere: & morâ aliquâ interpolatâ, retineas, cohibeasquè: antequam impetum sumant. Habent enim, uti observatum recte est: gradus suos, quibus crescunt. Etenim primum, visum seu phantasia obijcitur: tum sequitur diavolus. id est cognitio: eaque recta; vel erronea, boni, malivè. Mox ἐπιθυμία ἢ ἐκκλίσια id est appetitus; vel aversatio. Postremò ὁρμή: vehemens jam, incitata, & cum impetu affectio. Ergo circa ipsum initium, hæreas paulisper: & propositum ordina: atque constitue: & ex illo Commotionis modum.

Particularia præcepta facile peti possunt. Atquè imprimis, inter affectus, Desiderium. Cuius unica totaque Regula est, finis humani notitia. Eum omnes censuerunt beatitudinem: sed in quo illa consistat; dissenserunt: idquè

quæ ignorantia Naturæ humanæ. Nam, *In agri-*
 qui illam interire, eoque post obitum lo-*mus p. 13*
 co, quo non nata jacent, patavere; quid *nostris*
 miri est, si in rebus aut actibus hujus
 vitæ, assignarunt felici aem? Atqui ea *Qui non*
 non est in hac vita. Non, inquam, in re-*et in hac*
 bus, quæ ad corpus fortunamque perti-*vitæ.*
 nent. Nam cuncta hæc, mutabilia, incer-*Non est in*
 ta: aliena: denique, malis etiam, id est *rebus, ex-*
 infelicibus, communia. Non item, in *ternis.*
 actionibus ipsis: id est, ut olim, qui *Non in*
 paulò altius philosophabantur docuere, *veritate*
 virtute: nam nihil agit, hoc tantum, ut
 agat: & ipsa ex virtute actio, sit em scō-
 pamquæ habet, se potiore: qui in res
 ejus vera. Illa verò, post hanc mortalem,
 in æterni & immutabili vitæ nunc demum
 manet: tunc ea fruamur, Deo, id est *Sed in*
 omni bono, se ultro impetiente: & de-*Deo.*
 siderium, mirâ ignotique profus ratione,
 adimplente. Itaque ad hunc finis ul-
 timi regulam, atque normam, aptari de-
 bet desiderium omne: Et, cum tota vis
 ejus & operatio sit, velle bonum & appe-
 tere, id; quod summum appetendorum
 vocatur; id est *Deus; appeti vere & pro-*
 prie, & propter se debet. *ut qui propter ip-*
sam: & quatenus fini consequenda ter-
 viunt. Alter verò Affectus, qui est *Fuga, Fuga*
 præceptis aliis non eget: quam, quæ con-*præceptis.*
 traria omnia desiderio sunt. Id est, ut toto

animo fugiat malum, quod Deo adversatur. Non defugiat verò nimium, nec abhorreat, quæ non sunt vere mala.

Ad Perturbationes venienti, se offert
Inter pas- primùm, *Ira*. Hæc si debite oriatur; id est,
siones Ira si pugnat; aut resistit, *contra ea, que impe-*
præcepta dunt *imium, verum, bonum*, quamvis in
ut in cau- Causa iusta; tamen initio cohibenda est,
sa etiam ne effervescat: excandescat: & in flam-
unus ve- mam, quæ brevis est, abeat: sed *in robo-*
ri boni no *re potius constantiaque immutabilis propositi,*
exæstuet *consistat.* Secura victoriæ; si nec cedat lo-
Et certa co: nec cesset oppugnare. Bonum enim
sit victo- verum, quid impediet? Tribulatio? an-
ria. gustia? persecutio? gladius? an mors de-
 nique? Certus sis, omnibus istis te superio-
 rem fore: & aut fugabis cuncta aut vin-
 ces; sustinendo. Si autem oriatur *Ira, pro-*

In adia- *pullando, quæ non sunt Proprie bona, sed*
phoru etj *commoda, tantum vitæ huius;* Tum & si
teneatur *jus habet, teneturve officio, tueri quid-*
officio. *piam, aut repetere; tamen probe expen-*
Tamen ji- *dat: sitnè tanti quod impeditur: aut eri-*
bi tempe- *pitur: ut pugnam certamenquè mereatur:*
ret. *taxabitquè exinde sui modum. Deinde*
 moderationem adhibebit: ne nimis com-
 moveatur: ne in furorem ac temeritatem
 dicto aut facto, prorumpat. Sed potius
 firmiter statuet: in causâ bona, magno
 animo conari: aut resistere: & si non suc-
 cedat; æquanimitè tolerare. Victoria
 enim

enim in adiaphoris illis, incerta & dubia est. Unde in utramque paratum esse debet, iræ temperamentum. Si vinceris; ne ringaris: ne iram frustratam, in te contorqueas: non te, non Deum incuses. Quin immò, vel Conscientiâ quamvis infelicitis, impleti tamen officii; te solère: vel mederi studeas: vel denique documentum in futurum cape. Si vicissi; ne vindictam sumas: id est ne dolore adversantis fruaris. Falsò enim Aristoteles defini-
vit iram, *ἐπιθυμία τιμωρίας*, id est cupiditatem refundendi doloris: cum id, non Natura, sed vitium iræ sit. Dolor enim alieno pasci quod bonum? quæ utilitas? Atqui nihil est à Natura; (ira autem est:) cuius non constet ratio boni. Meritò itaque vindictam ab irâ legitimâ amoveo: uti & sevitiam & crudelitatem: quæ ultionis filia est. Atrox malum: & quo rabiem ferarum vincimus. Nam illæ, brevi impetu sæviunt: hominis crudelitas lenta sæpè: meditata: & se pascens ac oblectans, dum, (ut ille dixit,) hominem homini perdere libet. Hoc verò a munus est, quo potissimum ira male audit. Cum tamen non nisi dum vitiosa: & innoxiam agit; ejus causâ sit. Alioqui innoxia. Bellatrix illa innoxia tantum contra malum ferientia: offensa animo: sic custos: excitata mentis vigor: denique Spiritus, ad magna incensus: & ardens au-

*Vindicta non
ingatur.*

*Vindicta
non sæ-
viat.*

*Nam
vindicta
cuius vi-
tium, &
sevitia.*

*via alio-
qui.*

dere, aggredi, & perficere juvans. Et hæc ad regendam vitamificent.

Metum Succedit ei opposita Perturbatio; *Me-*
ut modo *tus*: qui si oritur ob ea; quæ vulgò mala
vere. putantur, hæc ne nimiam nos exterreant,

Facile *que* *ignominia.* Facile enim patebit, cun-
ta eorum *ta* hæc stultè omninò timeri. Paupertas
agnatio, enim Nobis congenita & propria, per
que vul- quam nemo tam crens vivit, prout nasci-
gitur ful- tur moriturquè. Non est ergo mala, sed
so mala. quæ in ortu nostro, exituque, docet; ho-

minem sibi quoad externa posse sufficere. Dolor, si tolerari potest; parvus: si non; brevis. Eumquè mors consequitur: id est, quies: id est, veræ vitæ initium. Igitur mala non est, nisi malis. Infamia, si ob flagitium, venit; iusta; Et culpa tantum, quæ illum promeruit, mala. Sin immeritò; contemnenda: uti enim honor, ita & illa, est extraneos: alieni arbitrii: & verè, *ut est ipse.*

Non in Non est verò *ut est ipse.* Non est verò
notra malum meum, quod non est mecum. Si
potestate verò hæc, quæ maxime timentur, mala non sunt; quorsum timebuntur? Detrahenda omninò illis, persona, & larva, quæ terrent: Et fatebimur; majus malum esse timere; quam sit illud ipsum, quod timetur. Victo autem timore ejusmodi, implebis officii finem: & *circumspectio erit*

multa:

multa: nulla tropolatio. Timor autem veri
malis, id est peccati, evitatio ejus esse debet: *Timor*
nec tam parvere deest illud, quam ab or- *Peccatis.*
rere. At restat ille, timor Domini sanctus:
 & qui tacit in ætos. Non ille tantum, qui *Timor*
 a terrore, Judicis malis puniri, oritur; *Dei.*
 (quanquam & iste proficiuus: quo contigi
 petit Pilius; ut a judicis Dei timore: hor-
 rendum enim est, incidere in manus Dei
 viventis:) sed multo magis ille, qui pars
 est venerationis, Summæ illius maiestatis,
 potestatisque, & qui Nos humiliet
 sub potenti manu ejus. Adsit itaque: non
 tamen ille servilis; qui meticulosam, pa-
 vidam, anxie turbatam, & ad superstitio-
 nem factam conscientiam reddit.

Sequitur ratio Spei: Quæ ut recta sit, *Spem ut*
 ad idem uti Ira examen, revocanda est. *continens*
 Nempe causam primùm, deinde modum *causam*
 ejus, oportet expendere: Si fertur in ve- *ens ex-*
 re bonum, id est Deum, non confundit. *pente.*
 Freta quippe auxilio ejus; qui cùm se u- *In bona*
 num appetere jussit, vires addat, capaces *vero non*
 sui, necesse est: sine quibus, non potest *confan-*
 obtineri. Ideoque non dubia possibilitate *dit.*
 nixa, firma & tandem rata sit oportet.
 Nec nimirum erit: si cum Dei ope operetur:
 agatvè graviter: & in agendo imploret
 auxilium. Hec est *Spes veri boni:* quam *Hac T. e.*
 Theologicam vocant Virtutem Scholæ: *aliqui vo-*
 Cùm nobis qui non ex Lyceo, aut Por *cant.*

Theolo-
gicè cen-
seri

Spes circa
externa
fallax.

Itaque
non ei in-
dulgen-
dum.

Parado-
xè loque-
bantur.

Magis
vel quæ
eveni-
unt.

Voluntati
divine ac-
quiescen-
dum.

ticu, sed ex Christi disciplina sapimus, non modo hic, sed & omnis animi motus omnisque virtus debeat *Σιολογίζεσθαι*: id est ad Deum referri: ac velut consecrari. In summo enim semper representare, ac proponere, decet, rationem affectuum virtutumquæ: ut exinde tantò faciliùs fluant, ac deriventur minorum officiorum præcepta. Hæc spes inquam veri boni. Rerum humanarum autem fallax omninò est: ideoquæ cautè admittenda: ne nimis incitet, provehatque. Nam ventus hic, ni vela contrahas, abripit à recto cursu: & naufragii causa est. Necessaria ergo, quæ illum temperet, modestia voti. Quam suadet primùm, exigua pars ævi, quam hic vivimus: Et, vitæ summa brevis, spes nos vetat, inchoare longas. Deinde suadet Tranquillitas, quæ haberi non potest, si in rebus his multum spei indulgeas. Nam eorum successu, necesse est, ut sepe frustre sis. Unde perturbatio & inquietudo. Itaque si vis consequi (quod olim Stoici *παράδοξιον*) ut tibi nihil unquam insperatum, nec præter votum eveniat: Moderare Spem: Et freno rationis contine. Et *μᾶλλον θεῷ τὸ ζῆναι*, seu potius, quod ex præcepto æternæ Sapientie, dicis quotidie; re ipsa præsta: ut nempe *velis voluntatem Dei*: Cum hoc tamen monito, ne ista (ut proprio artis ver-

bo-

bo utar) resignatio : ullatenus impediatur, diligentiam, debitæ, & quam officium postulat, actionis.

Ultima Perturbationum *Desperatio* Vi- *Despera-*
tanda in vero bono, semper: in adiapho- *no in ve-*
ris, quam diu potest: Potest verò facile, *ro bono*
ab animo Deo fidente. Et cur non fidat, *nulla sit.*
ei, qui summè potest, scit, vult, & deni- *In adi-*
que promissit homini bonum? Hac basi *phorum ra-*
firmata providentia, & cura nostri, secu- *ra.*
ros nos esse jubet: & vetat desperare.
Quod si verò, apertè pateat, nihil spei re-
liquum; tum *se satis permittat*: & nec irri-
tè repugnet: *nec velit malus pati; pati,*
quod liceat bono. Deposita nempe Spes,
quietum ultra, sed post expletum offici-
um, reddat. Et postquam quæ debuit,
fecit; expectet: excipiatquè, quæ jubea-
tur. Ut verò non decet ejulare; detestari; *Nec sit*
se aliosque imprecationibus devovere; *causa exi-*
ita Spe abiecta, consciscere sibi mortem, *iii*
nefas. Hactenus de Perturbationibus.

Passionum verò regendarum præcep- *Gaudium*
ta; *Gaudium* imprimis requirit. Et requi- *etiam in*
rit, etiam si ex impertito vero bono pro- *cero bo-*
veniat. Suavitate enim sua allicit, & avi- *no, modè*
dos sui facit. Haustum verò largius, obest: *teneat.*
officitquè. Degustata enim dulcedine *Ne exim-*
fruitionis, dum se compotem boni homo *de studiis*
putat; ex natura gaudii quiescit: id est: in *boni te-*
querendo amplius bono subilit. In hoc *pescat.*
Hoc enim
studio *sape fit.*

studium autem, dum hic vivitur, non progredi
 semper; nec proficere; retrocedere, ac defi-
 cere. Ex defectu autem, delictum &
 corruptio. Oritur enim, in animo ante

Prædicto, tempus gaudente, diffusio sui: *complacentia*:
ut dicitur inconfusa securitas: incerta: & denique lap-
sum quod sus. Itaque plena illa fruitionis dulcedo, dif-
ferri debet ferri debet, in illud tempus, cum (quod
non, ma- Deus taxit) unicuique nostrum dicitur:
ne.

Gaudium intra in gaudium Domini tui: & gaudi-
Stoici um tuum nemo tollet à te. Nec imponat
facile. illud Sapientis gaudium: quod hic intra
 nos nasci, ex Nobis oriri, nostræ spontis,
 ac continuum esse, Stoici nugabantur: Et
 quod stulte definivit Seneca: Elationem
 animi, (hæ vitiosa semper) suis bonis
 viribusque, (hæ profectò nullæ) fidētis:

Arelius quantò sapientiùs dixisset dissidentis?
exterior Quod si verò hic, ne internum illud qui-
factum. dem, & ab animo gaudium, continuum
 esse potest, quantò minus erit adventiti-
 um illud, & ab externis rebus ortum?
 Certè esse nequit. Primum, quia nixum

Quæstio incertis & mutabilibus bonis: deinde, quia
ex 1. 10. nec bonis. Quid enim ista ad animum?
 ita ut si prole exanimas, contra utimur
 sunt: qui vinculi & compedes: & ad mi-
 lum elici. Itaque ex illis, non proiit,
 nisi maris lætitiæ exultatio: evasit & bre-
V. 1. 1. vi. Vana sapienti. Quæ Ciceroni est,
et. voluptas immoderata animi, sine ratione

gesti-

gestiens, opinione præsentis boni. Jure ergo, risum reputes errorem: & gaudio fallaci, dum hic vivis, dic, quid imponis, quid illudis, quid decipis? Præterit figura huius mundi. Ibi fixa sint corda nostra, ubi vera sunt gaudia.

Dolor, & vix admittit temperamentum: *Dolor non*
 & non a seo requirit: prout docuere, qui *omni. su-*
 in hac vita, apud heu nescio quam, som- *sciendus.*
 niarunt. Primo enim, si in verè malum, *bonus est*
 id est in peccatum, incidisti; dolere, ac *peniten-*
 tristari, bonum. Hæc enim, (inquit A- *tia.*
 postolus,) secundum Deum tristitia, præ-
 nitentiam, in salutem stabilem operatur.
 Deinde, si dolor sit, in penam culpæ; *Et pena.*
 bonus idem: & hic potius, dum minor,
 & non ex merito dependitur, expetendus.
 Sed præter has causas penitentiæ, & pæ-
 næ, proprium vite huius est, dolere.
 Quippe extra Patriam sumus: quippe in *vitemor-*
 labore, impetimur a Demone: impedi- *tali pro-*
 mur a carne: & mundo: quippe exerce- *mus.*
 mur variè: ut mereamur. Statuit autem
 Deus, testandæ bonitatis sue, gloriam:
 quam olim paravit: non donum tantum
 esse; sed etiam mercedem. Et nam benigni-
 tate, velut debere Nobis quidpiam,
 voluit. Hæc verò, quam talisunque (tas
 sit dicere) obligatio, doloris tolerantia,
 quam gratia confert, ut plurimum com-
 paratur. Merito igitur, sancta *deceptio* illa, *contem-*
 alter- *platrix.*

alterutrum, aut mori, aut pati peroptabat. Atque ideo, dolor ex his, quas dixi, causis ortus; bonus: adeo non vitandus, fugiendusquè. At ille, qui ob mala externa provenit, coerceri debet. Dolemus autem ejusmodi malis: aut propriis, aut alienis: (quanquam profectò & his quoque privato respectu) In malis alienis, miseratio est: quam rejecere Stoici: velut vitium (inquit Lipsius:) pusilli animi, collabentis alieno malo: vel, ut Cicero; agritudinem animi, ex alterius rebus adversis. At non rejicit Christi Schola: quæ rigorem omnem aspernatur: mansuetamquè ac teneram requirit pietatem. Hæc verò, si proximo opitulari aliter nequit, saltem condolet: & compatitur: cum modo tamen. Et ad testimonium tantum, pronæ in auxilium, & beneficentiam, mentis. In malis autem propriis; cum molles sint mortalium animi; firmandi tantò magis, ne eos nimium frangat, abjiciatquè dolor. Remedia roboris parandi, & constantiæ erunt. Primum: cogitare mutationes necessarias esse. Idque à rebus ipsis: quas indies experimur, suapte corrumpi: & interire. Nempe, hæc est lex mundi; ut quædam in illo desinant; quo alia oriantur. Et nasci in illo vocatur, incipere esse aliud, quàm quod fuit ante. Porro, si producerentur semper nova, seu

natu-

*Ob externa
na coer-
cendus.
In malis
alienis
commise-
ratio est.*

*Ejus mo-
dus &
ratio.
Doloris
propriis.*

*Remedi-
um pri-
mum.
mutatio-
nis neces-
saria.*

naturâ, seu Arte, & nihil periret; non caperet orbis molem rerum. His verò de causis, si necessaria mutatio; necessaria erunt, & quæ ad illam ducunt. Velut, si homines decedere, & mori, opus; Opus erit eorum, quæ morti famulantur: nempe morbis: peste: bello: tyrannide. Si verò hæc necessaria; ergo ferenda: id- *Ideo non*
quæ libenter. Nam necessitatis non aliud *egre se-*
effugium est; quàm velle, quod ipsa co- *renda.*
git. Alterum doloris remedium; cogita- *Alterum:*
re: hæc quæ vocantur vulgò mala, reve- *falsò qua-*
ra non esse: idque a ratione, quam strict- *dam mala*
im, dum metum coercui, dixi *vocari.*
non modò non esse mala; sed etiam sæpè *Tertium:*
bona: & utilia. Et bona, primùm origine: *bona esse*
nempe à Deo: Bona etiam fine: nempe *Autore*
exercendi, castigandi, puniendi. *Deo, Et*
Omnes fine.
enim ista, malorum externorum, seu cala-
mitatum immixtio, aut Bonos exercet: aut *Exercen-*
ipsos castigat: aut improbos punit. *da,*
tium bonorum, necessarium: primò, ut
per illud, firmetur eorum animus. Nam,
quemadmodum, si Nautam te esse velis;
per tempestates docere; si Militem, per
pericula; ita si verè virum; per afflicti-
ones. Non enim alia, ad robur via. Ne-
cessarium deinde, ad experimentum. Ut
nempe, quantum proteceris; periculum
facias. Postremò, necessarium ad exem-
plum: ut tuâ tolerantia, aliis præcas.

Castigan- Castigatio etiam bona. Et juvat; seu sit
di. flagelli loco; cum peccavimus: seu freni;
 ne peccemus. Plena denique bona: quæ
 tollit, quod castigatio non correxit. De-
 cet verò justum Deum: expedit generi
Puniendi humano: cujus Societas ilare nequit, ma-
 linâ impanitâ. His tere rationibus, pul-
Philoso- chus eundem, sed *quædamque* satis, Lipsi-
phice. us. dolorem non tam cohibuit, quam
 fastulit. Cohibendus autem, temperan-
Nam pæn- dasque tantum est. Impatiibiles enim nos
sus dicitur esse, nec est Condicionis Mortalium: nec
etiam Divinae voluntatis. Et, qui sensum malo-
rum habet. rum, non fatentur; mente obduratâ, &
 perviciaci, velut incertamen, provocant
 Deum: qui scilicet, sed mansuetâ, domitâ pa-
Eni frustra tientia vincitur: i. e. placeatur. Et provocant
enim tamen frustra; Nam scit ille, telum hoc
cum sita mererum, ita torquere; ut quidquid fa-
stio cias, tangi illo. indeque pati, ac dolere,
 ut necesse. Animum enim ipsam, & pe-
 nit: & facit: cuius exultatio, cum sit,
 prout divi, insalubris; maror sæpè pro-
 ficuus est. Beati ergo, qui lugent, & pa-
Itaque tiuntur patienter. Non ut malefici; sed
sæpe pro- propter Deum. Illic character bonorum
ficius est. In tentationem & dolorem ergo, si
 incideris, beati: quia merces copiosa: &
 non sunt dignæ passionibus heius temporis,
 ad futuram gloriam, quæ nos manet.

CAPUT III.

De *inœgria*: seu exercitio Virtutum,
tertia parte Probitatis.

Q Uemadmodum illa, quæ colore & succo medicata esse velis; primum munda reddere; deinde, quò faciliùs humorem imbibat; variè præparare; postremò madefacere etiam, aut intingere oportet; Ita animus humanus, per *ars* Fugam *μαρτυριᾶν*, purus, per *μετρησιμότητα* aptus, virtuosus. tandem ut habitum acquirat; & velut succo affectuū cum imbibat virtutum; tingendus: aut moderationem. potius imbuendus est, salutaribus præceptis: è quibus prælibit hæc, quam tertiam partem Probitatis feci, *inœgria*: seu exactum Virtutum exercitium. Inspectemus ergo hoc capite officia ejus: & *Τριπασί-τα* primum dicam; *Quid sit virtus*. deinde, *Quæ sit virtus*. *Qualis esse debeat*. Tertiò, *Quomodo & unde insit* homini. Hæc verò singula, compendio. Et magis opinor ex naturâ rei, quam receptâ methodo, & præscripto Scholæ.

PARS CAPITIS PRIMA.

Quid sit Virtus, ostensum: ejusque & Unitas, & Partitio.

A Definitione ut incipiam; *Virtus*, est perfecta in homine ratio, in habitum versa, actus ejus dirigens. Ratio inquam per-

*Et expli-
catur.*

**Ratio-
nale.**

*In quo
consistat.*

*Ut efficiat
Constantem.*

**Conveni-
enter vi-
vere: seu
uniformi
ratione.**

**Sapien-
tem.**

perfecta, quæ à Deo illustrata, ac direc-
ta, principium est ejus, quod homo
quæ est rationalis, agit: idque per *ῥημό-
νικον* illud, Stoicis nominatum, quod Se-
neca Principale, Cicero Principatum ver-
tit: ill est, partem animæ præcipuam, in
quâ *λογισμὸς* residet. Cujus est dominari,
& imperare, omnibus Animæ facultati-
bus. Et in memoriâ quidem, ratio hæc, ut
consummata sit; *victrix esse debet, muta-
bilitatis*: quæ non constat sibi homo: fi-
nes varios proponendo: *Ignorantie in In-
tellectu*, quæ à vero aberrat, & opinatur:
Prævitæ in voluntate, quæ in malum la-
bitur; appetitione: *Elictrix* verò & *ὁμο-
λογίας*, &, ut ita dicam, *uniformitatis*:
& *ῥησιμῶς*, seu *veræ cognitionis*: denique
ῥαϑυδρότης, id est *relaxationis bonitatis*.
Quæ tria, cum efficiunt, *Cogitatione, Ver-
bo, Opere, Constantem: Sipientem: Sim-
ilium*. Et primum oportet *ὁμοθυμαδὸν εἶναι*,
quod summam bonum homini, quidam
posuere. Id verò est, *semper unum velle*.
Nec opus est exceptione uti: ut *bonum*
nempe sit, quod velis: cum non possit
cuiquam semper idem placere nisi bo-
num. Itaque unum est necessarium: Sed
quoniam non potest appeti unum, nisi
ejus contingat *notitia*; & ignoti nulla sit
cupido; Ideo, si vis eadem semper velle;
vera etiam, seu cognita, oportet velis.

Necessa-

Necessaria ergo erit & cognitio: unde Cogni-
 quispiam dixit, *ἡ ἀρετὴ τὸ ἐπιστῆναι αὐτῇ*. Po-
 stremo, appetere, & nosse non sufficit; perfecti-
 nisi etiam apprehendas: id verò fit san-
 ctitate. *Sanctum*

Ex triplici hac parte, mira prodit *ἀρετὴ* Unitas
 virtutis. Una enim est ratio recta: & , seu unio:
 quæ in illa enumeravi tria; quia singula *Una vir-*
 per se, id est in monade separata, existerent.
 nequeunt; quin contineant in se, duo re-
 liqua; ideo ex illis, miro modo unita exi-
 stet virtus: quam seu Sapientiam, seu
 Prudentiam, nominare licet: normam
 nempe & regulam, ejus habitus; qui na-
 turæ humanæ, prout rationis incorruptæ
 est, convenit. Hæc est velut fons, & ra-
 dix, omnis bonæ actionis & Virtutis.

Quæ etsi origine una sit: distingui ta-
 men tritariam; & potest, & solet: non in
 se tantum, prout ostendi: sed à *Materia*
 etiam, & à rebus, quarum rectum usum
 præcipit, ac exequitur: & quarum trip-
 lex velut classis est. Partim enim corpus
 spectant: vel ad usum vertendæ modera-
 tum, vel abjiciendæ omninò: circa quas
 occupatur *Temperantia*, *opposita nempe*
Concupiscentiæ carnis: Partim, velut extra-
 nos sunt: possidendæ, vel alteri tribuen-
 dæ: quas disponit, distribuit, ordinatquæ
Justitia: quæ concupiscentiæ oculorum con-
traria: Partim denique, ad Animum per-
 tinent:

*Circa an-
ticipat
cupat
Forsu-
do.*

continent: vincendæ, regendæ ac continen-
dæ: quibus debetur *Fortitudo: quæ vitæ
superbiam*, prout ostendam, vincit: fræ-
nat: ac continet. Itaque tres illæ, ex trip-
lici classe rerum, Cardinales, ut vocant
Scholæ, virtutes erunt. (*Prudentiam si
excipias, quæ communis, una, & Univer-
salis*) ad quas reliquæ, prout ostendam,
referuntur. De quibus Quid, & Quot
sunt, dixisse hæc pauca sufficiat. Patet
verò id melius, in hoc qui sequitur Para-
grapho.

PARS CAPITIS ALTERA.

*Monstratur, Qualis esse debeat Virtus: &
præmissa Prudentiæ superiori ratione; mo-
nitisque eius; singulæ, prout tributæ sunt,
explicantur.*

*Pruden-
tia virtu-
tes regit.*

Prudentiam, ex divisione Virtutum
excerptam, ac separavi. velut universa-
lem omnium Directricem: iñeque non
aliam illi affigro definitionem: quoniam quâ
Virtutem definivi. *Est* nempe illa, ve-
lut *specimen* quoddam, ac *imago*, digne il-
lius *Sapientiæ*: quæ una, *simplicis*, æterna-
quæ *contemplativa*, in *universis* æ *omnibus* videt,
novit, & *per quam* hæc omnia fecit. Hanc
si homo sibi convenientem, & analogam
haberet omnino veram regulam: ac nor-
mam omnis actionis: mensuramque im-
plendi

plendi officii. Sed difficilis & ardua, plures ob causas: nempe partim propter imbecillitatem animi humani: cuius iudicium, & primigenia labe infectum, & consuetudine corruptum: Partim propter res ipsas: quatum natura proprietatibus abditæ, copia prope infinita, circumstantiis singuliribus variabilis.

Et si verò in tanta difficultate; tamen habenda, & comparanda est. Unde autem? Facilis & (ut loquimur) adæquata responsio erit: à DEO. qui totus mens, & ratio, & intelligentia. Apud ipsum (ut Job inquit;) Sapientia: & (ut Salomon;) Dominus possedit illam, antequam quidquam faceret. Unde non adventitiā, & à rerum cognitione haustā habet: sed omnium effectricem, atque causā: ipsā verò à se ortā, in se permanentem, & purum actum, non *derivat*, sed *derivat*. Solus autem cum habeat; solus etiam & conferre potest: uti & naturæ Author: & gratiæ. In illā, ingenium docile, & iudicium perspicax, largitur: in hac, auxilia illuminationis. Sed quia separatim agim, unde notit homini virtus, eamque a prima causa derivabo: nunc e secundis & proximis, pono primū, *Doctrinam*. Istenim illa nihil aliud est: quam *hæc intellectionem rerum*, in memoria conditorum quorundam: quo cum volumus, depromimus, quæ usui

*Cur sit
difficilis*

*Habenda
tamen
primū
a Deo.*

*Poten-
tiam.
essentiā.*

*A quo do-
tes natu-
ræ & gra-
tiæ.*

*Habenda
a doctrina*

Denique
ab usu

usui esse possunt, *ad similes ex similibus
dyadicanda*. Unde, qui non modo plura,
sed quod multò majus est, benè cognita
recondidit; faciliùs patet, habebitque ad
manum: quibus utatur. Nisi quod à
Doctrina sola, generalia tantùm præcep-
ta petantur: quæ nisi exactum judicium
particularibus aptet; sæpiùs error subre-
pet: naiceturque superba ac pertinax opi-
nio. Unde necesse est; ut *usus* quoque
accedat, alter velut *Prudentiæ parens*: &
qui, Doctrinæ, ut ita dicam, promus
condus est: experimento docens, aut
monstrans potiùs singularia: circa quæ
Prudentia præcipuè occupatur: Hæc
verò tria; Nempe, Dei munere *natura
apta, doctrina seria, & usus* denique si
adsint; & in unum convenient; tum de-
mum firmam certamque *Prudentiam faci-
cient*.

Ejus en-
nergia.
In con-
templatione.
Actione.

Facto.

Cujus vis & energia cernitur, partim
cùm *contemplatur*: partim cùm *agit*: par-
tim cùm *facit*. Contemplatio, est visio
quædam, seu *intuitus veri*: isque non il-
lusus, deceptusque. Actio est, ex ista
notione *dictamen animi*, quomodo se gerat,
implendo quod natura tenetur. Factum
seu *efficientia*, ejusdem animi velut exter-
num opus, quod, in quovis negotio be-
ne peracto, cernitur.

Duo prima ad *Sapientiam* spectant: Hoc
po-

postremum propriè *Prudentiam* esse vo-
lunt. Quod: quia ad officia quæ ducimus,
magis pertinere videtur, ideò paulo dili-
gentius explicandum est. Primum igitur *Hæc*
quæ *Prudentia* facit, est, *Consultatio*: *postremi*
quæ *quid agendum omittendumvè sit*; quæ-
rit: & variè indagat. Cui propria *sollertia* *prima*
sollertia. *pars con-*
seu sagacitas: ea enim modum & media
adinvenire studet, vel expediendi negotii,
vel omittendi. Altera pars est, *Sententia*: *Altera*
quæ directo quodam iudicii dictamine, *Senten-*
quod consultatio quæsierat, & sollerter *tia*.
adinvenerat, *decernit*: & rationibus appa-
rentibus rejectis, *unum certumque quid sta-*
tuit. Illi annexa *providentia*, & *considera-*
tio eventus secuturi. Etsi enim iste incer-
tus; attamen exacta prudentia, ut pluri-
mum illum conjicit: & assequitur. Un-
de non malè illam, *Divinationem* vocat
quispiam: Certiorem utique ex causis,
quàm ex astris. Tertia pars est *Executio*: *Tertia*
quæ id, quod consultum constitutumque *executio*.
est, effectum reddit. Huic propria *cir-*
cumspectio: quæ circumstantias negotii vi-
det: & aut cavet, & evitat impedimenta:
aut subita casuum, quæ potest emendat.
Hæc de Prudentia abstractè, & generaliter.

Cæterum, præcipuum, potissimum- *Munus*
quæ quod ab illa ducitur, officium est: *præcipuū*
certum *vite statum eligere*. Cujus etsi *prudenti-*
varia sit fors, atque conditio: tamen ad *vite genus*
eligere.
tria

*Quod
triplex.*

tria summa genera, non incommodè re-
ferri solet. Primum est: *quædam*, & à
negotio subductam: *Adhuc*, un alterum:
Tertium, *mixtum*: & ex utroque tempe-
ratum. De singulis adlucina quædam
prudentiæ, non abs re erit subtingere.

*Quædam
sine legi-
dia.*

In primo igitur vivendi genere. *vitam-
da est improba* *syren*, *deserta*: quæ invisa
primum; ut ile ait: postremo amatur:

*Literu
tra lat
serius.*

Pono in eam ingenio humano; cum
sæpè *amore quæritis*, *torpet*. Exercedam
itaque est, etiam in otio: ubi occupatio
esse solet, cognitionis, & de eum. In

*Cum mo-
do.*

ea verò cavendum: ne nimiam curam in
res minutas, subtiles, non necessarias,
vanis denique impendamus. Talibus e-
nim abduci, contra officium est: & in-
eptiis istis, animum ad majora natum,

Et sine.

detinere; indignum. Philologia igitur,
& *literæ*, quas liberales vocant, *cum modo*
habenda sunt. *Namque enim horum conspecta-
tio*, *ut plerumque molestos*, *verbores*, *intem-
peratos*, *sibi placentes*, *id est imprudentes*
facit. Immo etiam *habenda* certo *sine*: &

*Magis
vero stu-
dium sa-
pientia;*

omni ejusmodi opera, in rerum utilium
studio, & usu vitæ, collocanda. Quam-
vis, & mira absitaquè naturæ scrutaris
ne tanta Dei opera sine telle sint; & ut

Authentica admiratio juxta, ac veneratio,
mentibus nostris imprimatur; laudabile.

Sed in hoc vitæ genere, præstantissimum,
longe-

longequè pulcherrimum est studium. veræ
Sapientiae, quæ inem hominis quatit:
videt: ad illum vera media eligit: adim-
pletque: latentem veritatem eruit: *opi-*
nionem & opinionem omnem tollit: & de-
nique animum peram ac intonem Deo
dedit, consecratque. Et præterea, ut ali
idem faciunt; sepe se veritas scriptis
monet. Hoc est proterò, eximiam in
otio negotiam: hoc est consummatissimæ
actionis officium. Hoc est denique quod
Dominus proterò unum dixit esse necessa-
rium. Quod homo, primâ sui origine,
purus nempe & innocens, solum unicui-
que curasset: quod nunc dum gratia frui-
tur, solum implere studet: & quod olim
in gloria plene & continuò exercebit: at-
que hoc unum perpetuò aget. Id verò, *A Deo*
dum hic vivimus, ut exacte fiat: & ne *illustrata,*
mens illusa vagetur; diliganda Deo est:
& insistendum pressè illis, per quæ se
Deus nobis aperuit. sed hoc in libro ter-
tio, quid de Pietate, id est vera ac unica
Sapientia, uberius dicetur.

Sequitur *genus vite* alterum: nempe
1. Inuolam: quod proprie negotio, ope-
râ, labore, constat: & quod administratio, *Alicuius*
corporis, & rerum externarum impletur *vita ge-*
Hoc, cò præstantius est, quò magis ab *1. Inuolam.*
animo ortum sumit: & ad illam referunt.
cò verò vilius, quò corpus magis, & ex-
ter-

*Laudabili-
ter Re-
publ. im-
penditur.* terna spectat. Inter actiones, quæ mul-
tum trahunt ab animo, eminent illæ quæ
Reipub., & Civitati, bono Communitatis
Societatisque impenduntur: siue pace, siue
bello. Tales, splendida profectò, magna-
nimæ, & quæ dotibus ingenii judicii que
velut animantur: ostenduntque, non
nobis nos tantum natos esse: ortusque
nostri patriam, & quæ hoc vinculo con-
tinentur participes esse debere. Proficuae
verò etiam, maximè Societati, huma-
næ: si præsertim exactè, ambitione &
Avaritiæ procul, impleantur: Bonumque
iis, & salus patriæ, suprema lex sit. Illæ
autem Actiones, quæ necessitatibus vitæ
præsentis consulunt, iisque parandis ac-
quirendisque impenduntur; aut ad *Agri-
culturam*, aut ad *Mercaturam*, aut ad *Opi-
ficam* referri solent. Agricultura, duarum,
quæ sequuntur, optima: uberissima: quip-
pe, ingenua: innocens: & quæ non alia
est magis libera: & vitio carens: ritusque
melius, vita quæ præcos colit. Mercatura,
si copiosa, & ampla; non illaudata. Nam
commercio gentes sociat: & subvenit
communibus commodis: efficitque, ut
quod uspiam est, apud nos natum esse vi-
deatur. Sitenius, & *propolitarum*; indigna
honesto viro: nihil enim proficit, (ut in-
quit) iterò loco hoc, quem totum ex illo
haurio) nisi admodum mentiatur. *Opi-
ficia*

*Vite ne-
cessitati-
bus ser-
vit.*

*In Agri-
cultura
quæ inge-
nua.*

*Merca-
tura: non
semper
vitæ.*

ficia denique, si multum habeant ingenii *Opificis*
& utilitatis, in publicum; non indigna. *haud di-*
In vili autem & abjecta re, occupata, uti *gnum.*
& operat, quibus exigua merces est aucto-
rumentum servitutis, aliquè illiberales
questus, nihil protectò possunt habere
ingenui.

Tertium *vita genus*, è duobus primis *Tertium*
compositum, perfectissimum existimo: na- *utroque*
turaeque nostrae maximè conveniens. Ad *mixtum.*
utrumque enim nati sumus: *Cognitioni re-*
rum, & actioni. Unde conjungendo u-
trumque; sequetur status, erga se, ho-
mines, Deumquè, eximii prorsus meriti.
Exercitium enim virtutum, Charitatis, *Lauda-*
Pietatisquè officia, tum demum optinè *tissimum.*
exequemur; cum Animum verà Cogni-
tione imbutum, ad Actionem & negotia
conferemus: & pulcherrimo tempera-
mento, vitam ita partiemur; ut tam no-
bis aliisque, & denique Deo impendamus.

His verò ita positis, constitutisque, ad- *Monita:*
denda adhuc sunt quedam monita: cui- *quedam*
que (ex iam dictis) conditioni vitae, ad- *adduntur.*
modum necessaria: & unice servanda.

Atque imprimis, in quocunque genere *Noscendū*
Actionis, expendere diligenter oportet, *suam cui-*
naturam ingeniumquè proprium: & vi- *que inge-*
dere; quid quisquè habeat sui: nec expe- *ritum.*
riri temere, sine erroris certè evidenti
periculo: quàm se deceant aliena. Id enim
pro-

*Aliena
non se-
clanda.*

profectò maximè quemque decet ; quod est cuique suum maxime. Ideoque *non tam præstantiora , quam viribus nostris potius convenientia , scclanda sunt.* Et cavendum, ne scænici plus, quàm nos, habere

*Exemplo
personarum
in scæna.*

videantur prudentiæ: Illi enim, non illustriores, primasquè, sed sibi accommodatissimas personas assumunt. Pudentum vero esset, ut ; quod *Hystrio* videat in *scæna*, id prudens ignoret in *vita*. Peccatur autem neglectu hujus moniti sæpissimè. Alii enim par negotiis *ingenium*, diffidentissimè, & experimenti detrectatione, otio sepehant. Alii se per *ambitum* immiscerent negotio, cui undique *impares* sunt. Alii *parum tuncam verècundiam*, rebus adferunt civilibus. Aliorum *contumacia*, non facit ad aulam. Ita dum quisque horum confectatur, quæ ei non conveniunt ; in multa sibi adversa incidat, necesse est.

*In negotio
quod ne-
cessè sit
imposuit.*

Quod si, aliquando, necessitas ad ea nos detulerit ; quæ nostri non sunt ingenii, tum adhibenda erit exacta diligentia : ut talium peritos inquiramus : agnoscamus : eorum consilio utamur : & monitis

*Utendum
peritiorum
consilio.*

cum jacticio obtemperemus : Alioqui erroribus innumèris se induere necesse erit. Nam in negotiis, qui nec sibi consulere, nec bene monenti parere scit, ille profectò extremi censendus est ingenii.

Addendum verò etiam : ut in constituto

to semel vitæ genere, constanter manemus: & quam nobis sortem, seu rati dederit; seu fors obiecerit; illâ contenti vivamus. Nec imitemur eorum levitatem; qui assidua mutatione propiâ, præsentia fallidiunt, in experta appetunt: *laudant in relicta. Qui vultis, & amant ea, perirent semper: quam animi: nescit.* Et animi inquietas: parum in se solatiis habent: se sibi relictum egre ferit: tamque fati-
tis suæ, & tristem viam facit patientum. Huic verò contrarium: *tranquillum, nempe, placidum, semper æquale, se contentum, statum animi* quem Greci *ἡσυχίαν* Animi vocant: retinere ac tueri pulcherrimum optimumque. *tranquillitatem.*

Ultimum moritum est, *modestia*, de-
coro, & *Corruptio* *Modestia* *Decor* quod Grecis *ἡσυχία*, dicitur. Nempe in *modestia*, *sermone, vultu, habitu, mensura, gestu, & deco-*
corporis, decens ac venustum nescio quid: tum deinde *lentum, grave, sedatum, & denique sine affectatione cuncti, & minima cura communi & compassum*. Præceptis hoc vix includi potest: Tempus etenim, personæ, loco, ita servit; ut laudis & vituperii ex-
inde causam sumat. Et quod non oportet, *modestia*, *intemperantiam, nec corruptio, & alioquin bonum, nunc corruptum* *modestia*.
Uta ergo illa discantur: exemplis: & ser-
vatione. Haec Prudentia, prout in *modestia*.

se, explicata: nunc eandem, in tripartita Divisione virtutis videamus.

De Temperantia.

Temperantia Quia corpore & animo constat homo; *Græcè* huiusque imperio, illius servitio utimur; ideo oritur p̄fima virtutis pars, quæ *σωφροσύνη* Græcè vocata, & ἀσώφρονα ἢ ἀσώφρων ab Aristotele explicata, Latine *Temperantia* vocatur: definiturque *prudentis usus eorum, quæ debentur carni*. Id est: naturæ ejus exigentiam temperans: & id quod delectabile censetur, non querens in corpore. Cujus exigentia, partim est naturalis, & omnino necessaria: ut alimentum & tegumentum: Partim Naturalis: sed non omnino necessaria: ut conjugium: Partim nec omnino Naturalis, & penitus non necessaria: ut illecebræ ad sensus corporis oblectandos. Primam, aio, Sapientem, id est, virum bonum, admittere necessariò: alteram voluntarie. tertiam abstinere. In omnibus verò *quidam* corpori detrahet, animo conferet. Debet hoc *Frugalitas*, *Σώφρονα*, *Ἀσώφρονα*, seu quum, Græco verbo *ἐπαχθῆναι* melius forsan voco.

Frugalitas *Frugalitas* est *in eum & potu modus: sicut in cibo sentit utrum corporis sufficiens*: qui *Græcè* *ὀψώνιον* ponitur. Modus, inquam, in *quantitate* cibi potusque: quia *aliter* vires, repararetque. In *qualitate*; qui salubri usu, & facilitate

para-

parabili, non verò sumptu tantum dam-
noque commendetur: In *lenta sumptione*,
quæ avidam voracitatem cohibeat: In *re-*
gula denique, quam institutum præscrip-
tum flata tempora jejunii assignavit. Cæ-
terum, cum aliæ virtutes, animo tan-
tum profint; hæc etiam robur sanitatē em-
que corpori contert. Contert deinde men-
ti: quæ ingluvie obtunditur, & hebescit.
Sed præcipue amplectenda: quia grata &
accepta Deo: cujus regnum non est po-
tus & esca. Sobrie ergo vivito, & frugi:
& stude, in hac virtute proficere: quia
quotidiani est exercitii: quia velut tyroci-
nium vitæ melioris; denique quia, iare
minime ardua: quia nisi vincis, quæ ma-
jora superare speres?

Castitas continet in Lib. I. sequitur. Hæc
si per continentiam nequit retineri; Na-
tura & lege divina, velut regulam habebit
Matrimonium. Melius enim est habere,
quam uri. Et vaga libido, non modò
Dei præcepto vetatur, sed etiam ratione,
& jure nature, conjugio illigatur, & ad-
stringitur. Cum enim facultas gignendi
& generandi, finis sit generis propagatio;
obtineri is aliter non potest, nisi, quod
genitum est, educetur. Educatio verò,
prolis præsertim humanæ, adeo alienæ
opis egentis commoda esse non potest, nisi
mutuâ operâ, parentis utriusque. Cum

Quæst. 1. et 2. & inter bruta etiam, præcipue quorum
animæ operosior educatio, ut volucrum, tam
Top. mas, quam femina, scetum curent. Si
causæ autem taliter educanda est proles; ineun-
danda est Conjugalis Societas: quam, uti
pro. dixi, naturalis ratio dicat, exigique.
Spir. l. 1. Nam verò lex Divina, & præcipue Evan-
geii geli, certo instituto circumscriptit, &
verum strictiori præcepto devinxit. Dum, &
stultum unam tantum uxorem uni Viro conce-
 dit: & ab eâ separari, nisi morte vetuit.
 Nam divortia, iustam ob causam facta,
 non tam dissolvunt Conjugale tædus,
 quam nullum contractum fuisse osten-
 dunt. Etsi vero necessarium & magnum
Perfectionis est, in Christo & Ecclesia, hoc Sacra-
mentum mentum; attamen *Purgantia* illo major:
 altior: magisque Deo Chara: quippe quæ
à Carne remota, illum velut abiacet: &
 ideò facile in Spiritualem Naturam assur-
 git. Per quam homo purus, undique
 Deum, qui puritas est, facillius intra se
 habebit hospitantem.

Veritas Utrobique autem, tam in conjugio,
etiam in quam in celibatu, *castitas*, primum in
in verbis verbis servanda: in quibus nullatenus inesse
 turpitudinem, falsò Stoici docuere. Di-
 cebant enim. Si esset obscænitatis, tam
 aut in re fore, aut in verbo. In re non es-
 se: quia esset alio et si tecto nomine:
 Si autem turpis esset; ne alieno quidem:
 si

si non suo potius: quod idem turpe esse non potest, cum denotat rem, quæ est offensiva non turpis. Atqui non sic perit pudor, ut hoc nobis imponant. Non etiam in rebus naturalibus, non est ea turpitudine, quæ sui usum prohibeat; est tamen, quæ apertum tegit: & occultari requirat. Unde si eam aperimus, sed velimus illa, quæ ipsa natura quantum commode potuit abscondit. Si verò hæc tegere honestas jubet, cur velis dum necessitudo nominanda sunt, non tegantur? Abeat igitur hæc obscenitatis patrona Sophistice, nobis verecundia sit, quam Christiana conversatio requirit: obscenitas ne nominetur quidem: honestè, velut in die, ambulemus: & loquamur: ut decet Sanctos.

Altera pars Castitatis, in cogitatione: *in cogitatione: respicienda* quam item puram & nullo pharisaismo *idem in* fædatam, casta & sancta lex Christi requirit, *cogitatione* Ut nempe, nec admittas immunda, *ne.* nec te illa meditando oblectes, & minus concupiscas. Prestabis verò facile, si vitium moderere: ab hoc enim potissimum immunda cogitationis origo. Dic igitur cum Iobo: Perigi pactum cum oculis meis: nempe ne videantur. Periclitares inquit vanitatem: & dictata utramquæ imple.

Tertia pars Castitatis, in actibus: non *in actibus* tantum, ut Fornicationes, Stupra, Adul- *in opere.* teria,

teria, evites: & detestare: quæ, nemo est qui turpi non agnoscat: sed ut devites etiam, quæ illicita sunt eorum, nempe muliebri familiaritatem, officia, lenocinia, lascives, proceresque mores; quibus foveatur impurus hic Amor. Quem ut vincas; desagias: non in alia vitæ dilectione causa, pugna est: in hoc, tantum fuga.

In corpore. Absinentiam, mollietate adversum, voco, modum severiorem in cultu. *Comptus:* & seu corporis. *Cultus* est in veste: quæ, sit necessaria: sine nimio sumptu: *Commoda:* sine inutili copia: *Decora:* sine tutili &

Item in comptu.

In situ denique.

vina vanitate. *Comptus in meretricie:* quæ ut illaviam sordidam, squalloremque vitat; ita crebra nimis balnea, unguenta, calamitula non requirit. *Situs* est, aut in exercitio; aut in quiete. Illud advoco, & requiro: ut vegetum, agile, patiensque laboris corpus reddat: Hanc admitto: & tolero: ut vires reficiat: Non verò somnolentiâ, cubatione, gestationeque molli enervet, duoque vitæ contrarius: nempe,

Temperantia in modum.

neque in modum aut molli, & ne quid ducam, neque aut in modum sit. Denique & unguentum, quidquid affluentia nimis est exultum, delictum, & Sybariticum, quod per se letro fastidio nimis tenerum,

Temperantia.

utrumque hypocrisis aut moderatur, aut abstinere jubet. Ut vere sit Temperantia, ex
Stoi-

Stoica definitione, *ἡ δὲ ἀντιστοιχείας ἔστι*. Et Habitus ipsa potius vincat omnem corporis volu-
 ptatem, animumque ejus fallacibus, & ^{bilis avo} ^{luptate.}
 falsis oblectamenti liberum, & vacuum:
 solidorum & olim immutabilium capa-
 citatem reddat. Utrumque autem obti-
 neri non potest, & qui hæc consecratur,
 illa amittet.

De Justitia.

Peraetis transactisque iis, quæ ad corpo-
 ris ut ita dicam moralem *circumspice* spe-
 ctant, cum in hac vita rerum externarum
 egentes naturâ simus, præferibit præcipit-
 que Justitia: quomodo in illarum usu ver-
 fari nos oporteat. Est enim illa, ^{Justitia} ^{ex pri-} ^{definitio.}
dentis distamine desumptus Habitus: rebus
quæ extra nos, recte utendi: ut nempe id,
quod sub notione utilis venit, iusta admi-
nistremus ratione. Id autem fit; dum nec ^{Qua} ^{partim est} ^{potentiâ.}
nobis vindicamus, nec alteri tribuimus,
plûs aut minûs, quàm tenemur. Porro
bisariam considerari Justitia potest. Nempe:
vel ut sit aptitudo tantùm, ac potentiâ ^{Partim} ^{ad h.}
mi, firmiter apud se continuentis, legem
usion propriam, ac aliam debitam cuique attri- ^{Hac pri-} ^{inspiciat.}
butionem: vel ut sit actus ipse hoc idem ex-
erens. Primâ notione, pertinet ad hunc
tractatum, Probatus: quâ se animus
præparat, ac munit, ad præstandum,
quicquid ius & æquum requiret: imple-

Altera
ad
mores.

dumque id totum; unde viri boni nomi-
nenter. Altera ad *Caritatem*, ubi, quid
sit *ius*, suum cuique tribuens, accurate
expelletur. Itaque hic priorem partem
tristitians. Constitutum mihi enim,
quodque suo loco, sine tautologia pone-
re: contra quam faciunt illi, qui hic ad
mentionem *Iustitiæ*, totam *Iurispruden-*
tiam infarciunt.

Quarta
per
natura
secunda.

Iustitiæ autem istius, ut ita dicam,
interioris, *sem* & origo est, *regimen* *seve-*
rum, *adstrictumque* *ius affectus*; quo in
id, *quod* *habet* *pro* *se* *est* *ad* *id*, *non* *est* *se-*
mur. Est enim ille, a natura ad conser-
vationem sui, inditus cuique animanti;
tamen ubi ratio homini accessit, docet il-
lum & admonet: *ne sua commoda plus a quo*
diligat: aut *querat*: quin immo sepe im-
pendit, *societatis*, & ex illa orti officii
cura. *Quod* *ter* *en* *o* *prim* *in* *animis*, *in*

Quinta
totum ju-
sticiæ.

exp *quod* *habet* *pro* *se* *est* *ad* *id*, *non* *est* *se-*
mur. *en* *o* *prim* *in* *animis*, *in*
exp *quod* *habet* *pro* *se* *est* *ad* *id*, *non* *est* *se-*
mur. *en* *o* *prim* *in* *animis*, *in*

Septima
quarta
et.

Quia *nam*, ut id ex-
ctu implet; meminerit: quam altam,
& eximiam, quam liberam, & liberalem,
quam denique ratione dignam sit, cuncta
que intra unum, ex animo sprevisse.

Octava
et.

Auctu autem tali victo; cecidit A-
ritia:

ritia: & orietur hoc fonte, rectus usus rerum: animo illis non irretito: quin immò, adeo firmo in verâ eorum, id est parvâ aestimatione; ut paratus sit, iacturam potius omnium pati, quam vellat unguem, ab eo, quod Iustitia exigit declinare. *Hic virtutis habitus, qui uno nomine non efficitur, oppositus est vitio simulationis.* Rarus verò & arduus: ut fiant Mortalium mentes, capte concupiscentiâ opulentie: quam fulgor & commoditas ejus provocat. Adeo quidem, ut Divino etiam eloquio, magnum & mirabile fecisse dicatur, qui eam abiecerit. Attamen abjicienda est, idque his rationibus quas attuli, inter remedia vitii huic virtuti oppositi.

Altera ex eodem fonte virtus fluit, Liberalitas: contra avaritiam: tenet non verò Iustitiæ, propriè intra. Quid enim iustius quam subvertere, Iuram, prodesse, id est, quod tibi velis fieri, facere alteri? Id verò præstat, primum si alibi (ut iam loquar) *Liberalitas* que qui pariter, libenter dat: bono animo, fluctu, ratione. Si verò digne necesse: vellet tamen: cuperetque. Ita censet *liberalitas*, & liberalitas vera. Deinde, si alibi Gratiæ: que non sibi tantum, sed etiam non capiet: non requirit necesse, sed liberalitas: non mutuum, sed donum. Postremo

Exigua. modo si absit *Bonitas*, quæ adeo sit *diffuse*
Iam *nam am-* *ca.* *ca.* ut benediciat etiam illis; qui odè-
Modò *miseru.* re: & quâ potest, amuletur Deum: qui
 beneficiis afficit ignaros: & ingratos: non
 petentes: abnuentes: immerentes: sed
 (quod sufficit ejus bonitati) miseros, &
 egentes.

Sed Liberalitate, etsi nihil est naturæ
 humanæ accommodatius; attamen ut ju-
 sta sit, recta, & laudabilis; oportet: ut
Parum. cautiones quâdam habeat: quas sugge-
ma par- ret terra interioris Justitiæ pars: pro-
tertia in- ducatur adversus: quam angusto forsan,
tertia in- sed etiam aliud proprium non sapperat, ne-
tertia in- cessario vocabulo, nuncupato *Parfimo-*
tertia in- *nim.* *nim.* Definitur: *prudens rerum dispensatio:*
Deposito *seruanda,* *ac regenda; neque,* *neque,*
ca. *quæ in opus sit, in alios erogandi.* Per hanc
 sufficit modicum iusto: hæc tantas vires
 habet, ut melius impendiis, multis ero-
 gationibus sua sufficiat. *Alia nempe deri-*
U. m. *gunt.* *Si quis Sapiens,* *propria: & ditiones*
U. m. *suas: ad capiunt non sua, & semper in ege-*
U. m. *stia sunt.* Iustus autem dispensator, assi-
 gnatis tribuensque quantum meretur
 quique, damna sua non perdit; non ra-
 pient alteri: vitabitque ea; quæ luxus, &
 hæc lata regellas, fundere solet: fraudem
 nempe & injuriam. Deinde *benefaciet,* *non*
amici tui: sed iusti & iustitiam; *sed iustitiam,*
memoria, *aut pensando,* *aut provocando.* Duo
 ita-

itaque præstat Parsimonia: Primum do-
 cet nos modicos esse, in omni impendio:
 nempe in victu, veste, suppellectili, fa-
 milia, largitione: idque, ne oporteat,
 iniquè sarcire damna, inconsultæ profu-
 sionis: Deinde, jubet, ut *pro cuiusque*
dignitate & meritis, tribuamus. Nam si *Et in tri-*
 hic delectus non servaretur, nulla ratione *buculo a-*
 æquitas posset servari. Habes Iustitiæ, ut *pro.*
 dixi, interioris, & ad probitatem propriè
 pertinentis, lineamenta vera. In quibus
 velut in semine aut radice, inclusa vis ejus:
 à quâ pullulabunt facile, præcepta & of-
 ficia charitatis: de quibus libro agam sub-
 sequenti.

De Fortitudine.

JAM verò, cum & ea, quæ corpus
 regit: & ea, quæ externa dispensat
 Virtus; explicata ostensiquè sit; Super-
 est: quæ animum firmat, ac perficit: ea-
 què est *Fortitudo*. Definitio illam: *Pruden-*
tia habitus, quæ animus, primam cuncta,
quæ infra se habet, de se ipsa: postremo
victoriam ipsam, vincit: domat. de Deo
sublit. Nempe, ut illud olim in Philoso-
 phia veteri decantatum *ἀντιστρατηγὸς*, Per se
 forti & invicto studio superatis, victisquè, legibi-
 impedimenti omnibus, obtineat. Victo-
 rie portò illius, seu *τῆς νίκης* materiam seu ho-

Ocup-
ta enim
terribili
molesta
dignitas.

præbent, ea; quæ nobis sunt *terribilia*,
molesta, & *difficilia*. Sed quia in oculos maxi-
mè incutunt, ea quæ terrent; ideo in il-
lis vincendis, vulgò & imperitè, tota for-
titudinis ratio ponitur. Cùm hæc pars ejus
tantum, eaque non potissima sit, prout
patebit.

Fluctuans
animus.

A quâ tamen ut ordiar, definitio illam:
& voco, *Immutatam imperterritam animi*,
contra ea quæ se pari nocent. Inter illa au-
tem *obscuro*, & *obscurum*. Inquit Aristoteles.

Mors
maxime
terribilis

Mortem ergo cum officium requirit, &
non timere, & subire, prima, sed non
ultima, fortitudo erit. Magna tamen,
quæ non tantum impetu sit: sed cau-
sa, & consilio. Tum enim plenam Vi-
cturiam exercet animus, in corpore; dum
vitam ejus, velut vellem, quando opus
est exitu, & ponit. Non ut *deserens*, &
desertus sit, *(desertus Periclitum animæ)*

Sui occi-
sor, & si-
bi man-
dator

nam Sapientiam, quæ est Specie roboris, in-
fusa est in anima, mentis, per se, confer-
untur illi, quæ in corpore sunt, & nobili sub-
stantia, quæ ab animâ Viue a Deo acceptæ,

etiam

Dei sunt: & sibi per arrogantiam pra-
vam vitæ sunt: aut aut feroci, aut glo-
riæ sunt. Non, inquam, ut se peri-
culet: sed remanente deterreni ad officio pa-
tatur. utque puerus, pro illo, ut Chri-
stus, & ceteri, & fecit, ponere animam.

animæ
opere
pater

Quæ negotium dilectionem effici, nemo
habet.

habet. Id autem præstat, partim cum eli- *Nempe*
git mori prius, quam honestum deferere; *tandi fla-*
Pejusque letho flagitium timet: & non *gitt*
timet, quæ occidunt corpus; sed quæ
occidunt animam: Ubi est mens gnara
sui finis: ideoque recti tenax propositi,
Partim, dum usque ad periculum mortis,
propugnat quod tenetur: putaque dulce *Officij*
& decorum, pro officio mori: Ubi est, *impulsi.*
amore *et karis*, strenue & exultante indo- *Honesti.*
lis, pulcherrimus vigor: Partim denique, *De te-*
cum Dei glorie & testimonio, vitam im- *standi*
melat: Ubi est fortis supra mortem dile- *causa*
ctio: Prout fuit in illis, qui torti, sceti,
usli, cæsi sunt, tormentis & morte stre-
nuè obitâ, sed non subimet illatâ. Hic est
primus Fortitudinis gradus: in quo est *Vi-*
etoria terribilis: id quæ a mente tranquil-
la, & ex proposito, iustam ob causam,
agente. *Et opposita, pars ista superior;*
quam fero tam dicitur: quæ præcep., incon-
sulta, impetu agens, acta nempe, ut ita
dicam, Gygantei quidam, superbiâ, ex
corporis robore ortâ.

Sequitur alter Fortitudinis gradus: *Parvitate-*
quem in re & materie molesta posita: & *ra Forti-*
in *luctu animi cum seipso* orto a rebus exteris *in luctu*
no. Ut nempe casu superet, id est, intra *rem ef-*
se deprimat: seu, (ut Cicero id ipsum ad- *ta.*
scribens Fortitudini inquit,) ut ea, quæ
eximia plerisque & præclara videntur, ra-

tione stabili firmâque contemnat. Vocari
Quæ est & definiri hic gradus potest. *Constantia*
Constantia animi, in eodem statu permanentis · externis
Detrecta nec depreſſi · nec elati. Sed quia mens hu-
deprimi. mana, quaſi naturâ extollitur, (igneum
enim quidpiam & æthereum eſt) contra
naturam verò deprimitur; Ideo *plus mo-*
leſtia ſentit, in elatione contemenda, quam in
depreſſione detrectanda. Itaque potior For-
Et (quod titudinis vis, erit in primo: Tum enim
operoſus) verò animus ſecum pugnat certatquæ.
extollit. Unde verò hoc monſtrum, animus nem-
pe ſecum pugnans? (quaerit & reſpondet
ſibi Auguſtinus.) Unde, inquit, quòd
imperat animus corpori, & paretur ſtatim:
Tum e- imperat ſibi, & reſiſtitur. Imperat ani-
mus ani- mus, ut moveatur manus; movetur.
mus ſecus Et vix à ſervitio, diſtat imperium: Im-
pugnat. perat animus, ut velit animus, nec facit
tamen. Cauſa eſt, quòd non ex toto vult,
ideoquæ non ex toto imperat. Vincendus
itaque animo animus eſt: ut ſibi parere
poſſit. Majorquæ erit hic gradus, quam
in terribiliū victoriā. Nam vita, ut ita
dicam, corporea, cum infra animum ſit,
Moleſto facilius ab eo ſuperatur. Certamen verò
certamini- animi ſecus, tanto moleſtus eſt: quanto
ne. operoſus, par quam inferior, vincitur. Ne-
mo autem moris par, quam quæſque ſibi. Se
ergo vincere, admodum arduum, operoſum-
quæ erit. Porro tum demum verò ſe op-
pugnat,

pugnat, seque vincere studet, mens humana; cum fastum & inanem gloriam, quâ maximè oblectatur, sibi eripit: seque illâ privat. Tum inquam primum, velut partes fiunt: & quod unum idemquè videbatur, dividitur: nempe purum illud ac simplex rationis: quod Christiana Philosophia Spiritum vocat: ab illa parte, quæ parens cupidinum est. Inter cupidines autem, cum præcellat maximè *fama* & *gloria*: præsertim ea; quæ ut vera tribuitur; & ob meritum videtur obligisse; Ideo talis gloriæ abdicatio, gravis & maxime molesta sit, necesse est. Diuturnum enim certamen, & continuò rediens fit lucta: donec omnis dulcedo ejus, & gustus, penitus mactetur. Mactari autem debet. Nam impedit, repellit, & arcet verum hominis bonum. Non enim conveniunt, nec in una sede morantur, complacentia vanæ gloriæ, & serius veri boni amor. Ergo contra fastum felicitatis hujus vitæ, animus firmandus est, ne inanis famæ applausu, ventosus fiat. Ut laudem, inquam, fugiat: quippe semper falsam: id est immeritam, levem, brevemquè & verum mentis deceptæ ludibrium. Deinde; arrogantiam judicii, ex facultatibus animi devitet: idque sanctâ illâ, verâ, & debitâ simplicitate, cum quâ quæri se jubet Deus. Hæc est Fortitudo,

Ut cupidines superci.

Inter quæ continetur vanitas gloriæ.

Quæ continenda.

in

Mirum

nec a

nullo me-
ritati.

in rebus molestis superandis, quam etsi fa-
tentur passim, eximium esse; dum magis
expeditum putant, hostem, quam cupi-
ditatem vincere, & *que premunt se vincere,*
(a) *quam que attolunt deprimere.* Nullam
tamen, quod miror, ejus mentionem
faciunt: cum de virtute hac agunt.

Summus

fortitudi-

nis gradus

humilitas

Tertius summusque Fortitudinis gra-
dus est: Spiritum ita, ut dixi, corporis
& Cupidinis dominum, ac victorem, ite-
rum vincere: domare: Deoque subjice-
re. Hanc partem voco *Humilitatem*: Qua-
tenus, inquam, respicit Deum: nam
quæ se; robur ac firmitas summa est. De-

Que de-

finitur.

Status & conditionis humane,
fortiter agnita, retentaque veritas, quæ ho-
minem, in suo, quod ex se est, nihilo,
firmiter collocat. & nulla re externâ, ab
illo permittit dimoveri: Sublimis reverâ,
arduisque gradus. Quia etenim animus,
ubi superat partem sui, quæ cupidinum
pars est, facile, adeo præclari operis,
fructu capitur: se miratur; se oblectat;
ideo hoc ipso, victoriam, quam parave-
rat, incautus amittit. *Vincitur omnium*

Id est

ut ait

sa spi-

ritus vi-

ram.

Composita: quæ bono principio orta,
facile imponit: & difficillime depren-
ditur: quippe mûa celeritate sese in-
nuans. Difficilius verò superatur, quia

(a) *Super totum a se profectionem, maioris et
minoris, Boni, vel mali.*

vel-

velut spoliaré se fructu veri boni: oportet: &
 rem sibi relinere: ne tibi se amittat. Immo,
 velut se perimere, ac mutare. idque parte
 sui potiore: nempe, quod immo-
 do mori. Sciunt experti quid dicam, &
 fatebuntur id fieri per humilitatem, quæ
 est virtus. *optata pars illi superbie, quæ ab* *id quæ*
elatione mune, se bono suo oblectantis, *omni*
 ritur. Hæc, prout dixi, coram Deo, in *gratia n*
 cognitione sui nihili, sui minuti, sui cor- *ratione.*
 rupti, fortiter firmiterque hominem
 constituit: & adeo ab hac consideratione,
 seu agnitione sui, divelli aut attolli ulla re
 non permittit; ut etiam id, quod immo-
 do prohibeat vero bono. Quando enim
 illud, influit sua sponte, quoniam dele-
 ctatio, quam secum adiert, externum
 jam quicquid & productum est; Ideo, *Quæ ex-*
 ne illi acquiescere velit, id est, ne effectui *ante ex-*
 potius inhiæt, quam causæ imitatur; se- *plicatur;*
 quæ compotem boni existimans, evanes-
 cat; ideo inquam, in tantum sibi non
 appropriat, id quod suave & dulce influit;
 ut satagat etiam, totum & integrum, nul-
 lo delibatum proprio gustu, & tratione,
 reddere & refundere datori. Et cum hoc
 fecerit, se non plene tenuisse, inutilemque
 ideo & vilem esse, semper & vere agno-
 scit: fateturque; quippe cum talis sit re- *In triquet*
 vera. Habes Fortitudinis plenam victo- *morie.*
 riam. Partam primum, si opus est, morte

De (ut ita
dicam)
deificatione.

naturali Deinde, quod semper opus,
morte cupiditatem. Postremo, quod sum-
mum opus, *morte ipsiusmet animi*: dum
committimur Deo: & supremam victo-
riam victoriæ obtinemus: nulla ejus dul-
cedine capti, ne iterum vincamur. Quod
postremum uberius explicabo: cum *des*
et *et* *et* agam; Nunc verò partem ter-
tiam capitis hujus absolvam.

P A R S C A P I T I S T E R T I A.

Declaratur unde, & quæ principio patitur,
& insit, homini Virtus.

Contentio
hac de re
Sensu &
Fecunda
gratia.

QUæsitum id acriter olim, & nunc:
neque dum sopita ex integro contro-
verſia. Ad eam namque pertinet refertur-
quæ, magnum illud diſſidium, non ſcho-
liſtantum, ſed Eccleſiæ etiam diu grave,
de Gratia Deum neceſſarius auxilium, & ar-
bitrii humani libertate. Operæ pretium
itaque erit, paucis hæc explicare: paucis
inquam; nam haud aliam cauſam dede-
rim, hujus contentioni magis propriam;
quàm multiloquium: dum eniſus diſce-
ptationibus ſibi mutuo præbent cavillandi
anſam: quam pauca, & librata verba tol-
lunt. Eſt verò, omnino neceſſarium, ad
hanc quam ſuſcepi diatriben, locum hunc
non prætereire. Fundamentum enim vir-
tutis, & *et* *et* *et* unicum eſt: ſcire,
unde

Neceſſa-
ria ſe
trattan-
da.

unde illi petendum sit principium. Ne ignorantia veræ ejus causæ, tribuamus nobis, quod Dei est: & ut cum, auctorem gratiæ; gratiam verò potissimam causam meriti, & præmii, id est gloriæ, agnoscamus. Alioqui si propriis viribus, nisi tantum velimus, & iis putemus nos posse, summum bonum consequi; totâ vitâ laborantes, nihil capiemus. Meritò itaque hunc loco intulam. Et primò, opiniones hac de re erroneas adferam. deinde, veram sententiam (præmissis quibusdam,) demonstrabo. Tertiò, quæ contra illam dici solent, refellam.

Imprimis ergo, opinio quorundam fuit: Virtutem à Natura esse: & cujusquæ mores nasci: id est, à temperie, & constitutione corporis, provenire. Causa sententiæ: à tam arctâ animæ cum corpore connexionem. Cujus humorum prout est *εξαισι*, magis minusve videtur in nobis incitare Commotiones: Ex illarum verò modo, virtutes vitiaque. Sed si animus corpore potior, præstantiorque; quomodo ab illo perficitur? utique, quod ignobilius & inferius est, perficere superius nobiliusque non potest.

Altera ergo sententia sequitur: quæ virtutum petit principium, tantum à ratione humana. Quam rectam puramque homini inditam, sed à corporis confortio,

*Idque
partim
que pro-
ponitur.*

*Virtutem
à tempe-
rie Corpe-
ris esse.*

*Tempe-
ramen-
tum.
Falsum.*

*A ratione
tantum
humana.*

tio, velut contactu infectam, corrigi & deparari, inſtitutione ac doctrina. Itaque propriis ſine rationis viribus, ſufficere quemque ſibi ad virtutem. Sententia hæc dum *avtaſtuz* tribuit homini; impie Deum relegat. A quo cum ſit noſtrum eſſe, quanto magis bonum eſſe?

Tertia ei contraria ſententia eſt, quæ dicit: à Deo, velut ſorte, dari virtutem: ita ut eam uni conſerat, neget alter: ut nempe, animus paſſive ſe tantum habeat, ſine ſulla *свободы*, & extincta omni libertate, ſiveque arbitrio. Sententia prima fronte videtur ad Deum ire: ſed inſpectu penitus, bonitati ejus contraria. Cauſa enim peccati eſſet Deus. Nam quòd aliquis, virtutis omnis expers ſit; (quales eſſe multos ſcimus;) Deus qui non dedit, in cauſa eſſet. *Author nempe mali, quia non dater boni. At quomodo poſſum et bonum, curia mali? & quomodo poſſit eſſe auctor, cujus eſſet Author?*

Deus hominem liberum creavit.

Deiuit hoc ejus bonitatē.

Quartam veramque ſententiam antequam aſſeram; Præmittendum eſt: Deum, naturam ratione prædram, liberæ voluntati ſuique arbitrio creatū. Quod teſtimonio ſcripturæ apertum: & dogmate Catholico ſinctum, ſanctumque. De- cuit nempe ejus liberalem & munificam bonitatem, cujus eſt, ſe quam maximè communicare, decuit inquam impertiri ei, quem ad imaginem ſui fecit, eximium hoc,

hoc, & Divinitati suæ proximum, propriamque. Nihil detraxit ejus Omnipotentia: quæ ultro concessa non minuitur potestate, præsertim supremo jure (ut ita dicam) dominii adeo integro; ut in ipso vivamus, moveamur, & simus. Denique sapientiam reddit maximè illustrem: dam mira ratione, *cuncta ad suam gloriam, gubernat dirigique: salva parentum libertate.* Est ergo liberi arbitrii homo.

Porro ut hujusce libertatis status rectè pateat; sciendum est: quod voluntatis actio, ex vi & proprietate sibi indita, aut est per naturam necessariam, aut per eam liberam, aut per eam liberam. In primo actu retinet vim suam: vult quippe, in quod immo appetitu fertur: nempe in bonum seu finem: quem et si necessario appetit, non tamen invita, & necessario integrum illi manet. In altero non modo retinet, sed eandem liberè exercet: dam nempe, aut rejicit, aut admittit aliquid, prout sua *voluntas* movetur: scilicet *liberè electio* media, quæ seu verè, seu falso potest convenientia ad finem: ubi *liberum* suum habet. In tertio verò actu, vim suam prorsus amitteret, aut potius ipsa met quod erat, esse desineret. Quippe non est voluntas, dum non vult: nec vult, si cogitur.

Hæc

*Eius sta-
tus ante
peccatum
describitur*

*Indiffe-
rentiam.*

*Ab ele-
ctione
virtu-
tem.*

*Osten-
diturque
quomodo
post pec-
catum,
mutavit.*

Hæc est voluntatis humanæ, vera in-
nataque vis, atque constitutio. Quam-
dum ante peccatum, originali justitia in-
tegram incorruptamque habuit; Primum
in inclinatione naturali; quâ in bonum ne-
cessariò fertur, sibi proprium conveniens-
que appetebat. Deinde electione liberâ
acceptare aut rejicere poterat, quod vellet:
& sine ullo animi liberi impedimento
ἀδιαφορία plenam obtinebat: (quanquam
tamen ob innocentie statum, quodam-
modo Naturalem potuit, inditumque à
Deo, quam *ἀνεπιτηδεύοντες*, haberet,
ideoque facilius bonum, quam malum
acceptaret.) Denique non modo ullam
non sensit, coactionem, (quæ nec ulla
proprie dicta dari potest, nec esse nisi ad
malum:) sed neque talem, quæ illi gra-
vis & molesta esset, tractionem.

Post peccatum verò primi Parentis:
Primum, mutavit illa Naturalis & necessa-
ria ad bonum inclinatio: cum nempe ma-
lum, *specie boni*, per concupiscentiam appete-
re cepit. Deinde, in libertate eligendi,
ἀκούειν τῆς ἐκείνου voluntatis, variavit: lan-
cem ejus deprimente peccati originalis
pondere: ita, ut *bona modica*, quodam-
modo *montè* voluntas eligeret: *facillimè*
autem, & sua sponte, *mala*. Denique vis
quedam, & mancipatio captivantis nos
peccati, subsecuta: quæ voluntatem af-
flicxit:

flixit: & servam quodammodo fecit. A quo enim quis devictus est; hujus & servus est. Ita, omni parte, innata voluntas: *Ita ut peris energia, vulnerata: debilitata: vitata: ruffa fere* (prout hūcē verbis, id exprimere solet, Augustinus:) non tamen interfecta: aut sublata est. Corrupti enim, infici, & depravari, natura in homine per peccatum potuit: penitus tolli & eripi non potuit. Mansit ergo vis & proprietās ejus: sed saucia: mutila: & ad malum tantum prona.

Atque ita, perierat homo: dum malus tantum esse poterat. Sed subvenit misero: *Nisi gratia benignitas Salvatoris nostri Dei; qui manifestatus in carne, dum naturam, quam sibi propriam adūmpli, reparavit; etiam nobis, ejusdem reparationis communione, satisfactiōe praestita, & soluto redemptionis lytro, obtinuit. Ita illi tributa iustitia: nobis data, per ipsum, misericordia. Et ut Adamo peccante, ad totum genus humanum, labes pervenit; ita Christo promerente, ad omnes gratia pertinuit. Gratia porro haec, sita in Auxilio. Institutione. & Exemplo. Auxilium: partim depulso malo originalis peccati, per *παις γενναια baptismi*, partim collato bono, per internam inspirationem gratiae praeventis, quae memoriam stabilizat, illustrat intellectum: accendit voluntatem ad bonum: idque saepe supernaturali illapsu:*

Instituti-
one non re-
cessit

plu: qui creatas vires animæ excedit
Partim denique, datâ in bono perseveran-
tiâ, per promissam, præstitamque nobis-
cum mansionem: & Spiritus Sancti do-
num. Institutio: Partim doctrinâ: & ul-
timi finis, non in hac vita quærendi, no-
titiâ: (quod vetus Philosophia ignoravit,
& Judaica religio, non expresse asseruit:)
Partim ad eum facile obtinendum consi-
lio; quod brevissimarum sententiarum
inaffectatâ maiestate, & arcanâ veritate
aperuit. Partim denique, *propterea*; &
iussu: mysteris nempe, & Sacramentis
veræ fidei patefactis: & sublatâ (ut vocat

De Deo
aberra-
tione.

Exem-
plum de-
i pro no-
bis dedit

Athanasius) *θεωλατρία*: religione autem
constituta: quæ antehac, aut nulla; apud
nescientes Deum: aut falsa; apud malè
colentes: aut imperfecta adhuc; in Ju-
daïsimo erat. *Exemplum* denique de se no-
bis, dum, quæ docuit, implevit: & quæ
imperavit, facere monstravit: merito-
que *se sequi*, suisque mittere vestigiis ius-
sit: ut quod ille fecit, & nos faciamus.
Tot verò, tantisq; subsidii fulta natura
humana, non modo ad proximam vitam
redit; sed longe melior, & prædicto,
& dote gratiæ, firmata ornatque est.
Primum, quia major libertas, (inquit
Angustinus) necessaria fuit adversus tot
tentationes, quæ in paradiso non fuerunt:
deinde, quia dignitas, copiosa redem-
ptio,

Ita natu-
ram su-
peravit
gratia.

ptio, & misericordia Salvatoris id meruit: voluitquē.

Ex his verò omnibus quæ dicta sunt, *Quadruplex* status dignoscitur humanæ *plex potestatis*: (*posse autem, tantum est ad bonum, nam ad malum est proprie, non posse.*) *humana variatio.*
 Primò, in innocentie statu: potuit homo bene agere, & potuit non peccare. Deinde, post peccatum, expertus innocentie, non potuit bene agere, & non potuit non peccare. Tertiò, compos gratiæ, iterum, atque facilius multò, potest bene agere, & potest non peccare. Postremò, cum donatus erit gloria, non poterit non bene agere, (si actio vocanda in ipsa fruitione est; ubi patitur magis, quam agit:) & nunquam poterit peccare.

Cum itaque in statu tertio nunc sumus; *Nunc in libertate* id est; in libertate, adjuncta gratia, facilis *ad ista gratia non* responsio erit, ad quaestionem propositam. Nempe: Virtutem & Actionem bonam, præcipuè verò, sublimem illam; qualis est credere, sperare, diligere, ut justificationis gratia conferatur; (verba sunt ex Canone Concilii Tridentini:) non posse esse sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione: & auxilio: Ita tamen; *Posse tamen gratia* ut liberum hominis arbitrium, in, non dissentiendo gratiæ, interveniat. Ut enim, *ut assensu* non est amissum penitus, arbitrium per peccatum; ita nec sublatum, per gratiam. Et (ut Prosper dixit) quod non est inter-

Efectum

fectum per vulnerantem ; non tollitur per medentem. Manet hæc libertas , sed ex se , *ad unam partem magis propensa*, nempe *ad defensionem gratiæ*. Unde , cum Concilii Tridentini regula , decernit , posse se voluntatem humanam , gratiæ assensum non præbere , satis hoc ipso ostendit in quo potissimum *gratiæ cooperetur : nemin non detrectando*. Talis autem cooperatio , nihil habet , quo se jactet , & ostentet. Nihil enim aliud præstat , per eam voluntas , *nisi quod , non periret nisi in se*, *vellet gratiæ à se auxilio Deo , a se obtineri*. Quis autem salutem sibi adscribat , quod , cum ex se , non potuerit non perire , salvari per alium , non noluerit ? Quis exprobet Datori , quod donum ejus acceptaverit ? præsertim cum ut acceptaret , illectus sit , invitante , sequè planè ingerente , ejus bonitate. Et cum , si eam acceptaret , periret. Certè hinc non usurpabimus gloriam : sed ei referemus : qui ad eam obtinendam , contulit , gratuitam gratiam. Quin immò , contundemur potius ; cum videbimus ; agre , pravâ voluntate nostrâ , acceptata ab eo dona , præmiis adfici : & munera ejus oblata , suasa , commendata , denique nostri commodi causâ data , in nobis velut merita coronari. *Notrum enim ferme tantum est , posse illa respicere , id est , posse perire*. Et proprie , (ut inquit

Augu-

Cooperari vero in non dis sentiendo.

Hinc tamen nullâ iactantia

Quippe proprie nil efficiamus ipsi.

Augustinus) non est voluntatis nostræ effectus, sed defectio. Nam ut superius dixi, posse seu efficere, est ad bonum tantum, quod ex nobis nullum. Cum igitur gratiæ cooperamur; seu assensum non negamus; propriè nihil essi imus soli viribus *Sed tantum nostris: sed tantum, aduti gratiâ, non deficimus: cum, absque illâ esset; deficeremus.*

Hæc, naturâ rei, ac ratione ipsa evidentiâ, Authoritate scripturæ, & interpretatione Patrum, immò doctrina, & approbatione Ecclesiæ, firma, turbavit nuper pruritus disceptandi: & *namque* illa, scabie insanabilior, quæ proditi dogma, tale: Nempe, non posse hominem gratiæ dissentire: Quod verò essentialiat, id à nescio quâ prædeterminatione esse, ad unum quid, voluntatem adstringente. Dicunt enim: Deum, absolutâ sua voluntate, ante omnem prævisionem voluntatis determinatæ humanæ, ab æterno statuisse: ac decrevisse *namque* omnes actiones humanas, cum circumstantiis *quantum inducunt.* omnibus: ita ut aliter fieri non possint. Causas verò sententiæ asserunt istas: Primam; *Nullâ* quia putant aliter non posse constare providentiam ac gubernationem universi. *causâ.* Alteram; quia necessarium dicunt, ut causâ prima prius influat in effectum, quàm secunda. Tertiam; quia nisi prædeterminatio esset, principium justificationis;

tionis; non ex Deo, sed ex nobis esset. Præter hæc rationes, se tutantur Auctoritate Augustini, dicuntque eum ejusdem secum esse sententiæ. Quod totum, ut plenè refutem, aperio primum, quæ exinde sequantur absurda.

- Absurda* Primum erit; quòd si hæc sententia
istius opti- obtineret; *tolleretur libertas arbitrii*: cujus
nionis. vis est *in electione*. Electio verò non est, ubi
 1. *Libertatis inter-* non datur, è pluribus optio. Optio verò
ritus. tollitur, si ad unum adstricta, & affixa sit, nescio quâ prædeterminatione, voluntas.
 2. *Pæmi- Alterum* absurdum; quòd benè secusquè
stem & meritis, *promissio pæmi, vel comminatio*
pæna. *pæna*, quibus Deus allicit, vel deterret, voluntatem, *inutilis: imo ludicra esset*: prædeterminatione hæc, ad unum, cui non
 3. *Conturbatio statu-* possit resisti, manente. *Tertium*; quòd
uum. quatuor statuum humanæ potestatis, quos verè recensui, permutatio, ac confusio sequeretur: si tertius, in quo nunc sumus, ut possimus benè agere, & possimus non peccare mutaretur, vel in quartum, gloriâ dotatum, nempe, non posse peccare, vel in secundum, gratiâ destitutum, nempe, non posse non peccare. *Quartum* absurdum; quòd induceretur, fatalis & *cogens necessitas*, idque non illa, quam vocant *sequela*; id est *ex suppositione prævisæ voluntatis*; sed *ex prædeterminatione*: atque ita ex merâ adactione: Indeque prodiret
 atrox

atrox illa, & terribilis prædestinatio: quæ immutabili decreto, *faceret hominem, non ideo damnandum, quia peccaturum, sed quia damnandum; peccaturum.* *Quintum* 5. Deum absurdum; Deum fore authorem peccati: *causam fore mali.* & magis quam Dæmonem: nam ille suadet tantum ac incitat: hic tali, quam adstruunt prædeterminatione, juberet omnino: cogeretque. *Sextum absurdum;* Deum injuriam, ac iniquum judicem fore. Quare enim in alio puniret, cujus *Et ini-* ipse Author esset? dicerent damnandi: *quem ju-* non fuit in nostra potestate, non velle; *ducem.* quod ut vellemus, voluisti: non fuit, quod vellemus, non facere; quod ut omnibus cum circumstantiis faceremus, non decrevisti solum; juvisti; jussisti; sed motione quadam, & impulsu, cui resistere non potuimus, omnino adegisti; seu potius tu ipse fecisti: cur nos ergo punis? Hæc & plura absurda sequerentur, quorum quidquid tetigeris; ut ille ait, *ulcus est.*

Contra hæc verò omnia satis se tutos *effugis* arbitrantur: cum dicunt, *Deum præde-* terminare ad opus, *sed non quia malum est a se.* & peccatum. Quasi non sufficiat ad complicitatem; ut ita dicam; adigere ad opus, cui annexa, & inseparabilis malitia est. Hac protectò ratione, omnis peccans, *Quia re-* vni peccaret. *Raro enim vult peccatum, quia volunt.*

Deo imperium, sed quia prodesse, ac oblectare
voluit. Prædeterminatio ergo ista, in-
 culpabilis esse nequit. Quod verò concur-
 sum Dei naturalem attinet; hic adeo non
 prædeterminat voluntatem ut ei potius
 obsequi videatur.

*Uti &
 eorum
 argumen-
 ta.*

Sed ut retutem paucis rationes, quas
 afferunt; Primum; de Providentia Dei,
 seu potius, facultate gubernandi; sine
 hac, quam adstruunt prædeterminatione,
 securos esse jubeo. Constat illi ratio,
 istius potestatis, & imperii: ita ut, nihil
 ipso inscio, nihil invito, nihil ad efficien-
 dum, aut prohibendum, invalido, fiat.

*Deum si-
 ne præde-
 terminati-
 one, esse
 rectorem
 universi.*

Scit omnes eventus, immò semper præ-
 sentes sibi spectat: & noscit: neque huic
 inspectioni, & notitiæ, officit quidquam,
 libertas humani arbitrii. *Vult* deinde quæ-
 dam fieri: quædam *permittit* quandoquæ:
& operari sinit causas secundas, prout ea-
 rum concidit naturam: *nempe liberos li-
 bere agere, sed ipso non invito: alioquin non
 agerent*. Itaque hic, cum impedit li-
 bertas humana. Potest denique omnia:
 etiam si liberos homines creavit. Veile
 enim illis, liberum dedit: efficere ac præ-
 stare quæ voluerint, sua gubernatione
 circumscriptis: suâque omnipotentia (sil-
 va agentium libertate) omnia ad finem di-
 rigit, destinatum. Neque prædetermina-
 tione, id est coactione voluntatis, opus
 habet:

habet: suppetunt abundè media imple- *esse utem*
 di, vel impediendi effectus. Quòd verò *causa*
 arguantur, de influxu *causæ primæ*; *Prin-*
ciis hæc, sita in eo, quòd ab illâ essentiâ,
 vis, & conservatio promanet, *causæ se-*
cundæ. Deinde, quòd causa secunda, si-
 ne primâ nequeat operari: potest verò pri-
 ma, (quamvis ut plurimum non facit,) *causa*
 sine secunda. Tertiò, quòd causæ primæ
 concursus, est etiam *generalis*: secundæ,
particularis tantùm. Prior ergo exinde,
 potiorquè erit, causa prima. Sed hoc ni-
 hil impedit, quòd minùs causa secunda,
 naturam quam accepit, retineat: &, si
 necessaria est; agat necessariò: si libera;
 liberè. Quòd verò attinet *principium Ju-*
stificationis, hoc à Deo esse certum est: *Et princi-*
 & sine gratia auxilioquè ejus, nihil pro- *pium*
 fus boni hominem posse, omninò profi- *justifica-*
 tendum. Nempe, Deus vult omnes sal- *tionis.*
 vari, etsi non omnes salventur: Quòd
 autem salventur quidam, salvantis est
 donum: quòd pereunt, pereuntium me-
 ritum. Assensus gratiæ potissimùm à Deo:
 dissensus est à nobis: aut potius nec est:
 cùm peccatum, seu hic dissensus, propriè
 nec subsistat, nec sit. Ut enim *tenebræ*,
aut sicutum, (scite hoc Lipsius, non ag-
 noscuntur esse; nisi absentia contraria, ut &
 illud. Privatio tantùm est, id est *delictum*
 boni. Hæc igitur ratione, ut principium *non verò*
secundum

Justificationis gratiæ attribuimus, ita Prædeterminationem, quæ principium damnationis esset, à Deo removemus. A quo solo salus, à nobis solis, perditio. Postremum est, de Augustino, quem patronum causæ suæ, assertoremquè, gloriantur.

Augusti- Sed ille, cum tam Libertatem arbitrii,
num non quàm auxilia gratiæ, contra hæreses tuta-
docuisse tus sit; ut concedam, dicta quædam, in
prædeter- calore ut sit pugnæ, & contentionis, pro-
minatio- tulisse; quæ separatim lecta, trahi in par-
nem. tem possint; ita nuperâ multorum dili-
gentiâ, satis superquè ex ejus scriptis de-
monstratum est: illum, Prædetermina-
tionem hanc novam, nunquam docuisse:
nec talem fuisse ejus in hoc argumento
sententiam. Ut verò huic quæstioni, fi-
nem imponam; quoniam patet, *sine auxi-*
lio gratiaquè Dei, nos malum tantum, id est,
nihil posse: Ideo spem totam boni operis,
in illo collocare, ab illo *opem* agendi, ac
perficiendi petere, *quæ demum rectè egeri-*
mus, illi soli adscribere, tribuereque debemus.

Vt ito & Fac igitur ô Deus, ut gratia tua, in nobis,
precatione culpâ nostrâ, vacua non sit: & præcepta
clausula hæc Probitatis, quæ te inspirante dicta
imponi- sunt, te Adjutore, ad tuam gloriam ex-
ter. acte impleantur.

APPENDICIS VICE.

Monita quædam ad Probritatem retinendam pertinentia.

SED in libri hac clausula, addenda quædam monita supersunt: quæ in Contextu & serie tractationis inseri vix commodè poterant: cùm tamen ad recensitas Probritatis partes, apprime facere videantur. Meritò itaque illis hunc librum consignabo.

Primò ergo, ad *Anamartisismum*, unice Imperpetratur, sacrum illud dictum: Memora re novissima, & in æternum non peccabis. *Impeccatum, seu fugâ viti- Novissima verò hæc sunt: Mors assiduû rum, veniens, non longè remota, certa even- Trimum tu, incerta tempore: ideoquè semper ex- moritum spectanda. Non est enim, ut diem rectè memoria peragas, nisi illum ut ultimum existimes. non ti- Omnem itaque tibi supremam diluissè moris si puta. Deinde: cogita, redtende rationis, Mors, omnium quæ egis, dixeris, cogitaveris, quædam. certam & præstitutam diem: toties eloquio Dei promissam, ac ingeminatam. Postre Præmi- mò: expende, præmi aut pæne magnitu- aut pæne- dinem: & spem ejus metumquè: prout dunt. merueris. Horum autem vivâ recordatio- Vita hinc- ne, non censeas red li vitam terrore tur- emenda- batam, anxiam tristitiâ, & negotiorum- tam, & ac omnis actionis ut superflue incurio- quædam. sam: Quinimo tranquillam potius, quâ- quædam.*

ad portum & quietem veram ferimur :
Terroris expertem & vacuum : dum nem-
pe ille timorum maximus , haud urget ,
lethi metus . Et mendatam denique : quip-
pe sedulam boni operis & meriti : & exin-
de latam semper .

Alterum impeccantiæ remedium , co-
gitare , *præsentem tibi semper , & cuncta*
videntem adesse Deum . Facilit hoc & aver-
satur apud Ciceronem Epicureus : dum
conqueritur , impositum Cervicibus no-
stris sempiternum Dominum , omnia ad-
vertentem , quem dies & noctes timere-
mus : Sed non *Christiana nostra Philosophia* ,
cui vultum sapientiæ est terror Domini : fir-
mum nunc peccati , & temerandæ con-
scientiæ frenum . Illud vero non potest ha-
beri , nisi firmiter agnoscamus , præsen-
tem nobis Deum . Agnoscamus ergo ,
scimusque , quid *veritas* nos amaret , in-
digne , *et non solum* , ut ille . Immentus
enim non esset , si ubique esset : si operi
suo & circumfusus , & indites , extra il-
lad , & intra . Itaque *in illo vivimus , mo-
vemur , & sumus* . Ideoque omnes animi
ac cogitationis recessus , pervadit : ac pe-
netrat : & tacti quamvis , loquitur illi
voluntas . Cum itaque solus tuus , *cum*
foris clausus , *ne putes te esse sine arbitro* .
Videt te enim , & aspicit præiens Deus .
Sancti in Deo , & Angeli , testes inten-
dunt

*A terrore
mundi ad
præsentem
Deum*

*Christiana
Philosophia
cui vultum
sapientiæ est
terror Domini*

*Et aspi-
cit nostra*

dunt oculos. Deo verò spectatore, & olim *Ideoq̃*
 Juðice, & Vindice, tum verò tot testibus *eo coram*
 coram, quanta esse debet non dicam vere- *non pec-*
 cundia, sed abominatio etiam, terror *candus).*
 horrorquè peccandi. Atte id ergo desiga-
 mus in animo, in Conspectu Dei, Ope-
 re Verbo, Cogitatione versèmur: *αἱ δὲ* Et invi-
ἀρεταὶ. ὧ. ὁπότε, ἐκαστοπροσμεν. sibilem,

Tertium Probitalis retinendæ monitum, *tanquam*
 & salutare velut Antidotum, censeo: *videntes*
 quod vocare solemus *Examen Conscientie.* iustitiae.
 Quo velut in numerato habemus, *Με αὐτὸν*
omnes animi: ad exemplar ejus; qui dixit: *scitum*
 Anima mea in manibus meis semper: ut *Examen*
 nempe ob oculos posita spectataquè quo- *conscia-*
 tidie emendatior esset. Quemlibet itaque *me.*
 diem scrutemur. Commotionum, quò
 nos ducant, quantum raptent, & modum
 & finem, in nobis speculemur. Quæ vi- *Quo viti-*
 tia magis intellēt, ac urgent, expedā- *aducatur*
 mus; & huic fini *facta, dicta, cogitata* *& corri-*
remetiamur. Causam omnium, coram in- *piur.*
 terno conscientie Judice dicamus. Et quia
 hoc arbitrio nemo nocens absolvitur, pœ-
 nam etiam *penitentia* sumamus, donec
 exercitatione illâ sanctur, quidquid cor-
 ruptum & pravam fuerit.

Verum, quia Judicium hoc, quod de *Quartū*
 Nobis ipsis institutum, sæpe depravat, *varia ab-*
 semper se intinuans amor sui: qui conni- *monio.*
 vere quemque ad sua vitia facit; usu verò

compertum, in aliena nos cernere acutiùs; Ideo quartum monitum, magno præsidio ad parandam omnium commotionum eutaxiam & virtutum exercitium erit: Testem aliquem, & Inspectorem, imò Censorem bonum & prudentem, eligere: cui nos aperiamus: & revelemus. Nam, si est aliquid, (ut inquit ille) quod ex viro bono, vel tacente proficias, quantò magis docente, instruente, admonente? Elige itaque, qui tibi blandè, temperanter, non affectu sed iudicio, munus hoc amici monitoris exerceat: deinde moneberi ab eo ne detrectes, nam alioqui *αὐθιγὴν* & *ἀδελφικὴν*. Cæterùm vel hinc eximius non cor- patet fructus: & præstantissimum veræ rectus, probitatis remedium ex instituto Religionis Catholicæ: quo *confitemur alter alteri peccata nostra: & confesos facimus Confessionis nostræ: non modo monitores, sed omnino Iudices*. Sed hac de re suo loco, nempe libro qui de Pietate.

A viro bono.

Qui ad hoc eligendus.

Non monitus, a detrectet. Cæterùm vel hinc eximius non cor- rectus, Confessio Catholica etiam bene fini-

Quintum monitum. Exercitium virtutum præceptis addendâ exercitationem.

Quintum ultimumq; monitum, idquè ad *eupraxiam* propriè pertinens est. Ut non in præceptorum cognitione tantùm sistamus: sed illa ad usum etiam aptemus: transferamusque. Cùm enim nulla ars & artificium solis constet præceptis: sed addi exercitatio debeat, quæ omnia evincit perficitquè; certè & sapientiæ, quam artem bene vivendi quispiam dixit, adhibenda

benda *diuina* est: quæ illam demum con-
 summatam reddat. Præclare enim utiatio.
 multa Epictetus dixit: Peccari à Philoso-
 phiæ studiosis, quòd dogmatum demon-
 strationem potissimum inquirant, usum
 verò illorum insuper habeant. Exempli
 causa: si ponatur dogma, non esse men- *Nec dis-*
 tiendum; causa inquitur dicti: & de- *putare*
 monstratio mandatur memoriæ: res ipsa *oportet.*
 non impletur. Itaque mentimur quidem,
 inquit: quamvis interrogati, cur non sit
 mentiendum; Causam in promptu ha-
 beamus. Ergo non in cognitione tantum,
 & indagandi labore, nec in differendi pe-
 ritiâ ponenda est opera: sed facta omnino
 addenda: inque illis potissima profectus
 ratio collocanda. *Nec enim ingenium exco-*
lere oportet, sed animum: non solertiæ lau-
 dem aut oblectationem captare ex studio
 sapientiæ, sed fructum: qui nos expertes
 vitiorum, Commotionum arbitros, Vir-
 tutum compotes, Temperantes inquam, *Sed vi-*
 Justos, Fortes reddat. Frustra alioqui no- *vere*
 titia præceptorum, si de virtute locuti,
 vitia sectemur. *Frustra Probitas, quæ in-*
tra verba tantum consistit. Non enim Au-
 ditores legis, ac periti ejus interpretes,
 sed factores operis, officium implebunt:
 ac præmium consequentur.

L I B E R

O F F I C I O R U M

S E C U N D U S.

De Charitate.

Insistendo factæ divisioni Officiorum, postquam ea discessui, quæ ad Probritatem putavi pertinere; aggredior *Officia Charitatis*: cum invocans, qui Charitas ipsa est: ut veram ejus arcanamque viam, aperiam mortalibus, ac insilllem. Hunc itaque

Definitur Charitas.

ut novâ, nec hactenus usitatâ methodo, ac ratione explicem: primum ita definiam.

Benigna.

Charitas, est propensio animi erga proximum, benigna: benevola: benefica. Benigna imprimis: nempe, *judicium & lenitiam de proximo*, quam maxime bonum, retinens: cuncta ejus, *vel probando: vel tolerando: vel amanter corrigendo.*

Benevola.

Benevola deinde, in appreciatione, voto, studio ut bene illi sit: & dum est, gaudio: & congratulatione.

Benefica.

Benefica denique: libenter & copiosè opitulando necessitatibus ejus: id est, operi, ut vocant, misericordiæ, prompte erga illam, & largiter exercendo.

Debita à communi ortu.

Debita verò prorsus humano generi: quod uno parente satum, cognationem agnoscere

cere meritò debet: & ex illâ mutuam habere amorem. Etenim, cum non animalia modò, ejusdem speciei congregentur, conciliante natura; sed inanimata quoque, & sensu carentia, conjungi quodammodo appetant; idquè pondere, sympathia, ac propagine testentur; Quantò magis id homini conveniet, cui non alia natura, quam ratio est? ut nempe sui generis societatem querat: concordiam appetat: commune norit bonum: impleat officium: id est, mutuam exerceat charitatem.

Amare certè & amari, itemquè sibi mutuo prodesse, natura suadet exigique: Natura ductus. Eique obsequentem hominem, homini non posse nocere, apertum est. Nam si noceret: aut id putaret non iniquum, aut non pejus, malis corporis & fortunæ. Si primum: quid cum eo differas (inquit Cicero) qui hominem ex homine tollit? Si alterum: erraret in eo, quod ullum malum, gravius malo animi putaret. Naturalis ergo Amor & Amicitia. Contra Naturam verò, *aversa*: divisionis, discordiæ, & demum interitus parens. Amoris vacuitas.

Quodsi Charitas, vel ipsius naturæ & Et demonstratione ductu, homini propria: quantò que jussu Dei. magis jussu Dei? Hoc mandatum ejus primum, & maximum, ut illum diligamus toto animo. Suppar autem ei alterum, ut proximum. Suppar inquam:

Justi

Iusti namque experimentum est unicum, actio cum proximo. *Non enim amare Deum potes, quem non vides, si proximum odisti, quem vides.* Et si Deum verè amas; nempe bonum tuum; necesse est, ut ames proximum: qui æquè tecum ad amandum eum factus est. Nam quæ tertio congruere tenentur, inter se congruant necesse est: Amorem ergo Dei, Amor proximi necessariò consequitur.

Itaque exactè habenda est.

Diligamus itaque invicem. Nam plenitudo legis, dilectio. Quam nisi habeam, (inquit Apostolus) nihil sum: nihilquè profunt reliqua virtutum officia. Et cum à Discipulo Christi peteretur, cur eam toties ingeninaret; quia præceptum Domini est, inquit: & si solum fiat, sufficit. De hac igitur libro hoc agam: & quâ ratione exactè præstari possit; tribus Capitibus ostendam.

C A P U T I.

Qualis Charitas in statu innocentie fuisset: & quomam tam exacta post peccatum haberi non potuit; ex illius defectu, de origine Juris.

Causa adfertur cur inquirenda est causa primitiva.

DE Charitate dicturo, operæpretium imprimis videtur indagare: qualis Virtus ista fuisset, in sua Origine, & veritas primitiva. Id est, in statu innocentie. Cum

Cùm nempe homo, nulla labe infectus, imitator fuisset divinæ bonitatis: eam erga proximos exercendo. Operapretium hoc inquam inspicere: quò in statu hoc, multifariam vitiatæ Charitatis; primitivam illam, quàm maximè æmulemur: ut ex defectu ejus ortum Jus, ad illam, quoad fieri potest, revocemus: aptemusque. Dicam igitur hoc Capite tri. Pri- *Triparti-*
mò ostendam *statum Charitatis primitivæ* *ta capiti*
Deinde deducam illam *talem post peccatum* *divisio.*
subsistere non potuisse. Tertiò illam, indu-
cto fure, sarcire, ac reparare, necessa-
rium fuisse evincam.

PARS CAPITIS PRIMA.

De Statu Primitivæ Charitatis.

Cogitanti itaque de Primitivæ Charita- *Charitas*
te, in mentem primùm venit: illam, *primitiva*
tres dotes, quibus & perficeretur, & con-
servaretur, necessariò habituram fuisse.
Nempe, lubentem inter se *æqualitatem*:
Rerum omnium *Communitatem*: Omnis
oneris à se vicissim exigendi *Immunstatem*.
Optimè enim Charitas mutua retinetur,
primùm inter pares: deinde nihil ut suum
usurpantes: postremò nihil a se vicissim
velut debitum requirentes. Paritas seu *Habuisse*
Æqualitas prima genitrix Charitatis. Cùm *æqualita-*
namque naturaliter se quisque amet; ideo & *tem.*
sibi

sibi ſimilem : id eſt parem & æqualem. *Nam in illo ſapſim.* Unde illud : quòd Amicitia pares aut accipiat , aut faciat.

Communitatem. Communitas deinde , altera ejuſdem origo. Cùm enim præcipua diſſidii cauſa eſſe ſoleat , à pluribus uirupatio , rei alicujus , quæ pluribus non poteſt ſufficere ; ideo inductâ Communitate , & proviſâ cunctis æquali ſufficientiâ , (quæ neceſſariò fuiſſet in communi vita) Charitas facile conſtabit.

Immunitatem. Immunitas denique auctrix Charitatis erit. Quia gravis & ſervilis , ideoquæ odioſa eſt , exactio debite obligationis : quâ ſublata , Charitas manet , ſponte ac liberè ſupplens , quod extorquebat obligatio.

Æa dotes faciles innocencie. Porro triplex hæc dos Charitatis , facile in ſtatu vitæ innocentis , haberi potuiſſet. Nam *Æqualitas* manaiſſet : primum *ab Æqualitate Conditionis* , quâ creti ſumus :

& per quam , omnia habuiſſemus æqualia : Deinde *ab extrema quâdam bonitate* : quæ non permiſſet , viribus parare poteſtatem : quæ naturaliter cuique in ſe tan-

Quod in ſeipſo offenditur. tum eſt , eaque libertas vocatur. Denique cùm *sibi quilibet adultus ad omnia ſeſe offendiſſet* : (prolem enim teneram excipio) opus non habuiſſet alieno obſequio. Communitas item omnium rerum , facile conſtiſſet. Nam occupatio , & dominium , & poſſeſſio , inutilis prorfus foret : cùm eam ſuffi-

sufficientia, & parabilitas rerum, sponte
provenientium, superfluum fecisset. De-
nique Immunitas mutua foret: & extor-
sio obligationis necessariò cessasset. Cùm,
ut alter alteri munifex esset: nec ullius ne-
cessitas egeret: nec quisquam exigeret:
sed voluntati tribuentis relinqueret. Quan-
quam nec tribuere opus foret: cùm in
αὐταρκεία cuiusque, benevolentiae tantùm, ^{Sui suffi-}
vix beneficentiae, locus esset. Et hic fu- ^{cientia.}
turis fuisse videtur, status exactae ac con- ^{Ita ut}
summatae Charitatis. In quo, lege, aut ^{scripto}
scripto jure opus non fuisset: cùm sine ^{jure opus}
malâ libidine, & concupiscentiâ, eoquē ^{non suff-}
fine perna, aut coercitione, agere po-
tuissent.

PARS CAPITIS SECUNDA.

De Impossibilitate Primitivae Charitatis.

CORRUPTO verò, per peccatum primi ^{Post pec-}
Parentis, genere humano: nullo mo- ^{catum}
do, ejusmodi Charitas, potuit retineri. ^{oria.}
Nam in poenam peccati, invasit Nos, pri-
mum *Infirmitas*: dum pulverem Nos ef- ^{Infirmi-}
fe; facilem dissipari, primo Parenti à ^{tas.}
Deo dictum, & simul factum est. Deinde
Indigentia, dum ab eodem Perilum alendis ^{Indigen-}
Nobis terram, spinas tantùm & tribulos ^{tia.}
suaute germinantem, accepinus. Patre-
mò *Labor accessit*, cùm in sudore vultus, ^{Labor.}
pane veici, jussi & damnati sumus. Haec
tria

*Hec de-
Et u. u. res
sustulere.* tria verò Æqualitatem exuere, proprietatem querere, obligationem pacisci, coegerunt.

*Sed sub-
venit in-
firmis
firmis
potestas.* Etenim ad *auxilium Infirmitatis*, necessario *debi. oribus* ferenda: *varioribus* verò ad *maiorum commoditatem*, viribus paranda: & ne privatim parata, *nunquam* excresceret, tandem, consensu, Civitati deferenda fuit potestas. Tollenda verò Æqualitas, per quam Charitate cessante, nec hospes ab hospite tutus, nec sibi sufficiens quisquam erat.

*Indigen-
tia domi-
nium.* Deinde: Cum etiam *non sufficerent* nobis, quæ ad usum vitæ pertinent, ea verò, naturæ seipsam conservantis ductu, *acquire quisque sibi mallet, quam relinquere alteri*: In communi omnium Indigentia, *ad occupationem ventum est*: ut quod quisque primus manu apprehendisset, vel pede calcatum limite signasset, id ei, eripere alteri, fas non esset. Ita necessario Communitas, (aucto præsertim genere humano, & non habente sufficientiam) paulum sublata, rerum omnium, quæcunque occupari potuerunt.

*Laboris
obligatio
sen opus
aliens
exactio.* Tertio denique: Quia *labor gravis, & onerosus* nimium erat; nec suus cuique sufficiebat; *obligatione varia*, ad operas præstandas, fructus ex iis tribuendos, ac communicandos, se mutuò obligare, ac *obstringere, & promissa, pacta, Contractus,*

ctus, exactè exigere, necesse fuit: Immunitate sublata. Præsertim cum etiam conjunctim, & in commune laborem impendere non minùs grave foret. Nam opera in rebus parandis, & usus in consumendis par omnibus esse debuisset: quod deficiente Charitate fieri non poterat.

Ad hanc corporis miseriam, quæ Charitatem illam Primitivam, agrè permittit retinere, accessit illa, quæ animum *corrupt, triplex Concupiscentia: aux. quæ* *Ex concu-*
immesum impedimenta, mutua dilectionis. *piscentia*
 Per hanc etenim, non contenti homines, *Charitatis*
noxæ. necessitati subvenire; ultra ejus exigentiam, appetière inania, & superflua, id est mala. Illecebras nempe Corporis, blandimenta fortunæ, & inanis gloriæ, fastus, & elationis varia nutrimenta: quæ fat, retegendo vitia, quibus scatet genus humanum, recensui. Ita Avaritia præcipuè, & Ambitio Charitatem sustulit: *Et fere*
interitus. *ru-*
pit concordiam: vim & bellum intulit: & exinde *Æqualitatem, Communitatem, Im-*
munitatem penitus extinxit. Quæ non extinguenda omnino erant, sed ad certum modum & temperamentum, reducenda.

PARS CAPITIS TERTIA.

*De necessitate Juris scripti, ad Societatem
Civilem (cujus origo ostenditur) retri-
nendam.*

*Jus insti-
tutum re-
paratur
Charita-
tem.*

FAcit ergo hoc & præstat Juris scripti institutio. Quæ necessarîo subsequi debuit, *potestate, & obligatione introducta.* Nisi enim hæc jure temperata essent, perpetuum auxilium, bellum, & dislocatio generi humano imminebat. Si enim liberum cuique fuisset, subjugare quos vellet, occupare quæ vellet, acstringere quocunque modo vellet, vi & armis omnia agerentur. Cum præsertim par quoque libertas esset, tenendi & resistendi, & tas tam propulsandæ violentiæ, quàm interendæ. Itaque æterni semper odia mortales gererent, nec ceptus unquam cederet ex animis furor, & arma tortior ac felix teneret, infelix verò ac victus studio ultionis nova compararet. Ac denique ferina vita & belluina rabies, & interitus Societatis, inter homines, jure non constituto esset.

*Alioqui
fera vita
hominum
fuisset.*

*Societatu
civilis or-
tus, pro-
gressus,
& con-
summatio* Porro Societatis origo, est, *mutua sui In-
digetia: illatum sermo: mutuum proles:
progressus familia: consummatio Civitas:
ejus autem anima Jus.*

His inquam gradibus crevit forma Ci-
vitatis,

vitatis, & hinc petenda est intima ejus *Causam*
 causa. Quia enim mutuae opis Indigentia *habet In-*
 inter nos evidens erat; (Cum uti supra *digentia*
 dixi, infirmam, omni praesidio destitu- *mutuam.*
 tam, rerum externarum egentem, con-
 ditionem sortiri sumus) Ideo nisi com-
 muni ope ac viribus tuleremur, interire
 nobis necesse foret. Quemadmodum au-
 tem membra singula, varia functione ac
 ministerio, usui & commodo sunt toti
 corpori: Ita diversa multorum officia,
 munia, operae, artes, labores in commu-
 ne Societati consulunt: & vicissim juvant:
 & Socialem vitam, omnino expetibilem *Instru-*
 faciunt. Praesertim verò cum accedat, *mentum*
 non aliâ causâ, quàm colloquii & conver- *ejus ser-*
 sationis datus nobis sermo: quo ad *mo.*
 Con-
 sociationem & commercium allicimur,
 alioqui frustra eo instructi, à Natura seu
 Deo. Hinc & literæ inventæ, quibus, ab-
 sentibus etiam, immo & posteris loqui-
 mur, & memoriam majorum retinemus.
 Coniunmurquè earum beneficio, velut
 praesentes conjunctosquè habere, qui e-
 rant, & qui fuere. Tanta est consociatio-
 nis appetitio. Initium Societatis Prolem *Initium*
 feci. Etenim conciliante naturâ, prima *sermo: a*
 est inter Parentes, & Natos, caritas. Ea *prole.*
 verò jubet, quod genitum, fovere, cu-
 rare, educare. Incipit itaque exinde, ho-
 mo non solus esse: nec sui tantum curam
 gerere,

Vnde Fa- gerere, sed Societatem inire, è qua, pro-
milia. dit Familia. Quæ ex Matre, Patre, Filio,
 & Servo constat & domum, variè aucta
Et demum facit. Deniquè ex Confociatione Familia-
Civitas. rum, Vicus, Oppida, Urbes, ex illis
 verò mutuo fædere vinctis, & communi
 rectore, ac formâ certâ summi imperii
 constitutis; Magna illa unius populi Ci-
 vitas ortum habet. Cujus animam dixi
 jus esse. Ut enim eo fruamur, violentiæ
 ac injuriæ securi; multitudo, in unius
 populi corpus, coaluit.

Jus ad
personas
est pote-
stas.

Ad res
dominium

Ad A-
ctiones
obligatio.

Hæc par-
tes sunt
sanctæ
Dei
Decalogi

Jus vero, (prout rectè diviunt, si factæ
 divisioni instituit, eamque sensu alio po-
 suit Jullianus:) *vel ad personas perti-*
net, vel ad res, vel ad Actiones. Personis
 respondet *Potestas*: rebus *dominium* seu
 possessio: Actioni *Obligatio*. Hæc tria,
 inquam, ad certum modum jus redigit,
 ordinatquè. Ita ut & faveiri possit Chari-
 tas, societasquè retineri: & nihilominus
 ad conservationem sui sua cuique constare
 commoditas.

Hæc autem humani juris partes, spe-
 ciesquè, introductas, ut ostensum; ne-
 cessitate ipsa comprobavit Deus præscripto
 Decalogi Hebræis quidem tantum primitus
 dato: Sed etiam & Christianos meritò
 obligante. quippe cum socialis vitæ vim
 totam exactè contineat. Nam post capi-
 ta, quæ ad Deum & pietatem pertinent; *pre-*

primum nempe & tertium; reliqua recentitas juris species evidenter complectuntur.

Ad potestatem enim refertur imperatus *Ejus præcepta ad*
capite quarto honor parentum: id est majorum *potesta-*
superiorumque; & qui nostro bono & com- *tem per-*
modo nobis præfunt: omnes enim hi me- *tinentia.*

ritò vice parentum habendi: debeturquè
iis ex hoc præcepto, veneratio & obse-
quium. Deinde eodem pertinet, & pro-
hibitio occidendi, capite quinto. Nam dum
vis iniqua arcetur, & violenta potestas
contra fas usurpata vetatur, hoc ipso legi-
tima constituitur. Quinimo & adulteria
capite sexto ideo vetita, quia per illa natu-
ralis potestas (de qua mox) violaretur:
ac interiret. Hæc sunt quæ potestatem

spectant. Ad dominium verò & possessio- *Ad do-*
nem firmandam, furta prohibentur & *minium.*

alieni omnis concupiscentia: capitibus se- *Et obli-*
ptimo, nono, & decimo. Denique ad *gation-*
obligationem stabiliendam, capite secundo, *nem.*

fancitur juramenti religio: dum vanum seu
irritum vetatur. Tum verò octavo *fides*

& veritas, id est fundamentum sponsio-
num præcipitur: dum falsidicum testimo-

nium prohibetur. Atque ita tota, quod *Ob tan-*
dixeram, juris humani ratio, divina au- *tam aut-*
thoritate constituta firmataque est: & ta- *horitatem*
bulis illis (ut Tertullianus loquitur) cœ- *tener: hoc*
lestis edicti, & sanctissimæ legis sancito, *jure.*

potestas, dominium, ac obligatio appro-
ba-

bata. Ideoque meritò teneri nos hisce vinculis oportet, quæ necessitas invexit, Deus probavit, & Juris institutione retinere, certo modo, ac ratione injunxit.

C A P U T I I.

Ostenditur quid sit Jus, & quotuplex, & quales esse inter homines debeant, recensitæ ejus partes & Species.

*Definitio
Jura.*

PAtet apertè ex antecedenti Tractatione, *Jus* ita commodè definiri posse: ut sit *Regula conservanda inter homines Charitatis*, seu Societatis: idquæ post introducta in usum ea, quæ ei repugnare videntur.

*Origo ab
æterna
Dei lege.*

Hujus Regulae fons est & origo, Verum: quod inest Divinitati, velut lex quædam æterna & immutabilis *Recti ac boni*: à qua tota Juris ac Justitiæ natura manat ac derivatur.

*Quæ partim nobis
insita.*

Partim enim æternam legem hanc, ejusquæ rationem, Deus, naturæ rationali, dum eam crearet, indidit: (alioqui rationalis non esset, si rationis istius expertus esset;) unde fluxit illa ante peccatum nobis insita, & post peccatum non penitus extincta, Notio, eorum, quæ naturæ nostræ conveniunt: Exinde verò ortum, quod vocatur *Jus naturale*.

*Partim
promulgata.*

Partim voluntario sancito nobis promulgavit: unde *Jus Divinum*, quod vocant Positivum.

vum. Cui inest quidem eadem ratio, sed non expressa, & supremi justissimique Conditoris voluntate velut tecta; cuius est, ita sancire quædam, ut sanciti sui ratio non reddatur. Ejusmodi verò Jus; aut ipsemet dedit Judæis per Moysen, & Nobis in Christo: aut vicariæ suæ potestati reliquit: cui ligandi quidvis, ac solvendi, facultatem concessit: cum rati habitationis promisso. Unde Jus Ecclesiasticum seu Canonicum. Partim denique permittit eandem æternam legem exprimere humana Constitutione, (quæ ut sit justa, Dei perconformis illi, aut certè nullo modo contraria esse debet :) inde verò est *Jus Humanum*. Quod vel usu, & consuetudine, nationum receptum, *Jus Gentium* nominatur: vel legibus cujusque populi seu Civitatis descriptum; *Jus Civile* dicitur.

Totum verò hoc simul sumptum, aliquid homini posse, habere, agere, aut vetat; nempe illicitum: aut permittit; nempe licitum: aut præcipit; nempe debitum. Et aliquid vetat, permittit, præcipit.

Quamquam si proprie loquendum est, quod vetatur; nefas: quod permittitur; fas: quod jubetur; jus est.

Hac origine ac partitione Juris demonstrata, superest, ut cum superiori capite ostenderim: quod tria hæc; Potestas nempe, Dominium & Obligatio, necessariò quamvis introducta, imò & Divino

approbata ediſto, adverſarentur tamen Charitati, niſi Jure temperata, & ad certum modum reduſta ſint; Superest inquam, ut modus hic circa ſingulas haſce partes explicetur, deinceps: & ex illo *liciti, vetiti, juſſi demque*. tota ratio, ac regula ſtatuatur. Sit itaque.

PARS CAPITIS PRIMA.

De Potestate prima Juris Specie.

*Necessitas
inter ho-
mines po-
testatis o-
stenditur.*

*Regi &
regere.*

*Eaque
triplex
aſſe deſta-
natur.*

POST ſublata Aequalitatem, quæ (ut ſuperius oſtendi) in ſtatu corrupto manere non potuit, *Potestatem certa ratione conſtitutam*, hominis in hominem fieri ἀπαιτῶν ἀπαιτῶν neceſſarium omnino fuit. Cauſa eſt: quia nec ſine Societate homo ſibi ſufficiebat, nec Societas retineri potuit, niſi quidam regerent, quidam regerentur. Nam cum & Aequalitas conſtare non poſſet; & omnes imperare mallet, quam parere; non Societas tranquilla, ſed certamen continuum fuiſſet de principatu; niſi illud, aut natura, aut vis major, aut conſenſio fuerit. Quæ tria triplicem fecerunt Potestatem. Prima eſt naturalis & Neceſſaria, in Uxorem, prolem, ac naturā, regiminis indigum: Altera violenter acquiſita, in ſervos: Tertia ſponte conſeſſa, & delata imperantibus. De ſingulis conſueto compendio dicam.

De

De Potestate Naturali,

POTestatem Naturalem, *In Uxorem* con- Potesta-
tem in la-
minam
fert primum *Jus naturale*, quod jubet
præstantiorem sexum, firmiorem, for-
tiorioremquæ, sequiori, infirmiori, & im-
becilliori præesse. Idem *Jus Divinum*
præcipit, dum sub potestate Viri, fami-
nam constituit. *Jus demum humanum*
& consuetudine, & lege, id implevit.
Uxorem ergo decet dirigere, sed simul
& diligere. Nam imperium hoc amoris, Substan-
da ut in
compa-
rem.
& Charitatis esse debet: nempe erga com-
parem, thori & vitæ sociam, castam,
probam, viri, liberorum, domus stu-
diosam, ac sollicitam: *quæ si talis non est,*
sæpe vitium ex eo mariti. Prudens certe, re-
get eam leni freno: retinens ac procurans
maximè concordiam, nempe Matrimo-
nii, & ornamentum: & suave ac unicam
condimentum. Qui verò magni huius Quod le-
cent
Mari-
moni le-
ger.
Sacramenti status, conditio, obligatio,
quæ conjugales leges, quamvis hoc loco
facilè potuissent recenseri; tamen quia
cuncta hæc, usu tot scriptorum trita,
& apud eos obvia ubique habes, ideo
meritò hic, ubi compendio studemus,
omittenda.

Sequitur verò pars altera Naturalis Po- Potesta-
tem in
in prolem.
testatis, nempe *in prolem*: quam eadem
natura propter beneficium genituræ, nutritio-
nis,

nis, educationis parentibus confert: & ob
 auctoritatem ætatis ac senii conciliat:
Deus verò, sub pœna immaturæ mortis
 præcipit: *Jus* denique humanum ubique
 gentium retinet: Legibus verò olim Ro-
 manis severrimè, & ultra morem aliorum
 populorum, Emancipatione ad libitum
 Parentum data, & ante eam, non mino-
 re eorum in prolem, quàm in servos po-
 testate.

Officium Sed si ad examen rectæ rationis reduci
filiis im- res debet, commodè ex Aristotele tria li-
puberis. berorum tempora, vir distinxit eruditus.
 Primum tempus est *imperfecti judicii*, quo
 planè sunt sub herili potestate: dum he-
 res, quoadusque parvulus est, nihil dif-
 fert à servo. Æquum autem, ut qui se
 regere nequit, regatur aliunde: conve-
 nientiùs verò non potest, quàm à Paren-
 te. Secundum tempus Liberorum, *cum*
aduli. jam judicium illis ætate maturuit, non ta-
 men sunt extra familiam. Tum subesse,
 debent arbitrio parentum, non aliæ co-
 rum actiones; quàm quæ ad familiam
 momentum habent. Convenire enim de-
 bet pars cum ratione integri. Tertium
Emanci- tempus, *cum jam extra familiam exeunt*:
patis. tum jam plenè sui juris sunt: manente
 tamen semper honoris & observantiæ de-
 bito, cujus causâ perpetua est. Hæc ille.

Itaque Parentes debent liberis educatio-
 nem:

nem: ut nempe quod suscepere, tollant: *Officium*
 (nam exponere aut perimere nefas: quia *Parentis*
 non toti ab illis sumus, alienum autem non *erga filiū.*
 licet perdere:) Alimenta præbeant: nam
 frustra tollerent, ni sustentarent. Et de-
 nique, quæ ad bene recteque vivendum
 sunt, procurent, ac prospiciant, memo-
 res, non sibi illos tantum, sed Deo, Fa-
 milia, Patriæ genuisse *Parentibus* verò
 debetur primum obsequium, & semper
 honor.

Ubi verò iis orbatur proles, eaque im- *Officium*
 matura, & quæ per ætatem tueri se ne- *Tutorum.*
 queat; Et rationis ipsius ductu, & gen-
 tium omnium instituto, locum obtinent
Tutores: id est (ut Jurisconsulti derivant)
 pupilli Tutores. Hi aut testamento dan-
 tur: aut proximiori adgnatione obve-
 niunt: aut à supremo Magistratu assign-
 nantur: cum potestate, quam apud Ju-
 risconsultos, unà cum officio descriptam
 habes. Est profectò functio, cum ex-
 acte impletur; eximii sed admodum rari
 meriti.

Pars tertia Naturalis potestatis est in *Potestas*
 eos; quos Aristoteles vocat naturā Ser- *in servos*
 vos: nempe tali ingenio præditos, ut re- *ingenio.*
 gi ac gubernari necessario indigeant: &
 (ut cuidam dictum) * Domino opus ha-
 bent. Talibus ergo ita præesse oportet,
 ut prosis.

* Etiam
 ad Cura-
 tores re-
 fertur.

num, eam auxit: ac longius produxit: *Compla-*
 dum ex servo natos, non melioris condi- *tionis et re-*
 tionis voluit: & venundari eos permisit: *mitti in-*
 & quidquid acquirant, Dominis acqui- *dam etc.*
 rere decrevit. Isquē rigor excusabilis
 exinde: quia & nece minor: & commo-
 dior utiliorque: tam ei, qui jus ejus ha-
 bet, quā qui ei subest. Cohibetquē & *Id pre-*
 advocat à crebra cade. Unde & à Christia- *um magis.*
 nis diu retentus, nunc tamen remisit:
 vitæ ac necis jure, ad supremam potesta-
 tem revocato: & venundatione fere sub-
 lata: ita ut prisce illius servitutis, pauca
 supersint vestigia: nisi fortè in Ethnicis
 captivis: & *adscriptis colonis: quos cum*
terre possessione vendere licet.

In tantā verò Dominorum in Servos *Officio*
 potestate, aut licentia, est nihilominus, *Dominos*
 quod illis Domini debeant. Et primam, *teneri ex-*
 ex admonitione Apostoli; *quo dicitur, &*
equum est illis prestare tenorem. Memori-
 res, (ut idem ibidem dixit,) & nos esse
 sub Domino: apud quem non est acceptio
 personarum, & cui reddenda erit ratio,
 debitæ, velut in *conservos Charitatis:*
 quæ nulli inæqualitate exori debet. Cum *In parva*
magis fortuna nos inopes faciat, quā in a-
tura. Itaque etsi Jus pœnæ in eos habea- *di.*
 mus; tamen non immeritæ, sed ad præ-
 scriptum regulamquē justitiæ: in privata *ut ex-*
 & domestica jurisdictione exercendæ. *impunen-*

Peculio exigendo. Et si nobis operam debeant; tamen non ultra modum exigendam: nec ejus oneris, cui non sint ferendo. Denique et si, quid-
In his talibus, nil sit inhumanum. quid acquirunt, nostra esse possint; tamen quod suâ industriâ ac diligentia, sine fraude peculii paravêre; durum & inhumanum est, eripere. In his talibus cogitandum: cùm Dominis in Servos multa non vetentur: tamen ut homini in hominem omnia liceant; naturam communem vetare. Ideoque meritò, Domini, olim Patres familiæ, Servi, familiares vocati. Partim ut illis invidia, & his contumelia, tolleretur: partim, ut iis nominibus moneremur, cibum eis & vestem, & quæ sunt non modò sustentandæ vitæ, sed etiam tuendæ sanitatis, præstare.

Officia servorum erga Dominos. *Servorum in Dominos officia,* exacto compendio, dixit & docuit Apostolus: dum per omnia obedire Dominis jussit: & non ad oculum servire, velut hominibus: sed ut Deo: quem nemo fallit. Ut nempe, quidquid faciunt, ex animo faciant, securi retributionis.

De Potestate Concessâ.

Causa potestatis concessa, seu civilis. *Potestas Concessa,* nempe summi Imperii, explicanda restat: quam ad societatem retinendam necessariam esse certum est. Etenim quemadmodum singulos homines,

nes, in Familiam, natura & Jus redegit: ita singulas familias, in Civitatem coalescere, ratio necessariò persuasit. Singulæ namque Familiæ, cùm & ob infirmitatem majori consociatione indigerent; & ob inæqualitatem introductam, sine contentione & dissidio agere non possent; fieri omnino debuit: ut pactione certâ, unum veluti Civitatis corpus efficerent. Ratio inquam hoc persuasit. Per illam *Quam ipsa ratio demonstrat.* namque patet: quòd ea, quæ plura sunt, diversa sint: inter multa autem diversa, necessariò quædam contraria sunt: quæ autem contraria; sibi adversantur: & se vicissim oppugnant: quæ se autem oppugnant; se mutuò consumunt: & tandem pereunt. *Salus itaque multitudinis est, uniri.* Id verò non fit nili aut Charitate, aut Imperio. Illa bonitate quadam consensum efficit: istud verò, eundem (a) metu exigit: continetquè. Sed quia Charitas Primitiva, qualis hic necessaria esset, non potuit (prout ostensum) in statu corrupto haberi; ideo imperio opus fuit.

Hanc

(a) & (b) Aristocratico in statu seu populari, si non numerice, animorum tamen ab unione. & concordia partium, unitas præstatur, eoque facile, qui regunt, consensu imitantur unitatem. Prout vero regentium ex consensu, inest, jubendi authoritas, etiam puniendi habetur potestas. *Respondeo Aristoteli.*

*Et Dei
sacrum
firmavit.*

Hanc à ratione ductam imperii necessitatem, non solum nobis inſeivit; sed etiam effatu suo, vel suorum, firmam reddidit Deus: dum omnem potestatem à se esse; & illi omnem animam subiectam esse debere; & reddenda imperanti, quæ ei debentur; edixit: præcepitque.

*Triplex
ejus sta-
tus seu
forma.*

Paruit ergo, & rationi, & duci ejus Deo, genus humanum: dum *imperium detulit; velum: vel Concilio: vel Comitibus.* In primo statu, unus jussa valent. In altero, paucorum consultatio ac decisio. In tertio, per suffragia omnium, majoris partis conventio. In singulis verò horum, æque Jus summi imperii residet. Unde triplex forma Civitatis, quæ vulgo solet assignari: *Monarchia, nempe, Aristocrata, Democratia.*

*Maxime
prestat
Monar-
chia.*

Nec prolixè disputare attinet, quæ illarum sit præstantior. Apertum est *illam præferri; quæ facilius efficit, ac præstat (b) utilitatem.* Hæc enim, ut ostensum: causa est imperii: multitudinis subisten-

Aristotele. in politia. In republica, quod singuli præstare nequeunt, solent universi, hic nam, alius suam virtutem adfert, omnes utiles sunt: Plures enim, quorum singuli, boni non sunt, si convenient, paucis illis, virtute poterant esse potiores. non ut singuli, sed ut omnes: sapiunt enim amplius multi, quam unus.

tia:

tia: & Spiritus vitalis Civitatis. Ut sit igitur unum Reipublicæ corpus; unius animo regendum censeo. Nam (c) plures ut in unum consentiant; iterum egebunt Cha-ritate: quam sublatam aut imminutam dixi.

Tria per-
fectum
reddunt
imperium.

Sed non est hujus, quod instituo argu-menti, hæc disceptatio. Quæcunque for-ma Civitatis; bona: modò probè ac con-stanter Jus, Vim, & Facultatem summi imperii agnoscat: retineat: atque exer-ceat. Hæc tria, inquam, illam consum-mant: ac perficiunt: paucis à me expli-canda.

Jus summi imperii, est arbitrium in per-sonas, res, & actiones Civium: cui nun-quam fas est refragari. Societas enim Ci-vilis, uti dictum est, imperio contine-tur: summum autem imperium in eo fi-tum; ut qui semel se atque sua ei subdide-re, semper pareant: & nusquam resistant. Quod enim resistere jure potest; majus;

Primum
Jus in
Cives.
Cui nefas
resistere.

(c) Tamen plures, nisi perfecte se invicem a-ment, suam atque amant rempublicam, in qua. ipsi, & sunt: Unde pallulas, regendi con-cordia, & consensus. Illud vero, non quo modo se, & eorum, quo modo populum, ac bonum comune ament, qui regunt, pe-satur. Potior autem com-moliti proprii, qua a populi, ut nescit amor, sueta Monarchiæ nota est, ac navus: eoque, pauci Regum boni: Paucis populorum bene.

*Quod ra-
tione pro-
batur.*

aut certè par est : summum autem , si ha-
bet par ; non est summum. Ergo non erit
imperium , id est suprema potestas ; si ei
resistere fas : sed sequetur Æqualitas , &
ἀνάστα : quæ non potest , extinctâ , vel
imminuta Charitate , prout demonstra-
tum est , haberi. Agnoscant igitur : nec
obliviscantur unquam , supremi hujusce
Juris , tam potestates summæ ; quam qui
illis subsunt. Illæ : ne quidpiam ejus per
incuriam amittant ; hi : ne quid per pro-
terviam imminuant.

Sed si quid (inquies) palam iniquum aut
Impia si impium jubeat : parebo ? Primum , vide &
jubeare. carere , ne sinistrè tale esse opineris. Demde si
verè sit , non facies quidem ; sed tamen pæ-
Panam nam potius subibis , quàm oppugnare aut
potius evertere (d. imperium coneris. Mors enim non
subem. est tanti , ut ejus vitandæ causa , aut tolla-
tur Princeps ; (vel magistratus) ; aut quæra-
Quam tur mutatio : quæ semper ingentium malorum
imperium causa est. Tolerare igitur , est viri boni :
evertas. medelam verò , Deo permittere : qui ,
cùm dominantibus etiam discolis , parere jus-
sit ; jussu sui rationem facilè reddet expe-
ditam : & quæ videntur mala , ad finem
bonum rediget.

(d) Principem puta , Monarchico in statu :
in Populâ vero , Magistratum , vel Comitiorum
instituta , quæ summa potestatis locum habent , in
omnes.

Vis seu, ut ita dicam, *vigor* quidam *Vis seu*
 imperii, sequitur: qui illud vegetum & *vigor im-*
 robustum reddit: isquè *in consensu* obedi- *pers in*
 tium situs est. Consensus verò hic, etli *consensu*
 jure debetur summæ potestati; tamen *obedi-*
 quia non in arbitrio imperantium, sed *tium.*
 subditorum residet; animus verò morta-
 lium naturâ & origine liber, facilè regi-
 men, odit, averfatur, contemnit: ideo
 arte quadam imperitandi opus est: ut lu-
 beat, profit, & denique necesse sit pa-
 rere.

Lubentia parendi paratur: si temperes,
 & moderere *Fus* illud summum, in per- *Obtinetur*
 sonas, res, & actiones Civium. *Cujus, si lubeas*
 ut nunquam (prout monui) *oblivisci* oportet: *parere.*
ita non nimium meminisse: ne eo abu-
 taris: Id est, ne cum nihil tibi vetari pos-
 se videas, omnia facere, fas esse putes.
 Abusus enim talis, odiosum reddit im-
 perium: Dum sævities, personis seu vi-
 tæ: avaritia, rebus & fortunis: austeritas
 agendi, libertati infidiatur. Quæ quate-
 nus lenitate, beneficentiâ, indulgentiâ, *Non fa-*
 temperanda; ut benevolentiam Civium *vo, non*
 conservent; & tamen necessaria supplicia, *avaronon*
 tributa, censuram retineant; sanè accu- *austero*
 ratè Lipsius explicavit. Lubebit ergo pâ- *imperio.*
 rere: & odium noxium summo imperio
 minuetur: si id observes. Sciasquè illud
 demum firmum imperium esse, quo obediētes
 gaudent.

Pro-

Deinde si Proderit verò etiam, si imperii institu-
prosit pa- ti finis, qui est bonum & commodum
tere, subditorum, rectè expendatur: & ad eam
 cuncta referantur: sciantquè qui eo po-
 tiuntur, *se non suam rem agere, sed populi.*
 Atque ita Rempub. administrent; ut ag-
 noscant omnes, suam omnino salutem
 curari. Ita, *quæ onerosa erunt; levia, si*
proficua; videbuntur. Et ut ager medico,
sic populus parebit imperanti: utroque salu-
 tem, etsi per dura, quandoque & aspera,
 procurante.

Denique Sed etiam hæc, summo imperio admo-
si necesse dum proficua sunt: non tamen continent
sit parere. totam vim ejus: nisi adlīt vis alia, & ve-
 ra, quæ invitis etiam necessitatem paren-
 di asserat: & obedientiæ patientiam in a-
 nimis efficit subditorum. Id *partim inter-*
na quâdam ratione efficitur; *partim exte-*
riori modo. Interna velut *Vis est, Estimatio,*
& admiratio imperantium: quæ duo, dum
 imprimuntur mentibus subditorum; ve-
 lut cogunt illos obsequi: nempe *prestan-*
tioribus: melioribusquè. Hinc sita majestas;
 & ei debita veneratio: id est, vita, & ani-
 ma principatus. *Externæ* autem propria-
 quæ *vis est, à metu:* qui facendus omnino:
 aut, cum interitu potestatis, *habendus est.*

Quod est Timeant itaque potius, quàm temnant.
fiat est. Quod efficiet, ac prædabit, saluberrima
matio im- seyeritas: quæ pravum ac corruptum,
perantia, quod

quod sanari non potest, fecat ac urit.
 Hanc, ut securè ac tutè exerceas: profectò armatis viribus opus est. Opus tamen *Et metus*
 & moderatione: ut *quamvis metuant: ab impe-*
non oderint tamen: sed potius ament. *rante.*

Restat pars tertia, summi imperii: nempe *Facultas*
 pe *Facultas* Civitatis gubernandæ: seu *gubernā-*
administrationis publicæ exercitium. Illud au- *ditriplex.*
 tem *triplex est:* nempe *consulere Patriæ:* &
consulta esse: la redere: deinde *Magistratus*
legere: & *præmia largiri.* Denique *Judicia*
sine provocatione exercere: & *pænas in-*
fligere.

In consultatione vel *edicta temporaria* *Primum*
 promulgantur: vel perpetuæ sanciantur *consulta-*
leges. Per edicta: ordinatur & constitui- *tio in qua*
 tur quid sit è re Reipublicæ, quod pro- *edicta*
 videre ac procurare supremæ incumbit *promul-*
 Potestari, & huic fini rebus uti potest pri- *gantur.*
 vatorum. Legum condendarum facultas, *Leges*
 itidem summo imperio inest. Non posset *sanciu-*
 enim illud suo munere fungi, nisi corri- *tur.*
 gen lis Civium moribus, & in officio re-
 tinendis, necessariè quædam sanciat, pro
 ingenio populorum, vel temporum exi-
 gentia. Et ni hi, quæ sanciverit Cives te-
 neantur. Uti autem potestas suprema à
 Deo, ita Leges ejus à Lege Divinæ, & or- *Multa*
 tum ducere, & ei congruere aut certe non *decernun-*
 adversari debent. *tur.*

In decernendo, maximè eminet, Bel-
 li

Præcipue de bello suscipiendo. *li susceptio*: indictioquæ Bellum autem est: inter eos, qui non sunt unius Civitatis; nec, *Fus requisiti, reddere volunt*; certatio per vim: arbitrio supremæ potestatis suscepta: *defendens, repetens, vindicans, quod juris est.* Hæc est definitio exacta, puta belli publici, ac solennis, quale ad Concessam, de quâ nunc agimus pertinet Potestatem. Cæterum bellum publicum, à privato, uti exordium, ita & fas, sumit. Nam cuique ante constitutum Imperium, imò & post constitutum, ubi aut non habetur, aut fera est per Jurisdictionem tuitio; *naturæ se conservantis instinctu*, propriis viribus datum, *tueri membra* primum, & *vitam*: deinde *quæ his subserviunt*: nostraquæ sunt. Qui ergo ea vi eripere vult; cum ut te defendas, vi repellere; vel ut ablata repetas, vi impetere; vel ut facinus vindices, vi affligere licet. Concessis verò ejusmodi finibus, concedi & media necesse est, quæ ducunt ad finem. Media verò belli sunt; *trucidare: rapere: captivare.* Quæ dictu ipso, fera & immania, penitusquæ adversa Charitati, permittuntur quidem; quâ luri obtinendo subserviunt; sed profectò Christianæ professionis erit, quàm *maxima integritate, cautione, moderatone*, ea exercere. Integritatis est; *causam expendere*: quæ non modo justa esse debet;

Ejus fas deducitur.

Et gerendi media non iniqua.

Sed cum integritate summa.

debet; sed etiam gravis: imò necessaria: idquè ad pacem obtinendam. Cautionis; *Cautione. temeritatem & spem vanam cohibere*: quam cum avaritia, & ambitus sæpè incitet; anceps eventus, & inevitabilis calamitas belli, dissuadet. Postremò: Moderationis; *Moderate temperare furori in cæde: spolio: servitute. none.* Hæc de bello,

Ad eandem verò Consultationis facultatem, pertinet *tributi indictio*. Cuius, ab *Alia consultationum genera.* eminenti summi imperii in res Civium, dominio. Licitè igitur exigitur: ut sumptus & necessitates publicæ sustineri possint. Ejusdem Consultationis est, *fœdera sancire: rem nummariam constituere*; edicta de rebus variis promulgare: denique *quidquid ad curationem Reipub. pertinet, ordinare*. In hisce omnibus, summum imperium bono publico provideat: subditi parere non graventur.

Facultas altera gubernandæ Civitatis *Facultas est, Magistratus, munerisque distributio: altera quæ nec favore cæco, fortuito vè, ut plerumque solet, sed prout quis par dignusquè est, deferenda: nec per ambitum, sed meritis querenda.* Non inquam lucrum, quod illis adhæreret, captandum: sed munus potius officiumque quod requirunt, implendum. Quæ talia uberius explicant, qui tractant civilem doctrinam:

Tertia demum, Facultas administrationis

Facultas onis publicæ est, *ius dicere: & reddere.*
tertia pars Cum etenim, nec privata vi ius repetere,
dicendi. nisi cessante iurisdictione, licitum esse,
Cur seis demonstratum sit; Nec rerum nostrarum
competat studium, amorque permittat, recte sta-
imperio. tuere: quid vel nobis debeat: vel Nos
 teneamur: Ideo *tertio*, qui id decerneret,
 necessario deferenda, fuit iurisdictione.
 Nulli autem convenientiùs, quàm supre-
 mæ potestati: cuius est arbitrium, in per-
 sonas, res, & actiones Civium: prout
 ostensum supra est.

Naturæ Jurisdictione hæc igitur, imperio debita,
ut redd- partim *redit: & constituit* suum cuique:
det non- partim *præstat.* Utriusque modus, est lex:
cuique quæ præscribit Magistratui, decernendi
suam. regulam: & formam. Unde benè, *Ma-*
gistratus, *lex loquens* dicitur: *lex verò, mu-*
tus Magistratus. Et actiones quidem, quæ
 suam repetunt redditui, dari, vel repara-
 ri, immensum patent. Sub potestatis ta-
 men, de quâ nunc egimus, & Dominiæ,
 & obligationis, de quibus deinceps age-
 mus, titulos; facile redigi possent: ni
 alterius id esset argumenti: nempe Juris-
 prudentiæ: quæ hoc ex professo agit.

Partim De *Pœnis* verò hoc primum dicam:
punit. quòd etiam videantur Charitati admodum
 contrariæ; non sunt tamen: si finis mo-
 dulique earum recte servetur. *Fines* enim
pa- pœnæ, non est dulcedo & oblectatio, red-
 diti

diti per vindictam & ultionem doloris: (quod vitium iræ, & sævitiam esse; cum de affectibus agerem, demonstravi:) sed est *commodum societatis humanæ*: cui tam *Commo-* interest, *neminem peccare & delinquere*; *dum so-* quam toti corpori, singula membra sana *cietatis.* esse. Porro, non tam benè est generi humano, ut sublata pœnâ peccandi, licentiam non assumat: Metu ejus, ut plurimum à malo arcetur. Itaque necessariò adhibenda erit. Et primum, *securitatis* *Id est se-* *causâ*. Nam, ut tritum illud asseram; *CHRISTO.* *qui malis parcat, bonis nocet.* Impunita enim malitia, vires & audaciam sumit eadem vel majora patrandi. Deinde, *causâ* *Exempli*: per quod, dum pœna ad paucos, *Exem-* metus pervenit ad omnes: qui à peccando *plum.* deterret. Postremò, *causâ* *ipsiusmet qui* *Ipsiusmet* *peccavit*: qui pœnâ, aut corrigitur: aut *suavit* *bonum.* si corrigi nequit; tollitur: ne pejor fiat. Tum, inquam, ei puniri expedit: & sæpe *percuntis interest*, *perven.* Hi tres fines seu causæ pœnæ sunt.

Ratio verò & Differentia ejusdem, ita *Fit aut* dem triplex. Aut enim compefcit, vires *multa.* demendo ad nocendum; quam vocabo *multam*: Aut relipscentiam & emendationem procurat; quæ vocabitur *caliga-* *stigatione* *Aut ca-* *stigatione*. Aut denique insanabiles & deploratos tollit; quæ *Capitalis de iur.* Quæ verò cui, *Aut po-* que delicto irroganda sit; lex prout dixi, *na capi-* *tum tali.*

tum verò *Æquitas* & *mixta* definiet: ut adsit regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas. Quod à multis fuscè tractatum, merito hic omitti potest.

Clementia hic agimus, non animadversio solùm, sed & *clementia* pertineat: quæ lenitate sæpe præcipuum finem pœnæ assequitur: nempe *emendationem*: dum *verecundiam*

faciens peccandi, suffundit potius sanguinem, quàm effundit. Et profectò, in tanta generis humani ad peccandum proclivitate; temperare severitati; sæpiusquè *pœnitentiâ*, quàm *pœnâ contentum esse*; non solum decet: sed etiam necesse est. Præsertim, cum ita sint ingenia nostra; ut multos, citius

Quæ Justitia non adversantur.

ignoscens benignitas, faciat meliores. Neque id repugnat *Justitiæ*: quæ pœnam exigat; non quæ pœna est; sed quæ ad dictos fines servit. Unde si illi obtineri aliter possunt; hæc condonari licitè potest. Idque etiam post leges institutas: sed à summo imperio, quod est supra leges. Jus enim, seu potius fas, tam *Clementiæ*, quàm pœnæ extremæ, est penes supremam, seu, quam *Concessam* vocavi, *Potestatem*:

Pœna Capitalis non committitur naturali præstati nec acquisita.

huic enim soli, vitæ necisquè delatum arbitrium. Nam etsi quidam putent; ubi deest imperium; fas idem, naturali & acquisitæ esse potestati; tamen propria, magisque competens iis; est pœna *compescens*

pescens tantum, & castigans: quæ illis integra manet, etiam imperio constituto.

PARS CAPITIS ALTERA.

De Dominio, Juris altera specie.

HActenus de Potestate. Sequitur verò species altera Juris, nempe *Dominium*. Quod plenum perfectumquè tum demum est; cum habetur *Jus ad rem*: possessio rei: & denique *usus*: minùs plenum; dum aliquid ex istis deest. Porro ostensum est supra, sat puto evidenter: *communitatem rerum*, etsi Charitati apprimè convenientem, non potuisse tamen, *corrupto statu generis humani*, commodè retineri: necessariumquè fuisse, *proprietaem inducere*. Etsi enim hæc, communionem societatis, distrahere facillè potest; admittenda tamen fuit, *ob insufficientiam rerum: cui curâ & industriâ subvenire, necesse erat: ea verò nunquam diligens, nisi propriæ utilitatis causa, fuisset*. Nisi itaque *Dominium & proprietas* sibi consulens foret; indigentia & insufficientia major existeret: exinde verò occasio discordiæ, per vim, sibi necessaria & pauca, quæ suapte proveniunt, rapientis. Ita ratio ipsa naturalis, suavit: & exegit proprietatem. Eandem verò adeo *Deus approbavit*: ut non modò surripere sed concupiscere etiam rem alienam vetuerit.

Quod sit plenum dominiũ.

Eius necessitas.

Ratione introducta.

Et à Deo probata.

*Ius ei
modum
prescribit*

tuerit. Quidquid verò proprietati inest ,
ad Charitatem seu societatem retinendam
incommodi ; id reparat corrigitque *Ius :*
prescribens modum quo Acquirantur ; Ha-
beantur ; & demum Desinant Dominia.
De tribus ergo hisce dicendum est singil-
latim.

*Primum
in acqui-
rendo.*

Acquiritur Dominium , primum oc-
cupatione eorum , quæ non sunt occupata.

*Per occu-
pationem
non occu-
patorum.*

Estque licita talis occupatio, ob datum no-
bis à Deo *Ius* , in res omnes inferioris hu-
jus mundi , quas subjecit potestati nostræ,
Quisque igitur , eas occupare , & ad usum
suum convertere , licitè & jure potest. Si
autem , quæ primus quispiam occupavit,
jure acquisivit ; & possedit ; profectò ea
illi eripere alter , nisi injuriâ , non pote-
rit. Illicita ergo erit acquisitio rei , semel

*Quid sit,
contactu
seu appre-
hensione.*

occupatæ : ac possessæ. Occupationis ve-
rò ejusmodi , ratio & modus est , ut quod
acquirere velis , corpore contingas. Res
quidem , quæ loco moveri possunt , ma-
nu apprehendendo : terram verò pedibus
adeundo : vel limite signando. Unde pa-
tet : solo animi actu , aut verbis , occu-
pationem non fieri. Sed infrequens tum
est modus hic acquirendi : cum vix

*Dominio
carentia.*

deserta inveniantur. Nam & loca , si
quæ sint inhabitata ; ut montes , sylvæ ,
campi , à territoriis aditis , ut plurimum
usurpantur : & captura ferarum , legibus
sæpe,

sepe, usque non illicitis vetatur: & thesaurus, ab immemorabili tempore defossus, saepius per leges non inventori cedit, sed Domino loci.

Sequitur igitur alter acquirendi modus, *Alter modus nempe successio: seu hereditas.* Quam natura seu recta ratio, mos gentium, & paginae sacrae auctoritas, assignat soboli: post fata parentum. Convenientissimum enim est: ut a quorum propagatione, & gemitura, corpus nati sumus; ab eis etiam, quae ei sunt sustentando, nempe Dominum rerum, nascamur. Ubi autem proles deest, eadem ratione, citima quoque adgnatio cognatioque loco ejus erit. Cæterum de successione ejus, qui & prole, & cognatis certis, notisque careat; instatutisque decedat; infra dicam.

Tertius modus acquirendi est, à trans- *Tertius latione Domini*, ab eo, qui plenum ejus *translatione Domini.* jus, & à nullo dependens, habet. Inest enim facultas alienandi pleno dominio: adeo; ut hæc potissima sit nota proprietatis; posse, quod meum sit, jure transferre in alium. Translatio verò ista Juris; *Id est;* aut gratuita est; in *donatione*: aut accepto *donatione,* rei pretio; in *venditione*: aut re vel officio; in *commutatione.* In omnibus istis dantis & acceptantis voluntas exprimi debet: externis, & quo magis irrevocabilis sit, manentibus signis. Et compos ratio- *nis*

nis sit oportet, qui Dominium transfert: suæque spontis ac potestatis.

*Acquisi-
tio per te-
stamentū
& lega-
tum.*

Sed adeo hominibus rerum suarum libera placuit dispositio; ut eam ultra vitam quoque extendere voluerint: concessio nempe & condito testamento. Quod ita potest describi: *ut sit; ultimæ voluntatis, de rebus morte derelictis dispositio ac testimo-
nium: post mortem demum valiturum*: ante eam verò, possessionem & usum rei legata, non eripiens: & testandi aliter, liberam relinquens potestatem. Datum hoc videtur, consensu gentium, velut remedio mortalitatis: cum (ut Lipsius dixit bene) *solutum fatis sit; voluntas ultra fa-
tum*. Consensu, inquam, gentium valuit: ut prout quisque rem suam legasset; ita ius esset. Alioqui natura dicat, nos nihil ultra mortem posse.

*Ex jure
gentium.*

Itaque miror: id inter acquisitiones, quæ jure gentium fiunt non poni primo loco. Cum magis ad illud referri possit, quàm acquisitio; quæ sit jure belli. Ea enim naturali etiam nititur æquitate. Nam dum dammum vel injuriam repeto; aut vindico justo bello; facio id, non modo magnâ rerum jacturâ, sed etiam vitæ periculo: quod inæstimabile est. Qui igitur, ad tam extrema me adegit; is profectò obnoxium se fecit, gravissimæ, quæ potest esse, vindicationis. Præfer-
tim,

*Acquisi-
tio jure
belli.*

*Quæ non
iniqua o-
stenditur.*

tim, si aucta sit, post facta, & progressu belli, injuria. Tum inquam, Jus mihi confert victoria, in ipsam vitam hostis: non modò in res ejus: quæ sanè vitâ longè sunt minores. Licitè ergo, illas acquirere possum justo bello: quod ut naturali non repugnat juri; ita & ejus moderati effectus.

Habendi Dominii *modus, & Jus*, se- *Modus*
quitur. In hoc primum est; *securitas poss-* habendi
fidendi: quæ nisi omni ratione cauta esset; *Dominii*,
non possèt constare proprietas: infirmum foret dominium: gravis ejus custodia.
Ergo, talis videtur fuisse consensus, pro- *Possessio-*
prietatem incipientium; tale, ut dixi, *nis securi-*
præceptum divinum; ut non modò nefas *tu*.
essèt, rem alienam concupiscere; surripere; retinere; sed etiam non indicare surreptam: & non efficere, quod fieri potest, ut in ejus, cujus est, perveniat potestatem. Eòdem quoquè pertinet: re- *Est vis-*
stitutio fructus & commodi accepti, ex *tate resti-*
usu rei alienæ. Eòdem refertur, reparatio *totius ac*
& refusio damni: culpâ dati: per quam *refusio*.
Jus habendi violatur: dum possessor, per eam, minus suo, habet.

Alterum Jus habendi Dominii, est *Liberè ut-*
Facultas utendi. Idquè partim *rem consu-* tendi *sa-*
mendo: partim *fructum ex eâ capiendo*. *cultas*.
Uterquè usus, pleno competit Dominio. ita tamen; ut *abusus* societati noxii meritò

Sed non abutendi in usura. *vetentur.* Inter quos eminet *usura seu po-*
tius sanctus: quod ex illicito fructu pecuniæ
 percipitur: si nempe illa, infructifera seu

ociosa sit: id est, si neque negotiationi,
 neque emptioni bonorum fructifican-

Tunc in- *deposita tantum servetur.* Talis si mutuò
quis. datur; non est cur fructum adferat: imò

iniquum: ut cum ipsa sit sterilis, ex indi-
 gentia proximi, lucrum extorqueat. Nisi

qui de *aliam* *abusum.* fortè ratione periculi, aliquid sit licitum,
 exponere. Ad abusum quoque pertinet:

rerum, quæ præsertim ad victum, avara
 detentio: idquæ ut ingravescat annona.
 Deinde iniqua venditio, pretium ex pe-
 nuria nimium augens, & avidè lucrum
 captans. Denique quidquid est inhonesti
 & sordidi quæstus. Tertio ad Jus habendi
 refertur alienationis potestas: sed de hac
 dictum supra est.

Porro et si tam accuratè cautum sit Pro-
 prietati & Dominio: tamen non penitus
 extinctam communitatem, eamque certis

in vitam *serves.* *calibus redire;* Primum exinde apparet:
 quod in extrema necessitate, ut vitam con-

servem, uti re aliena extra controversiam li-
 ceat. Cum hac tamen cautione; ne plus
 sumam, quàm necesse sit: nec si pari ne-
 cessitate Dominus tenetur: & denique:
 cum onere refusionis damni, vel restitu-
 tionis, dum fieri poterit. Deinde, *Civi-*

tati

tati uti licet rebus privatorum, ob emineas *Idem fas*
 Dominium, & salutis communis causâ. *& Civ-*
 Quamquam & hic à Concivibus debetur *tati,*
 refutio: ut æqualitas onerum sustinendo-
 rum servetur. Postremò, & ea commu- *Prohibe-*
 nia esse debent: quæ sine damno, onere, *re usum*
 & molestia sunt, dantis, aut permitten- *quorum-*
 tis: accipienti verò necessaria. Ut ignem, *dum ne-*
 aquam profluentem, non prohibere: per- *fas,*
 mittere transeundi imò & morandi, in-
 noxiam facultatem: emendi rem necessa-
 riam ab eo, qui ejus copiam exuberantem
 habeat. Et quæ talia solent asserri.

Restat explicandum, quomodo *desi-* *Desinunt*
nat Dominium. Definit autem: aut *sublato* *dominia*
Domino: aut *præscriptione rei derelictæ.* *sub lato*
 Domino è vivis sublato, qui nullam pro- *domino.*
 lem, reliquit; nec ullam Cognationem; *Prolem*
 nec ulli debet quidpiam aut tenetur; nec *non la-*
 denique condidit testamentum; naturali- *lente &*
 ter res redeunt in eum statum; ac si non *intestato,*
 essent occupatæ. Nisi igitur lex Civilis
 aliter constituerit, erunt primò occupan-
 tis. Cæterùm adeo stabilità rerum suarum *Hereditas*
 dispositione, ut etiam ultra fata protenda- *tatum*
 tur, conveniens admodum erit, exquire. *vel occu-*
 re conjecturas ultimæ voluntatis, easquæ *pantis.*
 prout æquitas suadet, adimplere. Si verò
 improlis quidem, & sine Consanguineis, *Vel credi-*
 & intestatus decebat: relinquit tamen fa- *torum.*
 miliam, & debeat, ac teneatur; tum

Creditoribus & obligationi imprimis erit satisfaciendum: servi ad libertatem redibunt: operis merces danda erit. Et sunt: qui inter familiares dividendam Hereditatem censent: cum famuli sterilibus a quoque genere nascuntur: esse loco liberorum putentur.

Vel famulus. Alter *modus Domini Desinentis*, est à *prescriptione* & re derelicta. Derelictio fit: dum quis protinus est, se rem nolle habere, in censu rerum suarum, dum eam tacto abiecit: dum uti noluit: & utentem non impellavit: dum sciens præsens, nullam vi metu adactus, tacuit: denique amissam recuperare contempsit. spem abiecit: vel, ut recuperaretur; periculo graviori, utpote vitæ, se obicere noluit: quod alter studio acquirendi fecit. Præscriptio verò: dum tempus longum intervenit: & Circumstantias Derelictionis ac incuriæ palam comprobavit. Hæc Dominium transfert, & rei ab alio acquisitionem firmam reddit. Tempus autem Præscriptionis, pro instituto, varium. Longissimum censetur, quod memoriam excedit. Interest verò societati tranquillæ, Præscriptionem introductam esse: itaque ad certa reddenda Domina: ad lites & contentiones minuendas: ad stimulandam denique rerum suarum curam atque diligentiam.

*Tempus
prescrip-
tionis
pro insti-
tuto.*

*Ejusque
necessitas.*

PARS CAPITIS TERTIA.

De Obligatione, Tertia Juris Specie.

Juris ultima species explicanda superest:
 Nempe *Obligatio*. Cujus, inter homi- *Obliga-*
 nes necessitatem, non minus quam pote- *tionis in-*
 statis, atq; Dominii, invexit defectus Cha- *ter homi-*
 ritatis. Si hæc enim potui set integra ma- *nes neces-*
 nere; alter alterum officio sine ulla flagi- *sitas.*
 tatione præveniret: nihil tanquam debi-
 tum, à se mutuò exigere: non obli-
 gatio; sed mutua esset Dilectio. Ex illâ
 verò spontanea & benevola manasset bene-
 ficentia. Præsertim cum minimè onerosa
 fuisset, imò vix fuisset, in abundantia
 rerum, suapte provenientium. Sed dilu- *Ut quos*
 to hocce Charitatis, ut ita dicam, glori- *caritatis*
 no; quærendum fuit aliud: quo, cum *non vin-*
 amore, aut nollemus, aut non possemus *ciat.*
 adstringi; saltem ex debito ad invicem te-
 neremur. Orta ergo est obligatio: non
 modò illa; quæ ex potestate & Dominio
 manat, sed varia insuper *Promissorum: Fu-* *Promiss-*
ramentorum: Contractuum: quibus velut *sa. Jura-*
 vinclis vincimur mutuò, & illigamur. *menta.*
 Horum omnium, *fundamentum & basis* *contra-*
 est *Fides:* de quâ primùm dicam: & post, *ctus. ad-*
 tres obligationum species explicabo. *stringat.*
Horum

Fides, est Concordia mentis & verbi: ve- *fundam-*
ra: constans: & efficax. Tria ex definitio- *mentum*
 ne ejus apparent requilita. Nempe *Veritas.* *Fides.*

Quæ de- Imprimis: non tam ea, quæ est; Intel-
sinitur. lectus rectè cognitæ rei; sed potius in lo-
 cutione veracitas: id est, *sermo congruens*
Ejus ve- *menti: seu Intellectui: cui oppositum mendacium:* seu contra mentem dictio. Exigit
ritas. verò: non modò natura verbi; ut cum sit
 animi imago, verè eum repræsentet; sed
 etiam commodum Societatis; ita clausum
 pectus oratione aperire: ut tutò credere
Constan- possimus: nec timeamus falli. *Aliud re-*
tia. *quisitum fidei, est dicti Constantia:* ut,
 quod semel locutus sis, fatearis semper te
 dixisse: & religio sit; declaratam infi-
Effectus. ciari voluntatem. Tertiò, ut dictum ef-
 fectum reddas: ut, inquam, pondus
 insit verbis: & *vocem facta sequantur.* Hæ
Et mira sunt partes Fidei, quam natura ipsa, ne-
in nos va- scio quomodo nobis unicè commendat,
 exosusquè prorsus reddit ejus temeratores.
 Pueros vide: (inquit Lipsius:) mendacium
 inter prima probra objiciunt; & quanquam
 levitate quandam assument; tamen judi-
Societati cii rectitudine damnant. Admirandi pro-
pernice fectò Dei providentia: virtutem hanc,
proficua. sinequâ vita & societas stare agrè possit,
 animo inferentis: & contrarium ipsi vi-
 tium, nempe perfidiam, evidenter ut
 plurimum punientis. Itaque firmiter re-
Itaque tinenda est: velut Sanctissimum humani
Sanctæ pectoris bonum.
havenda.

Retinenda autem primò in *Promissis.*
 Pro-

Jurijurandi obligatio. niturquè : *Affirmatio*, Deum testem constituens : & si sciens fallit, *vindicem*. Magna protectio ejus Auctoritas : quæ Divinitatem & providentiam adstruit : estquè testimonium ; animæ, naturaliter, Deum punientem mala, agnoscentis. Unde religio ejus, meritò, maxima esse debet : & temeratio non proximo tantum, sed Deo etiam, quem testem capis, injuria. Cavendum ergo : *ne assumatur*, non modò *in re falsa* ; sed *ne in levi* quidem : & *non penitus necessariâ*. Dupliciter autem juratur : nempe, vel *asserendo* : vel *promittendo*. Assertivum Juramentum ; ut culpatus facti mei, vel proximi, testimonium juridicè perhibeam ; necessarium & inevitabile esse debet. Minus, ut rem vindicem : & præsertim exigui pretii. Tum inquam protecto justius est abstinere. Promissorium, nisi jure exigatur ab eo, cujus summè interest, non decipi ; ut plurimum vitandum : studendumquè vitæ probitate mereri : ut nec juratis credatur : & *sit, sermo noster, est, est, non, non* : nam quod ultra hoc est, à vitio est.

Si adsumpta requisita validi juramenti. Ut verò validum sit Juramentum ; & obligans ; eadem fere, quæ circa promissa dicta sunt, requiruntur. Nempe, ut Jurans, mentis sit compos : & non fraude inductus : & ne res illicita, aut impossibilis esse, post prælitum Juramentum de-

deprehendatur. Præter hæc, inquam, Jurandū
impedimenta; & Jurandum est, prout ^{sincere &}
ille, cui jure ac debitè juratur, requirit, ^{quod iura}
ac intelligit: & quod juraveris; adimplen- ^{veris ad-}
dum. Sed si ab iniquo hoste, invatore, ^{implen-}
prædone, vi & terrore mortis, compul- ^{dum.}
leris ad jurandum; quòd tum fas sit ver- ^{Extortū}
bis ambiguis eludere; & mentem linguæ ^{juramen-}
non jungere; & arte aliqua jurisjurandi ^{tem elu-}
formulam immutare; probabiliter certè ^{dere fas.}
concedi potest. Quanquam laudati magis ^{Laudati}
illi: qui se putarunt teneri, etiam metu ^{qui illud}
extorto juramento: (in re tamen non il- ^{in re licit-}
licità. (Non causā obligationis erga ini- ^{ta adim-}
quum Exactorem:) per injuriam enim, ^{plent.}
nihil sibi ille juris acquirere potuit:) sed
advocati testimonii religione.

Tertium genus obligationis est; Con- ^{Definitur}
tractus. Definitur: *Conventio duorum aut contra-*
plurium, quid pro quo sibi tribuens, recipro- ^{bus.}
cæ utilitatis causâ. Contractuum genera ^{Qui tri-}
triplicia sunt, quæ in tribus illis formu- ^{plex.}
lis; *do ut des: do ut facias: facio ut facias:*
continentur: Nempe *dum res; pro re: vel*
pro re; opera: vel pro operâ; opera itidem re-
penditur. Ad hæc; omnes species Con-
ventionum, tam privatarum quam pub-
licarum, commodè referri possunt. ut ^{Fius va-}
verò valida sint, eadem ferè requiruntur: ^{liditas.}
quæ de promissis ac Juramentis dicta sunt.
Hæc tamen addi solent: primum in Con-

*Et requi- tractu do ut des ; ut indicium fiat occulti
sua.* vitii : rei furtivæ : malo vel incerto Jure
possessæ : servi fugitivi : Tum ut iniquam
pretium , ob indigentiam proximi , avarè
non exigatur. Quanquam per hoc pecca-
ri quidem potest, sed vix Jus vindicationis
competere. Nam modus licitationis ; uti
& æstimatio ; ab effectu in rem , à tempore ,
à cop.â , pendet. & continuò variabilis est.
Inde Conventio , Æqualitatem rei , cum

*A licita- pretio decernit : & si culpa , fraus , dolus
tione, & abest ; jure rescindi non potest. Eadem ra-
conven- tio est, dum intercedit do ut facias : vel fa-
tione mu- cio ut facias. Merces enim , & mutua o-
tua pen- pera , aut officium , itidem ex Conven-
det.* tione & consensu partium pendet. Etsi

*Et stan- ergo Æqualitas , aut certè Proportio , vi-
dū prout detur requiri in Contractibus ; attamen
convenit.* profectò standum est, prout convenit ,
& pactum intercessit, modo : absque do-
lo malo : & ex fide bona.

*Hac est Habes novâ hætenus , sed puto non in-
nova sy- commodâ partitione , explicatum com-
nopsis pendium , & synopsis Juris. Accuratio-
Juris.* verò ejus tractatio , etsi ex hisce fontibus,
facile deduci posset ; tamen non est argu-
menti à me instituti. Et sunt , qui hæc

*Consultò abundè , & plus satis præstiterunt. Mihi
paucis verò mens fuit , ostendere : quatenus Jus
explicata.* constitutum , temperet iis , quæ potuif-
sent penitus charitatem inter homines ex-
tin-

tinguere: si prout necessariò introducta fuerunt, ita ad libitum retenta, vel exercita fuissent. Quoniam autem illud ipsum Jus, si strictè nimis sumatur, exigaturquè; longè potest à Charitate abducere; ideo hujus Tractationis meritò ponendum est.

CAPUT TERTIUM.

In quo ostenditur temperamentum summi Juris per Charitatem. Idque Aimonitione, Consilio, & Exemplo Christi.

Vetus enim illud & tritum sermone Summè proverbium: *summum Jus, summam Jus, iuratio esse injuriam.* Causa dicti: Quod tria illa; *ma crux.* nempe, *Potestas, Dominium, & obligatio,* tam largè & copiose, jure concedantur; ut facillimè eorum specie ac obtentu, extrema multa contra Charitatem committi possint, citra pœnam & vindictam. Pro- *Et causa* num autem est genus humanum, indul- *dicti ex-* gere sibi: & quæ permittuntur; velut lau- *ponitur.* data ampliare. Hinc leges iniquæ sæpè conditæ: quæ licentiam potius augerent; quàm jus constituerent. Hinc earum Interpretatio prava: hinc consuetudines quæcunque modò inveteratæ pro legibus.

Exempla hujus licentiæ passim sunt. Nam Potestatis Potestas; primùm tam severè, avarè, *abusus o-* arroganter, & superbè exercetur; ut qui *stenditur.* parent, vix putentur hominum vice. Ge-
mit

Unde a-
videtur
imperan-
di.

Et paren-
di deterre-
ndatio.

Dominii
avaritiam.

Furta
provocat

Obligatio
sibi tan-
tis.

mit genus humanum sub onere iniquæ dominationis : & *rari sunt* admodum , qui in illâ cogitent , *quid debeant : sed tantum, quid possint.* Possent autem exillimant, quidquid hic per leges impunitum iplis est. Nam de Deo vindice , non est , qui cogitet corde. Cùm verò tantum citra metam pœnæ Potestas obtineat ; quid mirum , si dominatus & imperia , credantur humanis majora bonis ? si per vim & bella quærantur ? si obsequi & juberi , inter miserissima censeatur ? Si denique Jus Potestatis præsertim ita auctum , injuria putatur ? Illudquæ velut jugum excutere , & libertatem ferro quærere , illustre censeatur : & gloriosum ?

Rerum Dominium Avaritia corrumpit : quæ summo Jure exerceri extremè potest , nullo pænæ legum auxilio : quæ adeo proprietatem jusque habendi firmarent ; ut beneficentiæ , quam Charitas laudet , non sit locus. Ita occupatio ac possessio rerum , avidè ac tenaciter exercita , furta & rapinas provocat : & alienum appetere jubet.

Postremò : obligatio tantum legibus concessa invaluit ; ut ejus velut indagine clausi teneamur. *Laquei ubique & omnia Contractuum aut captionum : è quibus vitulizum . & vafra , ac perditæ causidicæ.* Adest enim Creditor aut Fænerator potius : tum manceps & sector : qui in Jus rapiunt,

rapiunt, & nulla remissione miserè ene-
cant. Ita acerbè & acriter flagitata obliga-
tio; subdola effugia, perfidiam, ac per-
juria creat. Quæ cuncta, quin longè re-
mota sint ab illâ, qua invicem teneri de-
beremus, charitate; nemo est, qui ne-
gare possit.

Meritò itaque nova lex & Institutio
Christi: quæ non venit; solvere hæc Ju-
ris vincula; sed perficere: Meritò inquam
exigit præcipitquè; ut omnia fiant in
Charitate. Et primùm docet: Moderatio-
nem adiuvendam esse: ne, quæ licita sunt,
putentur omnia expedire. Deinde suadet:
decedere quandoque de jure suo: aut se eo
penitus privare, ut exactiùs Charitas im-
pleatur. In primo est Admonitio; in al-
tero Consilium. Illud ab omnibus requi-
rit nominis Christiani professio: hoc à
paucis perfectio. Utrumquè per singulas
Juris partes, explicabo: & officia, quæ
hinc emanant, deducam.

Effugia

curat

subdola

He cum

la lex

Christi

temperat

Et scilicet

et caritatis

causa ab-

ducit.

PARS CAPITIS PRIMA.

De Temperamento Potestatis.

Ostensum est libri hujus initio, dese-
ctum Charitatis causam juris extitisse.
Cum hæc ergo gratiâ Christi reparatur;
profectò necesse est: ut renovet dotes sibi
proprias: iisque quantum fieri potest;

Gratia

Christi re-

vocat, do-

tes chari-

tatis.

Jus

*Et pri-
um est
qualita-
tem.*

*Consub-
stantia-
lia.*

*Qua plu-
res ob
causas
desita
nobis.*

*Sed pre-
cipue ut
regenera-
tionem
per Chri-
stum.*

*Unde
fraterni-
tas primi-
tiva Ec-
clesiæ.*

*Cujus de-
cet memi-
nisse.*

Jus constitutum moderetur: ac temperet
Dotum autem harum; prima est *Æqua-
litas*: hanc itaque Potestati in memoriam
merito revocat. Merito, inquam: nam
ratio dicat ipsa: quod ea, quæ sunt ejus-
dem speciei; æqualia sunt: ad invicem: &
inæqualia: quæ potissima, & suprema *Æqua-
litas* est. Ut igitur aurum auro, ita homo
homini naturâ par est. Par verò etiam,
non modò ab eodem ortu, & satu primi
Parentis: sed quod longè majus est; ab
æquali Regeneratione per Christum: Si
enim Propheta dixit; nunquid non Pater
unus omnium nostrum? nunquid non Deus
creavit nos? quare ergo despicit unusquis-
que fratrem suum? Quantò magis nobis
unus Dominus, unus Deus, qui dixit: Pa-
trem nolite vobis vocare super terram: u-
nus enim est Pater vester qui in cælis est:
vos autem fratres estis. Unum corpus
nempe, unus spiritus: sicut vocati sumus
in una ipse vocationis nostræ. Unde illa re-
centis Ecclesiæ fraternitas & communio;
per quam; erant pariter omnes conjun-
cti: imò & uniti: cùm illis esset cor unum
& anima una.

Hujus itaque novæ æqualitatis, in em-
ni Potestate oportet meminisse: si prout su-
mus nomine; & re ipsâ, esse volumus
Christiani. Hæc nos docebit: supportare
invicem in Charitate. Hæc monstrabit
offi-

officia, tam his, qui regunt, quam qui reguntur. Hæc naturalem Potestatem perficiet: dum & quos Deus conjunxit, vetabit separari: & Parentes *iureppæ* effi- Prolis
ciet. Hæc, Potestatem in servos, juxta aman-
monita; quæ ad eam dicta sunt; exerce- tes.
bit. Hæc denique; Imperium tempera- Ab illâ
bit exactè adimplendo, quæ ad illud spe- enim
ctant. Ita; moderatio, constabit omnis tempera-
Potestatis: ab æqualitate per Charitatem: mentum
quæ est; æqui & boni consummatissima omnis po-
regula. testatis.

Ea verò; ut tantò melius exerceri pos- Cui præ-
sit; Prætulit Christus obedientiam gubernationi: tulit
servitutem dominatui: obsequium im- Christus
perio. Prætulit autem causâ primùm, & obsequiis.
ratione. Nam dum omnem animam Po- Idque
tollati subdidit; hoc ipso; facillimum ratione.
officii compendium, securam recti nor-
mam, unicuique erroris effugium dedit:
nempe obsequi libenter: & parere; cui
subiectus iure sis. Reddat rationem rectè
an secus facti, cui Jus delatum iubendi,
obsequii meritum, securum & *ασφαλές* Erroris
munet. Prætulit deinde idem, & exem- expers.
plo. Nam et si illi data esset Potestas omnis Et exem-
in cælo & in terra; tamen noluit ministrari: ple.
sed ministrare: regnum fugit: formam servi
assumpsit: factus obediens: & quod ipse
fecit; faciendum monstravit. Reges in-
quit gentium, & qui Jus aliud Potestatis
habent,

habent, dominantur : Vos autem non sic. Sed si & consilium meum & exemplum placet ; qui major est vestrum, fiat sicut minor.

*Quod per
fectioni-
bus pro-
posuit.* Istud verò re ipsa implere ; id est subji-
ci velle ; & defugere omnem Potestatem ;
etsi tantum est perfectiora sectantium ;
iisque hoc suadetur : Attamen ad omnes

*Merito
ab omni-
bus spe-
ctandum.* certè, qui præsunt ; pertinet : memi-
nisse hujusce exemplaris : illud identidem
respicere : illi aptare actiones : & hinc
consummata officia petere : cujuscunque

*Ut im-
pleatur
officium
guber-
nandi.*

potestaris. Non est enim ut rectè guber-
net ; nisi qui paratus sit gubernari. Talis
enim, sciet : *officium esse regere, non præ-
mium* : Dominationi definitam esse, à
Deo, & naturâ legem : Summam pote-
statem mansisse ab instituto : hoc verò *bo-
no parentium, non commodo gubernantium,
ortum* : Onus esse ; hocce munus. Omne
sub Regno graviore, Regnum esse. Red-
dendam ejus rationem. Itaque habendum
Jus Potestutis temperanter : Nec homini
homine abutendum. Deinde, idem do-
cebit ; parendum etiam Potestati. Hoc
utile : hoc tutum : hoc vel non onero-
sum volenti, vel si sit ; majoris meriti.
Hoc demum errori non adeo obnoxium,
& in reddenda ratione minus grave.

PARS CAPITIS SECUNDA.

De Temperamento Dominii rerum.

Prouit ad Temperamentum Potestatis, *Gratia*
Charitas utitur Aequalitate; & hac *Christi*
 ejus velut mensura, æquum Jus guber- *commu-*
 nandi constituit; Ita ad moderationem *nitatem*
 Dominii dotem alteram adfert: nempe *suadet.*
communitatem: camquæ quantum fieri
 potest, suadet revocare. Idquæ jureme-
 rito. Nam quemadmodum in corpore *Ostendi-*
 humano, si membra singula, ad se vale- *tur id ex*
 tudinem membri proximi traducerent; *ratione.*
 exempli causâ; si hepar aut lien, plus
 attraheret succi quàm necesse sit; debili-
 taretur totius corporis valetudo; Ita si
 uniuersiquæ nostrum, avidè rapiat ad se,
 quæcunque jure non vetante potest, com-
 moda; nec ea cum proximo communi-
 cet; societas humana multum turbetur
 necesse est. Utile ergo generi humano
 proprietatem, quoad fieri potest, tempe-
 rare communitate.

Cum autem hoc suadeat ratio, quam *Tum ex*
 adduxi, suadet certè multò magis Chri- *consilio*
 sti consilium: exemplumquæ. Nihil enim *exemplo-*
 ipse, ut proprium possedit: possidere *que Chri-*
 suis intimis vetuit: Abdicare & dispertiri
 cuncta suasit: Præmium pollicitus id fa-
 cientibus ingens: Pœnam comminatus
 gravem

gravem avaris : Impedimenta maxima dixit esse divitibus : quæ omnia uberius , dum de abrenuntiatione agam , explicabo.

Omnes habuerunt omnia communia. *Quod scilicet primi Christiani.* Secuti verò sunt id , primi illi , & recentes à magistri scholæ discipuli : cum nempe in primitivâ illâ Ecclesiâ *πᾶν τε ἔχον ἀπ' αὐτῶν κοινὰ* , cum possessiones vendebant & dividebant , prout cuique opus erat : Cum nullus eorum , quæ possidebant , aliquid suum esse diceret : Cum denique ita communibus facultatibus uterentur ; ut nec quisquam egens inter ipsos esset. O vitam felicem ! quietam ! Sanctam ! curæ , sollicitudinis , dissidii expertem ! Securi autem ac moderati usus rerum compotem ! O vitam inquam

Quod omnes merito debet suspicere. sublimem ! & quanquam non omnibus suam , nec in hac depravatione morum præstandam , tamen meritò à cunctis suspiciendam ! & velut speculum quoddam proponendam ! Ad hoc etenim si nos componamus , manebunt exacta officia , rerum dominii recte exercendi.

Hinc enim moderata acquiritur dominia. Et primum acquisitio ejus temperata erit : non nimia : non avida. nec plus concupiscens , quàm capere possit : nec omnia sibi rapiens : sed quæ ultra veram necessitatem sunt , proximo relinquens.

Et usus. Deinde in habendo tenacitas , & avara parcitas cessabit : benefica verò & prudens erogatio , non patietur quenquam inopiâ perire.

perire. Denique *am fco Domini*, non te *Et quana-*
 plus aequo angat: nec torquet: & qui non *de me de-*
inluanti animo poffederis, securus cum tor- *re dno.*
 tuna volet, dimittes: aut potius reddes.
 Violatio verò Domini nulla prorsus erit.
 Nec charitas jus suum cuique integrum *Nulla*
 relinquens, & severè abftinentiam alieni *veri vio-*
 imperans, permittet aut patietur; ut da- *latio.*
 mino aliorum res & facultates nostras au-
 geamus.

PARS CAPITIS TERTIA.

De Temperamento Obligationis.

AD moderandam inter homines one- *Immuni-*
 rosam odiosamquè obligationem; *tatem re-*
charitas advocat tertium, quam posueram, *stant*
 dotem suam, nempe *Immunitatem*. Ut *Charitas*
 scilicet homines se lo tantum vinculo mu- *per Cora-*
 tui amoris nexi, cætera liberi, quantum *si gratis*
 què fieri potest soluti sint ad invicem. Ut
 sit nempe Obligatio: quam non externa
 necessitas flagitet; sed ultro benevolentia
 sibi imponat: & præstet.

Hac tantum, Apostolus omnium se *Hæc obli-*
 debitorem fuisse ultro professus est: se- *gationis*
 quutus exemplum Magistri: qui se im- *sponte fa-*
 pendit nobis: non quòd teneretur; sed *ci facit.*
 quia ipse voluit. Nemini ergo quidquam
 (inquit Apostolus) debeamus, nisi ut in-
 vicem diligamus. Hac est lex officii apud
 bonos:

*Hæc cum-
et a adim-
plet.* bonos : omnia vincla juris , omnem ne-
xum promissi , juramenti , ac Conven-
tionis longè superans : fortiusque adstrin-
gens. Hæc eximia Charitas Christi , urget
optimum quemquè , proximo benè vel-
le : & officii erga eum , implere fide bo-
na. Hæc jubet , nil acerbè exigere : nil
flagitare ingratus , nil etiam velut coactè
prellare : sed dictum effectum sponte ac
libenter reddere : *probitatem opus misericordie*
habere : certitudine satisfactionis super-
fluas facere cautiones : sponfiones : chiro-
graphi : aliaque , quibus res anxie consti-
tuit , inter sibi dissidentes , solet. Hæc ,
(ut cum Cicerone dicam ;) in omni re
contrahendâ , vendendo , emendo , con-
ducendo , locando , in vicinitatibus &
confiniis , æquum & facilem : aliquid de
suo jure concedentem : A litibus verò ,
quantum licet , & paulò plus etiam quàm
licet , abhorrentem esse jubet. Hæc de-
nique in omnibus , quæ summi juris sunt ,
suadet temperare. Ut nempe redeat ,
quantum potest , prima illa Charitas ,
quam status innocens & incorruptus ha-
buisset.

*Superat
promissa.*

*Jura-
mento
certiorẽ.
Jura-
menta.*

*Contra-
ctus.*

*Hæc liti-
gi absti-
net.*

*Ut redeat
innocen-
tia.*

*Honesti
voluptas
vera uti-
litat què
agnoscen-
da.*

Ut verò redire possit ; quoniam maxi-
ma perturbatio officiorum esse solet , ab
eo ; quod utilitatis & voluptatis specie ,
blanditur nobis & imponit ; statuendum
omnino semel , firmiterquè decernendum
est ,

est, nil homini utile ac jucundum esse, quod non honestum: nec honestum, quod non utile ac jucundum sit. Nulla enim major & perniciosior pestis, vitam hominum invadere potuit: quàm nescio cujus falsæ utilitatis voluptatisquæ æstimatio; & ab honesto utriusquæ separatio. Hinc ambitus & avaritia, hinc flagitia, fraudes, perjuria, insidiæ, rapinæ, furta. Hinc quidquid est violandi juris, & societatis humanæ distrahendæ.

Atqui vel ratio ipsa docet, commodum *Quæ ab* ac volupe non posse ab honestate scerni. *inven*
Nam si id est homini honestum; quod *separari*
naturæ ejus rationali unicè congruit; *non posse*
idem profectò & bonum ejus, necessario *demon-*
erit: Si autem bonum; certè & utile ju- *stratur.*
cundumquæ erit Idem ergo est honestum,
& verè utile: ac jucundum. Deinde, si
nihil magis contra naturam, quàm turpi-
tudo; nihil autem magis secundum natu-
ram, quàm vera utilitas; & vera Volup-
tas; profectò idem verè utile, verequæ
jucundum, simul & turpe esse non po-
terit.

Hæc autem sic à Cicerone disceptata; *Id maxi-*
& à veteri Philosophiâ, sine certitudine *me decet*
immortalitatis, sine spe futuri præmii, *Christia-*
sine metu extremæ pœnæ, ex solâ confi- *nos.*
deratione veri, ac decentiâ virtutis, agni-
ta ac præcepta: quantò magis nos concer-
nunt

nunt Christianos! vitæ æternæ securos,
 & aut mercedis, aut supplicii magnitudi-
 ne, meritò excitandos terrendosve? Quan-
 tò, inquam, magis nos decet, fucatam
 hanc falsamque utilitatem ac voluptatem,
 aspernari: & spe futurae veræque felici-
 tatis contemnere? *Quid enim prodest ho-*
mini, mundum lucrari, & animæ detrimen-
tum facere? aut quæ commutatio falsæ bre-
visque voluptatis, cum pæctura illius, quæ
nos olim vera & immutabilis manet?

Delibe-
rari in
electione
recti,
turpe.

Itaque non flagitia modò viro bono fu-
 gienda: etiam illa emolumentum aut oble-
 ctatio apparens, commendet: sed etiam
 illa deliberatio: an levi saltem; vel, quæ
 dubia videatur, culpâ, deferendum sit
 officium, sectandi commodi, aut volu-
 ptatis, causâ. In tali enim deliberatione
 facinus inest: nec unquam ea sunt deli-
 beranda, in quibus ipsa deliberatio turpis
 est. Ut ergo dubitare, quid rectum sit,
 virum bonum non decet; (id enim na-
 turâ apparet:) ita multò magis quæ du-
 bitet, nefas committere.

Ubi &
famam an-
imæ aut
pœna
causâ il-
lud retine-
re.

Denique cum pauci sint, qui delicti
 ignorance ac impunitate propositâ, ab-
 stinere velint injuriâ, pluresque famam
 & pœnam, quam Conscientiam verean-
 tur: Ideo, ad firmandum animum, hic
 murus sit aheneus; hæc lex interna vitæ
 innocentis; nil conscire sibi: & non ullo
 respe-

respectu, imò non necessitate, non electione, sed omnino naturâ, usu, & consuetudine bonum esse. Ita enim demum ultro & faciliè implebimus officium, quod Charitas dicat.

Jam verò ut ostendam, quæ dicenda de Charitate, proposueram; cuncta me absoluisse: revocanda est definitio ejus, & dictis applicanda. Cùm ergo definiverim Charitatem; esse Propensionem animi erga proximum benignam, benevolam, beneficam: ita eam partitioni Libri hujus attribuo. Propensio benigna, propriè pertinet ad Potestatem: cui annexæ virtutes: Clementia, Modestia, Comitas, aliæquæ quas ὁμιληπικὰς Aristoteles vocat: & quæ æquant, quâ possunt inter se homines: etiamsi jure Potestatis impares: & inæquales. Propensio benevola, danda est Obligationi: quæ sponte omne debitum supplet, prævenit, superat: & virtutes huic fini proprias habet: nempe Fidem, & καλοκαγαθίαν, seu libenter se communicantem bonitatem: non curantem quæ sua sunt: modò satisfaciat, quod sibi ipsa imponit, officio. Propensio denique benefica ad dominium rerum spectat: quæ efficit, ut sint τὰ τῶν φίλων κοινὰ: utiturquæ virtutibus eò pertinentibus, & avaritiæ adversis. Quæ omnia partim in dotibus primitivæ charitatis, partim in juris

*Ostenditur
charitatis
officia
exactè
tractata
esse.*

*Nempe
benignitas
potestatis
statim.*

*Conver-
sivas*

*eximi-
am pro-
bitatem
Benevo-
lentiam
obligatio-
ni.*

*Omnia
amicorū
cōmunia
Benefi-
centiam
Dominio
attribu-
tam.*

H con-

constituti effectū ; partim denique in temperamento ejusdem , tribus prout promissi Capitibus , ostensa sunt : atque demonstrata.

APPENDIX LIBRI SECUNDI.

De Amicitia.

Post deductum explicatumque Charitatis munus , supervacaneus forsitan hic Tractatus de *Amicitia* videri poterit. Eò quòd per illam , (inquit Cicero) adeò contracta est res, & adducta in angustum; ut omnis Charitas, aut inter duos existat, aut inter paucos : *Dilectio* verò *Christiana* diffusa (ut Apostolus ait) in cordibus nostris, angustias istas minimè patitur : & se extendit ad omnes: Attamen cum hæc tam universalis, præter conatum & bonam voluntatem, vix ferè aliud præstare possit; Ea verò quæ cum paucis intercedit, faciliùs frequentiusq; implet officium; Ideo non abs re erit, celebre hoc amicitiae munus, & nomen, non præterire: Et, Appendicis saltem loco attexere, quæ de illâ præcepta traduntur. Ita & Christianâ illâ eximîâ charitate, (quæ omnibus omnia:) imbutus animus, voto & studio dilatabit viscera sua: quotiesque fuerit modus, factis exeret: Et per amicitiam, ex totâ quam amare tenemur societate, generis humani, fecer-

*Explicata
ta non
veritas
charitati.*

*Amicitia
etiam
quæ inter
paucos
merito
tractanda.*

seccernet sibi quosdam : conjunctione ac Consuetudine magis intimâ. Vt fructum nempe mutue dilectionis , quem nec facile præstare cunctis , nec ab omnibus habere exactè potest , à paucis saltem plenè capiat , iisdemq; vicissim rependat.

Amicitiam itaque definitio : vt sit *mutua* De finitio
Constans ac beneuola animorum sibi similitudo cujus
in bono consensio Ex definitione hac , &
 origo & proprietates ejus vera , patet. Origo Origo ex
 enim ; est *similitudo animorum* : cum nempe non ita-
ingemo , iudicijs , studijs , moribus denique dine.
 congruimus : tum facile suam quisque naturam in alio diligit : & vt compari gaudet : fruiturq; . Nil verò est hac consensuone jucundius : nil quod illiciat , quod ad se attrahat , imò quod rapiat magis.

Conciliatrix itaque amicitie est *similitudo* Conseru-
 do : sed haud firma ac diuturna : nisi acce- do ex
 dat proprietates in definitione posita , vt virtute.
 nempe , sit *in bono*. Vt enim similitudo gignit amicitiam ; ita protectio *virtus* sola eam educat , continet , conseruatq; . Vnde certum est , non posse eam veram esse , nisi inter bonos.

Si enim *ex similitudine vitiorum* aut cri- Non po-
 minum , oriatur ; ea non amicitia erit , sed test esse in
factio : conspiratio : secleris societas : & exinde ter ma-
 brevis tantum , temporis & necessitatis lo.
causa , inita conjunctio : per quam cupiditatum vicissim ministri & adjuutores fieri

H 2 possunt:

possunt : verè amici nullo modo possunt. Quin imò , infida hæc improborum consensio , quam non amor , sed facinus jungit & æquat , in acrem discordiam facile mutatur. Nempe , dum scelus admittunt , superest constantia : eo peractò , incipiunt invicem abhorrere , & se mutuò odisse.

Si deinde *amicitiæ* proveniant *ex utilitate* tantum , commodo , rebusque *exterioritate sola* nis ; & si eatenus colantur , quantum *proconstat*. sunt ; Ejusmodi primùm *instabiles sunt* & infirmæ : dum , quod utilitas conglutinat , eadem commutata , ac cessans , dissolvit. Deinde , *subdoli simulatione tectæ* , & fiduciam mutuae benevolentiae non habent : & omnia semper iis suspecta : & suspensa : denique vel in occultam invidiam , vel æmulationem ac contentionem apertam , ac demum in dissidium vertuntur. Tales plerumquè sunt *forenses illæ ac fucatae familiaritates*.

Si deniquè *ex vano lenocinio Consuetudinis* ; ac consecratione communionequè *Nec lenocinio consuetudinis* eorundem sed levium inanumquè studiorum , incantur ; Fastidium mox sui , nullo firmo nixæ fundamento adferunt : & amicitiae nomen non merentur , sed *sodalitii levis* : sola conversatione , non autem amore vero sociati.

Necessariò itaque consequitur , ut *inter bonos*

bonos tantum sit Amicitia. Primùm ; quia *Denique* amor amicitiae parens est , amoris autem *non est ut-* causa , bonitas vera. Deinde ; quia dotes *inter* Charitatis , quas hoc libro deduxi , bonis *bonos.* tantum insunt. Denique : quia viri boni causas dissolutionis ac dissidij non habent : quas vitia & potissimum avaritia & Ambitio adferunt : pestis vtraque amicitiae. Ideoque soli *eam colere summâ fide* , Chari- *Verò ta-* tate , Constantia , Fustitiaque possunt. At- *les præ-* que ita præceptis opus non esset , si inter *ceptis* verè bonos amicitia esset. Sed cum vitarent. *non ege-* hæc communis, in qua versamur ; & Con- ditio humana , adeo non habet verè & *Sed in* perfectè bonos , vt *optimus ferè censendus* vita com- *sit* , qui minimè malus : Ideo , viros eximie *muni* bonos voto expetere ; quales verò fors *egent.* communis fert , oportet recipere. Itaque constituendæ , colendæ , retinendæ , & (si ita aliquando vera necessitas tulerit ;) deponendæ amicitiae , præcepta proponam.

In constituenda Amicitia , iudicium exac- tum requiritur. Illud enim dictabit ; Pri- *Præcepta* mùm ; amicorum delectum : vt capias nem- *constitu-* pe probos : similes tui , seu pares : tum *enda a-* verò opportunos. Moram deinde : ut in- *micitia.* grediaris , non irruas in Amicitiam. Crescat *in-primum* lentâ consuetudine benevolentia. Et, quod *Mora* proverbio tritum est , multum salis con- *deinde,* sumas , antequam arctè contrahas. Fir- mum denique Propositum : ut amicitiam,

*Firmam
de omni
proposi-
tione.*

quam studio perspecto, & consuetudine adiuncta suscepis; *constanter conserva-
re statuas.*

*Præcepta
de
amicitia.*

Ad colendum & Amicitiam, primùm fa-

cit necessitudo officiorum. Quæ mutuò & li-

benter sunt impendenda: iisque se vincere

debet, & arctius adstringere: sed cum hoc

monito ut dicitur, *ad aras tantum.* Et hæc

lex in amicitia sanciat: ut neque roge-

mus res malas, inhonestas, iniquas: neque

faciamus rogati. Virtutum enim schola

ac Palæstra, esse debet amicitia: non viti-

crum officina: Mater & Nutrix Probita-

tis: non Cupiditatum ministra. Altera

amicitiæ cultus, est *Beneficentia*: quæ opi-

tulatur: & rem confert. Eam verò nec

flagitare decet. Nec ut flagiteris; expect-

tare. Promptè & ultro deferri debet: Et

propensiores esse debemus ad largiendum,

quam ad recipiendum: ut hæc inter bo-

nos honesta sit certatio: uter alterum be-

nefaciendo superet. Tertiò coluntur A-

*Ex bene-
ficientia.*

*Ex con-
sensione
volunta-
tum.*

*amicitiæ, consensione voluntatum ac judi-
ciorum.* Nam cum Amicitia vis sit in eo;

ut e duobus unus quasi animus fiat: id ob-

tineri profectò non potest, nisi omni dis-

sensione inter amicos sublata. Ea verò, ut

tollatur; aperire sibi mutuò amici debent,

pectus purum: candidum: simplex: &, ut

judiciis consentiant; sociare vitæ consilia:

eaquè fidenter, & dare: & expetere. Cæ-
terum

terum cavendum est : ne ex assentiendi *Sed sine*
 consuetudine , assentatio , quæ vitiorum *assenta-*
 adjutrix est , subrepat : imponatquæ no- *tiōne.*
 bis. Et , ne censura locum suum in amicitia
 amittat : quem protectò obtinere debet.
 Nam monere ; & moneri , proprium amici-
 tiæ. Alterum ; ingenuâ quâdam , non *Et cum*
 acerbâ , nec asperâ facere decet libertate : *censura*
 alterum ; non repugnanter , sed benignè *prudenti.*
 acceptare : & non aliter ; quàm dum seip-
 sam mens admonet : atque redarguit. I-
 taquæ sicut rigor nihil indulgens ; ita adula-
 tio , procul sit Amicitia : quæ constans & *Qua de-*
 una semper , nil patitur varium : & fictum. *scribitur.*
 Nihil verò potest esse tam flexibile , tam
 devium ; quàm animus ejus , qui ad alte-
 rius non modò sensum & voluntatem , sed
 etiam vultum , nutumquæ convertitur.

Superfunt præcepta retinendæ ac con- *Præcepta*
 servandæ constanter amicitia. Difficilli- *retinenda*
 mum enim est , eam ad extremum usque *amicitiæ.*
 diem perducere : & tam multa ei impen-
 dent ; ut ea subterfugere , non modò sa-
 pientia , sed etiam felicitatis , res esse vi-
 deatur. Retinetur tamen ; primum commu- *Connive-*
 ventia & dissimulatione levium vitiorum *re ad le-*
 Dum , quemadmodum Parentes liberis *via vitia*
 modica ignoscunt ; nævos eorum vel ipsi *oportet,*
 non vident ; vel coram aliis tegunt ; non
 acriter de ingeniis eorum judicant ; sed
 sæpe aberrant ex amore ; Ita & nos , vel-

*Et bona
interpre-
tatione
lenire.*

*Contra
quam sa-
tis.*

*Iniquè
damnan-
do.*

*Pravide-
re tempe-
stivè opus*

lem, in amicitia, sic erraremus: & isti Errori, nomen virtus posuisset honestum: Non damnare, inquam, amici mores oportet: sed quandoque *benignâ interpretatione lenire*. Exempli causa. *Parvus hic vivit; frugi dicatur. Plus æquò liber; rectus fortisque habeatur. Iracundior est paulò; acres inter numeretur.* Profectò hæc res, & jungit, & junctos servat Amicos. At nos virtutes ipsas invertimus. *Probus quis nobiscum est; multum demissus & abjectus dicitur: pro benefano ac non incauto; fictum astutumque vocamus: simplicior quis; Communi sensu plane caret: iniquus.* Eheu quàm temere in nosmet, Legem sancimus iniquam. Nam vitiis sine, nemo nascitur, optimus ille est, qui minimis urgetur. Vitia, inquam, erunt; donec homines. Sed neque hæc continua: & sufficit, si *meliorum interventu pensantur*. Statuenda itaque est, & appendenda velut libra, ac statera quædam: in quâ, *si vitis amici, bona præponderant; affectu erga eum inclinemus*: idem & Nos ab eo habituri. Atque ita, libratis & toleratis utrinque moribus, facile amicitia retinebitur. Eòdem facit; tempestivè prævidere, alia: quæ amicitia evenire solent incommoda.

Dirimit enim eas sæpe, ingenii humani morumque mutatio: quam ut plurimum fortunæ vel prosperæ, vel adversæ, adfert

varietas. Tum verò etiam; cùm incidit *amicitia*
tempus: ut non idem utrique amicorum *incom-*
expediat. Denique aliquando saties quæ- *moda*
dam capit: cùm omnia inter se profuderè:
& nihil est reliquum; quod à se vicissim *Quæ re-*
expectent, requirantve. Hæc talia, inquam *consen-*
maturè sunt prævidenda: & contra ea, pa- *tur.*
randa in animo præsidia; constantis bene-
volentia. Quam ipsi ultro primique ad-
feramus; securi mutua viciis. Nam hoc *Amoris*
profectò philtum amicitia: ut *si velis*
amari; *primus ames.* Contra quam faciunt *illicium*
plerique: qui perversè, ne dicam impu- *amor*
denter, *amicum habere volunt, quales ipsi*
non sunt.

Quod si tale quid evenerit; ut necessa- *Præcepta*
riò continuatio ac velut *cursus amicitia si-*
stendus sit; Tum verò *danda est opera, ne de amici-*
in odia discordiamque desinat. *Consuetudine.*
potius conjunctioque, quàm benevolentia cesset.
Dissuenda amicitia magis; quàm discenden-
de: extinguendæ; non opprimendæ:
& denique *familiaritates sint depositæ; non*
inimicitia susceptæ.

Hæc ferè sunt; quæ ex Cicerone po- *Conclu-*
tissimùm, sed in ordinem certum reda- *ditur hic*
cta, de amicitia dicenda habui. Cæterùm, *locus.*
cùm ea sit amicorum raritas, quam per-
hibet authoritas veterum: vix aliquot pa-
ria veræ amicitia numerantium: Ea verò
sit ejusdem, non utilitas necessitasque

*Cum ad-
hortatio-
ne.*

tantum ; sed suavitas etiam ac dulcedo ;
ut verè eam , huius vitæ unicum condi-
mentum ac delitium vocare possis : Pro-
fectò tanto majori curâ studioque procu-
randa , colendaquè est : & censendum :
*miserrimam omnino vitam eius esse : qui nec
dilatât quenkquam, nec ab ullo diligitur.* Con-
tra verò , beatam eius : qui habet , cum
quo fruatur prosperis rebus : & adversas
mutuâ ope ferat.

LUCAE OPALENSKII
LIBER
OFFICIORUM
TERTIUS.

De Pietate.

PArtes duas Officiorum, quoniam niam puto; me sat luculenter (pro captu quidem meo;) libris superioribus absolvisse: restat ut explicem tertiam *de Pietate*. Hæc verò tantò major sublimiorquè duabus primis, quantò altius *habet argumentum: id est Deum*. Haec enim Officia ferè ducta sunt: quæ vel Natura ipsa, seu recta ratio (quam & hæc dum talis est, à Deo est;) dictaret, monstraretquè; nunc verò explicanda restant, quæ Naturæ ratiocinantibus, captum longè superant: & sicut præcepto, ita auxilio Dei propriè nituntur.

Meritò itaque illum, qui se nosci, coli, amari à nobis exigit, invoco: ut ea, quæ generi humano, de hoc debito sibi officio edixit, inspiravitquè: quamvis à multis ubertim, & copiosè dicta, ego quoque me-

Parti tertia Officiorum Pietas.

Maior duabus primis.

Quia dicitur de Deum peti.

Qui invocatur ut se nosci, coli, amari sinat.

thodo, & novâ, & brevi, explicem: ad gloriam ejus. Illustra ergo mentem meam, ô lux vera: ut aliquid te dignum, & videam ipse, & aliis aperiam.

Sed ne longiori Præfatione te morer; prout soleo, ordior à definitione. *Pietas, est Officium, quod genus humanum tenetur*

Definitur præstare Deo. Id autem in tribus consistit.

Pietas. Primum: Deum, quâ potest, & debet

Et divi- *nosse.* Deinde: eundem certo & congru-

nitur. *ent* cultu *venerari.* Postremò: eum so-

lum *amare.* Hæc tria explicanda mihi deinceps; totidem Capitibus propono.

C A P U T I.

Περὶ θεωρίας id est, De Notitia Dei.

Latè pa-
ter Dei.
notitia

Sed ad
officiu mo-
dum re-
digetur.

Theo-
logis.

Est homi-
ni neces-
saria.

A Deo quidem latè patet, hæc de No-
titia Dei, dissertatio; ut vel totam The-
ologix scientiam, posset occupare: sed
cùm non tam Contemplatio, quàm actio,
ad Officia Pietatis, de quibus hic agemus,
pertineat; ideò relicta τοῖς διλογικμῶς ple-
na tanti argumenti tractatione; quæ ex usu,
de illo scire fit, in compendium redigam.

Est verò notitia hæc prorsus generi hu-
mano necessaria: est animorum salus, fi-
dei mutux præcipuum vinculum, lex vi-
tæ, & quid in illa agendum, vitandumquè
fit, suprema regula. Cuncta enim hæc

con-

constare non possunt, & perturbatio officiorum sequeretur, Dei ignoratione. *Ut vitam ejus temperet.* Quando profani etiam Poëta dicto, primæ scelerum causæ mortalibus agris, Naturam, nescire Deum. Mens etenim humana, nisi arbitrum sui agnosceret, facile prava intra se foret: & affectu, ac voluntate laberetur: invalido ab externo motu auxilio, cui actus interni non subsunt. *Noscendus itaque Deus est, non quòd curiosè nimis inquiramus scrutemurquè; sed ut admirationem cum æstimatione, venerationem cum timore, amorem denique cum fiducia, in nobis erga eum concitemus.*

Hoc itaque fine, dicam hoc Capite tria. *Trifariam declaranda.* Nempe, de *Natura Divina ut in se est*: deinde: *ut erga nos est*: Postremò: *ut à nobis nosci vult.* idquè totum ex constituto religionis dogmate, & Ecclesiæ sensu.

PARS CAPITIS PRIMÆ.

De Natura Dei, & quid in se sit; ubi novo modo, ac ratione, dogma Trinitatis accuratè explicatur.

DEum esse demonstravi in Prolegomenis, in ipso enim Scripti initio, id velut fundamentum poni oportuit; quo structura libri surgere posset. Nunc qualis sit; quâ possum, explicabo: *Deum esse, dictum supra est. Nunc qualis sit* Quâ possum, inquam

*decon-
dum.*

quam ; plenè enim Naturam ejus adsequi , non est virium humanarum : ut infra , parte Capitis altera , cum de gloriæ donis agim ; demonstrabo.

Sed est etiam cognitio , & comprehensio quædam , ut id , quod certa ratiocinatione agnoveris , ita esse , id fatearis , quomodo ita sit , comprehendi non posse. Hoc genus cognitionis Dei nobis convenit maxime : hoc est ; *non capiendò eum , capere.*

Exprimi

*non ut di-
centi.*

No. est

sed unus.

*Esse enim
est. unum
esse.*

*Quod
probat.*

*Etiam
exemplis.*

*Est ergo
unus na-
tura.*

Ens à se.

Itaque magis convenit de illo dicere , quid non sit , quam , quid sit . ut , non esse multiplicitatis : partibus : compositione : numero : si omnino , & undique unum simplicem-que . Esse enim , inquit D. Augustinus : nihil aliud est , quàm *unum esse* . Et in quantum quid unitatem assequitur ; in tantum est . Unde *simplicia* , ideo magis sunt ; quia *una sunt* : quæ autem *composita* ; *concordiæ partium* , imitantur unitatem . & in tantum sunt ; in quantum , eam assequuntur : & nisi eam haberent ; non essent . Quæ enim constant partibus ; sunt *unum* , in suo toto quæ ex accidentibus ; unum *subiecto* : quæ plura numero ; sunt una Specie : quæ specie varia : *genere ununtur* : & demum productione multa ; unum sunt *principio* . Sequitur itaque : ut idem sit esse , quod unum esse . Deus verò ; cum sit *αὐτὸ τὸ ὄν* , & ejusmodi esse ; ut nisi illud esset , ideo longè perfectiori quadam

quadam ratione, & παντελώς unum sit; Omni-
necesse est. &, id est illi esse, quod unum mode-
esse.

Unum, inquam, non modò simpli- *Est nu-*
citate, sed etiam numero. Nam si plures *mero.*
essent Du, essent differentes: atque ad o om-
nes imperfecti: nam in ea nota, in qua differ- *Alioquin*
rent, ab invicem; differrent. *imperfec-*
ctus.

Imperfectum autem Deum, nemo di-
xerit. cum absurdum sit, cum qui est à se, *Summ*
non perfectum omni ex parte esse. Aut enim *autem*
sibi dare, quod summum, perfectissi- *perfe-*
mumque est, non potest; aut nescit; aut *ctum esse*
non vult. Non primum, quia qui a se esse *demon-*
potest, omnia potest: Non alterum; nam *stratur.*
qui se plene scit, scit etiam quod sibi optimum ** vel po-*
sit: non demum tertium; quis enim, cum *tius Ha-*
summe potest, & novit, non quod perfectum *bere.*
est, voluerit: prehenderitque? Est ergo
Unus, perfectusque Deus.

Sed iterum oritur maxima difficultas Si solus
Nempe; quòd dum unus duntaxat Deus *est Deus,*
est, si solus est, non est bonus: seu potius, *non est*
non est bonum. Boni enim maxima, inti- *Bonum.*
maque proprietas est, communicatio: soli-
tudo autem, communicationem impe- *Quia non*
dit: aut potius tollit. Tollit ergo & Boni *si plenè*
Naturam. Ergo tunc summum, si solum *commu-*
est, non est bonum. At quomodo, cum ab *nicat.*
illo cuncta, quæ bona sunt; non ipsum ma- *Ens.*
gis tale?

Quod;

Creaturis Quodsi dicas; explevisse Naturam suam,
enim im- cum se impertivit Creaturis: falsum est. Non
perfecte. potest enim finiri, & circumscriptâ commu-
 nicatione, bonum infinitum expleri.

Nec bea- Deinde: non est perfecte beatus Deus, si
tus est sine solus est. æquum enim esset, & careret con-
consortio sortio, ac Communicatione sibi adæqua-
felicitationis ta: in quâ suavitas, ac fructio beatæ vitæ sita
Sine A- est: dum nempe bonum, se alterum habet,
more vel cum quo ex æquo se commutat, frui-
Amoris expers. turquæ.

Nec sum- Tertiò: si solus Deus est; summè efficax,
mè sim- (ideoquè summè simplex) non est. Quod
plex. sic deduco. Quò magis quidpiam sim-

Et summè plex, magis efficax est: ut inter elementa
efficax. ignis. Efficacitas verò in Natura Creatâ,
 maxima est in eo; ut id quod efficit, sibi
 quam maximè par, & simile efficiat: ma-
 jus enim se efficere non potest: nam ope-
 ratio, non excedit essentiam. Natura au-
 tem increata, ut sit summè simplex, & sum-
 mè efficax; necesse est profectò, ut non modò
 producat, simile producat; (par enim alioqui esset vi-
 ribus creatis:) sed prorsus alterum idem: tum
 enim demum efficacissimum simplex cum pro-
 ducit alterum: atque ita solum non est.

Unum, Quartò: cùm ostensum supra sit; quod
Verum, esse; nihil sit aliud, quam unum esse; con-
Bonum. sequitur, ut id quod est, unum sit. At-
 què ideo, propriè unum est, quod est: sed
 quia verum etiam est, quod est; Falsum enim
 non

non est:) & denique, Bonum etiam est, quod
est: nam malum non est: ideo Unum, Verum,
Bonum est: quod est. Cùm autem esse, sit, Tria hæc
Unum esse: ideo tria hæc, habent, unum habent
esse: & quamvis distincta sunt, coëssentia
talia tamen sunt. Porro Unum; est Pater, Unum
id est Principium, Verum; est Filius: ima- Suntque
go Patris; cum & & vivè repræsen- Pater, &
tans. Bonum denique; est Spiritus Sanctus: Filius. &
nectens amore ac fruitione, commune ac Spir. S.
consors trium esse.

Quintò: Deum ab æternitate totà, nun- Nun-
quam sine actione fuisse; nec torpidam semi- quam
lemquè sopori vitam egisse; manifestum est: Deus sine
summa enim, æternaquè mens, quæ sola actione.
per se vivit vigetque, quomodo potuit
esse, actionis aliquando expers? cùm ne Actio
nostra quidem, illà careat unquam. cūs con-
templatio.
vero ejus intima, propriaque, quia interna
est; ideo contemplatio est. Quid autem con- Contem-
templatur? non aliquid seipso majus perfecti- plari se
usque; nihil enim ipso majus, aut perfectius ma-
us
est. Non etiam tantum aliquid se inferius; nequit.
nam sola contemplatio ejusmodi, non esset Nec tan-
ipso digna; nec ejus menti par: nec sufficiens, tum se
ut ei per omnem æternitatem immorare- minus.
tur: sequè eà oblectaret. Necesse ergo est, Se ergo
ut sui ipsius contemplationem semper habuerit. contem-
Hæc verò sui ipsius Contemplatio perfecta platur.
consummataque ut sit; necesse est, ut Deo re-
præsentet totam ejus substantiam. Quod autem
tem

*Et totam**suam* *cf.* *tem representatur, cernatur; aspiciturque; id sentiam. oppositum sit, necesse est. Et quod oppositum**Quam* *est, alterum est. Est ergo Deo semper opposi-**posita, vivens, subsistensque sui ipsius Cognitio:**sibi. seu imago: atque adeo, Persona (a) altera, co-**a Filius. eterna, & consubstantialis. Ab utraque**Ideoquē* *verò hac, manat, seu procedit, & tertia:*
se alie- *nempe Spiritus Sanctus: nam, ut sine contem-*
rum ha- *platione, & cognitione sui, esse Deus non po-*
bet. *test; ita hæc cognitio, amorem sui & finitio-**Hinc* *nem producat; necesse est. Qui Amor consub-**procedit* *stantialis itidem, & æque æternus, & sub-**Amor.* *sistens, atque extans semper: & omnino,**Sub tertia* *Persona est.**Persona* *Sed dum sic, in Dei natura, solitudo**vitatur; cavendum maximè est: ne plu-**Deus est* *ralitas, & ex illa diversitas, accersatur. Hæc**unus, &* *enim utraque, & Unitatem tollit: & dis-**non solus.* *jungit: separatquē: unde à perfectissima**natura Dei, hoc incommodum oportet a-**moliri: & statuere; ut Deus, & unus sit,**& non solus. Itemquē, ut, dum est non solus;**non sit diversus. Quod aliter non potest**consistere; quàm dogmate Christiano: quo**est essentia unum idemque; & Personis**Personæ* *trinus: Pater, & Filius, & Spiritus San-**ctus: nam tres, unum sunt.**Est inquam Trinus, & Unum: tum enim**optime sua ipsi constat Natura. nam Es-**sentiâ, ejusque attributis, unum idem-**que est: (una nempe tribus & coessenti-**alis**Quod u-*
trinus de-
claratur.

alis Potentia, Sapientia, Veritas: una eadem-
 que numero, compos unius Essentia,
 Deitas: ideoque nulla prorsus in illis di-
 versitas.) Solus autem non est, quia ipsum-
 met Bonum est: si infans sibi communicans:
 Perfectum quoque beatumque est, unitissimi
 consortii dulcedine: quâ gaudet Deus, vere & Pater
 propriè alter, & alter, ipse. Summè simplex, ^{signit}
 quia summè efficax est, cum generat ac produ- ^{Filium.}
 cit, non modo sibi simile; sed & quod e- ^{Substan-}
 cum. Nempe in mira emanatione illâ, Dei- ^{tive.}
 tati interna, nequè illius Unam Entitatem ^{prodest}
 egressâ, ab æterno Pater, visione sui, gaudit ^{Spiritum}
 Filium, & uterque ex sui boni agnitione pro- ^{Sanctum.}
 ducit & Amorem: id est, unum eundemque
 Entitate secum, Spiritum.

Quis autem comprehendat, aut esse- ^{Mira}
 rat; quæ dulcedo sit, illius fruitionis, quâ ^{unc Di-}
 una Divinitas, in tota æternitate, se novit, ^{unitatis}
 atque amat. & in pari & æquali commu- ^{feritas.}
 nione, se sibi indulget, se mutuò oble-
 ctat, bono contenta suo, ideoque lata,
 gaudens, & beata semper.

Essentiaque in Trinitate Personarum, unum
 natâ Deum, & ratiocinatione iam dicta ^{Modos}
 colligimus: & quod magis est, remque ^{in se ar-}
 continet, ac conficit, fide Catholicâ do- ^{cam ac-}
 cemur. Sed, quoniam id quod asseritur ^{curatus}
 esse, cupimus etiam scire, quomodo sit; ^{deducitur.}
 ideo ad munendum hunc locum, qui
 profectò est Christianæ professionis, seu
 Reli-

Religionis unicum fundamentum ; ex istâ ipsâ sciendi naturâ, sumpto principio: ibimus in amorem: ducemurque aliquam velut umbram Sanctissimæ Triadis. Id verò ex eruditâ lucubratione Patris Laurentii Pikarscii, è Societate IESU, eximii Theologi: quam mihi in suo dedit manuscripto : & quam ex ejus permissu, opportunè hîc (sed compendio) inseram : & explanabo.

Scientia directa scit. *Scientia*, (inquit ille ;) creata, naturæ rationabilis, ut sit exacta seu vera ; duplex omnino esse deberet. Prima ; quâ scimus aliquid: vocaturquè *Directa*. Altera ; quâ, id quod scimus, nos scire agnoscimus: quæ *Reflexa* dicitur. Hanc utramquè, & se consequi, & ad se mutuò referri, omnino est fatendum. *Nemo enim scit, nisi sciat se scire, id quod scit* ; exinde verò necessaria consequitio cernitur. Deinde ; *si scit ; scit se scire* : & *si scit se scire ; scit etiam*. Unde evidenter mutua Relatio patet : ideoquè, ambæ istæ scientiæ, & se consequuntur : & relativæ mutuò erunt. Quo concessio : amplius sequuntur ista.

Sunt inter se æquales & pares. Primum : utramque hanc scientiam, necessariò similem, & æqualem omnino, inter se, esse: *Quod enim, & quantum, quisque scit ; id, & tantundem, scit se scire* Non aliud ; quia aberraret Non plus minusve ; quia revera nesciret. Similis ergo neces-

necessariò, & par per omnia, esse debet, scientia directâ, scientiæ reflexæ.

Alterum consequitur: utramque hanc *Simul* scientiam & Naturâ, & Tempore, *simul* ^{natura} esse. Naturâ enim prius est; quod potest & tem-
esse sine altero, alterum verò sine illo esse ^{pore.} non potest: quæ autem sunt *Relativa ad invicem*; non possunt esse sine altero. Scientiæ verò dictæ, sunt relativæ; Ergo non possunt esse, una sine altera. *Ergo simul sunt Naturâ: Tempore* deinde erunt simul: nam ut primum quispiam scit; statim, & simul, scit se scire: *Ergo utraque scientia, erit simul, & naturâ, & tempore.*

Tertiò: quoniam ostensum evidenter *Originis* est; scientiæ directæ, scientiam reflexam, *tantum* consequentem omnino esse: atque adeo ab *priorita-* illa velut suo principio prodire: & (quod *tem ha-* infertur) secundam, ab illâ esse: deductum *bent.* verò etiam; prioritatem nihilominus naturæ, & temporis; nullam inter utramque inveniri: sequitur: origine tantum scientiam directam, primam esse: Reflexam verò, conjunctione ac communicatione *Sed hinc* ejus, alteram. Sed cum ibidem demon- *nulla im-* stratum sit: utramque similem omnino *paritas,* paremquè inter se esse: ideo evidenter constabit, originatione hac, nullam illarum dissimilitudinem, nullamquè imparitatem effici. Et si enim una ab altera originem habet: tamen ubi Origo, & derivatio,

Quod cō- tio, ita sunt posita sibi, ut altera primæ,
probat. non sit accidens, sed natura, & ipsamet
 esse: ibi Ordo erit inter se se consequentia:
 inæqualitas verò, imparitas, prioritas, na-
 turæ aut temporis, nulla erit. Atqui, ex
 dictis facile patet: scientias Directam &
 Reflexam, eo modo conjunctas esse:
 nempe necessariâ consecutione, & ipsâ na-
 turâ: ideo *Ordinem habebunt*, & nihilo-
 minus, undiquaque pares sibi erunt.

Ostendi- Hæ sunt notiones, quæ ex consideratio-
tur creata ne scientiæ creatæ, vere deducuntur. Cæ-
scientia, terum, quod *scientia creata*, longè inferior
impar in- terum, quod *scientia creata*, longè inferior
creata. sit scientiâ Divinâ; etsi per se est evidens
 ac manifestum; tamen ad pleniorum eo-
 rum, quæ dicuntur, notitiâ, non abs-
 re, erit, cur sit inferior; causam propo-
 nere. Quæ in hoc potissimum sita est:
 quod *Creata Natura*, nesciat suum esse: scire
 enim rem aliquam, est eam mente videre:
 ut autem seipsum oculis corporis non intuetur;
 idquæ ideo; quia sibi non opponitur; ita &
 mens *Creata*, non potest habere, sui ip-
 sius, objectum terminatum: alioqui cogni-
 tio, illi esset, ipsa eius *Essentia*. Cum autem
 Scientia Naturæ Creatæ, non sit ejus essen-
 tia; (ut patebit infra,) ideo non habet
 scientiam, sui esse.

Nec pro- Deinde; quomodo se scire, poterit, esse
prie est. Creatum, cum vix sit, & vix existat? Nun-
existitque. quam stat in suo esse: sed semper, (ut inquit

D. Au-

D. Augustinus) *desunt esse, quod erat. & incipit esse, quod non erat*: atque adeo proprie non existit. Imo proprie non est: Quid enim, ex eo, quod non erat, ortum; non cessat tendere in id quod erit: *Inquens semper quod jam fuit.* Hoc, (ait Bernardus) *transitum sine habet per Est*: sed proprie non est: quia nunquam in eodem statu permanet. Si autem verè non est; quomodo sciet vere suum esse? Tertio: *esse ejus, est ab alio*; ideoque alienum: & ipsi soli notum, qui dedit.

Denique ab alio

Hic de causis, imo præter omnes has causas, certum est: inferiorem infinita ratione, esse Scientiam Creatam Scientiâ Divinâ: ideoque memoratas dotes, vix, vel certè imperfecte retinere & exercere.

Ex his verò, quæ de Scientiâ Creatâ dicta sunt; facile est gradum ad Divinam promoveri: ac struere. Dotes enim quæ ostense sunt; inesse debere Scientiæ Creatæ; insunt verè, proprie, ac perfectè, Naturæ Increatæ.

Naturæ Increatæ perfectior scientia ideo.

Insunt inquam, sed longè excellentiùs præstantiusque. hoc præsertim discrimine; quòd Naturæ Creatæ scire, ut dixi, disjunctum ac disparatum illi scire, sit; ab ejus esse: non est cum ejus Substantia, sed accidens: unde non est illi, sicut Deo consubstantiali & còessentiali: sed est agentis actio ad extra. Ideoquè actionis solum Naturam expendimus; cum scire

Quia idem est quod esse.

crea-

creatum consideravimus. In Deo verò, simul
 & junctim, Natura seu Essentia ejus, & scire
 ejus considerandum est. Etenim in Deo i-
 dem est agere quod esse: nam, si actio ei acci-
 dens esset; compositus esset: id verò, cum ab-
 surdum sit omnino Divinitati; ideo, id
 ei est actio, quod essentia: id scire, quod
 esse. Atque ita hoc idemque est Deus,
 quod est sciens.

*Idem De-
 us quod
 sciens.*

*Solus
 scit.*

Sciens hic, quia verè solus est; ideo so-
 lus se scit. Et hoc ipso, quod se scit; totum
 quod scire potest, scit: non, inquam, se
 aliquid majus; neque id tantum, quod
 ipso inferius: nam si sciret, aliquid se ma-
 jus; illud majus Deus esset, ipse verò,
 Deus non esset. Si verò id tantum sciret,
 quod ipso minus est; imperfectam valde
 haberet Scientiam: etenim seipsum ne-
 sciret. Consequitur itaque: ut Deus, & nihil
 se majus, & non tantum inferiora se sciat;
 id est, scit sed seipsum sciat, quod est. Est autem ille
 suum esse. solus: ideo & solus, scit se esse: id est:
 propriè, & consummatè scit se scire: seu
 scit suum scire; seu (quod idem est) scit
 suum esse. in Deo namque, idem est scire,
 quod esse.

*Hac sci-
 entia ei
 aequalis.*

Hæc Scientia sui; quia Scienti est reci-
 proce consequens; ideo est relativa. Si-
 milis quoque, & par per omnia: quia
 sciens id scit, quod est. Unde non modò
 similitudo & paritas, sed eadem erit Enti-
 tas

tas Scientis, & scientiæ suæ. Naturâ præ- Simul
tera, & tempore sciens simul est & scire naturâ
suum: seu Dicens, & Verbum. Dum & tem-
autem simul sunt Naturâ & tempore, nulla pore
intercedit prioritas conditionis, etiam ex rati-
one principii: nam semper, in principio, erat
Verbum.

Origine ergo tantum, scire à sciente, Ver- Origine
bum à Dicente; Verum ab Uno, alterum erit. tantum
Alterum propriè: non verò aliud eadem altera.
est enim Entitas, seu Esse utriusquæ. Se-
cundum, inquam est, non verò propriè
posterius aut inferius: Originatio enim hæc, Origina-
ordinem tantum facit, non verò differentiam tio non
æqualitatis. Nam, collocatio, & nume- adfert
ratio, in recensendo, quam requirit Rela- impari-
tio, non adfert disparitatem: ut primum se- tatem,
cundo, excellentius faciat; sed ordinem
constituit, Relationis æquiparatae: Natu-
ræ dignitatem non immutans: præsertim,
cùm Communis eadem, & una est.

Sed quia, Scientia Naturæ Creatæ, est Scientia
mutabilis; sicut & Natura: quæ illam pro- creata
ducit; & quod maximum, non est scientis non est
esse; sed actio; nec substantia ejus, sed ac- subsistens
cidens; estquæ velut imago in speculo, quæ
viventem hominem utcunque repræsen-
tat, cùm ipsa non vivat; ideo non est res
subsistens: nec; ipsam suam habet: Scien-
tia verò Dei, quia est immutabilis, una Increata
semper, similis, & par per omnia scienti, Subs-
stentia
I Vi-

Viventis viva imago, & coæterna, *coessentialis*, *consubstantialis*; ideo subsistit: & extat; existitquæ semper. Est nempe Deo

Et Alterum I-
dem. *oppositus suppositus terminus*: cognitione productus: &, ut propriè dicam; *Idem Alterum*: Idem, non multiplicatâ, *non partitâ*, sed eâdem unitate *Essentiæ*: Alterum verò, exigentiâ Relationis: nam scientis, ad scire suum relatio est: (uti ostendi:) Relatio verò est, ad alterum.

Alterum hoc facit Personâ. Porro, Alterum hoc, quòd sit ἐμὸν σίον Deo; patet ex ante dictis. Si enim aliquid in Deo esset, quod non, ejus *Essentia* & *Substantia* esset; aliquid non Divinum & externum Divinitati inesset. Quod cum sit absurdum; ideo, *Alterum hoc, Substantia Dei est*. & est res verè subsistens: ita ut possit, ut hæc, monstrari: ideoquæ facit *Substantiam terminatam*: ac individuum: & quod consequitur, *Personam*. Intellectu-
alis enim, terminata, & individua sub-
stantia, *Persona* est.

Persona hac est, Filius, quia genita. *Persona hæc, verè & propriè dicitur Filius*: idquæ ideo, quia generatione procedit. Si enim *Personæ istius non esset aut efficientia ejus, aut Creatio*: (processionem namquæ exci-
pio: quæ *Spiritui Sancto* propria, à genera-
tione quomodo differat; paulò post di-
cam:) quod verò efficitur, ex alio est; quod

Non facta. *Non cre-*
ata. *creatur, ex nihilo est*: atquæ ita neutrum ex
Substantiâ efficientis, & Creantis: id autem;
pro-

productioni Divinæ, inconveniens prorsus,
& absurdum esse; ex his, quæ dicta sunt,
patet evidenter. Est ergo generatio hæc *Geratio-
nis propri-
etatem
implens.*
vera: præsertim cum exactè, unicè, &
sola, generationis proprietates retineat:
impleatquè.

Cum enim, sit ea generationis prima *Est enim
vivens ex
vivente.*
proprietas; ut sit *viventis à vivente*; Deus,
qui Vita est, non potest producere, nisi
Vitam. Deinde: cum altera proprietas sit;
*Est ex ge-
nerantis
substan-
tia.*
ex generantis substantiâ; Generatio Divina,
non participationem Substantiæ (ut crea-
ta;) habet cum suo principio; sed *identi-
tatem*: id est: non fluxum ejus; sectio-
nem; partem; sed totius, ejusdemquè
communicationem. Deniquè: cum ter-
tium generationis requisitum sit ut *in simi-
litudinem producat* sui principii, in genera-
tione Verbi, id consummatissime imple-
tur: quod *mentis, à qua generatur, est ima-
cipu.*
go, perfectissimæ similitudinis. Deus nempe,
(inquit Augustinus:) genuit quod est: qui
cæteris dedit gignere, in similitudinem
ejus, quod sunt. Est itaque sciens, & scire
suum: Dicens & Verbum: Unum & Ve-
rum: idem quod Pater, & Filius. Quæ *Ergo Fils-
us Patri.*
nomina postrema, toties in Scripturis, ve-
rè, & propriâ significatione repetuntur.

Propriâ significatione, inquam. Nam *Paterni-
tas vera
in calo
tantum.*
Paternitas vera in cœlo, seu Deo tantum
est: & quod consequitur; Filiatio (ut sic
dicam

dicam) vera. Homines enim; & patres, respectu filiorum sunt: & filii, respectu

Si est fili- patrum: at in Divinitate tantum, nunquam
an adop- Pater Filius, & nunquam Filius Pater.
tiva, est Deinde; cum sint Deo filii, quos suâ gra-
natura- tiâ effecit; necesse; ut sit & Filius, quem
lis. suâ Naturâ genuit: Nam imitatio, oportet ut habeat suum exemplar, & archetypum: Imitatio autem veræ generationis, est adoptio. Ergo si est, ut ita dicam, Filiatio adoptiva, est & Naturalis.

Ad pro- Sic generatione Filii deductâ: Processi-
ce finem. onem quoque à Patre & Filio, Spiritus
S. Spirit. Sancti, iterum videamus. Sed non sine
transitus. debitâ ejus invocatione Veni ergo S. Spiritus, mentes nostras visita, & te nobis aperi: Nam sine tuo lumine, nihil est in homine.

Cum ejus Patet ex his, quæ hæcenus dicta sunt;
invocati- quod Divinitas, & Est; & sciri suum esse:
one. seu Est τὸ ὄν: unum: & Verum: Esse enim, est Unum esse: se scire, est Verum esse.

Ens. Ostensum id, inquam, & pro captu mentis humanæ demonstratum, hæc quæ sequitur anacephaleosi. Primò: Quod in Deo, idem est esse, quod scire. Secundò: Quod solus Deus se scit. Tertiò: Quod hæc scientia, sit consequens reciproce. Quartò: Quod sit relativa. Quintò: Quod sit cum suo principio simul naturâ & tempore. Sextò: Quod Originis tantum ordinem habeat: sed sine imparitate. Septimò: Quod subsistat: & suam hypo-

Recapit-
ulatio
dictorum
de gene-
ratione
Filii.

hypo-

hypostasim habeat. Octavò: Quòd sit Persona.

Nonò: *Quòd sit Filius.* Hoc totum in-

quam, supra deductum sat esse, puto; *Omnia hac cove-*
evidenter. Nunc verò deducendum restat, *nisse Spir.*
eadem omnia tertiæ, τὸ ὅτι convenire *S demon-*
hypostasi: seu Bono: seu Amori: id est *strabitur.*

Spiritui Sancto: præter unum ultimum:

nempe, quod non sit, & cur non sit, Fi- *Præter*
lius: sed *Spiritus, ab utroque, nempe à Patre*
& Filio, non genitus, sed procedens. Et hoc *nam*
mihi demonstrandum propono. *quod non*
fit Filius.

Quod ut iisdem gradibus deducā; quibus
ad secundam deveni hypostasim, ita ordiar.

Amor Creator natura, ut sit perfectus,
duplex esse deberet. Primus; quo ama-
mus simpliciter: id est, in rem amatam *Amor*
propendimus: serimur: eamquæ prehen- *creatus*
dimus: qui vocatur *Directus*: Altero; quo *directus*
amata rei compotes facti, eā gaudemus: *et Re-*
oblectamur: fruimur: & in fruitione con- *flexus.*
quiescimus: id est, *amamus hoc nostrum a-*
mare: qui amor, est *Reflexus.*

Hunc utrumque amorem, se consequi; *Se se con-*
& ad se mutuò referri, evidens est: nemo *sequens*
enim amat, nisi gaudeat, seu, amet se ama- *et mutuò*
re. Unde patet *consecutio.* Deinde si amat, *relatur.*
gaudet eo amore: & si amore gaudet, amat.
Unde *Relatio.* Uterque ergo amor, & se
consequens, & relativus mutuò erit.

Hoc concessio: adiuteri necesse est, u- *Uterque*
trumque hunc *Amorem*, parem sibi esse: *par et si-*
mul na-

turâ & simul naturâ, & tempore esse: Origine tantum, alterum, à primo prodire: nullam tamen exinde, imparitatem effici. Cuncta enim hæc, cùm Scientiæ Directæ ac Reflexæ intint; ut evidenter demonstratum est, Amori itidem Directo ac Reflexo, paritas. inerunt necessariò.

Non minùs & istud consequitur: quòd *Cur Amor* Amor Creatus, Amori Divino, nullo modo æquiparandus sit: *creatus* Amor enim creatus, non debet esse, ad se nam creatura per se, non paritur est: ideo & bona per se, non est: ideo amare se, ut se; nisi perperam, & pravè non potest: *inmercato* Amaret enim non bonum, quod est contra naturam amoris: Ideoque in *fidætor* *inimicus* non liberetur: nec Amor hic, sed concupiscentia esset.

Iam verò, ut ex consideratione *Amor* Amoris Creati, ad Increatum ascendamus: *increatus* Imprimis agnoscendum est: dotes Amoris Creati recensitas; hoc differre ab increatâ naturâ, quod *non est* Amor Creatus, sit actio ad *accidens* extra. Divinus verò, sit ipsummet suum esse: *sed essen-* nam Deo idem est amare, quod esse. Et *tia.* idem est Deus, quod amans.

Amans hic, quia solus verè est, ideo & solus bonus est, seu solus bonum est: ideoquè, & solus, non potest non se amare, & solus se amat merito. Quòd non possit non se amare; patet. quia boni proprietas est, amari: ipse ergo, cùm sit summum, totum, solumquè bonum

num; se summè amet, necesse est. *Ab alio enim, summè, & adequatè amari, non potest.* Et merito. Privaretur itaque summum bonum debito sibi amore; *si à se non amaretur.* Quòd verò id meritò faciat, patet etiam: Non enim potest amare, se aliquid melius, perfectiusquè; quia istud melius perfectiusquè Deus esset: ipse verò Deus non esset. Non potest etiam amare se quid imperfectius: quia contra Naturam, veri amoris est, imperfectum amare: quod enim est imperfectum, bonum non est. Si itaque imperfectum amaret, non bonum amaret. *Quod Creatura verò Creaturam, dicitur amare; id facit propter se: dum verò amat propter se; eo ipso, per se, verè, & propriè, amat tantum se.*

Hic Increatus Amor sui, amanti est reciproce consequens, ac Relativus: Nam *id amat, quod est: & id est; quod amat.* Increatus amoris dotes eadem-que scientie increatae. Similis, quoque & par per omnia: quia nec amplius, nec minus seipso amat. Naturâ demum & tempore simul, quia ut est, statim se amat.

Origine ergo tantum Amans & Amor, ordinem habet; sed ita, ut ordo hic, in Naturâ eâdem non faciat imparitatem ullam. Quod ostenditur.

Ordinis huius terminus, quia est *Essentia ipsa Divina; ideo Deo est coessentialis: & consubstantialis; subsistitque: & extat: Nempe fruitione resultans, alterum idem: Idem,* Est idem alterum. non multiplicatâ, sed eâdem entitate: Alterum, exigentiâ Relationis: Est enim

Amantis ad Amare suum Relatio; Relatio verò est ad Alterum.

*Alterum hoc; quia totam plenitudinem
hoc, est habet substantia Divina, ideo res est ita ex-
persona. tans, ut possit mensurari ut hac. Idoque facit
Personam.*

Persona Persona hæc non potest dici Filius: quia
Et non non generatione sed processione est. Et si enim
est Filius habet processio ista, hanc proprietatem ge-
nerationis, quod sit *vivens ex vivente*; al-
teramquæ, quod sit *ex substantiâ*; attamen
tertiam, nempe similitudinem, non ex vi
sue pro iustione habet, sed ex vi consubstan-

Quia non *matris*: Mentis enim tantum, seu intel-
lectus, est hæc intima, & peculiaris pro-
prietas; ut producat sibi simile. Unde
factus eius *Verbum seu Verbum*, est ejus per-
feciſſima imago *Voluntatis* vero altius, cui
Voluntas *Verbum pro obſpecto* est; non in id Naturâ suâ
tentur, ut repræſentet; sed ut *unat* *poten-*
tur *fructurque*. Cum itaque, voluntatis
non sit hic finis, ut producat sibi simile,
ideo non potest ejus dici generatio. Atque
ita (quod demonstrandum sumpsi;) Spi-
ritus Sanctus non est genitus: & non est
Filius.

O *quod non* *con-*
uen-
iat. Sed objici potest. Quòd, Amoris pro-
prium est unire; non uniuntur autem, nisi
similia. Ergo necesse est, ut Amor dum
vult unire, feratur in simile: atque ita in
similitudinem producat: seu generet.

Re-

Respondendum huic objectioni : Ve-
rum quidem esse : quod Amor uniat : & *Respon-*
quod nequeant uniri nisi similia ; sed ex *detur,*
hoc non sequitur ; quod Amans sibi simile *quod a-*
producat : sed potius , quod conetur , studio *mor se*
Unionis , se in id quod appetit transmu- *metat in*
tare , & se similem rei Amatae efficere . *amatum.*
Intellectus non transit in rem intellectam , sed *Intelle-*
potius eam sibi conformem similemque *ctus pon-*
efficit . Voluntas verò seu Amor , id efficit *us rem*
intelectu , quod amat . Unde qui intelligit , quid *libi simi-*
sit probum esse , non statim probus fit : qui *lem efficit*
autem vult esse probus ; quod verè vult ,
est . Exinde verò patet : quod cum gene-
ratio sit ; sibi simile alterum producere ; *Unde e-*
non verò , se in alterius similitudinem con- *us est ge-*
vertere ; ideo , intellectus generatio , pro- *neratio.*
priè dici potest , non potest voluntatis . *Volunta-*
itaque Persona quam voluntas producit , non *us non est.*
est Filius : quia non generatione procedit . Nullo
etiam modo , Efficientiâ aut Creatione : quia *Nec effi-*
(ut supra dixi ,) quod efficitur , ex alio *cientia.*
est : quod Creatur , ex nihilo est : neutrum , *Nec cre-*
ex substantiâ Divinâ . Atqui consubstan- *alio*
tialem esse , Personam tertiam Divinitati ,
supra demonstratum est : ideo nec Effici-
entiâ , nec Creatione producitur .

Videndum jam ergo est , quid sit tan- *Ostendi-*
dem , hæc Productio , & quem Ordinem *tur eius*
Originis habeat ; quod ut deducam ; Hoc *productio*
imprimis est ; Notandum . Eorum , quæ

Referuntur ad se referuntur, tria esse genera. Primum tur ad se Equiparantiae: ut vocant: ubi est Relato- equipa- rum paritas: ut amici ad amicum. Disqui- rata, ut parantiae alterum: ubi eorum disparitas: ut amici. Domini ad servum. Tertium adhuc genus Disqui- est; Naturale: insitum: necessariò conse- parata, ut quens: in quo Originis ordo est, sed inæ- servus & Dominus, qualitas nulla est. Hujus postremi generis, Se conse- in Naturâ Creatâ, exemplar maximè per- quentia, fectum, ego censeo; in potentus, seu facul- Quorum tatibus animæ: Memoriâ, Intellectu, Volun- exemplar tate. A Memoriâ etenim; quam ego, vi- in tribus sionem animæ, in uno fixam voco; oritur anime Agnitio Veri: quæ Intellectus est: ab utroque preterit. autem Amor: seu fruitio boni: quæ est Natura voluntatis. Etsi verò tres istæ facultates, talem Ordinem Originis habent; attamen inter se pares & similes sunt: ideo quia sibi consubstantiales, & in unitate Naturæ sunt.

Multò autem, imò infinitè perfectius, id totum Divinitati inest. Verum, inquam, Multo magis Naturalem, immutabilem, Originis ordinem hac con- sequentia habet. Ostensum enim est, à Patre, ut ordinis, principio, Filium procedere, & oriri. est in Di- Origo autem & Principium, Ordinem ideo vinitate, facit, quia non potest, mutuo & vicissim reci- Origo non brocari Unde rectè voco, Caesaris imaginem: reciproca- non rectè vero, Imaginis Caesarem. Sic à Pa- tre Filius, non Pater à Filio. Est ergo in Di- vinitate Originis ordo.

Qualis

Qualis autem? Ille certè, quem formu- *Ordo in*
la baptismi, id est, tessera fidei nostræ, o- *Dignus*
stendit: ac comprobat. Dum (ut ait Ba- *est, Pa-*
filius) Oportet nos baptizari, prout accepi- *mus Pa-*
mus; credere verò, prout baptizamur: *tri, &*
Nempe, in Nomine Patris, & Filii, & *Spiritus*
Spiritus Sancti. Sub his tribus (inquit Ter- *sancti.*
tullianus) & testatio Fidei, & sponsio sa-
lutis, pignoratur.

Hic ordo est Naturalis, & insitus: Scrip-
tum enim est: quòd *quidquid* habet Pater, *Quod*
dederit Filio: & Filius dicit: quod Spiritus *etius*
de suo accipiat. Additquè Omnia quæ ha- *scriptura*
bet Pater, mea sunt: propterea dixi, de *prolatur.*
meo accipit. Ex his inquam verbis patet.
Et communicata à Patre omnia esse Filio:
quæ servato Ordine Originis, & salvà Pa-
ternitate, communicari poterant: Et ab
eodem, simul cum Filio, itidem commu-
nicata, Spiritui Sancto.

Nempe Amorem Directum (ut supra *Amorem*
ostensum est) habet Pater: & quia omnia *directum*
quæ Ordini Originis, non repugnant dat *dat Pater*
filio, ideo dat ei eundem Amorem Dire- *Filio*
ctum. Dum verò uterquè etiam habet eundem *Ex uno*
Amorem Directum; uterquè etiam habet eun- *duorum*
dem Amorem Reflexum: id est Spiritum San- *amore*
ctum: ab utroque, sed junctim, & ut ab uno *directo.*
principio procedentem, seu spiratum: Non *procedit*
enim participatio est hîc, sed communio ejusdem *unus ut*
Naturæ. Et ideo rectè vocatur Processio: *triusquè*
Amor
reflexus:
qui est
Spiritus
sanctus.

Nec ultra procedit divinitas quia à duobus, eàdem amborum emanatione, est. *Quæ emanatio in tertio subsistit: nec tendere ultra potest* Quia cum est Deus; cum se sit esse; & cum se amat esse; hoc ipso; tota inclusa in se, se habens, sequè fruens, est *Divinitas*. Et omnia Patris habet Filius: & Patris Filiiquè omnia, Spiritus S.

Varia imagines Personarum Trinitatis. Hæc fere sunt, quæ mihi de Trinate dicenda proposui. Caterùm varias similitudines è rebus Creatis, Sacrà Scripturâ, & ex illâ, Ecclesia deducere solet, Personarum Sanctissimæ Triadis: quas Patres Sancti explicant, comparantque: quin imo

Larum, quæ exempla. suas quandoquè addunt. Unde Filius; lux vera, lumen de lumine, splendor, speculum, imago Patris: Spiritus Sanctus, spiratio, Halitus, odor, unguentum, Sigillum, Digitus, passim vocatur: sed in omnibus istis, semper aliquid dispar sit, necesse est: Creata enim non possunt aliter, id quod increatum est, referre: nisi imperfectâ imagine. Hæc præfatus; audebone

Esti imperfecta. & ego aliquam Trinitatis moliri similitudinem? Audebo; cùm, ut dixi, habeam; qui præivere exemplo. Ducam itaque in clausulâ hujus loci, tenues quasdam tanti Mysterii lineas, ex Trianguli consideratione, ac Formâ.

Fluxu puncti sit linea recta. Punctum, fluxu suo facit lineam, estquè ejus Principium: Linea verò dum directè tendit, à puncto in punctum; recta dicitur.

tur. Sed Linea recta, non ambit, non amplectitur, ut contineat includatque: quia tantum in directum fertur. Si verò *Quæ ut ambit,* supponamus, quod recta hæc linea *velit compleri,* ac continere; necesse illi foret, figuram Rectilincam quærere; & assumere. *Necesse ut appetat Figuram.*

Nullam autem dubio procul, citius potiusque sumeret; quam *Triangulum.* Triangulum namque inter Rectilincas, primum est: ideoque figuram appetenti, statim obvium. Deinde, omnium figurarum simplicissimum: facillimumque: Nam ex *Nullam potius quam Triangulum.* utroque puncto, fluxu Lineæ in unum definit: & concursu laterum efficitur, & *Quia primum & obvi-um.* seipsum quodam modo definit. Quadrangulum verò non concurrat: non se claudit: non à se definitur: sed ab externa & quarta Linea ideoque magis est compositum, & difficilius. Multò verò magis *Non ita Quadrangulum.* alia Poligona. Linea ergo recta, prout dixi; non aliam figuram, citius potiusque appeteret; quam Triangulum.

Illud autem non modo *Æquicrurum*, sed *Appeter etiam Æquilaterum.* Et *Æquicrurum* quidem ideo; quia aequaliter utrinque fluere, donec conveniret. Deinde; quia tum demum, par utriusque lateris (ut ita dicam;) via esset, ad se quantocius unendum: contra quam in Scaleno, ubi inæqualia latera, inæqualiter concurrerent: *Sed etiam Æquilaterum.* *Æquilaterum* verò ideo; quia Linea, mo-

dum laterum Trianguli, naturaliter electura videretur ad mensuram sui. Deinde; quia inter latera, non aliter de conjunctione, certius convenire posset, quam si eam sumeret rationem, quæ una semper est, & invariabilis: ea verò in Æquilatero Triangulo tantum est: Nam Isosceelum potest esse multiplex: Æquilateri verò modus unus tantum, & immutabilis.

Quia invariabile

*Hæc Trianguli a-
plantur.*

Sic deductâ Trianguli Naturâ, aptemus eam Divinitati: maneat equidem similitudine; sed si benè expenderis, protectò inter illas quæ adferri solent, non postrema.

*Pater
principiū.
Unum à
se ens.*

*Verum
Visione
directâ
fertur in
unum.*

*Efficit;
rectam.*

Cogito itaque αὐτὸ τὸ εἶναι nempe Deum Patrem & Principium, Naturâ ferri & tendere directè; in terminum agnitionis, sui, seu ad τ' ἀλλοθι. Directè inquam; Nam id fit visione, quæ non potest esse, nisi recta. Est igitur hæc *quædam recta Divinitatis Linea*: terminos oppositos habens; sed ita; ut quod in linea creata est, à puncto ad punctum, directâ protensio; id in increata sit, unus terminus, ad alterum Naturæ ejusdem, itidem directâ communicatio.

*Æterna
hæc linea
quia re-
cta; non
includit.
Appetit
autem in-
cludere.*

Hæc æterna & recta Linea, dum ex vi Naturæ suæ, in directum est; non amplectitur, non ambit, non continet. Divinitatis autem Natura, necesse est, ut se plenè habeat, definiat, includatquæ: & quodammodo figuram appetat: id est; in tertio terminetur, claudaturq;. Nempe ab utroquæ termino

à Patre

à Patre & Filio, seu ab Uno, & Vero, ejusdem Substantiæ Processione, velut communis Linæ fluxu, definit in τ' α γ α ρ ο ν . *Ideo què in Trigonom. Bonum.*
complet què Sanctissimum hoc Patris, Filii, & Spiritus Sancti, Trigonum.

Non enim Quadratum, aut Poligonum: quia tunc, non se ipsam Divinitas clauderet: sed aliunde, & ab extra, Composita esset: &, ut ita dicam; superflua. *(Non venio qua- dratum) formatur.*

Trigona itaque (fas sit dicere, est Atq; illud què ut insitam similitudini; non Æquicrura modò, sed etiam Æquilatera: Etenim non duo tantum latera, ob æqualem terminorum ad se conjungendum vim habet; sed tria, omnino paria inter se: imò & eadem prorsus. Nempe; sicut, si in uno Triangulo, sint duo ejus latera, radii ejusdem periferiæ; deinde, duo iterum ejusdem latera, itidem sint ejusdem periferiæ radii, dum duo, tertio conveniunt, pariaque sunt; & inter se quoquè conveniant, pariaquè sint, necesse est. Sic, quia eadem Substantia (velut periferia) est Patris & Filii; eademquè; etiam Patris & Spiritus Sancti; ideo consubstantiales, id est pares inter se, & æquales sunt: Pater, & Filius, & Spiritus S. *Quod demonstratur, Geometricè.*

Quod verò de Triangulo Creato dixi; quod cum Linea ad mensuram sui productura videretur; Id. Naturâ ipsâ, Divinitati insitum necessariò est: ut æquales per omnia, & pares Personas, velut latera, producat. *Ad mensuram suam est.*

Et invariabilis. cat Cùm ut Trianguli æquilateri, ita & huius productionis, certissima, invariabilis, & unica tantùm, hæc Forma est; ut sit ad mensuram sui, per omnia par, & æqualis.

Ex eadem ima- Ex eadem similitudine, monstrari etiam potest, Ordo Originis in Divinitate. *gine patet* Cùm ut a fluxu puncti, Linea; sic à generatione Patris, Filius. Sicut autem a fluxu *Ordo Originis.* Lineæ, junctæ duobus terminis, procedit tertius terminus Trianguli; sic à Patre, Filioquæ velut ab uno conjunctoquæ principio, Spiritus Sanctus.

Sed ab hac similitudine discernenda imperfecta. Hæc est similitudo, à me, non prorsus, puto, ineptè prolata; ita tamen, ut ab eâ, id quod rebus creatis imperfecti adhæret; *semper, discernamus: separemusque: Nempe protensionem: fluxum: spatium: compositionem: aliquæ huiusmodi, quæ indivisibili, & simplicissima Naturæ, nullo modo conveniunt.*

Conatus ultra scrutandi reprimatur. Sed quid ego, & quousque ista? quid, inquam, vel digito tangere, vel palmo metiri cælum, vel certe mare in scrobem fatago effundere? Desino: nec irritò conatu, tango ultra mentem, tantæ imparem Majestati: quæ fide & silentio adoranda est.

Et debita adoratio ne locus claudatur. Adoro te ergo toto animo Trinominis Divinitas: & quia posuisti, tenebras, latibulum tuum; in adita tua absconsa, & tibi soli nota, non ultra penetro. Sed cum Sanctis, qui tibi assistunt, faciem velo: & oculos men-

mentis meæ, debiles ad hunc solem, obtego: & unâ, cum loco hoc, claudio.

PARS CAPITIS ALTERA.

Ut erga nos, est Deus. Ubi, Creationis primum, & post Missionis ad nos Dramarum Personarum, ineffabile beneficium expenditur: ex quo manarunt Triplicia dona, Naturæ, Gratiæ, & Gloriæ.

Apparet evidenter ex superiori Tractatione, Deum unum Naturâ & trinum *Deus ipse* Personis sibi abunde sufficientem esse: nullius *sibi suffi-* rei, quæ extra illum est, indigum: *ante est.* omnem Creaturam æquè beatum: & post illam *Nec ullâ* produxerit, nullâ re autem. Nullius ergo *creaturâ* sui commodi causâ, esse voluit, & exilire, *eget.* univertum hoc: & se impertiri decrevit rebus creatis ideo tantum; ut bene illis *Produxit* esset. Elucet verò, & eminet maximè & *illam* præcipue, hæc omnipotens & omniscia *quia bene* bonitas, seu voluntas ejus, in Creatione *ei voluit.* Naturæ rationalis. Et si enim cuncta quæ *Præcipue* produxit; vidit, quod essent valde bona, *rationali-* ideoquæ & bene omnia fecit; & omnibus *lem.* benefecit; non tamen æquè illi Naturæ, quæ se esse nescit: ut illi; quæ se esse, cum tot dotibus miratur, agnoscit, gaudet. *Na* *Que sola* *tura* verò hæc, Angelorum est, & Homi- *se esse a-* *num.* De Angelis non est nostri argumenti. *gnoscit.*

Homo

*Et agnosce de-
bet, tripli-
cia, sibi
data do-
na.* Homo autem, quæ ab illo tulerit *bona, Na-
tura, Gratia, & Gloria*: pro modulo Scip-
ti, paucis videamus: cum curâ tamen, &
attentè: exinde enim manet cultus & a-
mor, quo erga Deum, lege gratitudinis
immensum tenemur.

D O N A N A T U R Æ.

*In donis
Naturæ.* **O**rdior meritò à *Donis Naturæ*, & O-
rigine ipsâ nostri: quando prima hæc
est gratia, primumquè Dei beneficium,
quod nos voluerit esse, & existere. *Tria hic
perpendam: statum nempe Naturæ nostræ:
Deinde corpus: Postremò Animam.*

*Conditio-
nem hu-
manam.* Status seu Conditio humana, quod om-
nibus quæ Deus, sex dierum *spatio pro-
duxit*, antecellit; patet evidenter. Homi-
nem etenim velut summam, & culmen
operum, ultimò produxit. Præparatâ pri-
mum ornataque mundi mansionem, velut
hospitem eum, imò Patrem familias, ac

*Quæ su-
blimit &
eximia.* Dominum in hanc Orbis machinam in-
troduxit: Paradisi voluptatis, habitatorem
illum fecit Quæ ante eum facta sunt; ejus
usui addixit: præesse ac dominari iussit
omnibus: Compendium deniquè in illo,
Naturæ Creatæ inclusit: Nam est corpus;
ut Elementa: vivit; ut arbores: sentit; ut
animalia: Ratione gaudet; ut Spiritus.
*Et com-
pendium
creaturæ.* Præterea *ἀνταρξιστον* eum fecit: id est sui,
arbitrii: suæ spontis ac potestatis: ac deniq;
immortalitate dotavit. Eximius itaque sta-
tus

tus ejus est. Unde non malè hominem; par-
vum mundum; Mundum; Magnum ho-
minem vocavère: sed profectò superat hoc
elogium: & Mundo vilibili potior, & præ-
stantior est.

Ad Statum autem tantæ dignitatis, ap- *Corpus ei*
tavit illi par corpus: aut potius (ut loquitur *par.*
Scriptura) formavit. Nam *alia, jussu tan-* *A Deo*
tum & imperio, velut fudit productione: hoc velut ela-
dum formasse dicitur; elaborasse videtur cum *elaboratum,*
diligentiâ, elegantia, venustate: idquè seor-
sim ab animâ: & separatâ functione. De-
inde, de aliis dixit, & facta sunt: hîc; *faci-*
amus: ait: *quod consultationis est, & destinati*
cum cura operis: ut nempe Dominus omni-
um esse possit, qui propriè factus à Domi-
no: inquit Tertullianus

Refert verò ac repræsentat hanc curam,
Opus ipsum: jusque forma, & statura ere- *Magna*
cta; ad cælum vergens: liberum nescio *venustate*
quid spirans: speciem natam ad imperium,
& dominationem præferens: contra quàm
animalia cætera, quæ prona ad terram, sta-
tum servilem, summissum, & ad humum
humilem, abjectumquè habent.

Iam quæ aptitudo, quæ symmetria, quæ *Symme-*
compositio membrorum? Nullum est quod *tria &*
non & eximie necessitatis causam habeat, *aptitudo*
& decoris. Vel solius certè manus, quæ ho- *in embro-*
mini tantum data, varium usum, quis satis *rum.*
explicet? Hæc est instrumentum omnium
ope-

operum, quæcunque mens humana vult moliri: hæc sustentationis ministra: hæc tutela vitæ; hæc experimentum virium humanarum: quibus regit ac domat se inferiora: hæc cultura artium: ac elegantiae omnis fabra & opifex: hæc denique est: cuius admiratio, nescio cui, ad testimonium Divinitatis suffecit.

Sensuum organa. Quid verò abdita illa corporis scruter? sensus nempe miri artificii organa: & præsertim oculorum, qui vigilēs, velut in specula, constituti sunt animi indices: & mentis quidam prodromi. Quid facultatum naturalis, (ut vocant;) vitalis, animalis, in hepate, corde, cerebro, admirandas officinas; quid sexcenta alia, nunquam sitis cognita laudataque? in quibus, nec pro modo Scripti, nec pro argumento sit, proluxa & diffusula dissertatio.

Animæ præstantia. Ad Animam ergo potius transeo: ubi propria imago, & similitudo Dei, spectatur: ac elucet: ad quam, se fecisse hominem, Deus ipse professus est. Hanc similitudinem, varie proponunt Sancti Patres; sed inter illi, Ambrosius & Augustinus præcipuè; ad tres Divinitatis Personas, Memoriam, Intellectum, Voluntatem aptant: etsi non eo similitudinis modo; cuius ego aliquoties memini in hoc Scripto: & quem puto, ex adyto ipso Naturæ depromptum.

Tres enim hæ facultates, una anima sunt. Et in memoria, & intellectu, & voluntate.
 Et quia in ita ejus essentia; & naturales; ideo cõessentiales, atq; adeo pares sunt: & Ordinem tantum, ut supra dixi, Originis habent: eumq; talem. *Fixa Memoria in uno;* (alioqui nisi in uno consisteret, non constaret sibi: & non Memoria una, sed phantasma multiplex esset:) *fixa inquam* Trinitas in uno; Originem præbet considerationi istius Unius: id est *Intellectum* producit Veri: ex utroque autem *Voluntas* procedit: seu quies in Bono. Quid enim aliud videat, noscat, appetatve Anima, quàm *Unum Verum, Bonum?* Deinde, quomodo plenè videat noscat, appetatve, si non tota? quomodo autem tota, si non simul, & æquè per Memoriam, Intellectum, Voluntatem

Patet itaque: hisce tribus, tres Personas, Unius Divinitatis representari. Patet Animam humanam, hac similitudinis prærogativâ, ad Divinam assurgere Naturam: ejusquè capacem debere fieri: ideoquè meritò, tam amplis dotibus ornata: dum nempe cogitatione, mente, affectu, momento uno, tot res adit: noscit: amplectitur: & hoc ipso temporis, loci, imo *universi metas excedit:* sequè cunctis rebus majorem ostendit: nec posse ab ullâ earum contineri; *nec in ullâ nisi in solo Deo,* plenè conquiescere; aperte testatur.

Ultra hoc, nihil est quod addam, præter

Trinitas
specimen.

Exinde
ad Divi-
nam
assurgit
naturam.

Et in illâ
conquiescit

*Sic ornata vide-
tur; ob
futuram
Incarna-
tionem,* ter unum: nempe, non mirum tot, & tan-
tis ornatam, in primo Parente dotibus,
esse humanam Naturam: quæ in consor-
tium Divinitatis, & unionem Personæ, as-
sumpta à Christo, & cælo illata esse debuit:
ut statim ostendam.

D O N A G R A T I Æ.

*Non con-
tentus* Per Missionem Divinarum Personarum.

*Deus ho-
mini de-
disse, quæ
extra ip-
sum.* **M**AGNUM itaque & vastum profectò est,
quòd in Naturæ donis, humano ge-
neri impertiit Deus: & si spectas conditio-
nem nostram; abundè: sat: superque: sed

*Seipsum
dedit.* si ejus bonitatem, & beneficentiam; pa-
rum. Infinitum enim bonum, haud po-
tuit beneficam suam vim explere, largi-
tione eorum, quæ extra illud sunt. Itaque
ut satisfaceret bonitati suæ, se dedit.

*Votum:
ut ex me-
rito ex-
pendere-
tur.* Utinam verò genus humanum, non
ut solet, sed ut par est, expendat: quid
hoc, quantumque est; quod Deus, in
ejus bonum est molitus, cum in terra vi-
sus, & cum hominibus conversatus est: &
habitavit in nobis: & vidimus gloriam e-
jus: nempe Deum manifestatum in carne:

*Missio
Filii.* qui visitavit nos Oriens ex alto: Missio-
nem hanc, inquam, primam; quæ est
per *σαρκοπεντον λόγον*: seu per Verbum car-
nem factum: Alteram deinde; quæ per

*Missio
Spiritus
Sancti.* adventum, Paracleti Spiritus Sancti, ag-
noscamus: & ab utroque mare immen-
sum

sum gratiæ Divinæ expendamus.

Quod ut probè fiat; inprimis quid sit in Divinis *Missio*; necessarium est noscere. *Utraque non est de loco mi-*
gratio: (hoc enim Deo, qui ubi-
 que est, non convenit:) sed est ejusdem
 semper, immoti, & immutabilis Dei,
 facta hominibus in tempore, sui *manife-*
statio. Id ergo est *Missus*, *quod visus*: id
Missio, *quod apparitio*. *Sed ap-*
paritio.

Porro temporalis hujus Missionis ratio, *Modus*
 & modus, manat ex origine, ac Procef- *Missionis*
 sione illâ æternâ, quam, cùm de Trini-
 tate agerem, deduxi. *manat,*

Sicut enim Pater genuit, & Filius ge-
 nitus est; ita Pater mittit, & Filius missus
 est: & sicut à Patre Filioquè procedit Spi-
 ritus Sanctus; ita ab utroque Missus est. *Ex gene-*
 Interim, hæc *Missio*, *non est* (inquit Di- *ratione,*
 vus Augustinus) *inæqualitas substantiæ*: & *procef-*
sed ordo Naturæ: quamvis enim utraque *sione, æ-*
ternâ.
 Persona, se nobis manifestavit; utraque
 tamen immota mansit, in una cum Patre
 Divinitate & essentia.

Hujus Missionis in Christo, Oecono- *Oecono-*
 miam seu modum, dispositionemquè, *mia In-*
 Ecclesia Catholica ejusmodi profitetur. *carnatio-*
 Nempe; Secunda Divinitatis Persona, *nis.*
 quæ est *Filius*, æqualis & Coæternus
 Patri; cùm venisset plenitudo tempo-
 ris; illi soli nota, qui novit, & con-
 sti-

Christus stituit tempora ; nasci ex Virgine vo-
verus luit : & assumpsit *Naturam humanam* :
Deus, ve- totam : & integram : ex anima & corpo-
rus Ho- re constitutam : eamquæ *Naturæ Divinæ*
mo. univit : ita ; ut *duæ Naturæ, & una Per-*
sona, esset Christus: Verus Deus: Verus Homo.

Duæ na- Duæ inquam in Christo sunt Naturæ ;
turæ, una si enim una tantum statueretur ; ea vel
Persona. Divina , vel humana esset. Si Divina
 tantum ; non esset homo : si humana
 tantum ; non esset Deus. Quem tamen :
 Deum & Hominem , Sacra Scriptura , &
 gesta ejus loquuntur evidenter : partim
Nec mix- enim Divina prorsus, partim verò humana
ta, nec tantum , operatus est.
divisa.

Disparēs Si verò dicas, *unam Naturam, ex duabus*
natura- *compositam, conflatamquæ ; Id fieri nequit,*
rum fun- *sine alterutrius, vel interitu, vel imminutio-*
ctiois. *ne: & necesse, ut vel Divina degeneret in hu-*
manam, vel hæc ab illâ absorpta, & absorpta
sit. Atque ita neutra integra : sed nescio
 quæ nova , mixta , & imperfecta.

Duæ ergo sunt Naturæ : & ideo dispa-
 res, & cuiquæ propriæ , ac peculiare sunt
 affectiones : atque functiones. Unde *nasci,*
lacte ac cibo ali, carnis necessitates sustine-
re, ac sustentare, pati deniquæ ac mori, huma-
num. Mira verò vi propria facere ; morbis,
 morti, mari ac ventis imperare ; *dæmonis re-*
gnum, evertere ; non peccasse unquam ; nec
peccare posse ; peccata verò alius dimittere ; co-
 gi-

gitationes nosse; animis nostris (nempe ut in illum credamus) imperare; *Divinum.*

Etsi verò functiones istæ, utrique Na- *Tamen*
turæ separatim peculiare; attamen ob *tanquam*
unitatem Personæ, tanquam de una Personâ, *de una*
merito prædicantur. Inde est: quod etsi *prædicari*
Deus *ἀπαθὴς ἐν ἑαυτῷ*: tamen quia *possunt.*
Corpus sibi, ut proprium assumpsit; ideo *Impati-*
bilis.

Deus passus dicitur. Unde Petrus, Chri-
stum in carne passum, & Paulus Domi-
num gloriæ Crucifixum, dixere. Et *Deipara*
Maria *Θεοτόκος*, & Nativitas Christi vel *Nativi-*
apparitio, *Θεογονία* rectè dicitur; ex præ- *tas Dei.*
rogativâ nempe Personæ, cui Divinitas *Ob unio-*
inseparabilis est. *nem typ-*

Sic explicatâ Oeconomiam Incarnatio- *flantiam.*
nis, *Causas* cur Deus mirum hoc voluerit *Causa*
effeceritque; non pigebit recensere: cum *Incarna-*
piis Sanctisque Patribus: quorum pul- *tionis.*
cherrima utriusque linguae loca, Diony-
sius Petavius, mirâ profectò peritiâ, in-
dustriâ, ac diligentiam collegit. *Videamus Nempe*
ergo: depromamusque ex hac penu: in- *Finis e-*
primis *Finem*; quem sibi proposuit Deus: *ius, con-*
Convenientiam deinde, qui cum est ex- *venien-*
cutus: denique *Necessitatem* ejus. *titia, neces-*
fitas,

Finis omnium Dei operum, etsi pas- *Finis est*
sim, & verè assignatur *Gloria ejus*: cum *gloria*
præter hanc, nihil aliud ad eum, ob col- *Dei.*
lata creaturis beneficia redundet, ac re-
deat; attamen cum hæc ipsa Gloria, quæ

est laudantium consentiens vox, & nihil in se solidi fructus habeat; & etiamsi haberet; tamen Deo sibi sufficienti, addere nihil posset; Ideo dicendum est: quod, etsi Gloria, necessariò comitetur opera ejus; tamen finem eorum non esse, aliquod ex illa emolumentum: sed solum,

Ant quædam Bonitatis & beneficentia satietas. *Naturæ benefica, ut ita dicam; gustum:* dum bene fecisse, & amat unicè; & gaudet: & fructum ex se, & facto suo capit. *Infinita inquam Bonitatis ejus, in benefaciendo (ut ita dixerim) satietas, finis*

est: quod apparuerit benignitas, & humanitas Salvatoris nostri Dei: ut tam dissitam, & conditione, & culpâ, naturam assumere, & reparare voluerit.

Et hinc maxima quæ postulat. *Hæc cum impulit; Primum ad sui* *Conjunctionem: quæ major esse non potest, quam in hoc Incarnationis Mystério: cum Deus Homo factus est, ut Homo fieret Deus.* Deinde ad opitulationem: quæ tantò major est quantò magis miseris subvenit: nec sese juvare valentibus. Denique, ad prodigandam mali Dæmonis servitiam: quâ exercebat regnum, fraudulentè victi, in primo Parente, generis humani.

Conc. *Hic ergo finis est, admirandi hujusce* *Operis. Convenientia sequitur: quæ ostendit; etiam, (præter Deum ipsam) convenientiam omnium vindicari debuisse: magis enim obli-*

obligaretur homo, Creatura id sibi præstanti,
quam Deo. Cui itaque debemus (inquit ^{Nempe}
Divus Augustinus) quòd post lapsum, ^{nullius}
iustificati sumus. ^{præter-}

Si autem Divinitati competiit nos vin- ^{quã Dei.}
dicare; conveniebat: ut id secunda ejus ^{Idquẽ se-}
Persona, id est *Filius*, exequeretur: ^{cunda} *ab* Divinita-
illo enim nos decebat resciri; per quem nos, ^{tu, Per-}
omnia facta sunt. Deinde, *Filius* est proprie ^{sona.}
imago Patris, & figura substantiæ ejus: per
hunc itaque, amissa in nobis imago Dei, re-
stitutus debuit. Qui cum assumpsisset hominem,
non in unitatem Essentiæ, sed in unitatem
Personæ; sequitur: quòd etsi Trinitatis
una sit actio; Personæ tamen Filii, pro-
pria hæc sit assumptio.

Post Convenientiam auctoris, non mi- ^{Modi}
nus elucet, convenientia *Modi* Expedie- ^{Conve-}
bat enim apparere, & manifestari homini- ^{mentia.}
bus Deum: apparere verò non potuit,
nisi velo corporis contectus: quando ne Moy-
sis quidem faciem, mortales oculi susti-
nere potuerint, recenter à Deo venienti:
si autem corpore tegi debuit, nullo conve-
nientiùs quàm humano. Decuit deinde: in ^{ut in}
hac Naturâ *Dæmonem* vincere, quæ à *Dæ-* ^{carne}
*mon*e victa est. Major enim, exinde, cer- ^{nostra.}
taminis ac victoriæ, & æquitas, & gloria.

De *Femina* etiam nasci, itidem consen- ^{ut de fa-}
taneum fuit: Nam ut per mulierem primam ^{mina,}
mors; ita salus per alteram. & ut Eva cul-

*Eaque
Virgine
nascere-
tur.*

pæ, Mater; ita gratiæ, Maria. *Ex Virgine* autem: quia noviter nasci debuit, *novæ* *Nativitatis* *dedicator*: per quem homo nascitur in Deum, quia Deus in hominem natus est. Deinde, *Virgo* adhuc erat terra, nec ullo attrectata opere, *ex quâ* *formatus* *Adam*: ideo alter & *novus Adam*, *itidem* *ex Virgine*. Et, *sicut* *æterna* *generatio* *sine* *Matre*; ita *quæ* *in* *tempore* *Nativitas*, *sine* *Patre*: ut nempe una *Persona*, & *binos* *tantum*, & *convenientes* *Naturis*, haberet *parentes*.

Non inde- Neque verò indecorum, Deum as-
corum *sumpsisse* *carnem*: Nam *qui* *de* *limo* *fecit*
quod *car-* *hominem*; *quis* *arguat*, *quod* *per* *carnem* *re-*
nem *as-* *fecit*? *attrectavit* *primum*, *cur* *non* *susciperet*
sumpsit. *alterum*? si enim non verè suscepisset, quis eum verum hominem dixisset? si autem verus homo non fuisset, quæ causa simulatæ Naturæ? quorsum, inquam, homo, non tamen homo?

Et quod Nec dedecet, quòd *infirmities* *nostras*
infirmi- *ipse* *portavit*. Sustinuit enim, *non* *imposi-*
tates *no-* *tas*, *sed* *assumptas*: sustinuit; ut vinceret:
firu *por-* *sustinuit*; *non* *succubuit*: hoc enim imbecillitatis esset: illud Fortitudinis & Virtutis. Subiit ergo dolorem & mortem: quia & in dolore tolerando, & in morte subeundâ, Virtutum officia versantur: quæ Magister & præceptor perferre debuit; ut ostenderet perferri posse: *nec* *repugnare* *id,*

mortali, fragilique Naturæ; quod, eam indutus, fecit ipse.

Tertia Convenientia est temporis: quæ et-
 si, illi soli cognita, qui cuncta fecit in
 tempore opportuno; attamen post corre-
 ctum genus humanum; lege promul-
 gatâ; post præmissâ de se Prophetarum
 testimonia; & mira opera adstruendæ su-
 notitiæ facta; dum medium silentium te-
 nerent omnia, & pacatus per Augustum
 Orbis esset; dum ultima Monarchiarum
 Roma, ad summum perducta fastigium;
 cum arx omnis superstitionis est tacta;
 dum Hierosolyma in mores gentium pau-
 latim transfret; dum Synagoga, in scissas
 scissa, philosopharetur; & Platonem aut
 Zenonem potius, quàm Mosem speret;
 dum per idololatricam, toti Orbi, princeps
 mundi huius, imperaret; ut tandem ejice-
 retur foras; & regnum peccati destrueret-
 tur; nasci in hominem, Deus, commo-
 dum, opportunum, & conveniens judi-
 cavit.

Tertia
 Conve-
 nientia
 temporis.

Cuius i-
 donee
 cause re-
 consentiunt.

Convenientiâ monstratâ; jam, (ut
 promisi:) Necessitas Incarnationis ostenden-
 da est. Quæ nulla equidem absoluta, an-
 tecedens, & cogens Deum, dari potest;
 dari tamen potest congrua: & consequens:
 Nam Deus semper vult fieri, quæcumque
 verè convenit fieri. Et sicut; quantumlibet
 parvum inconveniens, est illi impossibilitas;

Necessi-
 tas Incar-
 nationis.

Non
 alicuius.

Sed con- ita iustificatio, est illi consequens necessitas.
sequens. Has itaque consequentes necessitates ex
 sensu Sanctorum Patrum recensebo.

Prima est Prima autem est. Quod non potuerit ge-
nera pec- nus humanum, in peccatum lapsum, re-
stituere, parari, nisi ab eo; qui & peccati, tam Ori-
non po- ginalis, quam commissi, seu (ut vocant)
suere nisi Actualis, expers, & ἀμαρτυρῶν omnino,
peccato id est, ut ita dicam, *impeccabilis* esset:
non ob Non enim subvenire peccato potuit simili
noxius, peccato semel nexus, & semper obnoxius;
 nec intervenire pro sceleratis servis, complex,
 & adstrictus iugo servitutis: nec satisfac-
 ciens, gratus acceptusque esse potuit, o-
 dium meritus: nec immunis à peccato.
 In quo igitur non erat, nec esse potuit pec-
 catum, ipse venit autem peccatum.
 Nam si in ipso quoque fuisset, aut esse potuis-
 set peccatum, auferendum illi foret, non ipse
 auferret.

Altero Altera consequens Necessitas Incarnatio-
quia sa- nis est. Quod offensa ac injuria Dei, à ge-
infectio nere humano placari, ac compensari debuit,
plena esse iustâ satisfactione: satisfactio autem iusta
non po- ac perfecti est, quæ totum quod tenetur,
tuere nisi liquido & planè exolvit, sine ullâ condo-
à Homi- natione. Talem autem nec homo, nec Ange-
ne Deo. lus præstare Deo potest: nihil enim uterque
 habet, quod de suo, in solutionem ei imputet.
 Qui itaque eam præstaret; necesse est,
 ut communi, & purâ Creaturâ, major
 esset:

esset: Nihil autem tali Creaturâ majus;
nisi Deus homo factus.

Tertia Consequens Necessitas, petitur ex *Tertia* magnitudine, & atrocitate peccati. Quod est quia infir-
ideo infinite malum quia adversum, & ex *infinite* culpa
opposito contrarium, infinito bono. Tolli *peccatum*
itaque non potuit, nisi ab infinite digni, *meritis*
id est; unâ cum Deo, imo ipsâmet *Dei* *personâ*
nâ Personâ: quæ & texit, quâ sine labe
homo, infinitam voluntatem offendentis. &
æquavit, quâ Deus, infinitam Majestatem
offensi: condignus inquam *Mediator*. &
sequester pacis *Christus*. imis summa con-
jungens: & faciens utraque unum: in-
terventu nempe suo, velut ponte quo-
dam, terrena celestibus, humana con-
junxit Divinis: quæ absque illo conjun-
gi, nullo modo poterant.

Quarto adstruitur Consequens Necessi-
tas exinde. Quod si ne in pristinum qui-
dem statum, redire per se potuit genus
humanum, quantò minùs æternam teli
citatem mereri, & obtinere? eam verò
cum homini destinasset, & preparasset
Deus; necesse fuit, ut præstitisset: præ-
stari verò prævaricatori, juste non potuit,
nisi & post satisfactionem: & ob meri-
tum: solvere autem, ne dum mereri,
non erat virium humanarum. Itaque ip-
sum; humanitate assumptâ, & abolere
culpam, & præmium hoc ingens mere-

ri, oportuit: per quod Filii Dei nominamur & sumus: si autem filii; & hæredes gloriæ ejus: hæredes inquam Dei, cohæredes autem Christi.

Necessitates hæc approbavit successus.

Hæc necessitates, videtur Deus eo ipso ostendere voluisse; quod etsi magna, & eximia multa, reparandi hominis causa, consultò promississet; frustra tamen omnia, nisi hoc Incarnationis mysterio completa fuissent. Non quòd non essent Dei simul, & statim, perfecta opera; sed ut manifestus, & morbi, & remedia magnitudo, pateret:

Primum factus ex lege Naturæ.

Gradus verò hujus operis hi fuere. Primum; videns Deus, quòd multa malitia esset hominum in terra ad malum omnitempore; ut mederetur tam gravi morbo; *Legem Naturæ, insculptam semel in cordibus nostris, & nunquam deleri penitus passus est: & semper rediit, gratia: manifestatione sua, allocatione, ammonitione, præceptis, somnis, signis, precibus, ac penis:* quæ cuncta, in Patriarcharum & Prophetarum gestis, spectantur.

Nec ex lege scriptæ.

Deinde; cum hæc non sufficere viderentur; *Legem scriptam promulgavit: cæ Majestate, quæ talem, tantumque legislatorem, deceret.* quâ de re, in tertiâ parte, capitis hujus, dicetur uberius.

Tertio; addi forsan potest: non jam Israelitis tantum datum; sed per gentes spar-

sparsum, & optimis quibusque ingeniis Nec ex dictis
 insitum, sapientiæ studium: per quod dictum
 impressas, innatasque mentibus nostris Philos.
 Veri notiones; ad artis & scientiæ mo-
 dum perducere, conati sunt multi: idque
 sepe haud irritè: ut testantur non pauca:
 quæ vetus Philosophia prodidit: arcana
 profectò, & abditæ veritatis. Id verò,
 et si absque adminiculo apertæ revelatio-
 nis; non tamen certe sine Divino instin-
 ctu: & occultâ quadam, mentium, velut
 manu ductione: Non enim alius, sapien-
 tiæ has scintillas, spargere potuit; nisi Sa-
 pientia ipsa: id est Deus.

Tria verò hæc, etiam si eximia, non Tria hæc
 attulere tamen plenam generi humano non pe-
 medelam: Nam, *Legē Naturæ & scriptâ*, non cor-
numquam ita cultus Veri Dei obturret, ut ruptum,
propheta & idololatria tolleretur: nec Ju- gens hu-
 daismus Dei Veri notitiam, ad gentes manum.
 transmisit. Unde, *Deus Israelis vocatus*,
qui omnium esse debuit: & ignoratus ubique:
 & tantum notus in Judæa Deus: Philoso-
 phia verò multò minus id præstitit: dum
 aut non firmiter, unum autorem & recto-
 rem universi docuit: aut si docuit; (ut
 forsitan secta Stoica;) nullo tamen fructu
 ad cultum ejus: imo adeo eum insuper
 habuit; ut ei; sapientem suum, vel æ-
 quaret: vel præferret. Immortalitatem
 autem animorum, nulla prorsus professâ

est, aut firmiter asseruit. Neque id mirum: sicut enim (inquit Augustinus;) oculus, absentia, id est à sensu remota, non videt; ita mens humana, invisibilia & æterna, quæ ultra captum ejus sunt, non agnoscit. Uti verò, quæ scire, quæ videre non possumus; illis credimus, qui sciunt; qui viderunt; ita *Divina & æterna*, à Deo æterno tantum, didicisse oportuit.

*Itaque
n'ima
imposita
manus.*

*Inarra-
tione Dei.*

*Cujus
fructus
ante re-
censitis.*

Itaque: ut ultima tandem manus imponeretur tanto operi; postquam Deus multitarium multisquè modis, olim locutus esset Patribus, in Prophetis; novissime loquutus est nobis in Filio: & docuit nos, omnem veritatem, per eum; qui est *Via, Veritas, & Vita*. ita ut jam totum genus humanum, Deum Verum, ejus Providentiam, & demum vitam æternam agnoverit: credideritquè: eaque obtinuerit salutis subsidia; quæ recensui compendio: cum de Gratiâ tractarem: & quæ dicam infra uberius, ad quæ loca ne tautalogus sim; meritò Lectorem remitto.

*De alterâ, nempe Spiritus Sancti
Missionē.*

Sequitur jam altera manifestata nobis *Missio: Tertiæ Divinitatis Personæ: nempe Spiritus Sancti: pari compendio, eodemquè ordine tractationis explicanda.*

Oeco-

Oeconomiam ejus, Ecclesia Catholica *Oecono-*
 profitetur talem. Post perfectum consum^{ma mis-}
 matumquè redemptionis nostræ opus:^{sionis}
 quod Filii Persona implendum suscep^{Spiritus}
 erat: cum idem Redemptor rogaret Patrem, ut
 alium Paracletum daret nobis, qui maneret
 nobiscum in æternum; & rogatu ejus, &
 meritis, venit Paracletus Spiritus Sanctus:
 quem misit Pater in nomine ejus. In no-
 mine, inquam, ejus: *sicut enim in æternâ* *Quia a*
illâ Processione, à Patre Filioquè originem Patre Fi-
habet; ita & ab utroque temporalem missio *lioque*
nem. Quæ tum primùm manifestata no-^{missas}
 bis; cum Filius opus consummasset,
 quod illi dedit Pater ut faceret: ante enim
 non erat plenè Spiritus Sanctus datus,
 quia Jesus nondum erat glorificatus.

Acceperunt ergo credentes virtutem *Narratio*
 Supervenientis Spiritus Sancti, in eos, *Incus*
 tum primùm; cum complerentur dies *Missio*
 Pentecostes: & essent omnes discipuli pa-
 riter in eo lem loco. Factus enim tum re-
 pentè de caelo sonus, tanquam advenientis
 Spiritus vehementis: & replevit totam do-
 mum, ubi erant sedentes. Et apparuerunt
 illis dispersitæ linguæ, tanquam ignis:
 seditquè supra singuloseorum.

Miro tum, inquam, modo communi- *Per quâ*
 cationis, per infusionem quandam, & illa- *figillam*
 pfum Substantiæ suæ, impreffit Spiritus *sanctus.*
 Sanctus, velut sigillum ac formam, fan-

Elificationis animabus credentium. Ante hunc diem, Patriarchis & Prophetis, quin imo & Apostolis, per Operationem tantum, & effusionem, charismata sua

Tum pri-
mum

personali-

ter, deo

dit ac

substanti-

ter, deo

animis,

Spiritus

S.

Cujus rei

exempla

creata.

largitus est: tum vero demum personaliter, & substantialiter, non dona tantum sua, sed scriptum insudit: ut scripturæ loca evindunt: cum eum, nobiscum manere, in nobis habitare, nos templa ejus esse, & denique, ut pignus, & arrhabonem, eum habere; testantur. Quæ cuncta substantivam, & personalem inhesionem declarant; factam non tantum per gratiam Operationis; (inquit Augustinus;) sed per ipsam Divinitatis ejus præsentiam: ita; ut in vasâ cordiam, animarumque (inquit idem;) non jam odor balsami, sed ipsa substantia sacri delaxerit unguenti. Cujus conjunctionis, peti similitudo potest, à missione metallorum: vel olei cum cerâ: vel cum aquæ vinum infunditur.

Communi-

catio

has def-

est ab

mutue

benefici-

ca.

Non est tamen ea unio, quæ ex duabus Naturis in Christo: ibi enim, à Deo, immutatem Personæ, assumpta Humanitas; hic Humanitati communicata Divinitas: ibi uni, & indiviso homini propria: hic pluribus æque impartita: per illam Homo verus, Deus verus: per hanc in filios Dei, hominum adoptio: non Spirituum; sed Spirituum. Unde ibi naturalis unio: hic habitualis tantum. *Cau-*

Causam Missionis istius, Divinitas, non *Causa* aliam, quàm in Incarnatione habuit: *hujus* nempe *beneficæ Naturæ suæ vim*: & se *Missionis* communicandi insitum appetitum: per *bonitas* hunc; ut à Filio facta copiosa redemptio; *Dei.* ita à Spiritu Sancto, *Sanctificatio nostra.*

Non enim hæc ab alio esse potuit, quàm à *Et san-* Deo. Nam Sanctificatio, est animi hu- *ctificatio* mani, supra ejus vires naturales, gratis *nostra.* effecta capacitas: quæ Deo plenos, ejus *Quæ non* quæ consortes nature, efficiat. Creatura *potuit esse* itaque non potest sanctificare Creaturam: *nisi a Deo* quia quod Naturale tantum est, Super- *nude au-* naturalem effectum non producit. Dein- *toris con-* de; nulla res potest animum, ejusquæ re- *venientia.* cessum ingredi, præter Deum. Ille solus *Nam* scrutans corda, alioqui imperscrutabilia; *creatura* illi uniri; in illum tantum possumus *non potest* transmutari: (ut supra cum amoris vim *quid su-* demonstrarem; explicavi:) ille denique *pernatu-* solus est, dominus & arbiter mentis no- *raturale* stræ: quam semper adire intimè potest: *produce-* ejus facultates ingredi: & quocunque *re* vult, movere: ac ducere. Itaque largi- *Nec ani-* tio Sanctificationis, est munificencia Di- *mi-um in-* vinitatis. *gredi.* *Quod so-* *litas Dei* *est.*

In Divinitate autem, proprium & pe- *Sanctifi-* culiare id tertiæ Personæ: id est Spiritui *catio pro-* Sancto. Causa est: quia illius æterna *pria ter-* Processio, à voluntate ortum ducit: *vo-* *luntati autem*, ita Sanctitas annexa; ut *lone.*

intellectui Veritas. Unde Personalis hic character, Spiritui Sancto; ut sit autor Sanctificationis.

*Quia à
Deo a-
mante orta.*

Deinde; *ille non natus nobis est, sed datus*: idquæ ideo; quia amor; origo, & causa doni; Spiritus Sanctus. ergo proprie Donum, quia amor: Donum autem non aliud; nisi Sanctificationis: nam præter illam, à Deo amante, donari nobis minus non decuit: majus non potuit. Hoc accepto; contingit summum homini bonum: hoc dato; impletur summus Dei amor.

*Cui velut
aditam
fuit In-
carnatio*

Tertio; *cum se generi humano, ita pro-* *fudit Divinitas, in Incarnatione Filii; quid-* *n. faceret idem; in tertia Spiritus Sancti Per-* *sona: cujus proprietates bonitas, & caritas* est? Cum Filius, non modò reparasset; & in integrum restituisset naturam humanam; sed etiam hypostasi suâ ornasset; & velut aptam amoris infinito reddidisset; quomodo, non rueret ille, *in communica-* *tionem?* non aliter, ac ignis admotus, in

*Et Sapi-
entia ex-
emplum
bonitas
subsecuta*

Materialia Substantias, & Angelos, sed car-nem, & semen Abrahamæ apprehenderet; quidni delaberetur Bonitas infinita, & ef-funderetur itidem super omnem carnem, jam Divinitatis consortio, & unione nobilitatam, & ut in Spiritum verteretur, faci-

facilem paratamquē? Meritò itaque, hisce de causis, aeterna charitas, diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum: qui datus est nobis: ut bonus bonos, ut Sanctus sanctos efficiat.

Post *Convenientias auctoris*, sequitur *modi*, congrua & consummata praestantia: *In igneis enim linguis*, Spiritus Sancti Missio apparuit: *convenienti profectò*; aestui illi aeterni amoris; & vim ac efficaciam ejus representante Formâ. *Quid enim amoris, igne similis?* utriusque natura ardens, & flagrans est. Misit itaque, Pater & Filius, sacrum hunc ignem in terram: hoc utique fine, ut accenderetur, & arderet: ut fervens in nobis desiderium sui faceret: & cum flamma sursum elevaret: ut scoriam animorum purgaret: viti que exureret: ut denique, mentes, affectibus terrenis facile cecatas; illustraret: ac lucis suæ radio illuminaret.

In linguis etiam apparuit: & statim post descensum suum, largitus est earum notitiam: cum admiratione enim omnium maximâ, rudes, ignari, indocti, imperiti, coeperunt loqui variis linguis: prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis: ut nempe, *quemadmodum conatus superbiæ*, & vanus clatusque Spiritus, confudit linguas; ita Spiritus Sanctus eas uniret: & hoc necessario instrumento, Apostolos ad præ-

prædicationem Veritatis, redderet idoneos.

*Quia nos
debet lo-
qui in
Psalms
Spiritu
libus*

*Vi loqua-
mur rectè
Verbum,
quod Ca-
ro factum
est?*

Præterea, impleti Spiritu Sancto, variis linguis loquimur: dum in Psalmis, & Hymnis, & Canticis spiritualibus, puras manus levamus: laudes & gratias agimus: prædicantes magnalia Dei. Denique, Verbum æternum nobis manifestatum est: dum Verbum Caro factum est. Compotes ergo Verbi, ut illud loqueremur; Spiritus Sanctus, qui suggereret nobis omnia, & cujus unctio doceret nos omnia, in linguis igneis venit: Ut quia pollutis adhuc labiis, loqui abbreviatum hoc Verbum non potuimus; velut candente illâ (ex Isaia) prunâ, seu calculo, labia nostra pura, & munda redderet: & linguas nostras, humana tantum balbutientes, & ad Divina mutas, novo calore ac spiritu, ita animaret; instrueretquè; ut loqueremur rectè.

*Conveni-
entia
temporis.*

*Nempe
post re-
demptio-
nem sin-
dificatione.*

Tertia est *Convenientia Temporis*: sed ea jam in ipsâ Oeconomia Missionis explicata est: nempe, post redemptionem impletam, convenienter Sanctificatio perfici debuit: & cum ascendit, qui descenderat; misit quod promiserat: & dedit dona hominibus: nūi enim ascendisset, prius consummato opere; meritis ejus, obtentus Paraclitus, non venisset ad nos. Ergo commodè *Redemptionem Sanctificatio secuta est.*

Ne-

Necessitas demum Missionis istius expen- *Necessitas*
denda restat. Ea autem est nostræ miseriæ: *huius*
et si enim redempti à Christo; non tamen re- *Missionis,*
lieti sine hoste: cum quo dum vivimus, *primum*
continuè nobis pugna. Voluit nempe cer- *ex nostra*
tamen nobis esse; ut esset meritum, vi- *indigen-*
ctoria, & corona. Hostis primus Caro est: *Contra*
quæ adversatur ita Spiritui; ut ille olim, *carnem*
in homine non mansurum se dixerit, *quæ spi-*
quia caro esset. Contra hunc ergo, con- *ritus con-*
tinuum, & domesticum hostem; præsi- *traria.*
dium unicum, intima Spiritus Sancti in
nobis mansio: Quam & promisit Deus,
cum dixit; Effundam Spiritum meum
super omnem carnem: & præstitit: cum
Spiritus Sanctus supervenit in nos: ita,
ut quod ex carne natum, caro erat; id
nunc natum ex Spiritu, unus cum illo
Spiritus efficiatur.

Necessitas eadem Miseriæ, altera est: Altera
ab hoste altero, nempe Dæmone: cum quo contra
etiam major multò, quàm cum carne *spiritua-*
colluctatio: adversarius enim hic noster, *us ne-*
non modò tanquam leo ferox inhiat no- *quia.*
bis; sed etiam ut callidas serpens, insidia- *Nobis*
tur calcaneo nostro. Porro, cum ille spi- *non in-*
ritus sit; ideo necesse fuit, firmari nos & *hiant &*
tutari Spiritu Sancto: qui ab ejus potesta- *insidiant-*
te & servitute eriperet, & in libertatem *tur.*
Filiorum Dei vindicaret: nam ubi Spiri-
tus Dei, ibi libertas.

Tertia Ultima Necessitas est : quia orbatī per
quia erat *Ascensum Christi*, indigebamus Paraceto,
mus or- seu consolatore animarum nostrarum : Qui
phani igitur dixit, non relinquam vos orphanos;
post Christi providit hunc tutorem : & suis meritis
stum. obtinuit : & unā cum Patre præstitit : ac
Et assi- misit. Et ; sicut æternus Pater, ita dilexit
stente mundum, ut ei Filium suum unigenitum da-
Spir. S. ret ; ita ille cum Patre, dilexit quoque eum
gebamus usque in finem : dum ambo, à se utroque pro-
 ceðentem, donarunt Spiritum Sanctum : sem-
 per nobiscum mansurum : & assiduū
 nostri rectorem : & protectorem.

Utriusq; Hæc sunt quæ strictè recensui ; utrius-
Missionis que Missionis, immensa prorsus, & infi-
ingens er- nita Dona Gratiae : quæ non modò fando
ga nos di- complecti, nemo dignè potest ; sed ne
gnatio. cogitatione quidem ac mente assequi : ad
 quæ stupent Angeli : & mirantur tantam
 dignationem generis humani : dum se tota illi
Angelus insudit Divinitas : quin imo si tangi pos-
sent in- sent invidiā, quererentur, homini velut
videnda minori, & prodigo filio, præ se & Na-
 turā suā, tali ac tanta data, concessāquē.

Infinite Itaque exinde, quid sit muneris, offi-
asimand- ciique nostri, dignè æstimemus : magna
da. quippe accepimus : & naturæ nostræ mo-
 dum longè supergressā : quæ ut dantis
 magnitudinem testantur ; ita confessio-
 nem nostræ indignitatis inprimis requi-
 runt. Prostateamur ergò verè nos indignos,
 ut

ut tantò magis crescat gloria, beneficæ *Cum con-*
 Divinitatis. Deinde exaltemus Dominum, *fessione*
 & exultet spiritus noster in Deo salutari, *nostra in-*
 ac sanctificatore nostro. Postremò parem *dignitates*
 curam, studiumque, tot ejus auxiliis su- *Laude*
 mumus, impendamusque, & coopere- *Dei.*
 mur gratiæ: ut compotes esse possimus *Et coope-*
 (quam explicatum eo;) Gloriæ, *ratione*
gratia.

D O N A G L O R I Æ.

AD hæc enim explicanda expendenda- *Forum*
 què, Ordo me promissæ tractationis *basis Im-*
 deducit. Quorum basis ac fundamentum *mortalis-*
 duplex est: nempe *Immortalitas animorum:* *Resurre-*
 & *Resurrectio Corporum.* *ctio.*

De utroque non est opus longâ disserta-
 tione evagari: Christianis namque scri-
 buntur ista: utrumque firmâ fide creden-
 tibus. Et in Prolegomenis jacta jam sunt, *Primâ*
 etsi velut per transiennam, solida tamen *asserta, in*
 argumenta, adstruendæ immortalitatis: *prolego-*
 Vitamquè æternam nobis Deus promisit: *menis.*
 commendavit: appetere suasit: & hanc
 præsentem, transitum tantùm, ad illam
 nunquam finiendam, esse asseruit: do-
 cuitquè: & quidem tam certò, tam cre-
 brò, ut non sit amplius dubitandi locus.

Resurrectionem item Corporum, ipse *Alterâ*
 Resurgens, & docuit: & monstravit: u- *certa ne*
 tique omnipotenti Deo *minime difficilem: & apertâ*
 Nam

Deoque non posset mortuum suscitare? Cùm (ut Augustinus ait,) majus miraculum sit, nos semper homines nasci; quàm mortuos resurgere: difficilius namque est, (ait Minutius Felix:) id quod non sit incipere; quam id quod fuerit, iterare: Quod itaque Deus præstare faciliè potest; id & præstitit ipse: & deinceps præstiturum promittit.

Credenda igitur firmiter. Credo itaque: & cum Jobo scio: ac dico: quòd Redemptor meus vivit: & in novissimo die, de terra surrecturus sum: & rursum circumdabor pelle meâ: & in carne meâ videbo Deum meum: quem visurus sum ego ipse: & oculi mei conspecturi sunt: & non alius: reposita hæc est spes in sinu meo.

Et vita altera certo expectanda. Vivemus inquam, vivemus in æternitate: cum animâ & corpore: vitam alteram: & ; si hanc præsentem rectè egerimus; felicem omnino, ac beatam: Quam difficile est verbis explicare: cùm notum sit illud; auris, & oculi sensum, ac experimentum, quin & captum, mentis humanæ, longe superare ea; quæ præparavit se diligentibus Deus: attamen dicenda sunt, prout in umbra tantùm, & tenui imagine tradita habemus.

Quæ primum ad animum pertinet. Ea verò partim ad animum pertinent: partim referuntur ad corpus. De Animo jure merito præmittam: ille enim propriè solus

solus capax est, veræ felicitatis. Huic igitur ^{Vulgò in} visionem Dei tribuunt: & hoc com- ^{visione} pendio totum designant, quod hominem ^{ponitur.} reddere beatum potest. Neque ego diffiteor: quin imo prorsus agnosco: sed id paulò aliter, quàm vulgò solet, explicare contendam.

Primum igitur; totâ Animâ Deum ^{Sed id} recipi; Dico. Cujus facultates, seu Potentia ^{accura-} cum sint tres; nempe Memoria, Intel- ^{tus ad} lectus, Voluntas; ideo omnes hæc à Deo ^{faculta-} repleri; & omnes plenè & pariter compo- ^{tes anima} tes illius debere fieri; firmiter statuo: at- ^{aptatur.} que id ita deduco.

Memoriæ visionem attribuo: Non ex sen- ^{Memoria} su fateor, nuperæ scholæ; sed nec cujus- ^{visio tri-} quam veterum, quod sciam; sed si in- ^{buitur.} spicis, profectò ex Naturâ ipsâ rei. Memoria namque mihi; est Potentia animi, & ^{Recorda-} internus ejus sensus, species & imagines, seu ^{tratione, co-} ideæ verum apprehendens: ac retinens. Ob- ^{gitatione,} tinuit vulgò, ut pro recordatione tantum, ^{Admira-} & remniscentiâ accipiatur: sed imperitè ^{tionem.} profectò: hæc enim, pars ejus tantum est: nempe quæ præterita revocat. Altera ^{Admira-} verò est, quæ in futura extenditur: & ^{tionem.} fertur: quam vocabo, Cogitationem. Tertia denique, quæ præsentia aspicit, quæ ^{Admiratio} rectè vocabitur.

Tria hæc; visionem & intuitum animi, referunt omnino: ac repræsentant. Nam
Re-

Recordatio, præteritorum est visio.

Cogitatio futurorum.

Admiratio præsentium.

Phantasma & prima apprehensio Memoriae tribuenda.

Quæ par aliis animalibus.

Imò ordine Origini primæ

Visio cuius est Innata essentia.

Reminiscencia præteritorum, quid aliud est, nisi sub aspectum animi, revocatio quædam & reductio? Futurorum deinde cogitatio, (cogito autem à cogo, quod est veluti conago, seu conduco, & concito:) est eorum quæ ante nos, sub animi inspectionem collectio. Unde qui illa colligit, conjicitque, prospicere & providere dicitur. Admiratio, præsentium est intuitus & visio mera: (unde miro; olim idem quod video:) quæ dum exacta est; illicium statim præbet agnitioni. Phantasma igitur, seu visum, propriè ad memoriam pertinet: & id; quod prima apprehensio intellectus vocatur; non intellectus pars, sed memoria ipsa est. Confundi hæc facile possunt, ob magnam facultatum Animæ inter se connexionem: sed profectò non debent: & sæcernenda sunt. Nec Memoria ex intimâ actione, & operatione Animæ expungenda; quæ primas in illa partes obtinet. Estque Potentia: non modo par aliis duabus; quia illis coessentialis, sed ut supra meminimus Ordine Originis prima. Merito itaque in beato illo statu animorum, primam partem habere debet: eamque non aliam, nisi *Visionem*.
Visio hæc Memoriae, est inspectio & intuitus quidam Essentiæ Divinæ, intimæque Naturæ ejus: inquit enim Paulus: nos Deum

Deum visuros sicuti est: & non ut nunc, per speculum, & in ænigmate; sed facie ad faciem. Videre autem sicuti est, pro-
fecto videre est Essentiam. Et facies Dei, *Qua vi-
debatur
Deus si-
cuti est.*
(inquit Augustinus:) manifestatio ejus est. *Videbimus ergo Memoriam, Essentiam Dei*
& defixi erimus, immotâ & immobili, unius Divinitatis, & in illâ totius quod est, admiratione:

Eam verò statim consequitur, altera fa-
cultas Animæ, nempe *Intellectus*. Cujus *Eam se-
quitur
cognitio
Intellec-
tus pro-
pria.*
est, id quod *Memoria* visu apprehendit, cog-
noscere: & comprehendere. Visam itaque à
Memoria Divinitatem, statim ille nos-
cere contendet: & infinitos illos *thesauros*
scientiæ Dei ingressus, perfectissimam
omni parte *Naturam Considerabit*: agnos-
cet: confitebitur. Tunc cognoscam (in-
quit Apostolus) sicut & cognitus sum:
cognitus autem plenè, ideo pro illâ ple-
nitudine & cognoscens.

Agnitionem denique ejus, quod Be-
num per se, profectum, oblectans, & dūm-
que omni parte perfectum est; quod consequi-
tur Amor, & fructio, & quies, & gaudi-
um; manifestum omnino est: Ruit enim
in hæc *Voluntas*, sponte suâ, & intrat in
gaudium Domini sui: & gaudium ejus ne-
mo ab eâ tollet: quod plenum in omnem
æternitatem possidebit: & sine fastidio sa-
tiabitur: cū apparuerit ei gloria: & ta-
men

men sine indigentia, sine siti, sine fame, *semper appetens, & semper fruens* erit.

Quæritur quomodo videtur invisibilis Sed in his, difficultates binæ sunt, quæ non explicatæ, dubios & perplexos reddere possent. Cum enim Deus, *ἀπαρ*, id est invisibilis, sit; nemo vidit Deum unquam: ut ait Apostolus: & ille de se; Non videbit me homo, inquit, & vivet;

Respondetur quod animo. Quæritur *quomodo à Naturâ Creatâ videri poterit*? Respondeo: quemadmodum videntur invisibilia: nempe *animo*. hoc inquam, cum videbimus: sed (ut inquit Apostolus;) cum apparuerit: *in nostra enim potestate* (inquit Augustinus;) *non est eum videre: sed in ejus potestate est, apparere.* Nisi igitur copiam sui fecerit; nisi

Ex manifestatione Dei.

Naturales vires nostras juverit; non erimus capaces istius visionis. Quæ est, *facultas supernaturalis*, Divino auxilio data animæ humanæ: alioqui ad intuitum Divinitatis debili: & infirmæ.

Quod incomprehensus sit Deus.

Deinde *ἀκαταληπτος*, id est incomprehensus Deus est; *quomodo eum comprehendemus*? Comprehendere enim, est totum & simul complecti: continere; & capere.

Ratione aperta demonstratur.

Porro, ut in illis, quæ quantitate & mole constant; continens contento majus est; ita in Noscibilibus (ut sic *τα νοντά* vocem) par esse debet, notum & noscens: sciens, & scitum: quia alterum alterius imago est vera. Si itaque quantitatem spectes; majori:

ior: Si qualitatem; par esset homo Divinitati, si eam totam plenè comprehenderet.

Dicendum itaque: non ita tam compre-
hendi; ut hac comprehensione, tota exhau-
riatur Essentia: & ut ista Notitia, sit i-
dem cum ejus Substantia: taliter enim solus
Deus seipsum novit: ut supra demonstra-
tum: sed ita; prout capax reddi potest na-
tura humana: & infra Divinitatis, (quæ
in Triade tantum est;) mensuram & mo-
dum: quem nulla Natura Creata attinge-
re potest.

Neque Opponas ; simplicissimam Na- *Sine di-*
 turam non posse comprehendi : nisi aut to- *visione ac*
 tam , aut nihil ex eâ : ita ut aut plenè de- *partitio-*
 beat agnosci Deus : aut prorsus non ag- *ne, ac ex-*
 nosci. Non hoc inquam Opponas. Quia *tensione.*
 etsi indivisibilis , & *simplicis*, seu (ut ita di- *Sine*
 cam ;) *impartibilis*, est Deus ; tamen ut nos *partibus ;*
 eum , quodammodo nunc partimus & divi-
 dumus ; dum attributa ejus singulatim recen-
 semus ; sine ullâ tamen ejus noxâ : ita &
 in vitâ aternâ , etsi agnosceatur plenè ;
 pro captu & modulo cujusque animæ ;
 non ideo tamen dividetur , secabiturque in
 partes : sed totus & simplex , *sufficiet*
 omnibus : *sine sui extensione & partitione.* *Sufficiens*
 Quod si petas : quomodo id fieri possit ? *omnibus.*
 Hoc unum respondebo : id fieri *ad mensu-*
 ram capacitatis , quæ illum recipit. *suram en-*
quem mensu-
admo- *pacitatem.*

admodum autem debiliores oculi, non minuant rem aspectam, etsi illam minus videant; idem quoque & hic censendum est.

*Sed ne-
cessarium
hic est lu-
men glo-
ria.*

Locum hunc concludo: Necessarium asserens, Divinum hic auxilium, &, quod vocant Scholæ, *Lumen Gloriæ*. Illud enim desiguit *Memoriam admiratione: illustrat Intellectum agnitione: occupat denique fruitionem voluntatis: ita ut tria hæc; conjunctim, simul, & pariter, Unum, Verum, Bonum, videant: noscant: ament: idquæ tantâ claritate, certitudine, ac dulcedine; quæ Dei, se communicare volentis, vim explere dignè; &, ut par est; & Naturæ Creatæ modum, superrefluenter (ut ita dicam;) implere possint.*

*Post ani-
mi felici-
tatem
corporis
felicitas.*

Felicitate animi sic recentitâ; *Corporis glorificati dotes* enarrandæ restant. Quæ amplæ profectò, & splendidae, & auctoritate Divinâ, ac Scripturæ Verbis, & Patrum sententiâ memorantur: si dicta ubertim ab aliis, repetere luberet. Quin & illa, eâdem auctoritate addi solent:

*Quæ stri-
ctim de-
seruietur.*

quæ ad ipsam Naturam, ac sensus Corporis oblectandos, semoto eo, quod impurum, imperfectum, statumquæ tam altum dedecens est:) videntur pertinere. Ut sunt illa: *cum Deus, Regnum, Mansiones, & dilecta sua tabernacula, thronum, mensam, & cibum, & quod profectò mirandum, se præcinctum & ministrantem promittit.*

mittit: Cùm ibidem, *Cantum & harmoniam, suffitum & odoramenta*, Scriptura memorat: cùm splendor Civitatis illius *Eique* Sanctæ, tot ornamentis describitur: cùm *propria* hæc omnia admiranda, supra visum, su- *assignatur.* pra votum, prædicantur. Quæ cùm propriè pertineant ad Corpus; quin ejus oblectamenti præparata sint; nullo modo potest dubitari: *Frustra enim illud resurget, si boni sui expers esset. Non quòd, ista; esse est ut terrenoprofus, humano, ac hujus vitæ mo- cælo re- do censenda sint; sed ratione quãdam: ut no- ceptum bis ignotâ, ita statui immortalis, congruè, gaudeat & convenienti.* Immorari his, & oratione provehi, per vestigia, quæ sacri scriptores reliquere, facile esset: sed non est promensura Scripti, quam mihi præfixi.

Potiùs itaque subjungo, necessaria quæ *Adhor-* hinc manant monita. Ut quemadmodum *tatio ad* Dona Gratia expendimus; ita paria eis, *expen-* hæc Gloriæ agnoscamus: &, ut in illis, *denda di-* magna accepisse gaudemus; ita in his, *gnè dona gloriæ.* non minora accepturos speremus. Utro- *Quæ dis-* bique enim Divinitatis quædam possessio *ferunt, à* est: ultra quam nihil magni est: sed in *gratiâ,* hoc res distert, quòd Gratia, & potest no- *inmuta-* strâ culpâ non accipi: & potest amitti: Glo- *bilitate.* ria cùm obvenit, amitti non poterit: securitas enim, comes ejus perpetua est.

Agnoscamus ergo, ut par est, felicem *Ter hanc* hunc beatumque statum. Si Poëta spe fa- *to: non*

Mors enim somnus.
Toto itaque animo æternam appetenda.

mæ posthumæ dixit ; Non totus moriar : Christianus immortalitatis, & resurrectionis certitudine dicat ; Totus non moriar. Et animâ namque vivemus, & corpore. *Mors enim nostra, verè somnus tantum, & dormitio est : & phasè, seu transitus ad vitam meliorem :* Hoc meruit, qui mortem moriendo triumphavit : idquæ victoriæ pretium, præmiumquæ, & ipsè tulit : & nobis reliquit. Anhelemus eò igitur : Deum in quo omne bonum appetamus : in eum toto animo, & Naturâ feramur : & sic transeamus per bona hæc temporalia, ut illis æterna lucremur.

PARS CAPITIS TERTIA.

Ut à nobis nosci voluit Deus. Ubi, Religionis veræ, triplex, per tria tempora, status : eiusquæ ultimæ, id est, Christianæ, fundamenta : ac Signa : Per quæ Hæreses, ab illâ, facile dignosci, vitariquæ possunt.

Deus se autore cognoscitur. **D**eus non nisi se autore cognoscitur : inquit verè Hilarius Itaque illi soli de se credendum est : & iis ; quæ cognitioni nostræ, tribuit, assentiendum. Hinc enim religio manat : id est : de rebus Divinis, *Hinc manat religio vera.* *secura, immutabilis, & necessaria, à Deo hausta veritas.* Videamus igitur : quoties, & quomodo, eam, generi humano, aperuit : seu, *ut à nobis nosci voluit, Deus.*

LEX NATURÆ.

Vera Dei cognitio, ac Religio, ad tria *Prima in*
tempora reducitur. Primùm enim; *lege natu-*
ra. *innotuit statim Deus; homini creato.* Nam
recens, à Dei manu, & opere, factorem *Innotuit*
suum conditoremquè, quin cognoverit; *enim A-*
dubitari non potest: *manifestavit enim se*
damo *Deus.* *illi: allocutus eum est:* & dum mentem e-
jus, cognitione rerum creatarum illustra-
vit; (quod nomenclatura illa animalium
testatur: & addictum usui ejus univer-
sum:) Dum, inquam, hæc usu ipso, co-
gnovit; necesse est, ut Autorem quoque
eorum cognoverit.

Sed hæc notitia: ut sufficiens & conve- *Sufficien-*
niens, rectæ illi ac simplici innocentia *ti ad sta-*
erat; ita procul, à curiosâ nimis, acri, *tum inno-*
& inquietâ indagatione: in quam, *centia no-*
uita. *usu ve-*
titi fructus, lapsa est natura humana: &
loco sapientiæ, scientiam tantum consecuta:
quæ eam anxiam magis reddidit: & tur-
batam. Quippe, quam non dono Dei,
sed transgressione mandati, & pravâ con-
cupiscentiâ, adepta est.

Post culpam verò; & pœnam primi *Quæ post*
Parentis: nihilominus, & ipsius, & po- *culpam*
sterorum ejus, eam curam habuit Deus; *non cessavit.*
ut noluerit eos oblivione Divinitatis, igno-
ratione recti, & neglectu probitatis peri-
re. Ipsum quinimo *Cain*, odio fratris, ac

Firmata, invidiâ incensum, jamquè eadem ejus co-
salubri gitantem, *blandè admonuit* : Bene, aut
redargu- secus, facta ; præmium vel pœnam ma-
tionē, & nere : Moderandum ratione affectum :
admoni- & posse cum domari. Nonnè si bene e-
tionē geris, (inquit) recipies: sin autem malè;
Caim. statim in foribus peccatum aderit? sed sub
 te erit appetitus tuus, & tu dominaberis
 illius. *Quo ipso ; peccatum contra naturam*
esse, vitariquè posse, ostendit : Conscientiæ
 internum dictamen firmavit : & denique,
 in posterum, vitæ emendatæ statuit præ-
 ceptum.

Apud Se- Post necem Abelis, natus est Adamo
thi proge- Seth : huic verò filius Enos : qui (ait
niem cul- Scriptura) cepit invocare nomen Domi-
ni Dei ni : Cultusquè Dei, ac Religio vera, apud
genus. illius posteros mansit : Scissumquè genus
 humanum, in filios Dei, in Sethi po-
 steris : & filios hominum, in generatione
 Caim.

Quem Sed cùm filii Dei, accepissent sibi in
corrupto uxores filias hominum ; corrupissetquè
genere omnis caro viam suam ; Noë tantùm,
humano, (inquit Scriptura,) Vir justus, atque per-
solus Noë fectus fuit, in generationibus suis : & cum
propaga- Deo ambulavit : ideoquè solus diluvio ser-
vit vatus est.

Ex ejus tamen posteris, potissima pars,
 in theoplaneſiam politheiam, & idolola-
 triam lapsa. Sem tantum generatio, ad
 Abra-

Abraham, & deinceps per Israëlitas, us- ^{Cujus te-}
 que ad promulgationem scriptæ legis, ^{men po-}
 propagavit acceptum Deo cultum: qui ^{steri cap.}
 paucum tum constabat ritu: eoquẽ usu po- ^{Tracer}
 tius, quàm per institutum, recepto: ac ^{Sem &}
 introducto. Præter circumcisionem, quam ^{Abrahã.}
 Abraham, expresso jussu Dei orsus; san- ^{Cui cir-}
 guine pactum, cum Deo sanxit: eoquẽ ^{cumcisio}
 suam posteritatem obstinxit. Huc usque ^{imperata.}
 vocatur lex naturæ.

L E X S C R I P T A.

Sed cum, nullo hætenus certo institu- ^{Deus tan-}
 to, illigasset Religionem Deus; tandem ^{dem Re-}
 ejus statum definivit: promulgatione legis: ^{ligionem}
 digito suo, in tabulis lapideis, exarata: & ^{scripto}
 jussu, imperata: quẽ per Moysen interpretem. ^{præcepto}

Promulgationis istius, ingens prorsus ^{Et pro-}
 autoritas: quippe factæ, autore ipsomet ^{mulgas}
 Deo. Quod ipse, utpote magnum, sig- ^{legem}
 nanter expressit: dum Moyli loquens; ^{propria}
 veniam (ait) ad te: in caligine nubes: ut ne ^{allocutio-}
 audiat me populus loquentem. Et cum ^{Et mag-}
 hoc, magnâ præstitisset majestate: vidi- ^{na maje-}
 stis, (inquit,) quodd de cœlo locutus sum ^{stare.}
 vobis. Nempe; postquam toties, pri-
 vatim affatus Patriarchas esset; tandem
 etiam totum, ex eorum progenie popu-
 lum, triduo ante præmonitum, consti-
 tutoquẽ die. Hanc allocutionem Moyses

*Quod
merito
exagerat
Moyſes.*

*Magnum
quippe,
et ad au-
gmentatè,*

*Et ad in-
cutiendū
terrorem.*

*Lex hæc
partim
Moralis.*

*Quæ ve-
tat pecca-
re.*

ingeminans; Accessistis, (ait) ad radicem montis: qui ardebat usque ad cœlum: locutus est Dominus ad vos, de medio ignis: vocem verborum ejus audivistis. Et passim hæc, meritò in sacris repetuntur: eximia enim, & prorsus summa fuere, ad conciliandam legi auctoritatem: & quæ assensum ei, obsequiumque, exigèrent, necessariò. Non enim populus Israel, (inquit Augustinus;) auctori legis Deo, & ejus interpreti Moyſi, sic credidit; quemadmodum suo Lycurgo Lacedæmonii: quòd ab Jove, sive Apolline, leges quas condidit, se dixit accepisse. Cùm lex dabatur populo, quâ unus colì jubebatur Deus; mirabilibus signis, prodigiis, & motibus apparebat, creaturam servire debere Creatori: & timor incussus est Dei; terribilis super omnes Deos: & frenum exinde peccati. Hanc enim causam, sic promulgatæ legis, adfert Moyſes: ut terror illius esset, (inquit,) in vobis, & non peccaretis.

Lex ista, & Religionem continet: & Politiam: de hac non est hic sermo. Religio verò, de qua nunc res est, habet præcepta: partim ad vitam, & mores: partim ad ritus, ceremonias, cultumque Dei. Prima pars, *Moralis* dicitur: quæ aut vetat peccare: dum, non occides; inquit: non furtum facies: aliaque: sed in-
ter

ter illa, altum profectò, perfectumquè
 illud: non concupisces: quo omne pec-
 catum penitus arcetur: excluditurquè:
 Aut jubet bene agere: imperatquè virtu- *Et jubet*
 tes: quarum officia ad duo capita redigit: *bene age-*
 nempe, ad Dei, & proximi dilectionem. *re.*
 In his enim duobus, universa lex & Pro-
 phetæ. Hoc mandatum magnum in lege.
 Hoc compendium pietatis, charitatisquè
 in quo tota sanctitas, & iustitia.

Pars altera ejusce Religionis, *cere-* *Partim*
mialis erat. Ubi accuratè, cultus sacrorum *Cere-*
 descriptus: ut ritus phase: esus agni: & *mialis in*
 azymorum: requies Sabbathi: neomeniæ: *ritibus.*
 altare: victimæ: holocausta: expiationes:
 thymiamata: aliaquè complura: quæ si-
 gillatim, minutatimquè recensentur.

Lex itaquè Domini Sancta: sed tamen *Sancta e-*
 pro ingenio; populi constituta. Hinc e- *quidem*
 nim est: quòd *præmia illi fuere, vitæ præ-* *sid ad in-*
sentis: & bonorum temporalium: quorum *gentium*
 promisso, & largitione ad observantiam *Populi*
 invitatus: non aliter; quàm pueris olim, *facta.*
 dant crustula blandi Doctores: elementa *Premia*
 velint ut discere prima. Deinde: cùm *hujus vi-*
 idem populus duræ admodum esset cervi- *ta affig-*
 cis; pœnis repentinis, & suppliciorum *nans.*
 servili terrore, sapiùs compescendus fuit.
 Uti enim, olim futura præmia, illos non *Pœnis pu-*
 illexissent; ita nec pœnæ deterruissent *mens re-*
 posthumæ. Omnino itaque ingenio tan- *pentinis.*

tum populi illius, accomodata lex fuit.

Unde pa- *Atque vel hinc patet: cessaturam illam*
dei cessa- *fuisse: & locum daturam perfectiori: quæ*
guram *omnes gentes concerneret: converteret:*
fuisse. *& comprehenderet. Prout id Jacob Patri-*
Prout *archa, David sæpius, tum Ilaias, Jere-*
prædictu *mias, Daniel, Malachias, aliique locis*
imple- *notis prædixere: impletumquæ videmus.*
sumquæ.

Nec sine causa est, quod decem tantum
Ipsemet præcepta aut, ex quibus voluerit Deus. Nem-
scribere. *pe ut maiorem auctoritatem adderet illis, quæ*
totum genus humanum in perpetuum obligant,
ideoque; immutabilia sunt.

LEX GRATIÆ.

Tertium *Post legem, itaque naturæ, quæ ad*
Religionis *Moysem; post legem scriptam, quæ*
vera tem- *ad Christum; tandem ab illo: incipit*
pus à *consummatæ Religionis tempus: tertium;*
Christo. *ultimumquæ: quod est, Lex nova: Lex*
gratiæ.

Qui au- *Quæ licet figuram, (inquit Leo;) in*
xit mora- *veritatem; Prophetiam, in manifestationem;*
lia præ- *legem denique in Euangelium vertit; attamen*
cepta, ac *non modo nihil, de Moralibus ac De-*
perfectis. *calogi præceptis dempsit: sed potius longè illa*
auxit: perfecitque: ut vel ipso hoc Scri-
pto, quo præcipua Christianæ sanctitatis
explicantur, patet evidenter. Ceremonia-
lia verò, quæ in figura olim erant, re
ipsa

ipsa complevit: ita ut pro carnibus anima ^{Ceremonia-}
 lium, & sanguine hircorum, jam (ex ^{ut aitum}
 prædictione Malachiae) in gentibus, & ^{et reser-}
 in omni loco, sacrificetur, & offeratur nomi- ^{na in in-}
 ne ejus: Nempe, oblatio munda: novum & ^{p. cent.}
 incruentum Sacrificium: de quo infra di-
 cendi erit locus.

Premium vero legis istius, æternum con- ^{Premia}
 stitutum: & non in carne, sed spiritu beati ^{et in}
 tas. Cum Christus, suis meritis, dedit ^{et in}
 nobis potestatem filios Dei fieri, his, qui non
 ex carne nati, credunt in nomine ejus &
 exinde, hæreditatem capiunt æternæ be-
 licitatis: in qua summum, & naturam
 etiam supergressum hominis, bonum.

Quod attinet novæ hujus legis promul- ^{Promul-}
 gationem; hæc non eo, quo vetus, modo fa- ^{gatio ha-}
 cta. Non enim illi apparatu, Majestate, & ^{in h. l. 11,}
 pompa: quia hic modus, ad ingenuum huma- ^{dispar a}
 num, sese quodammodo attemperantis Dei, ^{celeri.}
 ultra non placuit. Non etiam cum terrore, & ^{Quia sine}
 minus: quia videretur; non posse serviri Deo, ^{pompa si-}
 nisi ex metu, & coactè. Alia itaque placuit ^{ne terro-}
 ratio: ut patet ex his, quæ de Incarnatio- ^{re.}
 ne dicta sunt. Nempe; per mansuetam ^{Per infir-}
 charitatem, & per infirma ac contemptibilia, ^{ma vultu}
 victor, ac triumphator animorum, mul- ^{a miris}
 to mirabilior esse voluit Deus: majoremquæ ^{Deus.}
 hinc vim, & efficaciam suam ostendere.

Unde est, quod doctrina ejus, humilis
 visa, primâ fronte: & abjecta. Et præ-

Prædicatione Evangelii prima fronte humilis. dicatio Evangelii, (inquit Hieronymus, ad parabolam grani sinapis;) minima omnibus disciplinis videtur: hominem Deum, Christum mortuum, & scandalum Crucis prædicans. Confer, (inquit) ejusmodi doctrinam, dogmatibus Philosophorum, splendori eloquentiæ, compositioni sermonum: *certè primâ specie, minor videbitur, cæteris seminibus, sementis Evangelii.* Attamen hæc talis; non in sublimitate sermonum, nec in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis; per homines sine literis, (ut vocantur in Actibus Apostolorum) per viles, & imperitos idiotas, *et ipse illas discit evertit: vanas esse ac inanes ostendit: natas de ingenio, & sapientiâ sæculi: quam Dominus, stultitiâ vocans, stulta mundi in confusionem superbæ Philosophiæ elegit.* Ita ut & illa; & literæ; & scientia quæ inflat; omnisque mentium fastus; tandem colla ejus doctrinæ submiserit: quæ irrita, ac illusa olim; nunc sola regnat: & animis imperitat nostris. Nempe; vicit, suis viribus, nixa veritas: & stupendo prorsus modo, peregit tranquilla potestas: quod violenta, vetus illa, non fecit.

Non scripto tradita. Altera promulgationis legis novæ diversitas: quod non scripto, nec per literam, facta sit. Nihil enim scripsit, nihil dictavit Christus. Nec doctrinæ suæ, quam mundo in-

intulit, formulam autographam reliquit.
 Ita; ut *Euangelium*, seu bonum nuntium;
 non sit propriè, narratio illa *dictorum*, *gesto-*
rumque Christi: quam quatuor, ab Eccle- *Sed præ-*
 sia approbati, Historiæ istius, Sancti Scri- *dicatore.*
 ptores, edidère: sed potiùs hoc nomine
 vocari debet *κρυφα* ipsum: id est, *legiti-*
ma prædicatio: facta per *Apostolos*: id est
Missos. Ideo prudenter certè, ut omnia,
 adnotavit Maldonatus: non vocari in scrip- *Euange-*
 turis *Euangelistas*, qui *Euangeliam* scripsere *liste pro-*
Historiam: sed potiùs qui *prædicarunt* *Euange-*
gelium. Quod testatur, locus ille notus sa- *præ-*
 tis, *Isaie*, cùm inquit: Quàm pulchri *dicatores.*
 sunt super montes pedes *Euangelisant*is, *Et loco*
 & *prædicantis* pacem: annuntiantis bo- *Isaia.*
 num: *prædicantis* Salutem: dicentis;
 Sion: regnabit Deus tuus. Quæ non de *Et intet-*
 scriptoribus, sed *prædicatoribus* *Euange-*
 lli, & *Apostolis* dici; & verba clara testan- *pretatio-*
 tur: & vel ipso Paulo interprete, mani- *ne Pauli.*
 festè constat.

Qui ipsi *Apostoli*, non ex scripto præ- *Apostoli*
 legendam, sed ex auditu prædicandam, fi- *oretenus*
 dei formulam acceperunt. Ostenduntque id: *missi. nota*
 solennia illa; *oretenus* data, *legationis*
 velut instrumenta: quæ ab *Euangelistis* *scripto in-*
 referuntur. Ut à *Matthæo*: qui post re- *structi.*
 censita *Apostolorum* nomina, datamque *Testimo-*
 illis tam amplam potestatem; *Hos*, (inquit) *nio Mat-*
duodecem misit *Iesus*: præcepitque eis: di- *thæi.*
 cens;

cens; Euntes prædicate, dicentes. Et apud eundem; post Resurrectionem suam, repetiit Dominus: Euntes ergo, (inquit)

Marci. docete omnes gentes. Marcus quoque: vocavit (inquit,) duodecem: & cepit eos mit-

Luca. tere binos: & exeuntes prædicabant. Lucas; convocatis (ait) duodecem, dedit eis vir-

Joanni. tutem: & misit illos prædicare. Apud Joannem; Illud: sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Et paulò post; ad declarandam

Pauli. potestatem; quorum remisistis peccata, remittentur &c. Paulus quoque; Legatione (inquit) fungimur pro Christo, tanquam Deo per nos exhortante. Qui nos (ait alio loco) fecit ministros novi te-

Modus prædicationis. stamenti, non literâ, sed spiritu: Sed omnium optimè, Marcus: claudens Christi Historiam, describit sic modum prædicationis. Et Dominus (inquit) quidem Jesus, postquam locutus est eis, assum-

Illi autem profecti, prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirman-
te, sequentibus signis. Nullibi itaque, ut vides, mentio: scripto exaratae legis: sed cum promisso assistentiae, datae potestatis,
& virtutis, missionis, & prædicationis,
jurisque ligandi, & solvendi.

Nusquam scripto legem exarataam, promulgans.

Cur autem Christus non tradidit scripto doctrinam suam? Primum, ea causa ad-
ferri potest: quod semper elegerit, mundo,

&

& expectationi humanae, contraria. Itaque illiteratus potius haberi, quam literis uti voluit. In parabolis tantum, apperuit os suum: & quia cum simplicibus fermocinatio ejus; ideo, scriptis operosis non est usus. Deinde cum professus esset, se non venisse legem scriptam solvere: ut id re ipsa ostenderet, nullum ei scriptum opposuit. Sed præcipua, & vera causa, ea omnino est: quod voluerit Ecclesiam suam, supra fundamentum Apostolorum stabilire: id est, tantum supra potestatem a se datam: quam nunquam cessaturam, neque erraturam, & sæpius, & magna asseveratione, promissit: atque re ipsa adimplevit.

Lex ergo nova, nihil aliud est; nisi doctrinæ fidei, à Christo oretenus datæ, & scriptæ (ut Paulus ait) non atramento, sed Spiritu Dei vivi; non in tabulis Lapidis, sed in tabulis cordis; talis inquam doctrinæ; ejus ope, auxilio, assistentiâ, per legitimam Ecclesiasticam potestatem, continuatio. & successio. Quæ definitio constituit, unam, Sanctam, Catholicam, Ecclesiam Christi.

Sed, inquires; quorsum ergo scripturæ novi testamenti? Respondeo: ad consolationem fidelium, & jam credentium. Habet nempe Ecclesia, depositum hoc ingens: quod custodit: quo gaudet: quo utitur: non ut hinc, de sanctitâ credendi regulâ, dubitet; dem.

bitet; disceptet; aliamvè (ut hæretici solent) inquiret: (Etenim eam; conformem scripturis, decisam à Conciliis, defensam Patrum sententiâ, &, quod summum; acceptam à Christo, per Apostolos traditam, per eorum successores continuatam, habuit: habet: habebitque semper) Sed, ut fidam narrationem præcipuorum, quæ Christus fecit, aut dixit, habens; retrahet, magna consolatione, memoriam primæ prædicationis: & doctrinæ semel constitutæ.

d ut memoria prædicationis re- fricens.
Ex earum privata interpretatione non est si- dei Re- gula. Hinc verò manifestum est, aut fallere, aut certè falli eos: qui scripta hæc sacra, ita jactitant; & præferunt; ut regulam unicam fidei constituent, non tam illa; quam potius sensum ex illis, suâ interpretatione depromptum. Atqui, nec Evangelica narratio, nec Apostolorum gesta, aut Epistolæ, omnia habent, quæ per continuatam doctrinam tradita accepimus: nec modo, ac fide legis, sunt exarata: ut dogmata nempe omnia fidei, præceptaque rituum, sigillatim dicent: recenseant: sanciantque prout lex vetus, & scripta fecit. Et satis constat, prædicationem, & Ecclesiam,

Non omnia continent.
Non modo ac sine legu scripta.
Caruit illu ali- quamdiu Ecclesia. plures per annos, sine ullo scripto extitisse: nullamque ejus in Actibus Apostolorum, mentionem esse. Cum tamen essent omnes perseverantes, in eorum doctrinâ.

Quod verò, Evangelistæ, Historiam Christi

Christi scripserunt ; gravibus equidem *Instinctu*
caulis ; nempe instinctu Spiritus Sancti , *Spiritus*
& magno Ecclesiæ , ac posteritatis com- *S. exara-*
modo , adducti sunt : sed non certè , ut *te.*
conderent Scriptam legem : formulamquè fidei *Posterita-*
& canonem constituerent credendi. Quod *tis com-*
aliâ formâ modoquè fieri oportuisset : & *modo.*
quod reservatum videtur , donec dubita- *Sed non*
tionibus , & quæstionibus variis , (ut *forma ca-*
est ingenium humanum ;) & post , hæ- *nonis.*
resibus (quas futuras prædixit Domi- *Qui ortis*
nus) ortis ; necesse foret , dogmata ver- *questio-*
bis certis ponere : canonem ferre : & *nibus &*
scripto sancire : Prout factum ab Aposto- *heresibus*
lis , in quæstione illâ primâ , de circumci- *dennum*
sione gentium. *constitu-*
tus.

Scripturæ itaque Novi testamenti , non *Conclusio*
sunt propriè lex ; data , sancitaquè cun- *hujus lo-*
cta , complectentes. Nec , prout dixi ; *ci.*
sine , modo , ac formâ præcepti , sunt
exaratae. Nec licet illis , nisi sensu Ecclesiæ , *Non lice-*
cujus depositum sunt , uti : Nec fas inter- *re ut scri-*
pretari aliter , quam constituta semel fi- *pturus in-*
dei doctrina permittit. Ita , ut qui illas so- *si Eccle-*
las , pro unica fidei regulâ præstant ; profectò *sia sensu.*
earum specioso obtentu , licentiam , discipulan-
di querant , potestatem vero , & obsequium
tollant.

Hiscæ verò ita deductis ; etsi non fuit *Contra*
mihi animus hoc Scripto contra hetero- *heterodo-*
doxos dicere : nec argumentum , quod *xos præ-*
scriptis.
mihi *ne.*

Ad domesticos fidei. Velut præter opus. mihi proposui, id requirat: (nam *αὐτὸς τὸ* *ὀμνῶν τὸ πρῶτον* scribo:) Attamen quoniam ordine deveni ad hunc locum; *ὡς ἐν πάρεργον*, non disputabo, sed præscribam pauca: quæ tamen probè pensitata, & ad opinionem tollendam, & ad agnitionem veri, sufficere possunt.

1. *Esse re-* Prima itaque *prescriptio* sit: *Esse inter* *ram Re-* Christianos *Religionem veram*: Hoc nemo *ligionem.* diffitebitur: nisi qui aut ejus, quam præfert incertus: aut novæ alicujus autor: aut cujuscunque contemptor est.

2. *Unam tantum esse.* Altera præscriptio: *Religionem veram unam tantum esse.* Nam verum; unum. Dissensus ex uno, plura facit: & contradictoria: quæ in re una, vera esse nequeunt.

3. *Necessariam esse.* Tertia: *Religionem veram, & unam, necessariam esse.* Nisi enim necessaria esset, quorsum vera? quorsum una? quorsum ulla?

4. *Acce-* Quarta: *Religionem veram, unam, ne-* *tu legiti-* *cessariam, à cætu legitimo retineri*: seu non *mo reti-* unius alteriusque, privatâ & singulari *ners.* opinione consistere: sed multorum consensu, & velut consociatione. Alioqui singularis, & cujusque privata Religio, multiplex esset: ideoque, neque vera, neque una esset: imo nulla esset: quia cultus, ritusque debitus; exerceri, nisi in cætu non potest: si in cætu autem, nulla Religio est.

Quin-

Quinta: *Cœtum hunc, potestate & lege s. Eum*
contineri: Hoc enim tantum vinculo co- ^{potestate,}
 lescit omnis multitudo. Alioqui non ef- ^{& lege}
 flet, legitimus Cœtus: sed turba: non ^{constare.}
 consentiens, in potestatis, & legis obse-
 quium.

Sexta: *Potestatem manasse*, à missione. ^{6. Potestatem à missione}
Hanc à Christo Apostoli, ab illis Ecclesia accepit. Hæc est (ut evidenter ostendi ac demonstravi:) ^{m: missione} ^{esse.} *primarium*, fidei, & doctrinæ Christianæ fundamentum: cui superædificata Ecclesia.

Septima: *Missionis verae ac legitima* no- 7. *Missi-*
tam; esse successionem. Haec aut nulla est: ^{non notant}
aut una est: Nulla esse non potest; quia non ^{successio-}
interituram, promissit Christus. Una igitur ^{nem.}
tantum est. Eam autem alia Ecclesia,
praeter Catholicam, non modò docere
non potest: sed ne profiteri quidem audet.

Octava: Per hanc unam, missione conti- & Hinc
nuatam potestatem, lex declarata est: Re-regula si-
gula, inquam, & formula fidei. Quæ dei.
constituta, non mutatur. Semel enim
Ecclesia jubet: semper paret.

Nona: Uti potestatem, quæ legem de-
claravit, ita & legem infallibilem esse: In
utroque enim, est Divinum autosepha:
quod non fallit. Et tollitur omnis religio,
si aliqua indubitata, non statuitur.

Decima: Potestas hæc, est Hierarchica-
gradus habens, & ordinem. Ubi autem gra-
dus;

10. Potestas est Hierarchica, gradus, & ordinē, *Undecima: Ex prædictis, sic describitur Ecclesia: ut sit; in verâ, unâ, necessariâ Religione, congregatio fidelium, sub his notis, potestate, ac lege constituta: Missionem ac definitio potestate, ac lege constituta: Missionem ac vera Ecclesiam habens: certam fidei Regulam retinens: Infallibilis, & sub uno, summoque capite.*

Hanc qui non acceptant manifestum se induunt ultro erroribus. Positis autem his, quæ sese ratione consequuntur: Convenio Ecclesias: (omnes equidem, præter unam, falsas;) & exquiro: num acceptent, præscriptiones hæc, admittantquē. *Quæ non; sua confessione arguentur, non habere Religionem veram: unam: necessariam: potestate & lege devinctam. Non item potestatem à Missionem: nec missionis successionem: Nec ab illâ, formulam fidei unam infallibilem: nec in optimâ regiminis formâ: quæ est Principatus. Sed potius ἀνισοπαλὴν ἀταξίαν: & nullam denique Ecclesiam.* Istis, inquam, Erroribus, & absurdis, se ultro induerent: non admittendo hæc, quæ præscripti. Admittent igitur potius cuncta: & dicent: eorum professioni quadrare: ac omnino convenire. Itaque fidenter præscribam cætera: & persequar.

Duodecima ergo sit præscriptio: *Atali, quam*

quam defurvi, Ecclesiā deſciſcere; eam er-
 roris arguere; & condemnare; Hæreticum
 prorsus iſſe. Causā præſcriptionis in aper-
 to: Divinam enim auctoritatem qualem
 hic ponimus; quis licitè deferat, arguat-
 ve erroris? Deinde; cum ex antedictis
 pateat; Ecclesiam habere, ius Potestatis
 summæ; demonstratum autem, libro se-
 cundo, ius ejusmodi in eo situm, ut ei
 pareatur semper; & nunquam licitè resi-
 statur; Ideo, parendum semper erit Eccle-
 siæ: & tantò magis, quòd aliæ quidem po-
 testates à Deo, hæc verò prorsus ipsiusmet
 Dei: quam ~~Dei~~ recte vocaveris.

Decima tertia: Deſciſcunt ab hac potesta-
 te, & hæretici sunt; qui Ecclesiæ sancta,
 & dogmata corrigunt: vel interpretatione
 scripturarum: vel ratiocinatione huma-
 nâ: vel pravo studio curiosæ indagacionis
 Hoc enim non permittit, constituta semel
 fidei Regula: quæ jubet credere, non quæ-
 rere.

Decima quarta: Multò magis, Hære-
 tici sunt; qui novum cætum, separatamquæ
 faciunt Ecclesiam. Nam, si fuit semper, qui novum
 ut ostensum est; aliqua, & una; dum in-
 ducitur altera, falsa sit oportet. Est verò
 hæc nota vera, & proprius character Hæ-
 reseos: facere Schisma: & secessionem
 Non tam enim erronea opinio hæresim
 efficit; (nam hæc ab innocenti ignoran-

12. 4
 tal. Ec-
 clesiā de-
 ſciſcere,
 Hæreti-
 cum.

Quia
 Divina
 auctori-
 tas, &
 potestas,
 violatur.

13. De-
 ſciſcunt,
 qui eam
 corrigere
 præſu-
 munt.

14. Mul-
 ti magis
 cætum
 faciunt,
 Nam
 schisma
 hæresis
 character.

tiâ oriri potest:) quàm pertinacia, auctoritati resistens.

15. *Prima fides retinenda.* Decima quinta: *Prima fides retinenda:* quæ verò, prætextu correctionis posterior inducitur; vitanda semper ac fugienda. Nam id Dominicum, (inquit Tertullianus) & verum; quod primò traditum: posterius falsum. Quod vel illa parabola docet: quæ *tritricum seminatum*, ait, à *Patrefamilias*: post verò ab inimico, *Zizaniam*. Additquæ Tertullianus: memoranda profectò, notandaquæ verba: Ea sententia, (inquit) manebit adversus posteriores qualique hæreses. Ubi non præscriptio tantum ejus, sed prudens, sanè prædictio, & præmonitio est.

16. *Qua doctrina cito placet suspecta.* Decima sexta: *Suspecta doctrina esse debet, quæ cito placet, & aridet mentibus humanis.* Talis, non jubet credere, quod non capias: quæ supra aut præter captum sunt, rejicit: Inquirere in regulam, permittit: licentiam fovet: obsequium tollit: multa superflua esse, & non necessaria, asserit: & denique, *laxat disciplinam: patentemquæ nimis viam aperit: cum angusta sit, quæ ducit ad cælum.* Assentitur verò his facile animus: quippe; sui juris amans: adstringi præceptis nolens: & ut plurimum prava arripiens sponte: recta sequens invitus. Quia illa, fronte blandiuntur, & statim alliciunt: hac aspectu aspe-

aspera, ideoquē absterrent: sed, tractu ac mora: illa exitu tandem misera: hæc fine beata.

Decima septima: Hac ratione, sed ob-
tentu recti, hæresis sese insinuare solet. 17. Ex-
Frustratamen. Nam *eventu tot seculorum* perimen-
combertum habemus, omnes istos correctores, to docu-
re ipsa semper fuisse seductores. Id ostendunt mur, No-
tot, quæ recensentur *nomina sectarum:* vatores
quæ ideo non ex Deo erant, quia perire. semper
fuisse im-
postores.

Decima Octava: *Quæcunque doctrina* 18. Hære-
præfert autoris nomen, ostendit hoc ipso seces- ses novo
sionem & Schisma. Vetat Apostolus dicere: nomine
ego Pauli, ego Apollo, ego Cephæ: id- semper,
quē ideo, ut non sint, inquit, Schisma- iniquitas.
ta: sed sint omnes in eodem sensu: & in
eadem Sententia. Argumentum enim est
dissensus, & innovatæ doctrinæ: hæc ab
autore denominatio: quam semper sectæ
habuere: nunquam Ecclesia Vera.

Decima Nona præscriptio: manat ab 19. Falsò
eo, quod opponi solet. Nempe: *si mani-* errores
festus Ecclesiæ error sit, (inquiunt:) quomo- Ecclesia
do assensum merebitur, & exiget? Ad hoc, vera ad-
ut respondeam, præscribo: *Hypothesim* scribi.
falsam esse. Nunquam enim regula fidei,
quam sanxit legitima veræ Ecclesiæ pote-
stas, nunquam dico erravit: nec errare, ex
promissione Christi, potest.

Sed fac errasse. Tu ne es qui corrigas? quo Perperā
jure, qua potestate? quo argumento; scilicet privato
iudicio
te corrigi-

te expectabat veritas liberanda. Interim perperam prædicabatur: perperam credebatur: tot milia milium perperam tincta: tot officia perperam operata: ut hunc locum more suo, fortiter premit, Tertullianus.

*Quod non a missione Di-
na fieri oportet.* Certè si errare posset Ecclesia; oporteret Deum primam missionem, novam exvertere: eamque signis, prout primam firmare: tum demum forsitan, fas esset desciscere. Sed fortasse ne tum quidem: quando nec Angelo aliud annuncianti, credere jubemur.

Hæc sunt: quæ merito præscripti, vera nempe religionis Christianæ fundamenta: & signa.

Hæretici hæc fundamenta religionis non quædrant. Excutiant se verò heterodoxi: & attentè expendant: quâ ratione hæresis nomen effugere queant: seu hæc, tam ipsis non convenientia, simulatè admittant, nec ad Ecclesiam redeant: seu impudenter rejiciant. Rejiciunt autem necesse est: quia tueri nequeunt: &, ut jactent; tamen verba rebus contraria sunt: & quod dicunt, factis negant.

*Quod ex regula si-
dei quam præse-
runt de-
monstratur.* Quod ut breviter demonstrarem; operæ pretium est: ponere inprimis Regulam credendi: quam illi præseferunt: ea autem est. *Solum & parum (inquiunt) verbum Dei:* seu Autoritas sacrae Scripturae, sanè intellectæ. Hoc est quod passim jactant: quod speciose ostentant. Et verum quidem est, veram regulam fidei, ne-

necessariò, sacræ Scripturæ, convenire:
nec posse, ab eâ diverſam esse: attamen,
si bene inspicis; agnosces profectò, Scri-
pturam hîc obtentur esse: *reverâ autem, pro*
regulâ haberi cujusque interpretationem.

Quam variam esse posse, dissidium se-
ctarum ostendit: Nunquam sine authori-
tate sopiendum.

Hac tali regulâ fidei constituta, mani-
festum est: & ruerè omnia fundamenta
religionis, quæ recensitis præscriptioni-
bus stabili: & sectis minimè congrue-
re. Primum enim; *veram apud se, ne*
possunt, nec audent religionem profiteri. Non
possunt: quia inquirendam in Scripturis, &
scrutandam docent: qui autem quærit, non
tenet. Non audent: quia dum scire vo-
lunt, non credere; intallibilis certitudi-
nis hostes sunt: quam non ratio invenit,
sed fides facit.

Deinde: si certitudinem veritatis non
profitentur; profectò *ne unitatem habent:*
nec semel constitutam fidem. sed opinio-
nem ac persuasionem: prout interpretari fac-
runt Scripturam.

Tertiò: *neque necessitatem unius Reli-*
gionis agnoscent: quia ex regulâ credendi,
quam præferunt, sequitur quemque posse
credere prout Scripturam intellegit: Unde
multorum assertio: omnes in sua religio-
ne posse salvari. Quod necessitatem veræ,
& unius, prorsus tollit.

Quartò : nec legitimum eorum : quia
ut mox ostendimus ;) nec potestate , nec
lege , constitutum : id est , non solum
cum iusto ordine regendi , & parandi : sed li-
centiam confectionis sive fionem.

Nec Pre- Quod etiam ; Quintam , & deinceps,
fecta. nonum usque præscriptionem , contra
illos esse ; evincit. Etenim omnes illæ ,
potestatem omnino exigunt , & legem.
Potestatem vero illi , adeo non habent ; ut
Scripturâ contenti , oppugnent etiam ac defu-
giant. Neque sine minor : cum hæc con-
stet successione , quæ apud illos nulla Di-
cant etiam *Ecclesiâ veram , nullè amplius*
amici , aut non fuisse ; aut , quod idem est ,
occultam. Quod utrumque successione
(tanto præsertim intervallo) vel ruptam ,
vel ignotam , atque ideo falsam , nullam-
quæ facit.

Nec Lex. Legem verò etiam habere nequeunt.
Quia etiam si sint iuncti dogmati ; tamen
eatenus eis assentiuntur , quæ agnoscant Scri-
pturæ congruere. Peto verò , possintne ag-
noscere , contrarium ? Si possint ; quorsum
fidei formula è si non ; quorsum inuicem ?
aut utque desinant inquirere , si aliter se
habere , simul contrariam evocandam rationem
aut si inquirunt ; fiantur se illam non ha-
bere.

Nec Hier- Decimò : Hierarchicos ordines asper-
archici nantur. & Monarchiæ protelli hostes sunt.
Un-

Undecimò: *Et si quis dixerit, quod non de-
posita, prius (d. 2. c. 1. de elec.) digne-
buntur veritas: quia de can. lib. de cano-*
dot. Id est idem: quia ne esse quidem
 Ecclesiam aliquam, firmiter volunt: as-
 seruntque. Etiam enim solennia quedam
 ejus retineant, ac usurpent; ut Cathe-
 chismaum, instituta clerici, vestimentorum
 dierum indictionem, ministros certe gra-
 du, synodos, excommunicationes, ali-
 que; tamen cuncta hæc, necessitate po-
 tuit, (aliter enim Religio constare non
 posset;) quam approbatione: Nam ut
 omnia sibi libera, & integra relinquunt;
 ne illegitimi certus, & nullo jure congre-
 gate Ecclesie arguantur; ne illigari con-
 fessione, dogmati adstringi, ac potestati
 subiaci possint, nulli se aiant credere, nisi
 fieri Scripturæ. Quo ipse nihil Eccle-
 siæ debita authoritas adhibuit: sed ei
 proprio dominantur iudicio: & tantum
 vnum ejus terminum, ac velut latus ha-
 bent. Hinc est, quod pulim scripta vul-
 gant: Nullum fictum ordinem, nulla
 officii potestatisque discrimina, neque ad-
 eo nullam Ecclesiam, velut Civitatem
 bene ordinatam, esse.

Illa autem quæ undecies præscripti;
 dum non conveniant factis; domine ne
 quant optari, hoc ipso facile, & mani-
 festo eis convincent, omniam coram,

cum à duodecima præscriptione deinceps sequuntur.

¶ Deservere enim scetæ, (ut quæ præscripti compendi faciam,) ab Ecclesia, corrigere eam voluerunt: Novum instituerunt cœtum: separatamque Ecclesiam: Primam fidem, habentes exinde damnationem; reliquerunt: latam aperuere viam: Autores earum, non correctores, sed corruptores, meritò jam audiunt: *scitis denique nomina; de suo nomine impossibile non erunt.* Ipsi enim hoc postremum negetur; & nemo se Lutheranum, aut Calvinianum libenter dici velit; sed tamen protecti sunt: nequè aliter dignoscuntur. *Quo isti Evangelicos, seu reformatæ Religionis se se nominant, hæc ipsa nomina novissima, & veteri Ecclesie ignota, prorsus esse; nemo nescit: quæ præter Christianos, & Catholicos, non novit.*

¶ Sed sit evagatus sum: & ultra finem forsàn, modumque propositi. Itaque pauca tantùm ad scetatio. Non puto omnes velle errare: si quos tamen ambitio, avaritia, emulatio prava, sua non præcellendi, et sequi detrectatio, arrogantia demumque mentis, adeo transversos egit, ut illis periculare libeat; Videant quæso: quàm periculosæ plenum opus alex, levi causâ tractent: quanto in periculo versentur, quo damno, quo discrimine ludant. Atten-

tendant deinde ad internum testem in-
 quietæ mentis. Nemo enim iuræ con-
 scientiam decipit, qui fallit alienam. Clam-
 mat animus interior, & arguit, vel de-
 lectæ, vel non inventæ, vel (quod pessim-
 um) sprete veritatis. Quisquis ergo
 ejusmodi es, redi tecum in gratiam.
 Quid prodest, te pertinaciter esse, quod
 esse non prodest? *Num paret à veritate non er-
 rari? Nonne scilicet certum est, tu trimum-
 pator erroris? Cur illo suffundaris, quo certe
 gaudebis caruisse? Certe deserta opinio
 prava, Confessio aberrationis, male as-
 ferti dogmatis damnatio, Transugium
 denique ad bonos, solido ac vero, immo
 necessario fructu, pensabit abundè, ina-
 ne, quod hinc oriri possit, levitatis im-
 properium.*

Vos verò, qui ignorance peccatis; *Quæ igitur
 nolite dogmatis pertinaciam, nimium stu-
 dium sectæ, & denique odium adverse
 partis induere. Non est enim vobis Reli-
 gio, etiam post sancitum dogma, inqui-
 rere: & scrutari: Permittit hoc, aut po-
 tius exigit, regula fidei: quam profite-
 mini. Quærite ergo fide bonâ: nihil enim
 absurdum magis; quam aut testari dubi-
 tationem, nec tamen inquirere: aut tueri, ac
 defendere, quæ dixeris querenda. Deinde
 non vos secta, & societas opinionis reti-
 neat: absolvit enim vos hoc vinculo, de-*

*Ne ote-
ratur
scitis.
Sed
et
pau.*

tum cuique hinc in re arbitrium: nullo ad-
strictum obsequio. Deinde: nolite odio
abripere: tum enim deum, sperdeo,
agredistis: & ignorare vos, cum adfuis-
setis. Nos certè non vobis indicimur. Penam errantibus
adhibemus, veri agniti nem: victoriæ
vobis premiam, filii Vestræ. Pro hac de-
certamus, pro hac pugnamus. Et cum
Apostolo, testis est nobis Deus, quo-
modo erant vos errantes, in vilerii-
bus Dei, nisi enim Iesus Christus.

*Non ad
Iesum
tunc
conver-
ti.*

Deinde voto beatam hanc concludo:
& te, Deus, iuvoco: ut (quod tu solus
potes) mentes opinione corruptas, veri-
tati restituas: & aberrantes oves, in Ec-
clesiæ civilis reducas: ut sit, prout pro-
mitti, unum ovile, & unus PASTOR.

C A P U T I I.

Πατρι Θεοφιλου: Scu

De Cultu DEI.

*Non enim Verum, & agnitionem Di-
vinitatis, necellum veneratio &
cultus agitur. Quod cum, cum ager-
etur, non solum illud, extra se infinite perfo-
rat, sed etiam, beatitudo, & a seipso potest
etiam agatur, sed & super naturam, benedicti-
onem.* **N**on enim Verum, & agnitionem Di-
vinitatis, necellum veneratio &
cultus agitur. Quod cum, cum ager-
etur, non solum illud, extra se infinite perfo-
rat, sed etiam, beatitudo, & a seipso potest
etiam agatur, sed & super naturam, benedicti-
onem. *quis, magna, non, solus? non adoret? De-
bemus*

tenemus id primùm, *admirari non possumus*.
 Tenemur deinde officio gratitudinis: *tenemur*
 ingenti *gratiam*: jubemur denique,
 gravi, & extremâ *pœnâ*.

Porro, sicut Vera notitia Dei, non est *impe-*
 nisi à Deo; ita & acceptus ei cultus esse *deus* *potest*
 non potest, *nisi ab eo, qui ei est*: *impe* *se* *con-*
rat *si* *quid*. Ergo, iudicium cedere oportet; *Deum* *pre-*
quem *admodum* *se* *ad* *Deum* *precepit*. Quod *ad* *Deum*
 præceptum, partim imperat, modam *per* *se*
 certum sacrorum rituum, & ceremoniarum *per* *se*
 partim imprimi mentibus nostris, *per* *se*
 religiosum quendam metum: qui nos *facit*.
 Divinæ mancipet, servitututi; sed vo-
 luntarie: & paratæ: quippe simul erga
 Dominum, & Patrem.

Sed ut aigne hoc impleamus officium; *Oritur* *ab*
 scire oportet: *et* *admodum* *ei* *honore*. Ho- *tenere*
 nor autem, est mercedem ipsi iure debi- *quod* *si-*
 te existimationis, testimonio & signo ex- *nat*.
 terno expressam. Illuc, inquit, merat
 cultus: & adoratio: Quæ, est submissio *per* *se*
 quædam animi, quippe erga excellentio- *adoratio*.
 rem Unde quo major assumptio, eò ma-
 jor submissio.

Deus verò, cum sit infinitæ divinitatis: *et* *omnis*
 ideo & nunquam sibi parem honorem, *et* *Deo*
 creatura obtinere potest: & sibi soli, eam *per* *se*
 meritissimè vindicat. Quia solus, pro-
 priam, à nullo acceptam dignitatem habet
 cum omnis alia sit ab ipso: & propter
 sum: imo ipsius omnino. M 4. I

in mente Patet verò etiam: quòd, *adoratio Dei,*
in spiritu *et* ne potissimum sit: Nam ille se humili-
 liat; & abiicit, coram Deo: & summâ
 quâ potest estimatione, adorat eum *in*
Spiritu, & Veritate. In hac, inquam,
 actione mentis, præcipuè sita Veneratio:
tamen sed tamen, ad consortium hujus officii,
et corpore *corpus etiam* accersitur. Cujus conforma-
tu mini- tio, ac Compositio, *externo signo, & ge-*
stione. *stus, exprimit internum mentis sensum:* ut
 mox explicabo. Utroque verò, id est,
inter tu animo & corpore, testamur sibi Deo ob-
temper- litum illam cultum: quem *et* *laudes*
laudat. nomine vocare solemus.

Cultus Adorandus ergo & venerandus solus
partim Deus. Idquæ triplici cultu. *Primus,* est
privatus. proprius cuique ac *privatus:* qui *unice de-*
vo- *votio dicitur.* Alter, *religiosus seu Mysticus:*
Partim qui est in observatione instituti, & rituum
Mysticus sacrorum. Tercius, *relativus;* qui per
Partim honorem alterius, ad Deum transit; ei-
relativus. que proprie deferitur. Itaque hinc man-
 bunt, tres hujusmodi capitis partes, sigilla-
 tim explicandæ.

PARS CAPITIS PRIMA.

De Cultu Dei privato: seu Devotione.

Devotus PRIVATUM Dei cultum, devotionem vo-
deus co, non latino, sed Ecclesiæ sensu.
privata. Est enim, quam hic intelligo, *Devotio:*
puri

puræ & innocenti animi, in Deum ascensu:
& delectatio: actione certâ, allocatione, &
cogitatione.

Actionem primùm pono, id est, ut
dixi, certam corporis compositionem
qua submissam venerationem testamur.
Ea, partim est usû recepta: & introducta
partim inoperata a potentate Ecclesiæ.
Ita, sit inclinatione cervicis capitulicæ: sit de
genulatione: cernuâ corporis demissione: pro
cadentia: manuum elevatione: percussione
pectoris: aliisque motus, quos consuetudo pro
rium, & usus, potissimum ab exemplo Chri
sti acceptos, retinet: exercetquæ. Hæc talia, et
etiam mente animantur, & ab illâ vim acci
piunt; tamen & ipsa valent: faciuntque
ad animi motum. Et constanter ac fixè
exercita; & excitant eum sepe: & ne eva
getur, quodammodo firmant.

Sed bini hic cautio. Primùm: ut sunt, sed per
ostentationem amittuntur. Ideoque vix in pu
blico: & spectantibus coram: aut certe
parcè. Deinde, ut non anxiam & sollicitam
curâ: & tanquam sine illis esse non possit
oratio. Sunt enim adjumenta potius ad
cultum: quàm ipsi ejus opera. Cum, ut
notum est vetus illud; Bonus animus,
præcipuus, pulcherrimusque Dei cultus
sit.

Illâ verò, quæ sanxit Ecclesiæ regula,
ut actione certâ, seu ministerio corporis,

*Eadem
actio ex
praepo
sitione.
et hoc
quod De
us
oratio.*

circa institutos ritus impleantur; ad mysticam cultum pertinent: de quo infra.

*Cui pra
estitutur
prepara
tio.*

*Quae
nam
agere.*

*Deum
prosequi
venerari*

*Et auxi
lium pe
tens jubet.*

*Officia
rationis.
Primum
est.*

*Allocutio Dei, seu oratio, sequitur: pri
vati cultus, seu verbis, seu cogitatione
fiat; pars (ut ex officio ejus, quae mox
recensebo, patebit;) longe praestantissi
ma: Praesertim, si debita cura, & atten
tione peragitur. Quod ut fiat; praemitti
debet preparatio. Haec verò, relinquere; t
bet, & velut seponere ad tempus, curas o
mnines: sollicitudines: negotia: & dicere il
lis; mune hic, donec vadam illae, &
crem. Haec, inquam, jubet. Unam
porro necessarium, accuratè attendere,
ad diligenti, agere: Memoriam defigere:
& phantasmatum copiam submovere.
Deinde, magnitudinem majestatis, quam
alloqueris, ut par est expendere: presen
temque intueri: vilitatem tuam agnoscere:
& humiliari quantum potes, in conspe
ctu Dei. Tertio, petere auxilium: & bene
orandi modum: ut dirigatur & assurgat o
ratio tua, velut incensum, in odorem
suavitatis: & ad gloriam ejus.*

*Officia, quibus oratio fungitur; plura
sunt, & varia. Primum est laudis: ut
nempe benedicat & magnificet anima tua
Dominum: & exultet Spiritus tuus: &
omnia quae intra te sunt, in Deo saluari
too. Hoc ei à nobis debitum: & hoc tan
tum possumus deferre. Cum verò, ne id
quidem*

[illegible]

Alterum orationis officium est: *contem-*

Primum oblatio sui, ad agenda, & sustinenda omnia, *quæ* Deus iusserit: volueritque: consecrando ei memoriam, intellectum, voluntatem: cogitationes, verba, opera: corpus, & cuncta externa: & animam denique, velut in holocaustum immolando: Nihil ex hac oblatione sibi retinendo: nullum captando commodum, præter puram gloriam, placitumque eius. Desideria, & vota huius officii, plurima & ardentissima esse possunt: itidem à piis scriptoribus, ad quos te remitto, ubertim tradita. Grata verò Deo sint, necesse est: quippe qui, unice complacet, in hominibus bonæ voluntatis.

Tertium Tertium Officium: *Confessio* *voluntatis* *sue*, & *malitiæ*: non modo te in suo nihilo collocando; sed etiam confitendo malum. Dehetum, inquam, tuum cognitum illi fac: & iniustitiam tuam non abscondas. Confitere adversum te Domino: & ille remittet impietatem peccati tui. Fatere te nihil aliud esse, nisi molestam quodammodo curam Dei: & jacturam eius gratiæ: & veniam precare.

Quartum Quartum officium est: *Gratiarum actio*. Quæ enim, ô Deus, à te, & quanta accepimus! quæ promissâ accepturos speramus! quis unquam satis, dona, quæ supra recensui, naturæ, gratiæ, gloriæ, agnoscat, expendatve Immensum ergo tibi

tibi tenemur: nec unquam ex merito dependendum. Sed est aliqua gratitudo, *postquam omnia feceris, ingenue imparitatem fateri.*

Quintum est: *Petitio*: Utile, Unicum, *Quintum* præfens, & certum miserie nostræ re- *petitio.*
medium: Firmatum, toties ingeminato, impetrationis promisso. *Petite enim, inquit, pulsate, querite, & quicquid petieritis fiet vobis.* Securi ergo simus de even- *Que ut*
tu: certi donationis & gratiæ: modo, & *fit rata*
bona, & bene, petamus. Cum enim sit in- *et in se*
finitè bonus, malum dare nec vult, nec po- *est.*
t. Carior est illi homo, quàm ut ei malefaciat, etiam si petenti. Sed pauci sunt, qui sciant, quid petant: & pauci dignoscere possant, vera bona: & verè mala: Quid enim ratione timemus, aut cupimus? Quid tam dextre concipis, ut *Petenda*
te, conatus non pœniteat: votique pera- *voluntas*
cti? Itaque optimum est, ejus expetere *Dei.*
voluntatem: & dicere; Domine fac mecum, non secundùm mea peccata, quæ multa sunt; non secundùm vota, quæ stulta sunt; non secundùm merita, quæ nulla sunt: Sed secundùm tuam misericordiam, & meam miseriam.

Deinde, *nec minus petere, nec aliud, Petendus*
nisi ipsum. Pudeat minuta, vilia, abiecta, *ipsum*
à tanto Domino mendicare: cùm ille seip- *Deus.*
sum, id est omne bonum, offerat ultro:

nam, ascevit Ecclesia: eamque quotidie, publicè & privatim, decantat, aut recitat: plenam quippè admirandi Spiritus, fervoris, & ardentis, inflammati-
 què affectus.

Addit verò eadem, & alias Orationes, *Ex con-*
 statis temporibus, congruas & solennes: *stitutis*
 prout annum partita est, & Festos Chri- *pro tem-*
 stianos condidit: authoritate, cui parent *pare te-*
 etiam, qui ab ea secessere: & insignitos *et a pre-*
 nominibus, festorum & Sanctorum dies, *missis.*
 retinent vel inviti. Ibi verò illa loquitur
 in canticis, & hymnis spiritualibus: &
 officium (ut vocant) constituit, cuique
 tempori & festo proprium: è Phopheta-
 rum, & sacre Scripturæ verbis: magna
 fidelium consolatione, atque fructu. E-
 jusmodi enim totius Ecclesiæ Orationes; *Per quas*
 communio Sanctorum, & unanimis cla- *commu-*
 mantium, toto Orbe Vox, valde com- *nio San-*
 mendat: efficacesquè promittit. Si nam- *ctorum.*
 que duorum aut trium, in nomine suo
 consensum, Deus se magni facere profes-
 sus est, quantò magis totius Ecclesiæ con-
 sonas, conjunctasquè, preces?

Sed inter hæc omnia, vocalis Oratio- *Oratio*
 nis exempla, relucet, velut inter ignes, *Domi-*
 lum minores, *Oratio Dominica:* idque, *ca pra-*
 & propter maiestatem auctoris: & ob miram *cedit*
 suam vim, & energiam. *omnibus;*
 a Christo Discipulis, ut eos doceret, ore
 re;

re; postquam βαπτισθῆναι, & Ethnicos imitari, vetuit; Sic ergo, Vos, inquit, Orabitis: Et tum Orationis formulam subjunxit: profectò plenam rei magnæ: & purâ, candidâ, simplici enuntiatione, brevi ac miro compendio, exactè complectentem, cuncta Orationis officia, quæ supra recensui.

De qua
paras
phrasidè
parva.

Operæ pretium est, videre: quæ Viri sancti & eruditi, in ejus sensâ eximie multa commentati sunt. Nos parva dicemus, hæc quæ sequitur paraphrasi.

Deus vo-
cans Pa-
trē ob fi-
duciam.

Fiduciæ conciliandæ, quæ orationis basis est; Deum, iubet Christus, vocare Patrem: cumquē communem omnium nostrum: ut oris & fraternitatis admoneret. In cælis autem cum esse: ut nos a terrenis cō elevarer, ubi verè Pater & Patria. Subjungit deinde: Septem petitiones.

Petitiones
septem.

Petendum enim totum est: quia nostrum nihil est. Tres primæ, ad Deum pertinent: & videntur, in ejus commodum cedere: sed profectò in nos recidunt. Ille enim, bonorum nostrorum non eget: Et materiam tantum meriti & præmii nostri querit: cum tibi deferri aliquid jubet. Nostrâ ergo propriè interest; petere primùm, ut sanctificetur nomen ejus. Non per nos tantum: quantulum enim hoc esset! sed omni meliori, ipsi noto modo. Deinde petimus;

Ut san-
ctificetur
nomen
ejus.

ut adveniat (a) regnum eius. Non quod illud
 carere, aut privari, ipse possit; sed quia nos. ^{ut adve-}
 Itaque proprie petimus, ut non habeamus ^{nia re-} ^{quis eius.}
 Regem, nisi Deum: qui imperitet mentibus
 rebusque nostris. Tertiò; ut Regni istius ^{ut fiat}
 suprema lex sit, & fiat, voluntas eius: voluntas
 nempe omnis iusti, aequi, boni, regu- ^{eius.}
 la: tam in cælo, quam in terra. Hæc ad
 Deum, & vitam alteram. Præsentis verò ^{ut i. r-}
 necessitates sequuntur: quas brevi voto ^{ciatur}
 complecti iubemur. Id est; panem no- ^{petere,}
 strum tantum petere: quotidianum, non
 extraordinarium: modicum; & qui ho-
 die sufficiat: nam de crastino, vetat esse
 sollicitos. Hoc compendio, circa externa,
 properè & sine magna cura functi; ma-
 gis petimus, ut dimittat nobis debita nostra. ^{ut dimitt-}
 Alio enim gratia sunt, ut reddi non possint: ita debi- ^{ta debi-}
 nec exolver. Itaque, quod magnificentiam, ^{ta.}
 & magnificentiam eius decet; non solutionis
 moram, & patientiam, sed condonationem
 iubet petere. O benignum creditorem!
 letemur: quamvis ære eius oppressi de-
 bitores. Non modo usuras, sed nec sortem
 repetit. Pœnam non urget. Rogari se tan-

(a) Ne regnum extendatur super nos, mundi,
 carnis, vel diabolici, & in universam, peccati.
 Sed Regnum Dei sit in nobis, per avertendum illius-
 met, & proximi, per castitatem mentis, & cor-
 poris, per humilitatem, per patientiam, ac de-
 naque, per omnem Catholicam virtutem

tum,

nam; Viteri, & debitam, & insufficientem, jubet: & condonat. Sed *in tentationem caritatis. Nemo se nos amittamus, debitoribus celsis.* Quid æquius! Abominatio & horreum est, *Securus in nequam:* qui omnis delicti remissione obtentâ, vix digressus à Domino, *sequebatur pauca sibi debitum, confectum.* Ita ut, meritò, contubernales contrititati, cum deferrent nequitie: ut dominus remissionem revocaret. Non itaque dimittetur nobis, nisi dimittamus. Nam *ultimum est misericordie Domine, misericordia in proximum.* Quam, et si promittere, & profiteri iubemur; tamen consciis, proni in malum animi, petendum adhuc nobis est: Ne nos inducat intimationem: seu, ut alibi dixit, orandum, *ne miremur in tentationem.* Memor enim infirmitatis nostræ, *non tam facile ratione nos simus firmi: sed certam vitam in morte detrahimus:* sed quia tentativa hominis tentatio est super terram; Iam ultimo petimus, ut *nos liberet angelus ne perdat amore:* (hic enim proprius Character eius est:) ne nos in tentatione disperdat: sed pietas faciamus, ex illa proventum. *Ita sperata est præterita amitti, peritura est futura curare, ac averti.*

*Ut nos
non inducat
intimationem:
seu, ut alibi
dixit, orandum,
ne miremur in
tentationem.*

*Memor enim
infirmitatis
nostræ,*

*Oratio
brevis
et laudis*

Hæc Ulbavi purphralis Divinæ illius
Oratio: quæ, brevitarium Euangelii,
Tertullianus vocavit: & quæ, accepta sit
Deo,

Deo, & efficax; necesse est: quia prout
iussit; & de fide: sicut quitur Ciprianus)
rogatur. *Agnoscat tunc Pater, Ipsi sui ver-
ba: & quicquid petiimus in nomine eius, in-
stitutione & sermone eius, dabit nobis.*

Post Orationem Vocalem, sequitur *men-
tis & cogitationis*: quam tertiam partem
privati cultus feci. Hæc non lingua, sed
animo Deum alloquitur. Id est *cogitatio*:
& *ipsius*: & creationis, redemptionis,
sanctificationis admiranda ejus opera, my-
steriorum arcana, inspicit: agnoscit do-
gmata fidei: & exinde, miro affectu,
recensita officia Orationis exercet.

Id verò partim *Meditatione*: partim
Contemplatione. Meditatio est: *in illis*
scriptis, & fidei doctrinis, & Deo, & rebus
Divinis, interior cogitatio. Quæ sit,
cum in memoria tenetur, rei meditati
imago: *ibi scripta, de ea instituitur ra-
tione*: per voluntatem sequatur *contem-
platio*. Contemplatio vero; est animi
preparati ante, & jam apti, motus qui
dam, quo in Deum, velut naturâ, &
pondere, fertur. *Ibi memoria sine phan-
tasmatum adminiculo illum admiratur:*
*Ibi sensus sine rationatione nescit: vo-
luntas sine ullo officio proprii Commodi,*
in eo fruitur; ut non tam sibi illum,
quàm se illi, largiatur: & impendat.

*Illa Deū
Meditatio itaque sit, quedammodo o-
perâ, hæc habet.*

*Per hanc
extases,
sed non
appeten-
da.*

perâ, curâ, & magnâ nobis. Contem-
platio, solo impulsu, & impulsu Dei. Illa
Deum querit: hæc habet. Illa agit, hæc
patitur tantum. Illa in actione mentis:
hæc in quiete ejus, otio, silentio, soli-
tudine, immò morte. Quia scilicet va-
cua, vacat Deo, & ab ipso impletur. Pro-
deunt verò hinc, in viris sanctis, sepe
extases, & raptus: sive extra corpus (ait
Apostolus) seu in corpore, nescio: sed
hæc nec sectanda, nec appetenda: immò
quantum per nos potest, vitanda. Alioqui
periculosa, & illusioni opportuna.

*Præcepta
utriusque
apud
scriptores
sacros.*

Præcepta tam meditationis, quàm
contemplationis, habes apud Scripto-
res Asceticos. Sed præcipuum est: habere
animum ab omni labe purum: domitum
in commotionibus: virtutum officiis
exercitum. Talis faciliè, & Medita-
tioni incumbit: & Contemplationem re-
cipit. Alioquin in devotam animam non
intrabit Divina hæc Sapiencia.

PARS CAPITIS ALTERA.

*De Cultu Mystico, quem Religio præcipit,
exigitque.*

*Cultus
Mysticus
potior.*

*Quia ro-
tus a Deo*

Cultum explicavi privatum: qui etsi
eximius, tamen à mystico longè, &
præstantiâ, & utilitate superatur. Præ-
stantiam sumit, ab autore Deo: à cujus vo-
lun

luntate est: non ab electione nostra Et deinde, a gratia operi semper adherente.

Utilitatem exinde; quia tutior, & securior, ob meritum obsequii: & deceptio-^{annexa} nis effugium. *Præcavimus enim devotio, ex libet* *fervore, dilectione, & tenerrime qua-^{gratiam}* *dum affectus, facili in complacentiam, opi-* Denique *norem de se habent, nunc quoque suum fidei securior.* *libetur.* Facit hoc instabilitas animi huma-
ni: qui *strepitans, rursus est securus.* Deinde, idem provenit ex gaudio inconsulto. ^{hom pa-} Spiritus: quod facile evanescit. ^{ter.} Terriò, *ex affatu* *Dæmonis:* qui subdolè, rebus etiam bonis, vanam gloriam fovet.

Ab hoc periculo, abest longius, *Cultus* *Ter illi* *missus:* *Ubi nimis iugatus præcepto, se annus* *ei subdit:* *Capitur a casum:* etli ratio-^{propter} nationi suæ, & capivi non convenientem. ^{præcepto.} Hoc verò, non permittet evagari: sibi applaudere: & se trui. Sed tantum operi jubet insilire: hoc agere: & gratiam certò comitantem opperiri.

Voluit autem Deus, cultum hunc col-^{Deus cum} locare sæpe in rebus, & actionibus: quæ ^{presump-} mens humana, nunquam existimasset, ^{sit, ratio-} fore ei grata: & *que non paradoxa* solum ^{ni huma-} videntur, *sed profecto paradoxa.* ^{na con-} Quis enim ^{stantiæ.} (exempli causâ) putasset, acceptum Deo cultum fore, ex maculatione, aut exustione animalium? Certè nulla hic apparet idonea ratio, congruentis erga Deum adoratio-
nis.

Ut autem
non ex re
in eo.
Et mox.

nis. At qui ille, hoc genus sacrificii, olim
elegerat: hoc prædixi tibi mandaverat:
& suaviter odoratus est. Par ratio in ple-
risque ritibus, ceremoniis, Sacramentis
tam veteris legis, quàm novæ.

Causa,
quæ non
fuerit tra-
ditum
sive, sed
demonstra-
tur.

Si autem fas est inquirere: cur ita Deus
voluerit, feceritque; Causas puto inve-
niemus illas: Primam: quia meretur as-
sumam, & obsequium, etiam sine rei ita
mandati sui ratione. Id in eum à nobis exi-
git, non contentum, aut scientiam. Tota
demonstratio est, est, quæ illam eius: suffi-
cit ad certitudinem, auctoritas dicentis.
Et verbum eius, summa ratio est. Non
ergo illum decuit, ad sensum captumque no-
strum, se & omnia continere.

Quia cu-
piscitatem
fuerit,
omni non
fidei jace-
dit.

Altera causa est: ut cur a sum & pravam
illam cupiditatem sentit, quæ peccato origi-
nem dedit, & quæ prurit semper mea no-
stra; fragit; & vario excutitur; & conde-
nit: utrumque. Nempe imperans, ac
pudens sentire, quæ stulta videntur: assen-
sum in illis requirens: nec noscenda ape-
riens; aut suavitate condicens; nisi Prius
credantur. Et si credantur, periculum alli-
gnant extremum. Ilac inquam ratione,
voluit Deus frangere superbiam nostram, ut
etiam reus esset facti arrogans animus, ad obsequium
ligio non fidei.

et in
sed præ-
ceptum.

Tertiam, si est Religio: quæ non est ars,
aut scientia, demonstratione constans: sed
lex

lex & præceptum: quod jubet, non dispensat. Imperium igitur ejus, in animos nostras, ut maneret integrum; exemplumque esset, a ratiocinatione & disquisitione: non modo reddere rationem n. luit Deus præceptorum suorum: sed etiam consilio multa, & supra, & præter captum nostrum constituit. Cum tamen sint *omnia mandata ejus veritas*. Ita *mandata*, ut, quod proficis in nobis videtur scan- *deris*. dalum & fluita; id fideles cognoscant esse Dei virtutem, & Dei Sapientiam.

Inest enim, inest profectio, omnibus
ratio: sed non intelligenda; nisi prius cre- *Inest illa
ratio, sed
occulta.*
datur, & exercentur. Tum demum,
mentibus illi oblectamentibus, manifestat
hæc anima Deus: *Consuetudo*, facit: docibiles
autem, *Mentis*, aperit: gustum illo-
rum lætatur: & suavitæ commendat.
Ita, ut *etiam* *etiam* mens attonita, venera-
tionis profectio, amore accensa, agnoscat da-
tantem; quomodo in parvis, & specie vili. *Quæ oc-
cultæ, tam mentis, tam magnæ, inest. Et Deus
& quæ ratione, dum bonitati suæ indulget, demon-
stratur.*
sequè homini quem dilexit, largiuntur; sub
velo usitata rei, & specie semper obvia, velut
in simili quodam recessu, majestas tanta
delituit.

Hæc meritò præfatus; divido cultum
myſticum in *Cæremonias*, *Ritus*, *Sacra-*
menta. Cæremonias intelligo; ordinatio-
nem

*He com-
stunt in
certo mi-
nistrio.*

nem certam actionis, & ministerii, in peragendis sacris. Consistit hæc; dum aut præcipitur, varius *gestus corporis*: nempe genu flectendo, assurgendo, gradiendo, aliisque modis, quos vel mystæ, vel assistens sacris populus, exercere jubetur.

*Spiritus
S. dicta-
mine ani-
mantur.*

Aut *varia adiunguntur opera*, ut lucernas, & lampades accendere: thus adolere: vasa, vestes, ornatum varium, ad comptum altaris, & mundum templi, adhibere: Quæ talia, indifferentia quidem, per se sunt: sed pondus capiant, ab auctoritate potestatis Ecclesiasticæ: cujus præscripta, Spiritus Sancti, assistentiâ,

*Si ritè fi-
ant, mo-
vent ani-
mum.*

& dictamine, animantur. Itaque decen-ter, graviter, & splendide exerceri debent. Movetur enim talibus animus: ad devotionem componitur: & mitescit. Contra, contemptus istorum, elicitos, superbas, & denique Dei contemptores facit. Servabit ergo accurate hæc Christianus: ut Deo grata: quia, per potestatem, ab eo institutam, iussâ.

*Altera
pars Cul-
tus My-
stæ: Ri-
tus.*

*Adiun-
ctum ha-
bent exor-
cismam
& bene-
dictionem*

Ritus Sacri sequuntur: qui itidem ordi- natione certâ actionis consistunt: sed hoc a Cereemonia nuda differunt, quod ad- iunctum habent benedictionem, atque exorcismum. Præmittitur enim, certa & consti- tuta verborum formula, per quam, Exorcismi increpatione, demon & malum abigitur: & benedictione, mysticum quid

quid, & sacrum inditur. *Effectus* verò *Effectum*
 consequitur, *non quidem infallibilis, ut m^larent*
Sacramentis: sed magnam tamen vim conti- *non infal-*
uens, gratiæ obtinendæ. Itaque altioris *libilem*
 ista sunt gradus, & ordinis: & cum ma- *Sed vim*
 jori religione, ac reverentia exercenda: ac *tamen*
 ceptandaquæ. Ejusmodi est, *aqua bene-* *magnam.*
dicta: ejusquæ *aspersio:* aliæquæ rebus im-
 pertitæ, ex instituto, *benedictiones:* quas
 Ecclesia depromit ex ubere penu, ac *infi* *Tetuntur*
nato thesauro meritorum Christi. Et deinde, *ex meri-*
 ex potestate sibi in Apostolis data, mira *tu Christi.*
 operandi, in curatione omnium infirmi-
 tatum: & immundorum spirituum vi-
 ctoria: ac depressione. Itaque copiosè,
 per hæc talia, quod gratis accepit, gratis
 largitur, & concessa, sibi *ἐξ ἰσχύος τοῦ θυιατου* Potesta-
 exerceat. Ad ritus iidem pertinent ea; *tes &*
 quæ in administratione Sacramentorum, *virtutes.*
 ordinavit potestas Ecclesiastica: dum in il-
 lis conficiendis & exercendis, modum *Et data*
 certum actionis, & ministerii, *potestate.*
usu potius,
quam scripto, ab Apostolis tractum, præ-
 cepto definivit: ac præscripsit.

Sed vis præcipua Cultus Mystici, immo *In Sa-*
 tota est, in Sacramentis. Definitur verò *cramentis*
Sacramentum; signum visibile, invisibilis *præci-*
gratiæ: seu; Dei instituto in materia certa, *puius cul-*
 & certa verborum formula consistens, *tus mysti-*
 gestum quoddam: seu, factum: quo ri- *cus.*
 tæ adimpleto, homo gratiam accipit: & *Foram*
 consecratur. *definitio.*
 N Est,

Est, inquam, fanaculum sacrati Deo hominis: mancipatio & stigma Divinae servitutis: testis gratia: Signum Dei Viventis: Fœdus Pacis, & reconciliationis: Peccati ablutio: & abolitio. Armatura fidei: scutum adversus ignita tela inimi- ci: vestis ad Agni nuptias: Amictus & ornamentum gratiae: Antidotum incor- ruptionis: Arrhabo immortalitatis: Pig- nus præmii: Jus hereditatis aeternae: De- nique, bonitatis Divinae ingens flumen: & gratiarum, immensam pelagus. Hæc, inquam, omnia mysticis illis actionibus infunt: & ex opere (ut loquuntur) operato proveniunt.

*Numerus
Septena-
rarius.*

*Baptis-
mus desi-
nitur.*

*Septem autem sunt Sacramenta. Baptis-
mus, Confirmatio, Eucharistia, Pœni-
tentia, Ordo, Matrimonium, Extrema
Unctio. Quæ uberrimè & fuse, à multis
explicita, nobis libale sufficiet. Baptis-
mus, est regeneratio spiritualis, per quam
homo mortuus peccato, vivit Deo. Imple-
tur, per aquæ puræ affusionem largiorem:
quæ est materia hujus Sacramenti: & per
verba solennia illa; Ego te Baptizo, in no-
mine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti:
quæ animo conferendi prolata, formam ei
imponunt. Est primum medium salutis:
& ad eam obtinendam necessarium pror-
sus: Characterem habet indelebilem:
ideoque semel tantum usurpatur: fidem
illo*

illo profitemur: & satanæ renunciamus.

Confirmatio, est Sacramentum, quo Spi-
ritualis gratia in Baptismo accepta, stabili-
tur, & augetur, per Episcopum; Chrisma-
tis unctiōe, & certa verborum formula. *Confir-*
matio
item.

Materia ergo Sacramenti; est Oleum cum balsamo, rite consecratum. Forma in verbis: quæ hic proferri ex instituto solent. Non potest repeti: non est necessitate medi, ad salutem necessarium. Potestque non exerceri: modò non accedat contemptus, aut negligens incuria.

Hoc utroque Sacramento, initiamur *Loti à*
 Deo. Nempe; Loti a peccato, uncti *peccato*
 gratiâ, amissam in culpa originis, redin- *& uncti*
 tegramus innocentiam. Sed non ideo ta- *gratia.*
 men à lapsu secari: Itaque aliis maiori-
 busque firmandi præficiis: nempe Eu-
 charistiâ; ne tam facile peccemus: Pœni- *Tamen*
 tentiâ, ut à lapsu surgamus. *eximus*

Eucharistiâ, est SACRAMENTUM *Eucharis-*
Corporis & Sanguinis Christi sub speciebus *istâ.*

Panis & Vin: cuius sumptione, in anima
spiritualiter nutritur, & concorporat Christo
efficitur Unde vocatur *communio*, per quam
 in ipso manemus, & ipse in nobis: Multi
 unum sumus corpus, in Christo: & mem-
 bra unius capitis: Firmati hac spiritali
 alimonia, contra concupiscentiæ fomi-
 tem, & demonis fraudem.

Mater a hujus Sacramenti, ex institu-

Materia in tione & usu tradito receptoque, est *Panis*:
 et Pa isque *azymus*: & purum putum *Vinum*,
 is & ut cum modica aquæ admistione. Forma
 num.

Forma in est *Calix Sanguinis* &c. Virtute horum ver-
 consecra borum, à potestate ad id ordinata, fit vera
 tio. & *substantiva conversio*, *Panis* & *Vini*, in
Carnem & *Sanguinem Christi*. Hæc mirabi-
 lia, inquam; fecit, misericors, & miserator
 Dominus, ut daret escam timentibus se.

Frustra *Caligat vero ad tantum miraculum, mens*
 hic cali- humana: in assensu titubet: & cum Iudæis
 gat mens quærit, quomodo hic potest nobis carnem
 humana. suam dare, ad manducandum? Sed profe-
 Omnipoten- ctiò, fateatur necesse est: non esse impossibile
 ti cun- apud Deum omne verbum: cum omniipo-
 ta possi- tentiæ suæ, supremum quod esse potuit,
 bilia. argumentum dederit: nempe nos, & om-
 nia, ex nihilo producendo. Certè enim,
 majus est novas condere, quam immutare na-
 turas. Deinde, Ambrosius ait: frustra quæ-
 rendum esse, ordinem naturæ in Christi
 Corpore: cum eum mutarit, in Nativitate.
 Et qui convertit, inquit, aquam in vinum,
 cur non Vinum in Sanguinem? Quid magis est,
 Etiam homines Deum mira facere, cum illa genu patrent: im-
 arte mira mo cum humana æmuletur industria? Quis
 efficiunt. enim non admiretur, ex limo chartam, ex ligno
 vitruon? Si talia creaturæ, & homo artifex
 potest, quantum creator posse putandus
 est? Credamus igitur hæc in Eucharistia:
 mira

mira quamvis: quia, ipse dixit; & facta sunt.

Firmati autem hac constanti fide, *tantum Sacramentum veneremur cernui*: & ita *hunc Sa-*
 nos præparemus ad Sumptionem, & usum *cramento*
 ejus; prout tanti mysterii dignitas requi- *venera-*
 rit. *Qui enim indignè accedit, & manducat,*
reus erit Corporis, & Sanguinis Domini. Et
 Judicium, atque unâ poenam, sibi man-
 ducabit & bibet, non dijudicans verè, nec,
 ut oportuit, agnoscens Corpus Domini.
 Examine ergo seipsum homo: & sæpius *Et in sū-*
 dijudicet, & tum, cum timore Sancto, pa- *pione di-*
 riterquè & amore, in vera humiliatione *ligens ex-*
 cordis, frequenter accedat, ad hoc Sacrum *amen.*
 Convivium: in quo Christus sumitur: reco-
 litur memoria Passionis ejus: mens im-
 pletur gratia: & futuræ Gloriæ, nobis
 pignus datur.

Est enim τὸ αἶμα, & sanctum hoc, quæ- *Perfe-*
dam Incarnationis continuatio: & nobiscum *ctum.*
 communicatio: ut enim per illam Deus, *Est hic*
 uni, & individue humanæ naturæ, se hy- *velut re-*
 postaticè univit; ita per hoc Sacramentum, *petita In-*
assumptam humanitatem, cum annexa semper *carnatio.*
Divinitate, participat cum omnibus, ritè &
dignè Corpus ejus sumentibus. Nascitur *Nascitur*
 itaque, & sumptione ista formatur, in nobis *enim in*
 Christus: Non naturâ quidem; sed tamen *nobis*
 substantivo habitu: & *energica virtute*: quæ *Christus.*
 nos in illum convertit: & quantum possibile

est transmutat. Unde admirandum hoc, arcanam, & absconditum manna, quanta adoratione, & quo affectu sit prosequendum. facilis æstimatio est.

Huc per- Adhæret verò huic mysterio, *Missæ*
me. M. f. seu functio illa: quam Ecclesia peragit in-
sa Sa m cruenti Sacrificii: ubi sacerdotum ministe-
ficiam rio offertur, idem Christus: qui semetipsum in
Cruce obtulit Deo: hostiam Sanctam, & be-
neplacentem: & imperavit: ut hoc facere-
mus, in sui commemorationem. *Hujus*
Sacrificii, omnia veteris legis Sacrificia, fere,
Pro rita umbra: imago: & figura. Hoc est verè pro-
et de, un- pitatorium pro peccatis vivorum & mor-
tuu. tuorum. Hoc est velut pactum quoddam:
ut nempe ritè peracto hoc opere, talis se-
quatur effectus. Id pepigit Filius cum Pa-
tre: & sanxit (in quo nos acquisivit) san-
guine suo. Itaque utamur dignè, tanto

Ex debito munere, ac dono. Offeramus, cum hac
accepta- oblatione, ex merito, ac debito acceptabili,
bili. Spiritum & cor contritum: veniam pecca-
torum, augmentum gratiæ, & præmium
gloriæ petamus: securi impetrationis.

Pœnitentia defini- Quartum Sacramentum, vocatur *Pœ-*
tur. nitentia. Quæ genericè definitur: *animi*
motus, dolentis, se quidpiam perperam
commisisse, vel omisisse. Tum, inquam, sic
doleo; dum me pœnitet: & factò torqueor
ipse meo. Sed ut pœnitentia, nomen Sacra-
menti obtineat, impleatque, requiritur im-
primis:

mis: ut sit dolor, ex abominatione, & detestatione peccati: quatenus est injuria, & offensa Dei. Talis dolor, vocatur, verbo in Ecclesia recepto, *Contritio*: primamque Pœnitentiæ partem obinet.

Altera est *Confessio*. seu, *suorum coram delegato iudice accusatio*. *Judex hic Sacerdos est*, ob acceptam Ordinis potestatem: de qua mox dicam. Esi enim apud Prophetam dixerat Deus; Ego sum, ego sum, qui deleo iniquitates tuas, propter me. Tamen velut *decessit, de hoc, sibi soli proprio iure*: & primum Christo, ut *Tiko hominis, potestis* dedit potestatem dimittendi peccata: Deinde, eandem ille, in Apostolos, eorumque successores transulit: dum insufflavit; & dixit; Accipite Spiritum Sanctum: quorum remisistis peccata, remittentur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. O Magnum verè infirmitatis nostræ solatium! Cum *Magis* iudicem habemus, ex hominibus assumptum, *nostris* qui comparari possit miseriæ nostræ: cum & ipse *nostris* eadem circumdatus sit: Qui iubetur condonare; non tantum septies, sed septuagies septies: immo quoties opus fuerit; & quoties rogabatur.

Sed, ut condonet; opus est: ut prius *Sed re-* cognoscat. Id verò fieri nequit, nisi habeat, *confessa* accusatum, convictum, seu potius, confitentem reum. Itaque sacra exomologesis accedat necesse est: in qua exercetur dolor peccati: obedientia: resipiscentiæ promissum.

sum: & *humilitas*: virtutes conciliandæ clementiæ. Recenset, inquam, pœnitens delicta omnia te candidè aperit: secreta sua dicit: ideoque *fidem secreti meretur*: quod sigillum confessionis vocamus. Nam re-
Sui se il-
la secreta veare netas. Primum: quia id debetur *in-*
genue passus, accusationi: deinde: ut scan-
dalum evitetur: postremo: ne ab hoc facili,
 & clementi deterreamur foro. Jure merito
 ergo, cautum & vetitum est acriter, ne
 Confessio reveletur.

Ter tia Pars tertia Pœnitentiæ sequitur, *Satisfi-*
pari *ctio*. Hæc nunquam ex condigno reddi Deo
pœniten- potest. *Quid enim infinito par?* quid summo
na Satis- æquale? Itaque modica illa, quæ à Con-
fictio fessario iungitur pana, argumentum potius
Divine clementiæ est: quàm satisfactio. Ad-
 implenda tamen accuratè: cùm gratiarum
 actione, obtentæ veniæ, & impetratæ gratiæ.

Forma Hæc sunt partes, ac officia, istius Sacra-
Sacra- menti: quæ Materiam ejus faciunt: For-
menti in mam autem imprimit absolutio: solenni-
absolutio- bus illis verbis: *Ego te absolvo* &c. Est me-
ne. dium salutis: ex suppositione actualis (ut
 loquuntur) peccati, cujus vix quisquam
 expers est; necessarium. Per hoc detri-
 menta reparamus: & lucra nova gratiæ ac-
 quirimus: A lapsu validiores surgimus:
 verecundiam peccandi, & pacem animi con-
 sequimur.

Quintum Sacramentum est, *Ordo*. seu
Pres-

Presbyterorum Ordinatio: sine qua, vel esse, *Quintum*
 vel ritè dispensari, nequeunt Sacramenta. *Sacra*
 Est enim Ordo, *gradus divinitus concessa* *mentum*
potestatis, ad sacras & mysticas functiones,
 validè & ritè peragendas. Quæ potestas, *Defini-*
 per *xuporeias* seu *impositionem manuum*, & *tur.*
 Spiritus Sancti ad id munus acceptionem,
 consecratur: & à Christo, & Apostolis,
successione continuatur: vocatur hic status
κληρικός: id est, fors, hæreditas, successio *In hoc su-*
 Domini. Per hunc; jus Dominationis. & *perat.*
 supernaturalis potestatis, in mentes nostras *ralis pote-*
 exercet: cui non opus hîc immorari: quia *stat.*
 nec omnibus injunctus: imperatusquè: &
 eo initiatis, copiosè ab aliis, ex sensu Ec-
 clesie, descriptus est.

Itaque nec *matrimonio* insistam: quod *Sextum*
 sextum Sacramentum est: sed liberæ iti- *Sacra-*
 dem voluntatis: cum verò initur; Mag- *mentum*
 num, in Christo & in Ecclesia. Undè *Matrimo-*
 præcepit Apostolus: ut *viros diligant uxores,*
sicut Christus dilexit Ecclesiam: quam
 ex latere suo ædificavit, novus Adam: si-
 cut vetus, Evam. Per hoc Sacramentum, *Natura-*
 naturalis copula, sponsione prius firma- *lis copula*
 tur: & tum sacratur benedictione: *Sacratur*
ut non *corporum tantum conjunctio sit, sed etiam* *benedi-*
animorum *ctione.*
 Qua de re supra meminimus: &
 ubertim ab aliis tradita, facilè petere potes.

Epilogus est Sacramentorum, & sæpè
 vitæ; *Extrema Unctio*: quæ fit periclitantibus

Ultimum agrotis, ad salutem mentis, & corporis.
Sacra Cujus luculenta est *mentio in Epistola Jaco-*
mentorum *b.* qua rem usu receptam traditamquæ
extrema imperat. Materia hujus Sacramenti est,
unctio. Olei unctio. Forma in verbis, quæ in li-
 bro Rituali.

Luct Ec- Porro cum demonstratum supra sit; le-
cleste giimam & veram *pot. statem Ecclesie*, san-
quædam ci quæ eius, velut *manuductione spiritus*
in ritu *Sancti domini*, Ileo consequitur: jus & fas
Sacra illi, quædam; circa usum Sacramentorum,
mentum *statuere: ac ordinare:* præcepta eius rei po-
commu- *nere: quædam in Cæremoniis adiere: vel*
tare. *detrabere: & pro moribus, temporibusquæ,*
in melius commutare. Citra tamen essen-
tialium immutationem Ita ut frustra sint
Sectari; dum multa dicunt, præter usum
 moremquæ veterem inuenta esse: Ideo-
 quæ Ecclesiam arguunt novitatis.

Cultus hic Absolvi de cultu mystico: quo religio
est exi- potissimum constat: qui apprimè Deo
mus. gratus sit oportet: quia totus ab eo: quia
 plenus rei arcanae: & sacrae: quia infinitis
 gratiis affluens: & immensa præmia pro-
 mittens: sed qui, pro pudor! rarò dignè
 impletur: nec nisi à *paucis animabus puris,*
Sanctisque, & ut ita dicam, à Deo infestis.

Magis Humanam malitiam! *assentitur facile*
demoni, talè magna promittenti: *Pactum*
creditur. cum eo inire: *sperat quod promittitur: præstat ei*

Absurda *imperatum obsequium: aloga multa ejus vestigiis*
facit

facit: ut magiam, præstigias, & maleficium *Quàm*
 exerceat: Adherenti autem, ac affirmanti Deo.
 Deo, non credit: Ludibrio habet iusta fan-
 citaque ejus: Non fidit promissis: Pauca,
 quæ in sui cultum, & nostrum commo-
 dum certa nec difficili functione, facere,
 & gestum aliquod, modo ac ordine præ-
 scripto, implere, præcepit; fructum ex-
 inde ingentem promittens; agre, & du-
 bitans, exequitur.

Hoc nempe est: quod Philosophus eru-
 buit: quod profanus quisque contempsit: *aspiciat*
 ac derisit: quod *Heretis*, vanæ superstitionis crimine damnavit: *heretis*
Cærimonias, inquam, & *Ritus* aspernata: & Sacramentorum nu-
 merum primùm tollens: mox naturam
 ipsam, & vim totam. Nam quamvis vi-
 cta evidenti Scripturâ, & veteris Ecclesiæ
 usû, quedam usurpat, tamen eorum virtu-
 tem non agnoscit: & sine instar, gestu po-
 tius, quàm re, & fide, exprimit.

Cum his verò omnibus, quos, vel *Idem*
ἀπίστια, vel *κακοπιστία*, occupavit; Quid *autem*
 contendam? qui reprobis, talia approbem
 Olim in leiturgia veteri acclamatum; Fo-
 ris canes: Et ego certè odi profanum vul-
 gus, & arceo. Abstant: & abscedant in-
 fideles ab his sacris. Et, (ut Tertullianus
 dixit:) *avolent quantum volent, paleæ levis*
fidei: tanto purior massa fruuenti, in horrea
 Domini reponetur.

*Advo-
cantur
vero San-
cti.*

Adeste verò vos, mentes dicatæ Deo; quibus datum est nosse mysteria ejus: vobis ista apponuntur. *Sanctis nempe sancta.* Haurite ergo de fontibus Salvatoris: ut sit vobis fons saliens, in vitam æternam. Venite: comedite Panem: & bibite Vinum: quod Æterna Sapientia, id est Christus, miscuit vobis: & saturabimini, ab ubertate domus & Ecclesiæ ejus: & invenietis requiem animabus vestris.

PARS CAPITIS TERTIA.

De Cultu Dei Schetico: seu Relativo. Qui creaturis tribuitur: sed propter Deum: ad eumquæ totus redit.

*Cultus
relativus
erga Deo
cara.*

*Deus so-
lus debite
colitur.*

*Secundum
excel-
lentiam.
Secundū
propor-
tionem.
Creatura
partici-
patione,
& dono.*

Dixi paucis: quæ ad Duplicem Dei cultum. Tertia pars ejus restat: quæ *συντικὴ λατρεία* vocatur. Id est; *veneratio*, & *cultus relativus*. Talis est erga illos; & illa; quæ Deo creduntur esse cara: & ad eum referuntur.

Et si enim, ut dixi, soli Deo debita, *κατ' ἔξουαν* veneratio; tamen *κατ' ἀναλογίαν* etiam tribuitur creaturis: quatenus nempe impertitam à Deo habent, ejus dignitatem. Ille colitur proprie, per se, & naturā: homines participatione, & dono: Honorati enim sunt amici Dei, ideo merito honorabuntur, quos Deus honorat. Et dum, hæc est gloria omnibus Sanctis ejus; ipsius est. Cultus namque illis exhibitus, proprie cen-

cenſetur cultus Dei: quia ab illo cauſam,
& originem ſumit: propter eum eſt: & ad
eum redit.

Hic, tripliciter, ab Eccleſia Catholica, *Triplex*
firmo & conſtanti uſu, (quidquid blatiant *hic Cul-*
hæreſes;) exercetur: & triplex eſt. Nem- *tus.*
pe *erga Sanctos: erga Reliquias: & erga*
Imagines. Singulos exactè edifferam: at-
que hoc ipſo, & à calumnia, ac contem-
ptu vindicabo: & ut dignè impleantur,
accendam.

Ordior à *cultu Sanctorum*: id eſt; partim *Primus*
Angelorum, qui deſertoribus eiectionis, in of- *erga vi-*
ficio perſiſtere: Partim *hominum*: quos *uentem*
vitâ functos, *amictus* habet. Utroſque *naturam.*
(uti ſæpè, & ipſum Deum) ablegant à *Inter*
nobis, & removent, illi: qui vitæ præſen- *Divos*
ti immerſi, putant eos, qui ſupra nos, nihil *relatio.*
ad nos: & affectu extorres a vera patria, *Angelo-*
obliuiſcuntur olim contubernalium: & *rum &*
nunc quoque concivium. *hominum*
defuncto-
rum.

Atqui non eſt putandum; cum iſtis *Cum u-*
terræ filiis, (ut ſic vocem, qui terrena *triſque*
tantùm ſapiunt;) non eſt, inquam, putan- *nobis con-*
dum; nos longo nimis intervallo, diſſitos, à *junctio.*
Cæleſtibus & Divinis eſſe. Partim tò ſi dixit *Omnia*
quidam è Philoſophis. Nescio equidem *unum.*
quo ille ſenſu: ſed proſectò tali, verum *Nam o-*
eſt: ut omnia in quendam circulum, & *mnia u-*
compendium unitatis, redigamus: & *num.*
coarctemus: Cæleſtia, inquam, & Ter-
reſtria:

*Christo
no con-
juncte.*

restria: præsertim, cum Christus, Alpha,
& Omega, inis summa conjunxerit: fe-
ceritque utraque unum. Itaque, sicut ne-
fas est cum multis dicere, Deum longe à nobis, nec
considerare nostra; Ita & Sanctos eius religere.
Uti enim Dominus propè, immo intra nos
est; ita & Sancti eius cum illo. quia in illo.

*Univer-
sum una
Civitas.*

Totum hoc universum, una Civitas est.
Ejus summus Princeps Deus. Archæ vero &
Homines, seu vitæ hæc sancti, seu hæc super-
stites; summi concives: statu, tribu, & ha-
bitatione, disperses & dispersi: sed tamen,
uno arbitrio, communis patriæ comprehensi.

*Ergo o-
mnes vi-
ventes
Concives.*

Ergo concitatio nobis, & commercium
cum illis. Etsi enim corpore gravati; sen-
sibus, non communicamus; tamen animis
in Deo conjoinimur. Vident nostra: quia vi-
dent & intuentur Deum: in quo omnia nostra.
Nec commutare, nec magna spacia emetiri
opus; ut nobis adsint: & succurrant. In-
tuitus, quo fruuntur, Divinitatis, ubique
præsentis, ad hæc cuncta sufficit.

*Angelos
esse re-
velatione
scimus.*

De Angelis primum dicam, Quorum
ἄγγελος, ὁρατός, ὑποκείμενος ὁρατῷ, id est;
animatam, intelligentem, & Spiritualem
substantiam; Deum, mediam inter se, hu-
manamque naturam, creasse; non modò

*Et è con-
sensu hu-
manæ se-
neris.*

ullus Christianorum; ex revelationis cer-
titudine, dubitare potest: sed etiam omnes
ferè ethnici, & precipuè sapientiam pro-
fessi, constanter asseruere. Adeoque hæc,
firma,

firma, & communis est notio: ut simul cum agnitione divinitatis, innata impressaque mentibus humanis esse videatur. Neque id mirum: nam ut animorum nostrorum ar- *Nam ei*
bitur Deus, illos liberè, & cum potestate, *innotuere.*
adit, ac ingreditur; Ita ei proximi spiri-
tus, subtili sua natura, facile quoque sese
nobis intinuant: ac innotescunt.

Produxit verò eos Deus; primum *boni-* *Produxit*
tatis sue testanda, causa: & paucissimas San- *eos Deus*
ctissimasque hæc substantias, compotes *et tanto*
summæ felicitatis fecit. Ideo: quia bonus: *bonitate.*
& bene illis voluit. Deinde produxit: ut
eorum ministerio, & famulatu, uteretur. Non
quod egeret: qui sine ullius ope, vi sua mo- *Et mag-*
vet, regit, & continet universa: sed ut ma- *nificen-*
grificentiam ostenderet: tot myriadas sibi *tie.*
ministrantium, & tantæ dignitatis, pro-
creando.

Eorum pars magna, dum se miratur; & Pars es-
sibi complacet; in superbiam primum, mox in rum lapsi.
interitum gloriæ, lapsa. Qui in officio man- *Pars*
fere; firmati gratiâ, Hierarchiam Cœle- *ma, fere*
stem, in novem Choros, seu ordines di- *in novem*
stinctam, (ut Gregorius testimonio Scri- *Choros*
pturæ numerat; & comprobat;) obinent: *distincti.*
omnes cum adjuncto sibi proprio munere, *Eorum*
ac officio. *Angel* sunt, qui minora: *officia ro-*
geli; qui summa annunciant. *Throni* *cententur.*
quibus insidet, quodammodo Deus: & hæc ferentes.
infectio, tranquillitas est. *Dominaciones;*
qui

qui Sabaoth seu exercitus : quibus imperatoria , & bellica vis in hostes Dei: *Principatus* ; quibus cura gentium : *Potestates* ; quibus regimen animorum : *Virtutes* ; per quos miracula : *Cherubim* ; quibus plenitudo scientiæ : *Seraphim* deniquè seu ardentes ;

Ex vi nominis & ex vi nominis , aut conjecturâ , à sacris *sententiâ* Scriptoribus assignantur. Et certum est : *Sanctorum.* quodd primogeniam hanc, perfectissimamquè naturam , admirando ordine , & distinxerit , & sociaverit Deus.

Omnes sunt administratores. Omnes autem hosce , esse Spiritus administratorios , in ministerium missos , propter eos qui hæreditatem caperent salutis, in confesso est Mandavit enim Deus ;

ut nos custodiant , in omnibus viis nostris : ut nos manibus suis portent : ut comitentur nobis. Adeo ; ut pusillorum etiam Angeli , assistant illis : & simul in cælis videant faciem Patris nostri. Magna verò hæc, (ait Hieronymus) *dignitas animarum :* *ut unaquæque habeat, ab ortu natiuitatis, in custodiam sui, & Angelum delegatum.* Qui varium erga nos implet officium : & jussu Dei, & suâ naturâ. Amant enim genus humanum Et non solum illis (inquit Bernardus) dignitas est admirabilis ; sed etiam dignatio amabilis. *Gaudium est illis, ex profectu nostro : & contra, si trislarî possent, amarè fierent, Angeli pacis, in vnum iustorum.*

Hinc

Hinc manant prolixa & luculenta, quæ *Magna*
 nobis testantur, officia. Hinc est illa, à *nomen præ-*
 Dionysio vere asserta, & beneficio, eorum *stant.*
 adpota, animorum καὶ δαψνς, καὶ ποµὸς, π-
 ρύσις: id est; purgatio, Illuminatio, Per-
 fectio: quam in mentibus nostris procu-
 rant: & qua, in suam nos vertere satagunt
 naturam: ut nempe ætherci & spirituales;
 id est, à corruptione hæc terrena, & car- *Quæ enu-*
 nali, liberi simus. Hinc ortus, educatio- *meran-*
 nis, vitæ totius, curam gerunt. Dæmonis *tur.*
 insidias detegunt: insultus arcent: vim re-
 primunt: opportuna consilia & monita
 suggerunt: orantibus assistunt: preces
 Deo offerunt: in ultimo vitæ agone tutan-
 tur. Functos vitæ hac, excipiunt: & ad
 Beatorum societatem transferunt: *sed nec*
singulis tantum, opitulantur; Regnorum etiam *Regnorū*
ac populorum protectores sunt: ut patet ex *ac popu-*
 certamine illo, apud Daniele, Angelo- *lorum*
 rum pro Persis, Græcis, ac Judæis. *Quosunt pro-*
 strenue funguntur, donec illis voluntas inno- *rectores.*
 tescat Dei. Quin immo, non modò quæ *Etiam*
 ad æternam, sed etiam quæ ad præsentem *res vitæ*
 vitam faciunt; eorum ope sæpè obtinemus. *præsentis*
 Nam ut maligni spiritus, permissu Dei, *procurant.*
 corporibus (ut in Jobo apparet) valetudi-
 nes infligunt; & maleficia, & acerbos ca-
 sus; Ita illi morbos corporis (ut Raphael
 cæcitatem Tobie) curant: iis medentur:
 & pericula arcent. Deinde in adiaphoris,
 verè

Hominū verè ἀνθρώπων διδασκάλους (ut eos Athana-
magistri sius vocat) industriam humanam juvant:
Et res a- Artes & artificia occultè docent: Naturam;
diapho- & vim absconditam rerum, suggerunt. Hec
ras. inquam cuncta, & multò plura, eorum
habemus beneficio: Non ut divina dona
suppleant; sed ut ministerio injuncto, stu-
diosè fungantur.

Ideo me- Cum autem jussu Dei talia ac tanta, &
rentur possint; & sciant; & velint; nostri causa;
coli, cer- Deinde, cum tot, ab illo, dotibus, præ-
to modo. diti ornari pœ sint; nobisque longe præ-
stantiores effecti; *Ideo, cultum illis sugge-*
neris deberi, & invocationem, nemo sanus da-
bitaverit. Id meritum eorum, id gratitu-
do, id nostra requirit necessitas; id deni-
Ad Dei que non modo nihil detrahit Divino cul-
gloriam. tui: sed potius, cum auget: ceditquè in
honorem Domini, honor famulitii ejus.

Cultus Jam verò, *transseo ad cultum Beatorum:*
Beatorū. *qui in Domino moriuntur* quorum animæ in
manu & conspectu ejus: visi sunt oculis
insipientium mori, illi autem sunt in pa-
ce: & vitâ Beatâ fruuntur. Horum quo-
Eorum que Hierarchiam, & ordinem agnoscit Ec-
Hierar- clesia: cum nempe; quem hic tenere.
chia de- Primum Patriarchæ ponuntur: Patrum-
scribitur què cætus: Agmina canora vatum: &
quo non surrexit major, Baptista Christi
præviis: summique cæli claviger: cum
cæteris Apostolis: Euangelistæ, & Disci-
puli

puli Domini: cohors triumphans, Martyrum: tum candidati præmio Confessionis Pontifices: & almus Sacerdotum chorus: Mendicam profecti: & quos Ere-
mus incolæ tranſiit atris: *Chorea castra*
Virginum: cum alio femineo catu.

Sed inter istos omnes, immensum eminet, ideoquæ seorsim dicenda est: *Sanctissima* *Dei genitrix Maria*. Non homines tantum, sed etiam Angelos, plenitudine gratiæ supergressa: & tantò melior illis effecta: quintò excellentius, præ illis nomen obtinuit: cùm Filium Altissimi genuit: meritoquæ vocata Mater Dei. Cùm enim humanitati Christi, in unitate personæ, annexa & inseparabilis sit Divinitas; ideo *carnem ex Carne Mariæ sumpsit*, natusquæ ex illa est, *Homo Deus*.

Prærogativa hæc, & electio in matrem, causa est: cur *compos sit totius*, quidquid *in* *fra Deum*, magni est. Et quòd (ut ipsa Magnificans Deum cecinit;) fecit illi magna qui potens est: & Sanctum nomen ejus. Hinc est: quod etsi humillima coram Deo esset; tamen victa beneficii magnitudine, in Domino gloriatur. Ecce enim, (inquit) ex hoc, beatam me dicent, omnes generationes. Hinc ab Archangelo, plena gratiæ, Deo conjuncta, & benedicta salutatur. Hinc ab Elisabeth, mater Domini, & beata quòd credidisset, dicitur. Hinc, est decus

Inter omnes eminet
Sanctissima
Dei genitrix
Virgo
Sanctissima

Quia
Dei genitrix

Et exinde
immensum
dotata

Quod ipsa
confiteatur

Archangelus
salutatur

*Eius de-
bita glo-
ria.*

cus supremum, unicam ornamentum, apex, & Princeps rationalis creaturæ: Generis humani gloria: Naturæ nostræ, in unitatem & consortium Deitatis, sublimatæ, instrumentum: *Cooperatrix Redemptionis: quia Incarnationis ministra: & quia, ut ex spiritu s. conciperet, pareretque assensum præbuit; expetita.*

*Ornavit
eam Deus
causa im-
positi mu-
neris.*

Si solenne Deo est, ad munus quod nobis injungit, parem præstare gratiam; idcoquè idoneos fecit (inquit Apostolus,) ministros novi testamenti; & cumulavit eos potestate variâ, ac virtute; Quid non fecisse censendus est, in electâ hac, ad matris munus, dignè sustinendum?

*Causâ
sua in pa-
rentem,
pietatis,*

*re Parentes præcepit; quomodo non ipse hono-
raverit, hanc, quæ illi quâ homo est, Parentis
utrusquè implevit officium? Si gloria filio-
rum, (inquit Salomon;) Patres eorum;
quomodo non gloriosam, fecerit, quam*

*Et sua ex
illa gloria*

libi in Matrem elegit, nasciturus in ho-
minem Deus? Immensa profectò est hæc dignitas: & infinitis ornata dotibus: ideoque nullis dignè, explicanda verbis.

*Est post
Christum
Media-
trix.*

Merito igitur, Regina hæc Sanctorum omnium, ab Ecclesia, *cultum hyperduliae* (ut vocant) obtinet. Merito Sanctorum Patrum penè innumeris celebratur encomiis: & ab optimo quoque studiosissimè colitur. Denique merito, secunda post Christum est mediatrix: post illam verò,

&

& Sancti ceteri. Etsi enim solus mediator
Christus: tamen & huic, & reliquis, sui
generis *meritis* tribuitur: & est, non mo- ^{Media-}
dò citra Mediatoris supremi, injuriam; ^{tio.}
sed ad ejus gloriam potius. Totam enim ^{Post illam}
vim & pondus, ab illo accipit. Et cate- ^{alut carli-}
nus efficax, quatenus, qui illa funguntur, ^{tes.}
Deo grati, & cari sunt.

Colimus ergo eos, cultu dilectionis (inquit *Ideoque*
Augustinus) *& societatis: quo in hac vita* ^{colendi}
coluntur, Sancti Dei homines. Et sicut horum ^{omnes.}
preces expetimus; ita & illorum; qui in illa
regione sunt viventium. Et quidem tantò
devotiùs, quantò post certamina superata;
& propter caritatem quæ in illis non mo-
dò non cessavit, sed aucta est; securiùs. -
Colimus, inquam, publice primùm; dum *Publico*
sacrificia offerimus, non illis, sed, Deo, in *instituto.*
eorum memoriam: Templi & aras, in eo-
rum nomine, Deo struimus: & dedicamus:
dies festos illis assignamus: & læti peragi-
mus. Hæc publico instituto

Privata verò officia, quibus illi s devin- ^{Privatâ}
cimus, potissima sunt: vera ac delecta a- ^{devotione.}
stimatio: & dignitatis agnitio: Revocan- ^{Memoriâ}
do in memoriâ vitæ ac mortis eorum ^{acta eorû}
narrationem: quo munere functi: quanta ^{vita reco-}
gessere: quanta meruere: Idquæ non cen- ^{lendo.}
soria nota: dijudicatione: sed debita reve-
rentiâ *Celebrare, inquam, illos: Gratias illis*
agere: gratulari: & Deum, pro gratia illis
imper-

*Amicitia
incedendo
arctior.* impertiti, & præmio reddito laudare:
Deinde; inire, quo iam modo, cum illis amicitie pactum: & arctiori vinculo mature caritatis adstringi: se eorum cultui devovere: Velle quæ illis grata sint: In eorum honorem curam & operam impendere: Cum illis tanquam presentibus agere: vel conari, ut cum illis, in cælis sit conversatio nostra. Et denique, quia amicitia non est, nisi inter similes, imitationem eorum, animo proponere: ei quæ magno studio conformari. Tercio; cum fiducia eos precari: ut suo interventu impetrent, quæ feriant necessaria nobis esse. Et præcipuè, ut cum illis digne laudemus Deum: nunc per gratiam: olim in gloria.

*Hinc Cul-
tus adbe-
retur
deus, in
exoratio.* Cæterum, cum inter sanctos vitæ, pars fruatur gloriâ, de quibus iam diximus; Pars damnati, sunt, cum quibus nulla nobis amicitia societas: Pars denique, nondum felicitatis compotes: sed ejus tamen post expiatis culpas securi: quibus nos caritas coniungit, opemque nostram exigit: Ideo merito & opportune, cultui Sanctorum, attentionem est, ad Catholica pietatis officium: quo deus, hoc prosequimur. Merito, inquam: nam in lacu miserie, gravissimis afflictu pœnis, post elapsam merendi tempus, ipsi se juvare non possunt: sed nostris possunt suffragis: variisque bonis operibus, quibus Deus placatur: ut in hoc sæculo

lo non remissi, in futuro remittantur. Hoc officio functi, & Charitatem Deo gratam, implemus: & de illis ita meremur; ut liberati ab omni repugnantia. Ego, cum Iuda illo Machabeo, salubris est cogitatio, pro defunctis orare: ut a peccatis solvantur, & salventur.

Sequitur cultus Reliquiarum. Qui manat ^{Cultus re-} à debita reuerentia ^à *Sanctorum*, quorum cum *animas* pars *morbida*, *et* *anima*, *sanctifica* Deo sit, *et* *con-* altera *vera*, proprie non mortua, sed data ^{San-} somno, nempe corpus, hic *seculum* *re-* *surrectorem* expectat. Meretur certe & hæc, cum honorem, quem ei Ecclesia deferre solet: Dum, inquam, sacra hæc corpora, quæ *monumenta Christi* *fiere*, & *templa spiri-* ^{Gratus} *tus* *sancti*, convenienti cultu veneratur. ^{Dei &} Qui & gratias Deo; qui amicis eius ex- ^{Sanctis} hibitus; necesse est: & puris illas perte- ^{etis.} ctis *per animas*, facile ad vicem gratitudi- nis, obstringit. Itaque ab *Apostolis* usque *temporibus*, usque *continuo* *Ecclesie* retentus. Dum Martyrum præcipue corpora, ossa, cineres, *sepultura* *primam* *digniori* & *accu-* *rata*, *post* *etiam* *structuram* *templorum*, vene- *rata* est; eorumque adire monumenta; *visitatus* prope ea sepeliri, supplicationes & sacrifici- *semper.* *cium*, supra aras, in quibus reconditæ re- liquiæ essent, offerre, *sextos* *dies* *in eorum* *memoriam* *agere*; usitatum, religiosum, ac solenne fuisse; passim, apud vetustissimos Ecclesiæ scriptores, reperies. Ter-

Cultus Tertius denique *cultus*, est *Imaginum*:
Imaginu non minus p[ri]sco ritu, ab Ecclesia recep-
ad proto- tus, retentusque: Sed horum totus *honor*,
typum *transit ad prototypum*. Estque *relativus alia*
transit. *ratione, quam cultus Sanctorum*. Nam, quæ

Estque exhibentur Sanctis, etiam primariò Deum
pure re- respiciant; ad eumque referantur; tamen
lativus. & illos quoque contingunt: & quodam-
modo etiam iis adhaerescunt. Quia nem-
pe, vivens, & rationalis, natura, talis of-
ficii, non est incapax. At *honor erga ma-*
nima, pure relativus est: totusque transit
ad alium, nec manet in re tali honorata,
nec manere potest. Nihilominus; quòd
meritò deferatur; idque propter eum cu-
jus memoriam repræsentat; *Arca venera-*
tio, & in illa, tabularum legis, ac virga Mo-
saica; tum efficacia s[an]c[t]i Christi, immò
umbra Petri, sit evincit: comprobetque Et
fugiat hic idololatram crepant heterodoxi.
Ea enim est, in honore & cultu caetero-
rum, eorumque Divinâ in Idolis adoratione.

Cultus Caeterùm totus *hic scheticus*, de quo ha-
scilicet ctenus egi, *cultus*; præter Scripturæ testi-
fundatur. monia, quæ suis locis attulimus, vel certè,
tanquam intento digito monstravimus;
Conve- Tribus præcipuè nititur fundamentis:
mentia Primum, *apertâ convenientiâ*, ac merito
rei. rei: Deinde, *usu continuo, & approbatione*
usu con- Ecclesiæ: Tertiò, (quod omnem dubitatio-
mino. nem amovet,) ip[s]o *Efficacis admirandò*:

Clara

Clara enim & manifesta miracula, Tot se- *Effectu*
quentia signa, apparitiones denique San- *admiran-*
ctorum, fide testium omni exceptione *do.*
maiorum factæ, satis superquæ, rem fir-
mant: Comprobantquæ. Adeo, ut talibus
non assentiri, sed inficiari: & contra tot se-
culorum testes negare; profectò, & pravè
pervicacis sit, & gnaviter impudentis.

Profitemur ergo constanter, eiusmodi *Merito*
cultum: & innumera exinde, quotidie ca- *itaque*
pimus solatia: aperta que habemus argu- *cum pro-*
menta: & audiri nos, & juvari, à beatis *fietur*
illis, Sanctisque mentibus. Experimur, in- *Catholica*
quam, & gaudemus, immò gloriamur, *Ecclesia.*
societatem nobis esse Civium æternorum:
nec avelli ab ea morte ipsa. Itaque fidenter
eorum opem imploramus: & ut pro nobis
interveniant: petimus lubentes: & meritò.

Adis verò, tu imprimis, Regina Cælo- *Claudi-*
rum, Deipara Virgo: & ex illa tua pleni- *tur bene*
tudine gratiæ, in nos guttas ejus, vel scin- *Oratione*
tillas, emitte. Potes certè, quid enim Filius *ad Virgi-*
omnipotens negaverit, Optimæ Matri? *nem San-*
Voles etiam: quia Mater es omnium: & *ctissimâ.*
quidem testamento Joanni, & in illo nobis
data. Effice ergo tuis precibus, animas no-
stras: quodammodo Marias: id est, foetas
Deo: ut formetur in illis Christus: & fiat
nobis sicut; tibi, secundum Verbum Dei:
quod in te Caro factum, in nobis, maneat
in æternum.

O

Adeste

Ad Angelos. Adeste deinde vos, beatorum Spirituum Ordines. Et in Spiritum versi, *Ad Caelites.* Deum vobiscum laudemus; orate: & iuvate. Deinde, vos Caelites, apud Dominum, subvenite laborantibus in via hac, quam ementi feliciter estis. Ut quod infirmitate nostra non valemus, vestro interventu assequamur. Per Christum Dominum Nostrum. Fiat, Fiat.

C A P U T I I I.

*Περὶ Θεοφιλίας**Sen*

D'E AMORE DEI.

Ultimum Caput de Amore Dei. **T**ertium libri huius, ultimumquæ tandem totius operis Caput, mihi superest explicandum: quod pari cura, studioquæ exequar: immò, quia metæ jam proximus, fortean majori. Postquam enim, de notitiâ, cultuquæ Dei dixi; *de Amore* demum eius, restat dicendum: & hic terminus ac finis statuendus ad quem, non officia tantùm omnia, referuntur: sed tota rationalis natura, propendet. Nam pondus ejus, amor est: *amoris autem terminus, bonum: boni verò fons, imo ipsummet bonum, Deus.*

Alio qui frustra sunt cuncta ostendit. Ad hunc ergo finem veniendum. Et frustra probus charitatisquæ cultor, si non vere pius, id est, Dei amans, sis. Frustra deinde eum noveris; & colas si non ames. Nec potiri ac frui potes; si non appetieris:
nec

nec appetere; nisi per Amorem. Quem ei Modera-
 soli debitum, cum de Metriopatheia age- tione af-
 rem, demonstravi. sectuum.

Ibidem deduxi: summam energiam Amor
 ejusdem esse, in transmutatione. Trans- transmu-
 mutatio autem hæc; non fit (ut item supra tat.
 dictum) amatum in se convertendo; sed se,
 in amatum. Nam voluntas, transire cona-
 tur, in id; quod appetit: Id fit, quod amat:
 Ita ut amare; sit, se relinquere: à se exire:
 & in amatum transire.

Quin immo, si rectè expenderis; ag Seipsum
 nosces: quòd ne id quidem propriè agat, perimen-
 ac moliatur, verus, & ad verum bonum, do.
 amor: ut transeat in amatum: id est, ut
 quodam ambitu illud invadat; & occupet:
 sed agit in se: ut se evacuet: expropriet:
 perimat, & annihilat: quò pateat, & va-
 cet amato: illudquè recipiat: patiatur:
 ac induat.

Hoc verò fit, & impletur, tribus gradi-
 bus: nempe Mortificatione: Abrenuntiatio- Quod sit
 ne; & Abnegatione. (Utar enim fidenter tribus
 verbis, quæ Christiana Sapientia fecit no- gradibus
 va.) In his tribus, inquam, situm, ratio-
 nalis naturæ, veri erga Deum amoris, offi-
 cium: meritum: & præmium. Cujus rei, Unde tres
 ipsemet Christus, dedit nobis documen- Capitis
 tum, & exemplar. Cui insistendo, tres partes.
 hæc partes, Capite isto, explicabo. Et ex
 illis fundamenta & Doctrinas, ostendam. amoris
 Dei.

PARS CAPITIS PRIMA.

De Mortificatione, cujus natura, & ratio, explicatur.

*Philoso-
phia mor-
tis medi-
tatio.*

*Id est; a-
nima a
corpore
abductio.*

*Quod ex-
plicat Ci-
cero.*

Inter complura dicta, reconditi sensus & veritatis, Philosophorum veterum; æstimavi, & admiratus sum semper: quòd Plato, aut quisquis ille, definiverit Philosophiam, *μετέωρον θεωρεῖν*: vertere id solent, mortis meditationem: Et explicant: ut novissima cogitemus: vivamusquè memores lethi: Sed altior paulò mens, opinor, est istius definitionis: quam explicat aliq̃i Cicero: dum à corpore, animum avocare, & abducere dicit Sapientem: & quodammodo consuescere mori. Ita ut Philosophia, ex definitione ista, propriè sit, cura mortis: per quam animus corpus abdicat: ac linquit: sequè ab illo fecernit. Quare hoc commentemur: (inquit Cicero:) disjungamusquè nos à corporibus: id est; consuefcamus mori. Hoc; & cùm hic in terris sumus, erit cœlesti illi vitæ simile: Et; cùm illuc ex his vinculis emissi, feremur; minùs tardabitur cursus animorum. Quò cùm venerimus, tunc denique vivemus. Nam hæc quidem vita, mors est.

Pæclara profectò verba: sensusquè in non sine illis eximus, & altus: qui sanè *ἐκ αὐτῶν*, etli Deo. profanis illis mentibus, insedit. Hoc est enim,

enim, quod Christiana profitetur, & agit, *Quod im-*
 Mortificatio: Abrenuntiatio: & Abnega- *pletur*
 tio. *Mortificatio* imprimis, quæ mihi est, *primum*
Mors carnis. Ut nempe eam, cum suis concu- *mortifi-*
 piscentiis, exemplo Christi, & admonitione *catione.*
 Apostoli, crucifigamus. *Deu mor-*
te corpo-

Porro cum de anamarthisia agerem; *rus*
 triplicia concupiscentiæ carnis, viti de- *Impec-*
 duxi. *Molitiem nempe: Gulam. & Libidi-* *cabilita-*
nem: illquæ post, in Eupraxiæ præceptis, *te.*
Virtutem Temperantiæ opposui: cuius par- *Exerci-*
 tes, *Abstinentia, Frugalitas, & Castitas;* *tium.*
 præscriberent *prudentem usum eorum;* quæ *Et eius*
debentur carni. Nunc verò, Mortificatio, *necessita-*
 de qua agimus; hunc ipsum quamvis tem- *tum di-*
 peratum usum, arctat magis: & penè *minutio-*
 tollere nititur: dum quantum potest, mi- *ne.*
 nuat ejus necessitates.

Quantulum enim hoc esset, carnis superva- *Ac penè*
 canea sprevisse? hoc bruta etiam faciunt, præ- *odio.*
 scribente naturâ: Christianus, qui verè,
 æterna, & Deum appetit; tum se profe-
 cisse putet; cum carnis necessaria incipiet
 aspernari: & penè odisse.

Sed non tantum necessaria detrabere; sed *Et con-*
 etiam eis contraria docet usurpare, *Mortifi-* *trariorū*
catio: ut nempe, hac ratione, animus ple- *optione.*
 nè vincat: & perimat, adversantem sem-
 per, & inimicam, hunc sui partem: & à
 concreione mortali sese vindicet: *homo*
animalis esse desinat: & in Spiritum se con-
 vertat.

*Contra
molles-
tatem
asperita-
te.*

Itaque, *contra mollessem, vel dura eligit & aspera: accersitque ultero dolorem: & varie affligit, castigat, & in servitutem redigit corpus: vel oblatas, impositasve aliunde, ejus molestias, acceptat: & constanter ac patienter tolerat.* Defricta autem hoc acrisale caro, non facile corrumpitur: & disciplinæ patientior, & studiosior fit virtutis.

*Contra
Gulam
jejunio.*

Contra Gulam, jejunium adhibet: & mediam: quam, cibum virtutis, vocavit Leo. & quam, mirâ prorsus continentia, sancti illi, & præsertim Anachoretæ, exercuerunt: ita ut, vix eguisse amplius esu, visi sint. Tertiò, contra libidinem, virginitatem amplectitur: eamque in vitam totam, voto etiam obstringit: devincitque. Hac ratione; minuitur primùm: mox planè interit caro: & per afflictiones, concupiscentiis moritur: & molesta esse animo desinit.

*Contra li-
bidinem
virgini-
tate.*

*Præcepta
eius &
monita.*

Modum hujus saluberrimæ exercitationis, & præcepta monitaque ad eam necessaria, habes apud Scriptores Asceticos. Præcipua sunt: ut ratione fiat: non anxie: placide: sobriè: *intra mensuram: ut hypocrisis, ostentatio, faciei exterminatio, & complacentia denique vitetur.* Ideoque Mortificatio testæ, & occulta; optima. Deinde; ab alio imposita: imperataque: nempe à potestate Ecclesiastica: cui parere tenemur: & si libenter facimus, atque cum curâ; meritum augemus. Ejusmodi, inquam,

*Dum te-
gitur. o-
pina*

Mor-

Mortificatio, dictis vitiis, non facile obnoxia est.

Cæterum, totum hoc, ab una causa *Ex amo-*
 oriri, & ad finem unum referri debet: nem- *re cau-*
 pe, ad amorem Dei: qui, cum non mansu *sum nate-*
rum se in homine dixit, eo, quod caro sit; at & fi-
 Ideo, hunc primum obicem carnis amo- *nam.*
 vere oportet: ut nobiscum manere velit.
 Hunc, inquam, primum gradum, scan-
 dere opus: ad Divinum amorem, ascen-
 dere conanti. Id Christus, vrâ suâ nos do-
 cuit: & exemplo. Ad hunc agonem in- *Id Chri-*
 vitans; si quis, inquit, vult venire post me, *stus docuit*
 tollat crucem suam, & sequatur me. Et *& mon-*
 iterum; *qui non tollit crucem suam, non est* *stravit.*
me dignus. Hoc est auctoramentum ejus
 militiæ: cui dedere nomen omnes, *qui ei*
olim compassi, nunc correptant.

PARS CAPITIS ALTERA.

*De Abrenuntiatione: cujus vis, atque modus
 declaratur.*

Alter potiundi amati, ejusquæ in se deri- *Abrenū-*
 vandi, gradus, seu modus est, *tiatio est*
munatio: quam volo, mortem cupiditatis: mors cu-
 ut nempe rerum externarum, omnis ap- *pudicatu.*
 petentiæ, prorsus vacui, toti vacare amo-
 ri Divino possimus.

Quod ut impleamus; non modo concu- *Et abdi-*
 piscentiæ oculorum, seu avaritiæ, opponere *catio ex-*
 O 4 *justi-* *ternorum.*

justitiam, ejusque recensitas partes, quibus, rectus usus, eorum quæ extra nos, præcipitur; oportet: *sed omnem affectum, & penè usum etiam ipsum, ac sæpè possessionem abdicare.* Hoc enim & ratio requirit: & exemplum: & demum edictum Christi.

Quibus non potest jungi amor Dei.

Ratio primùm: quia *infinitum, rectè amari non potest, nisi toto amore.* Si cum, ad *finita desectis; & partiris; ac dividis; jam fornicaris: & adulteras.* Amor enim Divinus, ob dignitatem solidam, & indivisam, non fert rivalem. Impatiens consortis est: quia *solus est. Totum totus requirit.* Ignoratio itaque, oblivio, vel contemptus veri boni, est; alia præter illud consecrari: & tam vilia & abiecta, ei sociare; injuria: & offensa. Exemplo deinde docuit Christus: *nil externum appetere: nil possidere: se abdicanda.* solo contentum esse. Denique edixit: *omnis, inquit, ex vobis, qui non renuntiat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.*

Affectus primus.

Id fit partim *affectu*, partim *re ipsa.* Quoad affectum; hunc ut valde moderatum, aut penè nullum, ad externa omnia habeamus; firmare imprimis oportet animum, verâ eorum æstimatione. Eâ nempe: quam schola Christi, aliter quam olim Philosophia docet. Etsi enim Stoici, magno animo, sola bona, quæ honesta; mala tantùm, quæ turpia; vocavere; alia verò

Non modicis fuerint contenta.

ad dā-

ἀδιαφοροῦ καὶ ἰσοπεδοῦ, id est indifferentia & neutra; Attamen hæc ὠχίοντα, ληπτὰ, ἀξία ἔχοντα, id est commoda, acceptanda, æstimationem habentia, docuere: & si optio daretur; eligenda; ac anteponenda: *Christi Sed estimatio vero sapientia, longè ulterius, in vili- am non pendio, & aspernatione talium progressa: eligenda.* Non modò enim, ea non bona, & adia- non ac- phora dixit; sed ἀληθῆ, etiam, καὶ ἐκ ἀπειτα ceptanda, eo ipso ostendit; Quòd his contraria, & nec eli- opposita; Paupertatem nempe; uti & dolorem, genda. ac luctum; vocavit, non modò non mala, sed Et illu etiam beata: Quod æterna nobis assignavit: contraria præferen- ea; contemptu mundi huius parare docuit: da. eorum spe, hæc aspernari iussit: non hic the- saurizare, sed in cælis.

Manifestum autem est: mundam in *Hoc veri æstimatione talium, aberrare: cùm Chri- Christiani stus, æterna Sapientia, qui nec fallere, nec fecit.* falli potest, contraria anteposuerit. Meritò itaque imitari eum; qui sunt eius. Unde Apostolus, omnia externa; & detrimenta vocavit; & retrimenta. Sibi què mundum dixit crucifixum: & se mundo. Talem animum, similem què mentem, omnibus habere oportet: qui Christiano nomine censentur: & non affectu hæc possidere; sed usu.

Quantò autem altius non possidere! & re *Appro-* ipsa abire! Hoc est demum, pressè insi- bante stere vestigiis Christi: hoc obtemperare Christo.

Et eo in-
uitante.

consiliis ejus. Suasit enim ille: *si vis perfectus esse; vade, & vende omnia, quae habes: & da pauperibus.* Habuit què tot sibi obsequentes: qui relictis omnibus, secuti sunt eum. *Adcoquè hæc derelictio, ei placuit; ut cuidam de hereditate hereseunda sollicito, & ut divideretur ab eo petenti; detre-
ctaverit: subjunxitquè: videte & cavete, ab omni avaritia, quia non in abundantia cujusquam vita ejus est, ex his quæ possidet: Ante verò discipulis edixerat: Nolite possidere. Ne vero egestatem timerent; vario exemplo Divinae providentiæ com-
monuit: & qui dedit animam, & corpus; daturum certò alimenta, & vestem.*

Merito
itaque
hoc agen-
dum.

Merito itaque, Abrenuntiatio acceptanda: non modò quia iusta, aut iusta; sed quia, ad amorem divinum necessaria: & hoc potissimum fine, si non re ipsa, saltem animo & affectu implenda. Magnum enim obicem, curæ hujus seculi, ponunt Deo: prohibentquè ne animos nostros invadat: & intret. Non potest esse hospes, sollicitæ mentis, & turbatæ, circa plurima: sed quietæ: vacuæ: & illi soli vacantis.

PARS CAPITIS TERTIA.

Indivi-
natio.
Vel Dei-
ficatio.
Abnega-
tio neces-
saria.

De Abnegatione: quæ describitur. ostenditur-
què: quomodo tandem theosis proveniat.

Non satis verò est, ut Deo vivas; carne
& cupiditate mori; non potes enim se-
qui,

qui, nisi non modò ista, quæ tibi adhærent, sed etiam *teipsum*, *desiras*. Non potes verè eum amare; nisi non modò tua, sed te etiam, oderis. Denique; Deus in homine non erit: (inquit verè Bernardus;) si de homine, quidpiam supererit. *Necessaria itaque post Mortificationem, & Abrenuntiationem, Abnegatio*: est què hic tertius, ultimusquè gradus, ad amorem Dei. Per hunc enim dum animam vacuum, prorsus invenit Deus; eam ingreditur: inhabitat: replet: compotem sui facit: & amantem vera fruitione dignatur. Definitur, *supersus mors*.

Ad amorem Dei.

Modum ejus & rationem, jam attuli in parte: cùm tertium supremumquè Fortitudinis gradum explicarem. Ibi enim deduxi: *in victoriâ proprii Spiritus, & quadam animi morte*, culmen virtutis consistere. Huc ergo id pertinet: & uberius explicandum est. Humilitatis enim, de qua ibi actum, consumatio est, in câ Abnegatione, quam Deus veram videat.

Ejus mētio supra.

Fit verò illa; quadam *abdicatione, animi facultatum*: earumquè Deo *manicipatione*. Nempe, *memoriam* ad omnium imaginum, & Phantasmatum copiam, *clausam & Deo obsequatam habendo*: & continuò, hunc unum, cogitatione respiciendo. *In intellectu*, procaces, & (ut ille ait) *rabidè furentes ratiocinationes frænando*: & ad *jussum Dei*, præscriptum, præceptumquè fidei, ac regulam

Fit, memoriam Deo obsequando.

Frænando intellectum.

credendi firmiter alligando : Denique propriam relinquendo voluntatem : libertatemque rem mandatam arbitrio, velut restituendo Deo: & ut fiat voluntas ejus ; sincerè petendo : curando: implendo.

Sui Nichil agnoscendo. Hinc prodibit exigua, aut potius nulla, virium suarum fiducia. Hinc sublitemus in se: ne rapiamur supra se. Hinc ad omnia, quæ nos attollere possint, *respondebimus, illud Joannis: Non sum* Hoc enim nobis propriè convenit: *Nam, qui est; solus Deus est.* Quicunque autem existimat, se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.

Hec est Christi doctrina & exemplum. Id Christus, & docuit: & monstravit. Cùm *beatos pauperes Spiritu dixit:* id est; non externorum modò, sed *sui etiam vacuos.* Cùm discere à se iussit: non mundum fabricare; (inquit Augustinus) non mirabilia facere; nec mortuos suscitare; sed se abnegare; id est; humiles corde esse: Cùm semetipsum exinanivit: formam servi accepit: se totum obtulit: posuit animam, aut perdidit, propter Deum. Et denique edixit: *qui vult venire post me, abneget semetipsum: & sequatur me.*

Quod eximie ostendit, crucifixus Sed uti priores duas partes, Mortificationem nempe, & Abrenuntiationem; ita potissimùm Abnegationem, implevit exactissimè: in theatro illo miri exempli: & eximie virtutis: In throno veræ ac solidæ constantiæ: In novâ cathedrâ mundo igno-
tæ

tæ doctrinæ: In arbore abditæ, & cœlestis
 scientiæ: in Cruce, inquam: quæ ex hinc
 facta est virtus Dei, & sapientia vera. In
 hac, inquam, factus, gratum Deo, & ne-
 cessarium hominibus spectaculum; quæ
 totâ vitâ docuit, & egit; illustri confirma-
 vit, & testatus est, Epilogo. Ibi, dolorem, *Quod su-*
 egestatem, contemptum, ferenda ostendit: *se descri-*
 meriti, immò debiti causâ. Ibi, fixus, ma- *bitur.*
 nus pedesquè, & ut figeretur, factus obe-
 diens; immolavit sui arbitrium: & corpore,
 fortunâ, animo, *oblatus est, quia ipse voluit.*
 Ibi, (quod maximum:) in tanta corporis
 afflictione, omni consolationi internæ re-
 nuntians, angorem summum, tædiumquè
 ac derelictionem Dei, ad animum admit-
 tens; solâ se sustentans, in se collectâ ac in-
 victâ patientiâ; nec succumbens; homi-
 nem exuit: triumphavit: Deo impendit:
 & hoc ipso infinitum mervit: præstititquè.
 Ibi denique; postquam elevatus est, traxit
 omnes ad se. Ibi, monuit per Apostolum:
 ut *nihil scire velimus, nisi JESUM, &*
hunc crucifixum. Invitavit per eundem: ut
 Christo simus confixi cruci: mortificatio-
 nem ejus in corporibus portantes, paupe-
 res Spiritu, ac improprietatis ejus libenter
 consortes.

Quod verò ea ratione exactissimè Dei *Ea ratio-*
 amor acquiratur, impleaturquè: Manife- *ne imple-*
 stum exinde est: *quia sui ipsius occiditur.* *tur Dei*
amor.

Qui verò amat animam suam, perdet eam, & qui eam perdit propter Deum, eam invenit, etiamsi non quærat. Non inquam, verus Dei amans, eam quærit: nec hoc agit; ut ex officio amoris divini, bene ei sit: id enim jam esset amoris proprii: sed *omnis*

Qui debitus Deo.

præmi oblitus, amat Deum: primum, quia meretur: immo debet amari: cum sit unicum

Qui prior dilexit nos.

& totum naturæ rationalis bonum. Deinde, quia ipse prior dilexit nos: & ex hac dilectione se immensum communicavit, in bonis, naturæ, gratiæ, gloriæ. Communicavit, inquam, peculiariter, humanæ naturæ: etiam supra Angelos: idque in Incarnatione, & Eucharistia. Postrema demum causa amoris Divini est: quia *cum amare*

Suasus est Dominus.

volupe est: & expedit. Volupe imprimis: quoniam suavis est Dominus: & quicquid hinc pulchrum, delectabile, jucundum; ab ipso

Et beneficus.

originem habet: scaturigo ejus parva, gutta & umbra est, boni illius infiniti: Expevit deinde: quia benignus, summè beneficus, & ipsa felicitas: quâ adeptâ, secuta ac beata quies: unaque pax animo. Diliges itaque;

Ideo toto corde amandus.

ob præceptum, meritum, debitum, & ultimum, præmium; diliges inquam; Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, ex tota anima, ex tota virtute, ex omnibus viribus, & ex tota mente.

Ab hoc amore prodibit *emulatio amoris*, & deinde *transitus*. Id est, *Assimilatio*, *Assuetudo*.

ctatio, & (ut ita vertam) *Deificatio*. Priores duas partes, dum eruditè Lipsius, ex *Vetus Philo-
sophia mul-
ta vera
vidit.* scitis veterum, & Stoicorum præsertim, deducit; Luculenter profectò, quantum profana Sapiencia, ad Divinam assurrexerit, ostendit. Meritòquè miratur, quomodo ad profanos, augusta hæc, & sancta, vel delata sint, vel illapsa. Utrumque probabile esse Clemens Alexandrinus dicit. Dum Plato, (inquit) hæc docuit: seu concurrens cum dogmate legis; (solerent enim magnæ mentes, nudæ affectuum, veritatem attingere:) seu id è sacris didicit: uti semper cupidus omnes doctrinæ: Quanquam profectò, si inspicis; parcè ille & languidè, talia quæ ducunt ad Deum: nec eo Spiritu; quo propriæ rationis dictamina.

Consentienter tamen veritati docuere; *Homoiotēti & ὁμοιωσιν Θεῷ*: Finem esse, Dei *sin Dei,* assimilationem. Hoc enim Deus ipse, & *docuit:* voluit: & edixit. Voluit primùm: cum ad *seu assi-
milationem.* imaginem, & similitudinem sui hominem creavit: Edixit deinde: dum; *sancti estote,* (ait;) *quia ego Sanctus sum Dominus Deus vester.* & Christus: Estote perfecti, sicut *confor-
mitati.* Pater vester cœlestis perfectus est. Apostolus verò; imitatores Dei nos esse debere dicit: illiquè, quâ potest, similes. Definit verò, hanc Assimilationem, satis conformiter, Plato: *δικαιον & δειον γίνεσθαι*: Justum & Sanctum fieri. Nempe; *ut simus in san-
ctitate*

Elitæ, & iustitia, coram ipso: qui verè solus Sanctus, & iustus est.

*Item acco-
lution:
seu asse-
ctationem.*

Ἀσκέσια, *Assēctatio*, seu *Obedientia* est. Hanc quoque veteres agnovere. Unde Epictetus: Præcipuus Philosophorum, inquit, sermo; brevis admodum est: quid enim longum dicere? *ἡ δὲ ἰσὶ τὸ ἐπισθῆαι θεῷ*, Finis est, sequi Deum. Hoc Christus requirit: dum toties; *Sequere me*: & ; tu me

*Quæ à
Christo
jussæ.*

sequere: & nisi quis reliquerit omnia & sequatur me: & ; vos qui secuti estis me: toties, inquam, ingeminavit. Hæc sequela, seu *Obedientia* est; Deo, se submittere: omnia ad eum referre: ab illius nutu pendere: *Etā multu præstia.* audire quid loquatur in nobis Dominus: petere, ut jubeat, quod vult: & prompte exequi, quod jusserit: Ecce me: mite me: dicebat ille: Alter; *Domine, quid me vis facere?* Alius; *loquere, audit servus tuus*: vel; paratus sum: & ; paratum cor meum: Idem tu dic, ac præsta: & postquam tibi innotuerit voluntas Dei; actu & facto eam imple.

*Denique
T. eosin:
seu Deifi-
cationem*

Tertia est *Θείωσις*: seu (ut semel verti) Deificatio. Hæc itidem, veteri Philosophiæ, non ignota prorsus. Non quidem, in illa insana assertione; qua sapientem Deo parem, immò potiolem, docuere: Id enim, non minus stultum, quàm impium: sed eo sensu; quo dixit Laertius in Zenone: Divinum, esse sapientem: habere enim

enim in se, quodammodo Deum. Ideoque alter dixit: cum *Θεὸς ἐξ ἀνθρώπου ἐμδυμίνετα* *ζηνόδα*: cupere, ut ex homine, Deus fiat.

Hoc, Sapientia Christiana, non tam cupit, *Quam* nec suis viribus curat, & molitur; Id enim *sapientia* *Christia-* *na ex-* *equitur.* esset, pravi, perversi, superbi illius spiri-
tus, ambitiosè, & arroganter ascendere, & similem fieri altissimo, volentis: Sed, ut dixi; hoc agit: *ut se seipso spoliaret: privet: orbet: quo capax Dei sit:* eumque demum ultrò il-
labentem, recipiat: ac patiatur: prout de Dyonisio illo dictum, quod esset. *παθών* *τὰ θεία.* *Patens* *divino-* *rum.*

Porro, id eum velle, exinde evidens est: *quòd ideo, ipse homo factus est, ut homo fieret Deus: Quòd filios nos vocat: &, ut nominemur, & simus; requirit: id est; ut gratiæ cooperando, efficiamur, unus cum illo Spiritus: Divinæ consortes naturæ: & in eam convertamur. Cujus rei similitudo* *Dum* *velut fer-* *rum can-* *dens.* *peti potest, ab ignito, & candente ferro. Il-*
lud enim, prorsus suam naturam amittere videtur: dum recipit igneam. Nam ex fri-
gido, opaco, duro, gravi, urit: splendet: mol-
lescit: levius fit: sic anima verè à Deo pos-
sessà. Et ut possideatur; per triplicem re-
centitam *ἀσκήσιν*, *Mortificationem, in-*
quam, Abrenuntiationem, & Abnegatio- *In Dei* *naturam* *mutatur.*
nem apta, tota immutatur: & Divina fit.
Ita ut, &, dum hinc vivit, *dicere possit; vivo*
ego jam non ego, vivit in me Deus. Et, dum
hinc

hinc migrabit, tum demum verè, tota
Diva erit.

perfectus
finis. *τῆς τελειότητος* (ut in hoc fine, qui verè, est
Conclusio: manifestum est: ea quæ hæcenus de Officiis
& Synopsi totius operu. dixi, huc cuncta referri: & hoc compen-
dio contineri. Facile enim est; Concupiscen-

tiarum victorem, Commotionum arbitrum,
Virtutum compotem, id est Probum; Demde;
Charitatis; in jure Potestatis Dominii, Oblig-
ationis studiosum; Denique Pium; in sensu,
cultu, & Amore erga Deum, esse: Facile,
inquam cuncta hæc implere Mortificato: Re-
nuntianti externis: & se Abneganti: Id est; ad
Dei amorem cuncta referenti: Inde verò to-
tum, id quod sis, in causam tui, finem-
què seu Deum, se transformanti.

Cum vo-
to. ut si.
mus com-
potes finis
seu Dei.

Fac ergo ô Deus: ut hunc finem no-
strum cognoscamus: & ad illum, vel hoc
scripto; quod tua ope cœptum, finitum-
què est; deveniamus: ut, inquam, trans-
formemur, in eam; quam nobis creatione
indidisti; & Redemptione, ac Sanctificati-
one, reparasti; Imaginem tuam: Et vitâ,
animoquè appetamus; referamus; & asse-
quamur; TE, UNUM, VERUM, BONUM.

A P P E N D I X

AD LIBRUM TERTIUM.

Monita
paucâ
appen-
duntur.

DEduxi, ut vides Lector, rem; quò desti-
naveram: & unde; ultra, & altius, non
itur.

itur. Quod enim majus officium homine assignari potest; *quàm ut mutetur in Deum?* Audax profectò, & improbus, videretur, hic conatus: si Gyganteo ambitu, viribusquè suis fieret: &, divinitatem, suo studio, velut Promethei altu, furaretur: verùm, ut dixi; status hic, *non usurpatione contingit: sed dono.* Quod, ut memoriâ retineamus semper; uti libris superioribus; ita & huic; pauca quædam monita appendam.

Primum autem erit: ut ex cognitione, tam altæ sapientiæ; non incipias, alta sapere. Vides; sublimem hanc, pietatis, immò sanctitatis Christianæ structuram? cogitas hanc fabricam? *à fundamento incipe. Quod tantò magis ima petit; quanto altius superædificabitur.* Ergo, *ut fabrica,* (inquit Augustinus:) ante celsitudinem humiliatur; &, fastigium post humiliationem; demum erigitur; Ita & tu, *deprimas te:* & totus in eo sis: ut præceptum Domini impleas: in simplicitate cordis. Altiora verò te ne quaeris: (inquit Ecclesiastes.) Sed, quæ præcepit tibi Dominus, illa cogita semper: & imple. *Cognitio enim sola, te bonum non faciet: sed voluntas: sed amor:* qui sine ratiocinationis magno molimine, affectu fertur: & impletur.

Alterum monitum: ut scias, in parvis profectum consistere. Nam, quæ ardua, & sublimia videntur; facilè, annexam elatio-

*Primum:
ut nolu
alta sapere.*

*In simplicitate
cordis imple præcepta.*

*Alterum:
ut scias in parvis esse profectum.*

tionem habent : rarò implentur : ferè in proposito tantùm consiliunt : in futurum destinantur. Interim, *dum voto pendet; differtur vita: & transcurrit.* Itaque tu, *vi-*

*Quotidie
vivito.*

ve hodie. Impone manum presenti tempori.

Quotidiana, & velut domestica viria, superiora: leviora affectuum, corrigere stude: virtutes, quas putas altas, & ex illis opera eximia; nec ambitiosè affectes: nec ostentes.

*Ufu vitæ
emenda-
ta.*

Deniq; intra usum vitæ probè, ac emendatè, *arcta te:* ac contine. Et, in pura ac simplici actione, eorum præsertim, quæ à legitimâ potestate, iussu & imperata; Ecclesiæ, inquam, sancita; cultum præsertim Mysticum; tum verò bonas piorum consuetudines, studiosè imple: & exequere. Quidquid verò, vel dignè egeris; vel meritò spreveris; vel patienter sustinueris; dic tibi obvium illud: *servus inutilis sum:* nihil enim aliud, nisi quod debui, nec ut oportuit, feci.

*Tertium
monitum
ut pietatē
occultes.*

Tertium Monitum est: ut interiorum animum, & profectum pietatis, non modo *non ostentes,* sed quantum potest, etiam occultes. Christus id sæpius præcepit: dum apparere, & videri ab hominibus, & jejulantibus faciem exterminare, vetuit. Eleemosynam largiri occulte iussit: denique,

*Etenim
Hypocri-
sim vetuit
Christus.*

omnem hypocrisim sustulit: idquè non iussu tantùm; sed etiam exemplo. Qui aliter faciunt; illi non proficere, sed conspici volunt.

volunt. Itaque recipiunt mercedem suam: Gloriam Vanam consequuntur: ad quam non eundo, eunt: & fastum calcant: sed fastu alio Ambitio, inquam, admiratio, & laus, sæpè queritur: quæ omnia corrumpit: & depravat.

Atqui vel natura ipsa rerum, nos docet: *Natura ipsa regit pretiosa.* bona nostra occultare: dum pretiosissima quæque in abdito habet: Metalla intra terræ viscera: Uniones in fundo maris: Gemmas crustâ dissimili tectas: Cætera denique, verè magna, in recessu: & sæpè, sub diversa specie latent: Itaque, & virtutes tegere, & abscondere oportet: ne vilescant: aut facile auferantur.

Sed etiam aliorum causâ, ostentatio omnis vitanda: offendimus enim facilè tali exemplo: & quos emendare volumus; affectatâ austeritate, fugamus: Efficimusquè: ut nihil velut nostri imitari: dum timent; ne talia imitanda sint. Satis autem, ipsum nomen Sanctitatis Christianæ, molestiâ *Etiam ob alios, vitanda ostentatio.* Quia est scandalum. terret: quid si ejus sectatores, cœperint se consuetudini hominum excerpere? Itaque, intus pleraque dissimilia sint: frons, & facies, ut plurimum populo conveniat. Fac: ut in quocunque vitæ genere, quod elegeris; nihil in te, & habitu tuo, notabile nimis sit: & ab omnibus diversum.

In sermone præsertim: ne sis mihi æs sonans: *In sermone absit jactantia.* aut cymbalum tinniens: Quemadmodum enim,

Inania; strepera. enim vasa vacua; leviter quamvis tacta; sonum edunt: plena; vix respondent: sed si promendum sit; illa nihil: hæc, largiter fundunt: ac assatim suppeditant: Ita mens inanis; clamorosa sæpe: sed actu nulla: quæ verò plena; latet primum: & tacet: sed opere se proat: Ita ut; &, videant cuncti opera ejus bona: indequæ glorificent Deum: &, si sit opus; ex abundantia cordis, etiam os loquatur: eximie: & cum fructu.

Quartum monitum: ne securitate pecces. Quartum monitum: etiam si te longa exercitatio, aut potius gratia Dei, ad gradum perfectioris vitæ perduxerit; attamen quamdiu hic vivis; nunquam te putes, à lapsu securum. Nam, in quocunque statu, tentatio, & colluctatio, & militia est, vita hominis super terram. Certandum itaque semper; ne experiamur falsæ pacis mala. Et unica securitas hæc est, securitatem timere.

*Quintum ut in Tentatione rege-
re te ge-
ras
Sugger-
tionem re-
sistens.* Quinto: si in tentationem incideris; non despondeas animum: sed memento: eam constare suggestionem: oblectationem: assensum. Suggestio, non est arbitrii nostri. Et, quod sine ulla culpa nos invadere possit; testis est; tentatus in deserto Christus: qui, ut Gregorius ait, tentari per suggestionem potuit: sed ejus mentem, peccati delectatio, non momordit. Itaque, in tali aggressione, non opus terreri: Sed, cum Deo arma sumere: ut mereamur illud responsum: sufficit tibi gratia mea: Nam virtus in infirmitate perficitur.

Oblect-

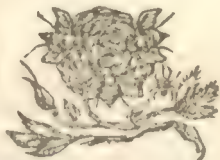
Obleſtatio; etſi rarò poteſt culpâ carere, *Obleſta-*
 ſaltem negligentie: tamen, ſi *reliſtante* *tionem*
ſuperiori ſua parte animo, per blandiſſima ti- *deſugiens*
tilla veret tantum mentem; non verò pellexe-
rit ad aſſenſum; inculcata adhuc, inſons, &
innocens eſt Itaque hic maxima decertandi
 occaſio. Solet autem Dæmon, ſubdolè
 triumphum ante victoriam canere. Ergo
 circumſpice, ac expende vires tuas: &
 quamdiu vel tantillum reſiſtis, non te vi-
 ctum exiſtmes: *Spera ex tentatione proven-*
tum: ad Deum conſuge: confide ejus auxilio:
 illoquè; longè te hoſte fortiorem cenſe.

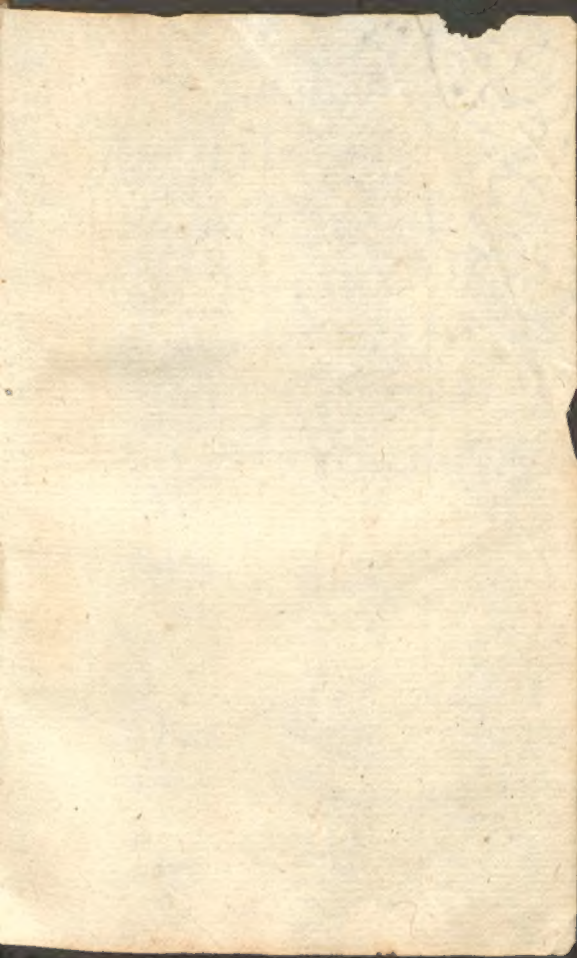
Quod ſi labi, & aſſenſu peccare, contingat: A lapſu
Non diu proſtratus jace: ſed erige te: & à cito ſur-
lapſu validior ſurge. Hoc, inquam, age: ut *gene.*
 aut non pecces: aut peccare quantocius de-
 ſiſtas. Si primum admittiſti, alterum, ſubi-
 tò & ſedulò præſta. *Non deſperes:* nec divi-
 næ miſericordiæ diſſidas: modò, cum
 dolore veniam implores: verè, inquam,
coram Deo poeniteat ſuiſſe: & firmum ſit
propoſitum, amplius non facere. Experimen-
 tum deinde tui cape: & in futurum fir-
 mare: & ſapienter cave. Poenitentia enim,
 (ait Ambroſius,) delictum abolet: ſapien-
 tia cavet.

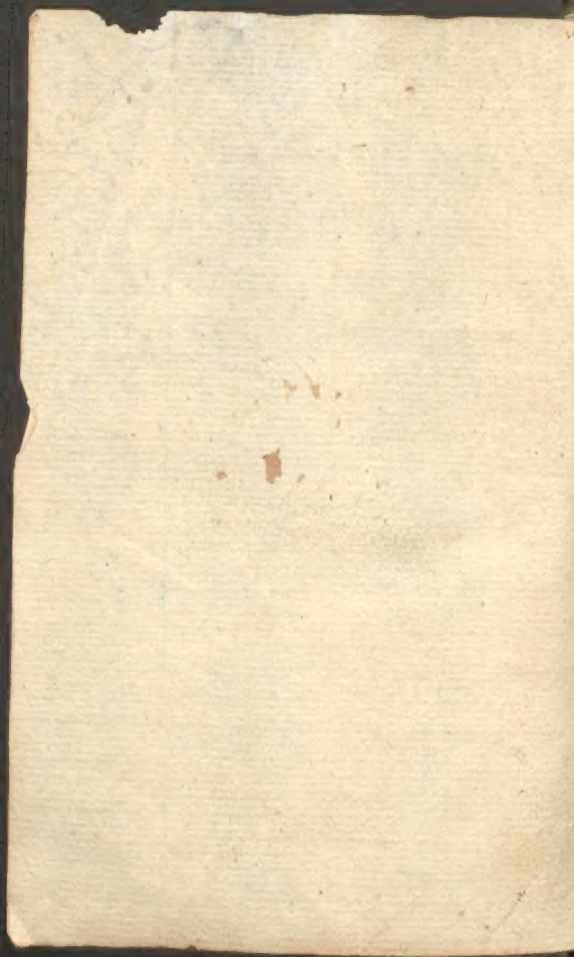
Ultimum monitum: non ad hunc mo- *Ultimum*
 dò librum, ſed ad opus totum pertinens, *monitum*
 eſt: ut, cum exiguam ejus molem, & *ut iac re-*
 minorem omninò copiâ rerum tractata- *petantur.*
 rum,

rum, videas; ut, inquam, non pigeat, relegere illud: ac repetere. Multa enim breviter dicta invenies: quæ prima ac festinata lectione, fallere te, potuerunt. Præsertim; si non totum, aut non continuo legisti. Tunc, mihi crede, perdidisti operam. Revoca igitur, & rumina: si vis, proficuo cibo pascere, & explere mentem. Ego spondeo; non nauseam, & cramben recoctam; sed novum forsân saporem *Merentur* semper invenies. *Magna volumina, qui* *enim.* *scribere amant; primum non meminere, Pauca* *sciri. Deinde, nolunt legi: &, frustra accu-* *ratum requirunt lectorem, in supina Scripti* *incuria. Ego verò; conatus sum, paucis* *multa dicere: cassâ verba vitare: nulla su-* *perflua, & quæ demi, sine sensus detri-* *mento, possint; ponere: parcè quædam* *elegantix, aut amænitati indulgere: me-* *ditationi cujusquæ, consultò multa relin-* *quere: immò Notis etiam reservare quæ-* *dam: uberius si Deus volet, explicanda.* *Mereor itaque & legi: & repeti.*

F I N I S.

2666

14.574

7551

